

**ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΠΙΚΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑ. Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ Η
ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥΣ ΣΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ, ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ
ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ**

**ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 79545**

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΚΑΣΣΕΛΟΥΡΗ ΕΛΕΝΗ
Β' ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΜΑΡΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ**

ΠΑΤΡΑ 2018

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

*Στη Σύζυγο μου Ευαγγελία
και τα παιδιά μας Σοφία, Φωτεινή, Νίκο και Δέσποινα*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ-SUMMARY.....	5
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΑΓΙΟΣ ΚΑΙ ΑΓΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

I. Συνοπτική παρουσίαση της έννοιας άγιος.....	15
II. Η τιμή των αγίων.....	20
III. Ο χορός των αγίων.....	21
IV. Αναγνώριση και ανακήρυξη των αγίων.....	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΑΓΙΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑ

I. Η περιοχή του Λαγκαδά.....	28
II. Ο Άγιος Ακάκιος.....	29
III. Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης.....	37
IV. Η Αγία Ακυλίνα η Ζαγκλιβερίου.....	47
V. Η Αγία Κυράνα.....	65
VI. Ο Νεοσιομάρτυρας Γαβριήλ Ιβηρίτης.....	82

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΛΑΓΚΑΔΑ

I. Η επίδραση του Δαμασκηνού Στουδίτη στη Βαλκανική κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.....	89
II. Η Αγία Κυράνα.....	93
III. Η Αγία Ακυλίνα και η τοπική κοινωνία.....	98
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	118
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	120
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	121

Περίληψη

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει το βίο και την επίδραση των αγίων, ανδρών και γυναικών, της περιοχής Λαγκαδά στην πνευματική και κοινωνική ζωή των κατοίκων της περιοχής. Η ανάδειξη της παρουσίας και του ρόλου των αγίων στη ζωή και το έργο της εκκλησίας αλλά και των τοπικών κοινοτήτων αποτελεί καθήκον της θεολογίας. Με τον όρο τοπική Αγιολογία αναφερόμαστε στον ιστορικό κλάδο της θεολογικής επιστήμης, που μελετά τους βίους των αγίων και την τιμή που τους αποδίδει η Εκκλησία και ερευνά διάφορα γενικότερα θέματα (θεολογικά, ιστορικά, φιλολογικά, κοινωνιολογικά, αρχαιολογικά κ.ά.), που σχετίζονται με τους αγίους. Η επαρχία Λαγκαδά κατέχει μια ξεχωριστή θέση στην ιστορία του γένους μας γενικότερα και της Θεσσαλονίκης ειδικότερα, και έχει εξίσου σημαντική θέση στην εκκλησιαστική ιστορία της Μακεδονίας. Αυτό, βέβαια, οφείλεται τόσο στις αγιασμένες μορφές των νεομαρτύρων Κυράννης και Ακυλίνης - Άγγελίνης, πού για πολλά χρόνια η τοπική γη τῆς Όσσας αγκάλιαζε τὰ λείψανά τους, όσο και στις μορφές των επισκόπων, πού πέρασαν από τὰ χώματά της και διακόνησαν τὸ λαό της.

Summary

The present research examines the spiritual and social influence of saints, male and female, of Lagada area on the life of the faithful. The designation of their role on the life and work of the church is a duty and a priority of Orthodox theology. Local hagiography presents the life and the honour given to the saints by the church and general issues (theological, historical, literal, archaeological etc) connected to them. Lagada area had been a place where very important spiritual fathers and mothers were born, lived and taught and influenced by their presence and work the local ecclesiastical life and experience. As examples: the neo-martyrs Kyranni and Akylina-Aggelina and some of the most important Bishops in the area of Macedonia.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η διπλωματική εργασία που ακολουθεί φέρει τον τίτλο : «Τοπικοί Άγιοι της περιοχής Λαγκαδά. Ο βίος και η προσφορά τους στη θεολογία, την κοινωνία και τον πολιτισμό της περιοχής». Αφορμή της ενασχόλησης μου με το συγκεκριμένο θέμα αποτελεί η εγκαταβίωση μου στην εν λόγω περιοχή και το ενδιαφέρον μου για την τοπική εκκλησιαστική κοινότητα της παλαιάς επισκοπής Λητής και Ρεντίνης και συγκεκριμένα ο βίος των Αγίων οι οποίοι έδρασαν και μαρτύρησαν στην εν λόγω περιοχή.

Είναι μεγάλη ευλογία για τον άνθρωπο της σύγχρονης καταναλωτικής και πολυπολιτισμικής κοινωνίας, που μαστίζεται από την κρίση αξιών και θεσμών, να ζει σε μέρη στα οποία έζησαν και πότισαν με το αίμα τους οι φίλοι του Θεού, δηλαδή οι Άγιοι και Νεομάρτυρες της πίστεώς μας. Και είναι αυτοί οι φίλοι του Θεού που μας διδάσκουν με το παράδειγμά τους και μας καλούν να τους μιμηθούμε.

Στα παιδικά μου χρόνια μαζευόμασταν με τα ξαδέρφια μου γύρω από την προγιαγιά μας, η οποία γνώριζε και μας αφηγούνταν ιστορίες από τους βίους των Αγίων του Πόντου. Από αυτή την υπέροχη ανάμνηση των παιδικών μου χρόνων πηγάζει και η αγάπη μου προς τους Αγίους. Θεώρησα λοιπόν, πως έπρεπε να ασχοληθώ, στο πλαίσιο της μεταπτυχιακής μου διατριβής, με τους βίους των Αγίων και μάλιστα αυτών οι οποίοι συνδέονται με την τοπική Εκκλησία αυτού του ιδιαίτερου τόπου, της επαρχίας Λαγκαδά. Μια περιοχή την οποία ευλόγησαν ο Απόστολος Παύλος αλλά και οι αυτάδελφοι Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος και έχει να καμαρώνει για την παλαιά επισκοπή Λητής και Ρεντίνης.

Η εργασία αυτή επιθυμεί να φέρει ακόμα πιο κοντά μας την τοπική Αγιολογία και να δώσει αφορμή για επιπλέον έρευνα, αφού ο τόπος μαρτύρησε κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας και ίσως έχει να επιδείξει και άλλους Νεομάρτυρες για τους οποίους δεν υπάρχουν συγκεκριμένες πληροφορίες αλλά αρκούμαστε στις προφορικές παραδόσεις.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους όσους στάθηκαν αρωγοί σε αυτήν την προσπάθειά μου. Αρχικά όλους τους καθηγητές μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία» του Ε.Α.Π. και ιδιαίτερα την κ. Ελένη

Κασσελούρη, επιβλέπουσα της Μεταπτυχιακής μου και τον κ. Αναστάσιο Μαρά, δεύτερο αναγνώστη. Επίσης, ευχαριστίες οφείλω στο Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Λαγκαδά, Λητής, Ρεντίνης κ. Ιωάννη καθώς και σε στελέχη της Μητροπόλεως που με στήριξαν με υλικό και μαρτυρίες. Τέλος, ευγνωμοσύνη οφείλω στην αγαπημένη μου σύζυγο Ευαγγελία και τα παιδιά μας. Χωρίς την αγάπη και τη συμπαράσταση τους αυτή η εργασία δεν θα είχε ολοκληρωθεί.

I.II.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για κάθε άνθρωπο, που έχει έστω και μία στοιχειώδη σχέση με την Ορθόδοξη Εκκλησία, η λέξη *άγιος* είναι οικεία. Επίσης την συναντούμε συχνά κατά τη διάρκεια των λατρευτικών συνάξεων. Τα τροπάρια χρησιμοποιούν σε όλους τους χρόνους, τις πτώσεις και τα πρόσωπα το ρήμα αγιάζω και το ουσιαστικό αγιασμός, ενώ στις αναγνώσεις των αποστολικών περικοπών, ο χριστιανός ακούει την προσφώνηση: «αδελφοί άγιοι» να απευθύνεται και σ' αυτόν.

Τα παρακάτω αγιογραφικά χωρία, «ὁ άγιασμός ήμῶν έστιν» (Α΄ Θεσσ. 4,3) και «άγιοι γίνεσθε ὅτι ἐγώ άγιος εἰμι» (Α΄ Πέτρ. 1,15) είναι θεμελιακές βάσεις πάνω στις οποίες οι χριστιανοί χτίζουν την σχέση της πίστης τους στον Θεό και αρχίζουν να αγωνίζονται «ἵνα σωτηρία τύχωσιν» (Β΄ Τιμ. 2,10).

Οι παραπάνω προτροπές είναι η πυξίδα πλεύσεως για τους χριστιανούς και αποτελούν όχι μόνο «απαίτηση» του Θεού, αλλά θεραπευτική αγωγή υγείας. Έτσι άλλωστε εκλαμβάνει η Εκκλησία τις «εντολές» του Θεού. Όχι ως πρόσταγμα στρατιωτικής πειθαρχίας, αλλά ως πρόταση ελεύθερης επιλογής και ανταπόκρισης στη σταδιακή θεραπευτική αποκατάσταση της «υγείας».

Η αγιότητα δεν αφορά μόνο στον κλήρο, αλλά και σε όλους τους χριστιανούς. Δεν νοείται ως θεσμική (από την ιδιότητα) ανταπόκριση, ούτε είναι προαπαιτούμενο για κάποιους (κληρικούς), ενώ μένει ως επιλογή για τους άλλους. Δεν έχει σχέση με τα προσωπικά χαρίσματα, τις γνώσεις, τις δυνατότητες, την κοινωνική θέση ή τον πλούτο του καθενός. Χριστιανός σημαίνει πορεία αγιασμού, αγώνας για να αποκτηθεί το ήθος του Χριστού.¹

Η λέξη άγιος ή αγιότητα παραπέμπει σε κάτι μάλλον ξένο προς την εποχή μας, τον πολιτισμό και τις αναζητήσεις του σύγχρονου ανθρώπου. Ποιος από τους γονείς της εποχής μας φιλοδοξεί να κάνει τα παιδιά του «αγίους»; Ποιο από τα σχολεία μας και τα εκπαιδευτικά μας προγράμματα καλλιεργούν την αγιότητα ή την προβάλλουν ως όραμα και πρότυπο; Ο «επιτυχημένος» άνθρωπος της εποχής μας, το ιδανικό της σύγχρονης παιδείας και του πολιτισμού μας, δεν είναι καθόλου ο «καλός και αγαθός» των κλασσικών χρόνων. Αντίθετα είναι εκείνος που εξασφαλίζει χρήματα, ανέσεις και κοινωνική προβολή – αυτό θέλουν οι γονείς από τα παιδιά τους,

¹ Θεοδόσιος Μαρτζούχος, «Τι είναι η αγιότητα», *Σύναξη* 102 (Απρίλιος-Ιούνιος 2008), σ. 4

σ' αυτό κυρίως αποβλέπουν τα εκπαιδευτικά μας συστήματα, αυτό καλλιεργούν τα μέσα επικοινωνίας, αυτό ονειρεύεται η πλειονότητα των νέων μας.²

Σε μια κοινωνία, η οποία βιώνει ως το σοβαρότερο πρόβλημα της την ανεργία και κυριαρχείται από το άγχος του πως να αυξήσει το κατά κεφαλήν εισόδημα, το να γίνεται λόγος για αγίους και αγιότητα αποτελεί πρόκληση, αν όχι πρόσκληση, σε γέλωτα και χλευασμό. Η αγιότητα αποτελεί δηλαδή για την κοινωνία μας ένα «λησμονημένο όραμα». Η ορθόδοξη πίστη παύει να υφίσταται χωρίς τους αγίους, διότι, αν λησμονήσουμε την αγιότητα, δεν απομένει τίποτα από την Εκκλησία παρά μόνο η ταύτισή της με τον κόσμο. Η «εκκοσμίκευσή» της είναι πλέον αναπόφευκτη.³

Υπήρχε ανέκαθεν η δυσκολία της ταύτισης του τρόπου ζωής της καθημερινότητάς μας, με εκείνον που υποδεικνύουν (ως τρόπο ζωής) οι εντολές του Θεού. Στα χρόνια που ζούμε, η δυσκολία αυτή φαντάζει μεγαλύτερη. Η θρησκευτικότητα εκφράζεται πλέον με τόσους τρόπους, όσοι είναι και οι άνθρωποι. Η ιδιαιτερότητα του καθενός και ο τρόπος που αντιλαμβάνεται και προσλαμβάνει το μυστήριο της Εκκλησίας αποτελεί για αυτόν το μοναδικό κριτήριο ζωής.

Σε αυτήν την βάση θρησκεύει, ατυχώς, η πλειονότητα των σημερινών χριστιανών. Θεωρεί τους αγίους (των οποίων μνημονεύει και επαναλαμβάνει τα ονόματα εξ αιτίας των τόσων ναών τους) ως ξένη υπόθεση ή κάτι σαν τους ημίθεους της αρχαιότητας ή τέλος κάποιες οντότητες με τις οποίες συνήθως σχετίζεται για να ζητήσει υγεία, καλή πρόοδο του σπιτιού και των παιδιών του και υλική ευημερία. Δηλαδή μια σχέση συναλλαγής και ανταλλαγής που δεν διαφέρει σε τίποτα από μία ειδωλολατρική σχέση. Οι προσφορές (κεριά-πρόσφορα-λάδια-αρτοκλασίες-εικόνες) έπαψαν πλέον να είναι έκφραση αγάπης και διάθεσης και έγιναν τα μέσα για επίτευξη σκοπών.

Για την Ορθόδοξη παράδοση η αγιότητα είναι η ολόκαρδη αποδοχή του θελήματος του Θεού, για όλες τις φάσεις και τις στιγμές της ζωής μας. Κάθε περιβάλλον, από το οικογενειακό μέχρι το όποιο εργασιακό και κοινωνικό, θα είναι η δοκιμασία της «αγιότητας» μας.⁴

Με άλλα λόγια «Άγιος» είναι ο άνθρωπος, ο οποίος, έχοντας απαντήσει θετικά στη θεία έκκληση για αγάπη, αφιερώνεται πλήρως στον Θεό, διακονεί τον

² Ιωάννης (Ζηζιούλας), Μητροπολίτης Περγάμου, «Η θέωση των Αγίων ως εικονισμός της Βασιλείας», στο *Αγιότητα Ένα Λησμονημένο Όνειρο*, (Αθήνα: Ακρίτας, 2001) σ. 23

³ Στο ίδιο, σ. 24

⁴ Θεοδόσιος Μαρτζούχος, *ο.π.*, σ. 10

συνάνθρωπο, υπηρετεί τη μεταμόρφωση του κόσμου. Όπως τονίζει ο Στ. Φωτίου: «καθαίροντας τον εαυτό του από τα πάθη, ασκούμενος στην αρετή, αφήνει τη Θεία Χάρη να πλημμυρίσει την ύπαρξή του, χαριτώνεται. Αυτή η χαρίτωση του έχει καίριες συνέπειες σε όλη τη ζωή του. Ο άγιος ξέρει ότι η αγάπη είναι η μόνη τροφή των ανθρώπων. Χωρίς αυτήν ο άνθρωπος είναι πνευματικά νεκρός. Για το λόγο αυτό και ο άγιος, προσφέροντας σε όλους αγάπη, γίνεται ζωοποιός παρουσία, εραστής του αιωνίου, θεματοφύλακας της αλήθειας. Έτσι ο άγιος δεν μας πείθει με τα λόγια του αλλά προπάντων με τα έργα του. Αποτελεί την καλύτερη απόδειξη ότι ο Χριστιανισμός, δεν είναι μια -έστω καλή- ανεφάρμοστη θεωρία, αλλά τρόπος ζωής, που μπορεί να βιωθεί όταν ο άνθρωπος το θελήσει».⁵

Σε μια κοινωνία, η οποία βιώνει ως το σοβαρότερο πρόβλημα της την ανεργία και κυριαρχείται από το άγχος του πως να αυξήσει το κατά κεφαλήν εισόδημα, το να γίνεται λόγος για αγίους και αγιότητα αποτελεί πρόκληση, αν όχι πρόσκληση, σε γέλωτα και χλευασμό. Η αγιότητα αποτελεί δηλαδή για την κοινωνία μας ένα «λησμονημένο όραμα». Η ορθόδοξη πίστη παύει να υφίσταται χωρίς τους αγίους, διότι, αν λησμονήσουμε την αγιότητα, δεν απομένει τίποτα από την Εκκλησία παρά μόνο η ταύτισή της με τον κόσμο. Η «εκκοσμίκευσή» της είναι πλέον αναπόφευκτη.⁶

I. Η πρόσληψη της αγιότητας στη σύγχρονη κοινωνία

Ο άγιος ζει ως μέλος μιας κοινότητας, της Εκκλησίας, ζει με τους άλλους και για τους άλλους. Ως εκ τούτου μπορεί να θυσιάσει ακόμη και τη δική του σωτηρία για τη σωτηρία των άλλων. Ζωή για τον άγιο είναι ο θάνατος για τον συνάνθρωπο. Ό,τι έχει, αλλά -πολύ περισσότερο-ό,τι είναι ο άγιος δεν το κρατάει για τον εαυτό του, αλλά το προσφέρει στους άλλους. Ο άγιος διαψεύδει τη λογική του εγωισμού και του ατομικισμού. Ο άνθρωπος με το υπέρ εγώ του νομίζει ότι όταν δίνει πτωχεύει· ο άγιος δείχνει ότι ο άνθρωπος πλουτίζει όταν προσφέρεται στους άλλους. Ο άγιος προσφέρει αγάπη σε όλους τους ανθρώπους, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, φυλής, φύλου, προέλευσης. Η αγάπη του αδιαφορεί για το χρώμα, τη γλώσσα, τη φυλή, τη θρησκεία, την εθνικότητα του συνανθρώπου, ακόμη και την ηθική του κατάσταση.

⁵ Στ. Φωτίου, «Η Έννοια της Αγιότητας», στο Κ. Αγόρας, Στ. Γιαγκάζογλου κ.α., *Πίστη και Βίωμα της Ορθοδοξίας: Δόγμα, Πνευματικότητα και ήθος της Ορθοδοξίας*. Τομ. Α', (Πάτρα : ΕΑΠ, 2002), σ. 228

⁶ Στο ίδιο, σ. 24

Κάθε άνθρωπος για τον άγιο είναι ο πλησίον. Στόχος του είναι να αγαπήσει με τον τρόπο που αγαπά ο Θεός: όλους, συνεχώς, με τον ίδιο τρόπο. Έτσι ο άγιος γνωρίζει ότι μοιάζει με τον Θεό όταν αγαπά συνεχώς, ισόποσα, τους πάντες. Η απόδειξη της αγιότητάς του είναι να αγαπά φίλους και εχθρούς, οικείους και ξένους, με την ίδια σταθερή αγάπη.⁷

Αν ρωτήσει κανείς τυχαία τους ανθρώπους στον δρόμο τι αποτελεί κατά τη γνώμη τους «αγιότητα», η απάντηση που θα λάβει, κατά κανόνα, είναι περίπου η εξής: άγιος είναι εκείνος που δεν κάνει αμαρτίες, που τηρεί το νόμο του Θεού και που είναι ηθικός από κάθε άποψη. Με μια φράση: αυτός που «δεν αμαρτάνει». Σε ορισμένες περιπτώσεις στην έννοια της αγιότητας προστίθεται ένα στοιχείο με χροιά μυστικισμού, σύμφωνα με την οποία άγιος είναι εκείνος που έχει εσωτερικά βιώματα, επικοινωνεί με το «θείον», περιέρχεται σε έκσταση και βλέπει πράγματα που δεν τα βλέπουν οι άλλοι άνθρωποι, με λίγα λόγια ζει υπερφυσικές καταστάσεις και ενεργεί υπερφυσικές πράξεις.⁸

Η πίστη στον Ιησού Χριστό και η συνειδητότητα ότι αυτός είναι η Ζωή συνεπάγεται τον κόπο της πρόσληψης αυτής της Ζωής. Εδώ υπεισέρχονται στρεβλώσεις-υπεκφυγές προκειμένου να αποφευχθεί ο κόπος που απαιτείται να «καταποθεῖ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς Ζωῆς» (Β΄ Κορ. 5,4). Η φιλαυτία εμφιλοχωρεί και στην θεολογία. Οι σημερινοί χριστιανοί, γοητευμένοι από τα θαυμαστά κατορθώματα σύγχρονων ιερατικών μορφών, συγχέουν την δική τους πραγματικότητα με εκείνη των αγίων. Κατά τον Σωφρόνιο του Έσσεξ : «Ἐκεῖνο ὄπερ ἐδίδετο εἰς τοὺς μοναχοὺς μετὰ παρέλευσιν δεκαετιῶν πένθους, οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι θέλουν νὰ λάβουν εἰς σύντομον χρονικὸν διάστημα, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν διάρκειαν ὀλίγων ὥρων εὐχαρίστου «θεολογικῆς» συζητήσεως».⁹

Έτσι η έννοια της αγιότητας φαίνεται να συνδέεται στη σκέψη των ανθρώπων με κριτήρια ηθικολογικά και ψυχολογικά. Όσο πιο ενάρετος είναι κανείς, τόσο πιο άγιος είναι. Και όσο πιο χαρισματικός είναι κάποιος και επιδεικνύει ικανότητες που δεν τις έχουν συνήθως οι άνθρωποι (όπως να διαβάζει τη σκέψη μας, να προβλέπει το μέλλον μας κ.λπ.), τόσο περισσότερο μας κάνει να τον θεωρούμε «άγιο». Το ίδιο ισχύει βέβαια και αντίστροφα. Όταν δηλαδή διαπιστώσουμε κάποιο ελάττωμα στον

⁷ Στ. Φωτίου, «Ἡ Ἔννοια τῆς Ἀγιότητος», *ο.π.*, σ. 228

⁸ Ἰωάννης (Ζηζιούλας), *ο.π.*, σ. 24

⁹ Αρχμ. Σωφρονίου, *Περὶ Προσευχῆς*, εκδ. Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 1993, σελ. 216.
Επίσης βλ. Θεοδόσιος Μαρτζούχος, *ο.π.*, σ. 12

χαρακτήρα ή τη συμπεριφορά κάποιου (ότι τρώει πολύ, θυμώνει κ.λπ.), τότε τον διαγράφουμε από τους χορούς των «αγίων». Ή αν δεν εκδηλώσει υπερφυσικές ικανότητες με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, μας ξενίζει και η σκέψη ακόμη ότι θα μπορούσε κάποιος να είναι άγιος¹⁰. Επομένως η αγιότητα δεν είναι συνεπακόλουθο προσωπικών ανδραγαθημάτων ή αρετών. Μια τέτοια αντικειμενοποιημένη αγιότητα προσκρούει στην ίδια την μαρτυρία της Καινής Διαθήκης. Ο ληστής πάνω στο Σταυρό, για να αναφέρουμε ένα μόνο παράδειγμα ανάμεσα στα πολλά που υπάρχουν, αν και αμαρτωλός γίνεται ο πρώτος πολίτης της Βασιλείας του Θεού, εξαιτίας της σχέσης του με το Χριστό, η οποία τον οδήγησε στην μετάνοια.

Η αγιότητα ανήκει στο Θεό: αυτό ομολογούμε όταν, τη στιγμή που στη Θεία Λειτουργία ο ιερέας καλεί τους αγίους, δηλαδή τα μέλη της Εκκλησίας, να μεταλάβουν το Σώμα και το Αίμα του Χριστού («πρόσχωμεν· τὰ ἅγια τοῖς ἀγίοις»), ο λαός απαντά «εἷς ἅγιος, εἷς κύριος, Ἰησοῦς Χριστός...». Οι πιστοί δεν έχουν δική τους αγιότητα, αλλά μετέχουν, στο μέτρο που ο Θεός ευδοκεῖ, στη δική Του. Έχοντας αυτή τη βεβαιότητα η Εκκλησία θέσπισε τη γιορτή των Αγίων Πάντων, διότι γνωρίζει ότι μόνο στη Βασιλεία του Θεού θα αποκαλυφθῆι στην πληρότητά της η κοινωνία των αγίων.

Η αγιότητα είναι «ἐκ μετοχῆς» χαρακτηριστικό όλων των μελών της Εκκλησίας. Ταυτόχρονα αποτελεί και το διαρκές ζητούμενο για τον πιστό στην πορεία του προς την τελειότητα. Μια τέτοια όμως οντολογική ηθική έχει ως στόχο την αλήθεια και όχι την αρετή, όπως υπενθυμίζει ο Άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής: «διὰ τὴν ἀλήθειαν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ· ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἀρετὴν ἢ ἀλήθεια. Ὅθεν ὁ διὰ τὴν ἀλήθειαν πράττων τὴν ἀρετὴν. Κενοδοξίας οὐ τιτρώσκειται βέλεσιν· ὁ δὲ τὴν ἀλήθειαν ἀρετῆς ἔνεκεν ἐπιτηδεύων, σύννοικον ἔχει τῆς κενοδοξίας τὴν οἴησιν (Πρὸς Θαλάσσιον, τὸν ὀσιώτατον πρεσβύτερων καὶ ἡγούμενον, περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς θείας Γραφῆς, PG 90, 396A).¹¹

Η αγιότητα είναι η ελπίδα των ανθρώπων για μια όχι απλώς βιολογική επιβίωση, αλλά ὄντως Ζωή. Αυτό όμως, όπως και κάθε τι που αξίζει, απαιτεῖ θυσία και κόπο. Αγιότητα είναι ο κόπος πρόσληψης της Ζωῆς. Οι αρετές, που είναι ο

¹⁰ Ιωάννης (Ζηζιούλας), *ο.π.*, σ. 25

¹¹ Δημήτριος Πασσάκος, «Αγιότητα: Ιδίωμα αυτοσυνειδησίας ή διαβάθμιση ηθικής; Βιβλική Προσέγγιση», *Σύναξη* 102 (Απρίλιος-Ιούνιος 2008), σ. 12

τρόπος πρόσληψης, ξεκινούν από ένα «φακόσπυρο» σε μέγεθος και φτάνουν στην τελειότητα των αρετών της Παναγίας.¹²

Η Παρθένος Μαρία υπήρξε η αγιότερη και η ενδοξότερη των αγίων. Η Παναγία έδωσε τη συγκατάθεσή της απέναντι στη θέληση του Θεού να ενσαρκωθεί στον κόσμο. Όσον αφορά στην ενσάρκωση του Χριστού, την ασύγχυτη και αδιαίρετη ενότητα Θεού και ανθρώπου, έπρεπε να βρεθεί ένας άνθρωπος που θα φανέρωνε στην αυθεντικότητά της την ανθρώπινη φύση, την οποία θα προσλάμβανε ο Χριστός για να την ενώσει στο Πρόσωπό Του με τη θεία φύση. Το πρόσωπο αυτό υπήρξε η Παναγία μας, η οποία έδειξε, με την ελεύθερη συγκατάθεσή της, ότι αγιότητα σημαίνει να υποδέχεσαι το Θεό, να αφήνεις το Θεό να ενσαρκώνεται στη Γη, να γίνεσαι Θεοτόκος και να γεννάς το Θεό στην καρδιά του πλησίον. Η Παναγία δεν ήταν ένας παθητικός δέκτης του θείου θελήματος· απεναντίας ήταν ο ενεργητικός συνεργάτης¹³.

Με βάση όλα τα παραπάνω, η ανάδειξη της παρουσίας και του ρόλου των αγίων στη ζωή και το έργο της εκκλησίας, αλλά και των τοπικών κοινοτήτων αποτελεί καθήκον της θεολογίας. Με τον όρο τοπική Αγιολογία αναφερόμαστε στον ιστορικό κλάδο της Θεολογικής επιστήμης, που μελετά τους βίους των αγίων και την τιμή που τους αποδίδει η Εκκλησία και ερευνά διάφορα γενικότερα θέματα (θεολογικά, ιστορικά, φιλολογικά, κοινωνιολογικά, αρχαιολογικά κ.ά.), που σχετίζονται με τους αγίους. Η Αγιολογία αποτελούσε κλάδο της Εκκλησιαστικής Ιστορίας μέχρι την περίοδο που οι Βολλανδιστές άρχισαν να περισυλλέγουν και να δημοσιεύουν τους δεκάδες ογκώδεις τόμους με Βίους Αγίων υπό την επιγραφή Acta Sanctorum (από το 1643) οπότε και διαμορφώθηκε ως ξεχωριστό αντικείμενο.

Τα αγιολογικά κείμενα υπήρξαν από τα σπουδαιότερα και δημοφιλέστερα είδη της βυζαντινής γραμματείας, καθώς βρισκόταν στην πρώτη σειρά των προτιμήσεων του κοινού όλων των τάξεων και των κοινωνικών στρωμάτων. Τα σπουδαιότερα από αυτά συγγράφονται κατά τον 4^ο-5^ο και 14^ο αιώνα, ενώ αξιολογη ακμή αγιολογικών κειμένων παρατηρείται και από τον 9^ο μέχρι τον 11^ο αιώνα. Κυρίαρχες μορφές είναι οι Μάρτυρες της εποχής των διωγμών, οι Ασκητές και οι εκκλησιαστικές προσωπικότητες, που καταπολέμησαν τις αιρέσεις. Με τον τρόπο αυτό οι πιστοί μπορούσαν να γνωρίζουν πως πρωτοεκδηλώθηκε η τιμή και ο σεβασμός προς τους αθλητές της πίστης, τα αίτια εορτασμού της επετείου του

¹² Θεοδόσιος Μαρτζούχος, *ο.π.*, σ. 12

¹³ Στ. Φωτίου, *ο.π.*, σ. 228

θανάτου τους, της ανέγερσης ναών αφιερωμένων σε αυτούς ή της τιμής των ιερών λειψάνων τους.¹⁴

Η επαρχία Λαγκαδά κατέχει μία ξεχωριστή θέση στην ιστορία του γένους μας γενικότερα και της Θεσσαλονίκης ειδικότερα, αλλά έχει και μία εξίσου σημαντική θέση στην εκκλησιαστική ιστορία της Μακεδονίας. Αυτό βέβαια οφείλεται τόσο στις αγιασμένες μορφές των νεομαρτύρων Κυράννης και Ακυλίνας - Αγγελίνας, που για πολλά χρόνια η τοπική γη της Όσσας αγκάλιαζε λείψανά τους, όσο και στις μορφές των αγίων επισκόπων, Ακακίου και Δαμασκηνού του Στουδίτη, που πέρασαν από τα χώματά της και διακόνησαν τον ευλογημένο λαό της.¹⁵

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η έννοια της αγιότητας στην Ορθόδοξη παράδοση, καθώς και η αναγνώριση και η τιμή των αγίων από την εκκλησία. Ακολούθως, στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η ζωή και το έργο των τοπικών αγίων της περιοχής Λαγκαδά, με στόχο να αναδειχθεί τόσο η πνευματική, όσο και η θεολογική τους προσφορά. Η επίδραση των αγίων στην κοινωνική, αλλά και στην πνευματική ζωή της περιοχής διερευνάται στο τρίτο κεφάλαιο, ενώ η εργασία κλείνει με τα συμπεράσματα και τη σχετική βιβλιογραφία.

¹⁴ Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης, «Τοπική Αγιολογία», διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.imlagada.gr/default.aspx?catid=83> (Τελευταία ανάκτηση 27 Μαρτίου 2018)

¹⁵ Αν. Παρούτογλου, «Το ανέκδοτο έργο του Αγίου Δαμασκηνού» στην *Αγιολογική – Θεολογική Ημερίδα: «Θεολογίας Λόγον Παράθεσις»*, Λαγκαδάς, 27 Νοεμβρίου 2017, σ. 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΑΓΙΟΣ ΚΑΙ ΑΓΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

I. Συνοπτική της έννοιας άγιος

Η κοινή αρχή, το κοινό σημείο στο οποίο συγκλίνουν όλοι εκείνοι οι παράγοντες που συντελούν στην αναγνώριση ενός Αγίου, συνίσταται στη σημασία και το νόημα της λέξης Άγιος. Η λέξη Άγιος, η οποία προέρχεται από το άγος-άζω-άγνυμι (θραύω), κατά την κύρια αυτή έννοια σημαίνει κάθε έναν, ο οποίος έχει αποχωρισθεί από κάποιον. Στην εκκλησιαστική γλώσσα σημαίνει αυτόν που αποχωρίζεται τον κόσμο και αφιερώνεται στον Θεό. Στη συνείδηση της Εκκλησίας αναγνωρίζεται ως Άγιος κάθε άνθρωπος ο οποίος αποχωρίζεται από τον κόσμο και από τα του κόσμου και στη συνέχεια αφιερώνεται στον Θεό.¹⁶

Βεβαίως οι τρόποι με τους οποίους γίνεται εμφανής η αποχώριση του ανθρώπου από τα του κόσμου είναι πολλοί· γι' αυτό στη χορεία των Αγίων έχουμε μια ιδιότυπη επωνυμία, ανάλογη προς τη φύση του αγώνα τον οποίο αγωνίστηκε ο Άγιος, προκειμένου να ενωθεί με το Θεό αποχωριζόμενος τα του κόσμου.¹⁷

Ωστόσο, από θεολογικής άποψης, έχουμε να κάνουμε με τρία είδη αγιότητας, τα οποία όμως είναι ισότιμα όσον αφορά στο οντολογικό τους περιεχόμενο. Η πρώτη αναφέρεται στην άμεση εμπειρία της θεότητας του Χριστού που είχαν οι αυτόπτες μάρτυρες του Θεού Λόγου, δηλαδή οι απόστολοι και οι λοιποί μαθητές και μαθήτριες. Η δεύτερη έχει να κάνει με το μαρτύριο του αίματος, δηλαδή με τη συνειδητοποίηση από μέρος του μάρτυρα, ότι η μετοχή στο θάνατο του Χριστού θα οδηγήσει με τη σειρά της τον ίδιο να μετάσχει και στο λυτρωτικό γεγονός της Ανάστασης και κατ' επέκταση της σωτηρίας. Η τρίτη διάσταση της εμπειρίας της εν Χριστώ ζωής πραγματώνεται μέσα στο πλαίσιο της ησυχαστικής παράδοσης με το καθημερινό μαρτύριο της συνείδησης.¹⁸

Η ρίζα της λέξης στην ελληνική γλώσσα είναι το αγ-, από το οποίο παράγονται μια σειρά από όρους, όπως το αγνός, το άγιος κ.λπ. Τη βαθύτερη σημασία της ρίζας αυτής την κρατάει το ρήμα άζεσθαι, που σημαίνει το δέος σε μια

¹⁶ Ιωάννης (Τασσιάς), Μητροπολίτης Λαγκαδά Λητής και Ρεντίνης, *Η αναγνώριση των Αγίων στην Ανατολική και Δυτική Εκκλησία*, (Θεσσαλονίκη: Γιαχούδη, 2017), σ. 11-12

¹⁷ Αρχμ. Μ. Καλαμάρα, *Άγιολογία*, Γενική Διεύθυνσις Εκκλ. Παιδείας, Αθήνα, 1972, σ. 25

¹⁸ Στο ίδιο, σ. 12

απόκρυφη και φοβερή δύναμη (Αισχύλου, Ευμ. 384 κ.ε.), το σέβας προς τον φορέα της δύναμης (Ομήρου, Οδυσ. 9, 200 κ.ε.) κ.λπ. Έτσι στον αρχαίο ελληνισμό η αγιότητα συνδέεται με τη δύναμη, με αυτό που ο Otto αποκαλεί «mysterium fascinosum et tremendum» – αυτό που προκαλεί ταυτόχρονα έλξη και φόβο.¹⁹

Από το άγος παράγεται η λέξη άγιος, με τις δύο αυτές σημασίες, την καλή και την κακή. Ιδίως όμως από τον 5^ο αι. π. Χ. η σημασία της περιορίζεται στο χώρο της λατρείας και αφορά κυρίως σε πράγματα, αλλά σπανιότατα και σε πρόσωπα, στα οποία επιτρέπεται να έχουν επαφή με το Θεό. Έτσι έχουμε βωμούς αγίους, αγίους τόπους, άγια άλση, άγιες τελετές κ.λπ.»²⁰

Στους κλασικούς συγγραφείς δεν συναντούμε τη λέξη «άγιος» παρά μόνο για ιερά, αγνά, καθαρά πράγματα, κυρίως των ναών και των τόπων λατρείας. Στην ελληνιστική εποχή, αρχίζουν να χαρακτηρίζονται και οι Θεοί (Ισις, Σέραπις, Βάαλ). Στην Παλαιά Διαθήκη, συναντούμε τη λέξη στη λεγόμενη μετάφραση των Ο΄.²¹

Κατά την Ελληνιστική εποχή επιδρούν οι ανατολικές αντιλήψεις περί αγιότητας, και χαρακτηρίζονται ως άγιοι και οι θεοί, προπαντός αιγυπτιακοί και συριακοί όπως η Ίσις, ο Σέραπις, ο Βάαλ. Αντιστοίχως οι Ρωμαίοι ονομάζουν επίσης τους σύρους θεούς με τη λέξη sanctus, άγιος. Αργότερα ονομάζονται και οι ελληνικοί θεοί άγιοι, ασφαλώς εξ επιδράσεως των ανατολικών θεοτήτων. Επίσης η λέξη αναφέρεται και σε ελληνιστικές επιγραφές, κυρίως για τα ιερά των ανατολικών θεοτήτων, ιδιαίτερος δε χρησιμοποιείται στη μυστηριακή λατρεία²².

Η λέξη «άγιος» και τα παράγωγά της εμφανίζονται κατά κόρον στην Αγία Γραφή. Στην Παλαιά Διαθήκη υπάρχουν 988 αναφορές και στην Καινή Διαθήκη 263. Η καταμέτρηση αυτή αποδεικνύει σε ένα πρώτο επίπεδο τη σπουδαιότητα της έννοιας στη βιβλική γραμματεία. Η σημιτική λέξη qodes (εβραϊκά qados), από την οποία προέρχεται η έννοια του αγίου, παραπέμπει στην ιδέα της τομής ή του χωρισμού από τα εγκόσμια πράγματα. Συνεπώς το «άγιο» είναι κάτι τελείως ξεχωριστό που κανείς δεν επιτρέπεται να αγγίξει, παρά μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις απόλυτης

¹⁹ Ιωάννης (Ζηζιούλας), Μητροπολίτης Περγάμου, «Η θέωση των Αγίων ως εικονισμός της Βασιλείας», στο *Αγιότητα Ένα Λησμονημένο Όνειρο*, (Αθήνα : Ακρίτας, 2001) σ. 27

²⁰ Γεώργιος Γαλίτης, «Η έννοια του Αγίου και του Μάρτυρα στην Καινή Διαθήκη» στο Στυλ. Παπαδόπουλος, *Ο Άγιος και ο Μάρτυρας στη ζωή της Εκκλησίας*, Εισηγήσεις ΙΒ΄ Συνεδρίου Πατερικής Θεολογίας, (Αθήνα: Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, 1994), σ. 37-38

²¹ Π. Β. Πάσχος, *Άγιοι οι φίλοι του Θεού. Εισαγωγή στην Αγιολογία της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Υμναγολογικά Κείμενα και Μελέτες – 2 (Αθήνα: Αρμός, 1997), σ. 30

²² Γεώργιος Γαλίτης, *ο.π.*, σ. 38

τελετουργικής καθαρότητας. Με αυτή την έννοια η Βίβλος ορίζει την αγιότητα από την ίδια την πηγή της, που είναι ο Θεός.²³

Στους Ο΄ η λέξη άγιος απαντά ως μετάφραση είτε του επιθέτου qadosh, είτε του ουσιαστικού ονόματος qodesh. Στην Παλαιά Διαθήκη, οι λέξεις qadosh-qodesh έχουν άμεση σχέση προς τη λατρεία. Ειδικότερα, το μεν ουσιαστικό qodesh χρησιμοποιείται για να δηλώσει την κατάσταση της αγιότητας πραγμάτων, το δε επίθετο qadosh αναφέρεται σε κάποιο πρόσωπο (Θεός-άνθρωπος)²⁴.

Ο όρος «Άγιος» στην Παλαιά Διαθήκη σημαίνει, κατά κύριο λόγο, εκείνο το οποίο είναι καθιερωμένο και ανήκει στον Θεό: «Καθώς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται» (Λουκ. 2,23). Ο Θεός είναι «άγιος» και οι Ισραηλίτες ως λαός του Θεού οφείλουν να είναι ἔθνος «άγιον» (Λευιτ. 11,43-44 Δευτ. 10,6 26,19) και να λατρεύουν τον Jahve ως μόνο Θεό (Δευτ. 6,4).²⁵

Επιπλέον, ο Θεός, σύμφωνα με την Π.Δ., μεταδίδει την αγιότητά Του σε συγκεκριμένα πρόσωπα (ιερείς, λευϊτες, προφῆτες), τόπους, αντικείμενα, ιεροτελεστίες και καιρούς. Η αγιότητα όμως αυτή δεν είναι της ίδιας ποιότητας με τη δική Του. Ενώ η δική Του αγιότητα είναι το par excellence γνώρισμά Του, η αγιότητα των προσώπων ή των πραγμάτων είναι το αποτέλεσμα της ελεύθερης βούλησης του Θεού και δεν λαμβάνεται αυτόματα από την επαφή με τη θεία αγιότητα.²⁶

Οι πρώτοι χριστιανοί πήραν τη διδασκαλία για την αγιότητα από την Παλαιά Διαθήκη και την προσάρμοσαν στο νέο πλαίσιο, που δημιούργησε το πρόσωπο και η δράση του Χριστού. Έτσι ο «Υιός του Θεού» γίνεται ισοδύναμη έκφραση με τον Άγιον του Θεού» (Μκ. 1,24· Ιω.6,69, Μτ. 16,16). Η αγιότητα του Χριστού φανερώνεται στον τρόπο σύλληψής Του, στα έργα Του, ιδιαίτερα μάλιστα στα θαύματά Του, στον Σταυρό και στην Ανάστασή Του. Είναι Αυτός που κάθεται στα δεξιά του Θεού (Μκ. 16,19) και δικαίως ονομάζεται «Άγιος», όπως ο Πατέρας (Απ. 3,7· 6,10). Η αγιότητα, συνεπώς, του Χριστού είναι ίδια με αυτήν του Πατρός και άλλης τάξης από τη σχετική αγιότητα των αγίων της Παλαιάς Διαθήκης. Και ενώ εκεί

²³ Δημήτριος Πασσάκος, «Αγιότητα: Ιδίωμα αυτοσυνειδησίας ή διαβάθμιση ηθικής; Βιβλική Προσέγγιση», *Σύναξη* 102 (Απρίλιος-Ιούνιος 2008), σ. 4

²⁴ Κων/νος Βλάχος, «Μάρτυς και Άγιος στην Παλαιά διαθήκη» στο Στυλ. Παπαδόπουλος, *Ο Άγιος και ο Μάρτυρας στη ζωή της Εκκλησίας*, Εισηγήσεις ΙΒ Συνεδρίου Πατερικής Θεολογίας (Αθήνα: Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, 1994), σ. 12

²⁵ Κων/νος Βλάχος, *ο.π.*, σ. 13

²⁶ Δ. Πασσάκος, *ο.π.*, σ. 5

ο αγιασμός ήταν τελετουργικός και εξωτερικός, η θυσία του Χριστού αγιάζει πραγματικά τους πιστούς «ἐν ἀληθείᾳ» (Ιω. 17,19). Επίσης «Ἅγια», όπως και στην Παλαιά Διαθήκη, μπορούν να γίνουν και αντικείμενα: γη, διαθήκη, νόμος, εντολή, απαρχή, ρίζα, θυσία, γραφές, αναστροφές, πόλις, κλησις κ.λ.π.²⁷

Η Αγία Γραφή προχωρεί πέρα από την ψυχολογική σημασία που συναντούμε στους αρχαίους Έλληνες (το δέος, το φόβο, το σεβασμό προς μια ανώτερη δύναμη) και συνδέει την έννοια του «αγίου» με την απόλυτη ετερότητα, το απολύτως Ἄλλο, πράγμα που τελικά οδηγεί την Αγία Γραφή στην ταύτιση του «αγίου» με τον ίδιο τον Θεό, στην απόλυτη υπερβατικότητα σε σχέση με τον κόσμο. Άγιος είναι μόνο ο Θεός, και από Αυτόν και μόνο και τη σχέση μαζί Του πηγάζει κάθε αγιότητα. Για να δηλωθεί μάλιστα με έμφαση η πίστη αυτή στην Παλαιά Διαθήκη (Ησαΐας, ο προφήτης της αγιότητας του Θεού), καλεί το Θεό τρεις φορές άγιο: «Ἄγιος, άγιος, άγιος Κύριος Σαβαώθ», που σημαίνει στη μορφή του εβραϊσμού, της τριπλής επαναλήψεως, απείρως άγιος (πρβλ. το 777 και το αντίθετο του 666, για το οποίο τόσοσ λόγος και τόσοσ τρόμος γίνεται σήμερα)²⁸.

Το νέο πρόσωπο, που τονίζεται εμφατικά στην Καινή Διαθήκη ως το κύριο αίτιο του αγιασμού των πιστών είναι το Άγιο Πνεύμα. Οι χριστιανοί γίνονται «ἡγιασμένοι ἐν Χριστῶ» (1 Κορ. 1,2· Φιλ. 1,1) με το Βάπτισμα τους εν Πνεύματι Αγίω. Η παγκοσμιότητα της έκχυσης του Αγίου Πνεύματος την ημέρα της Πεντηκοστής, συνιστά τομή στην παλαιοδιαθηκική στενά εθνική αντίληψη περί αγιότητας, η οποία άλλωστε είχε προαναγγελθεί από τους προφήτες (Ιωηλ. 3,1-5). Η έκχυση αυτή της αγιότητας πιστοποιείται στα χαρίσματα και τις δωρεές που το Άγιο Πνεύμα χορηγεί στις κοινότητες των πιστών (βλ. 1 Κορ. 14) και τους μεταβάλλει σε «ναούς του Αγίου Πνεύματος» (1 Κορ. 6,11) και «τέκνα Θεού» (Ρωμ. 8,14-17).²⁹

Για το λόγο αυτό η αρχική κοινότητα των πιστών θεωρεί τον εαυτό της όχι μια κοινωνία ή ομάδα, αλλά τον άγιο λαό του Θεού κατά τις έσχατες ημέρες: είναι πλέον οι «Ἅγιοι». Με αυτή την απόλυτη σημασία της η λέξη χρησιμοποιήθηκε σπάνια στην Παλαιά Διαθήκη, καθώς προοριζόταν για τους εκλεκτούς των εσχάτων ημερών. Για τους πρώτους χριστιανούς όμως η λέξη «άγιος» δεν είναι κατηγορούμενο δηλωτικό συγκεκριμένης ηθικής συμπεριφοράς, αλλά συνειδητός αυτοχαρακτηρισμός. Αρχικά ο χαρακτηρισμός αυτός αποδίδεται στο στενό κύκλο

²⁷ Δ. Πασσάκος, *ο.π.*, σ. 6

²⁸ Ιωάννης (Ζηζιούλας), *ο.π.*, σ. 28

²⁹ Δημ. Πασσάκος, *ο.π.*, σ. 6

των πιστών κατά την ημέρα της Πεντηκοστής ή ευρύτερα στα μέλη της αρχικής κοινότητας στα Ιεροσόλυμα (Πραξ. 9,13· Ρωμ. 15,25· 31· 1 Κορ. 16,1· Εφ. 3,5)³⁰.

Πιθανότατα η πρακτική αυτή της κοινοχρησίας που εφάρμοσε η κοινότητα αυτή, ήταν μια χειροπιαστή απόδειξη ότι οι πιστοί της ταυτίζονταν όντως με τους εκλεκτούς των εσχάτων ημερών και συνεπώς ο χαρακτηρισμός «άγιου» ή ακόμα πιο ειδικά «οι πτωχοί των αγίων» (Ρωμ. 15,26) τους ανήκε δικαιωματικά. Σύντομα ο όρος αποδόθηκε σε όλους τους χριστιανούς της Ιουδαίας (Πραξ. 9,32-41) και ήδη από την εποχή που ο Απόστολος Παύλος γράφει τις Επιστολές του χαρακτηρίζει τους πιστούς όλων των τοπικών εκκλησιών (Ρωμ. 1,7· 16,15· 1 Κορ. 1,2· 6,2· 16,15· 2 Κορ. 1,1· 13,12· Εφ. 1,1· Φιλ. 4,22· Κολ. 1,2· Φιλημ. 1,5· Εβρ. 3,1· 13,24)³¹.

Με το βάπτισμά τους εν Αγίω Πνεύματι οι πιστοί συμμετέχουν στην αγιότητα του Χριστού, συγκροτούν «γένος έκλεκτόν, βασιλείον ιεράτευμα, ἔθνος ἅγιον» (1 Πε. 2,9). Η αγιότητα όμως των πιστών, δεν είναι μόνο χαρακτηριστικό· είναι και το διαρκώς ζητούμενο· «κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γεννήθητε, διότι γέγραπται· ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι» (1 Πε. 1,15-16). Επιπλέον, και για τις κοινότητες που ίδρυσε ο Απόστολος Παύλος ειδικότερα, στόχος δεν ήταν ο εξαγιασμός των μελών μόνο, αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας (πρβλ. την προσήλωση του Αποστόλου Παύλου στον «αγιασμό» στην 1 Θεσ. 4,3-7· 2 Θεσ. 2,13· 1 Κορ. 1,30· Ρωμ. 6,19-22)³².

Ο βαθύς σεβασμός που έχουν για τους αγίους τα μέλη της Εκκλησίας, οφείλεται στην τιμή και τη δόξα που απολαμβάνουν οι άγιοι στη Βασιλεία των ουρανών. Βέβαια χρειάζεται να τονιστεί ότι δεν πρέπει να γίνεται σύγχυση ανάμεσα στη λατρεία και την τιμή. Η λατρεία, κατά τη Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο, απονέμεται μόνο στον Τριαδικό Θεό, ενώ η τιμή στους Αγίους. «Τὸν μὲν ὡς Θεὸν καὶ Δεσπότην προσκυνοῦντες καὶ σέβοντες, τοὺς δὲ διὰ τὸν κοινὸν Δεσπότην ὡς αὐτοῦ γνησίους θεράποντας τιμῶντες καὶ τὴν κατὰ σχέσιν προσκύνησιν ἀπονέμοντες³³.

³⁰ Δημ. Πασσάκος, *ο.π.*, σσ . 6-7

³¹ Στο ίδιο, σ. 7

³² Στο ίδιο, σ. 7

³³ Δημήτριος Τσάμης, *Αγιολογία της Ορθόδοξης Εκκλησίας*, (Θεσσαλονίκη : Πουρνάρας, 2010), σ. 54

II. Η τιμή των αγίων

Η Ορθόδοξη Εκκλησία εκδηλώνει την τιμή αυτήν προς τους αγίους με πολλούς τρόπους: α) ανέγερση ναών, που τους καθαγιάζει με τα λείψανά τους, β) προσκύνηση των ιερών εικόνων και λειψάνων τους, γ) θέσπιση εορτών προς τιμή τους, δ) συγγραφή ασματικών ακολουθιών, εγκωμίων κ.λπ., ε) επίκληση των πρεσβειών τους και πίστη στην αποτελεσματικότητα της μεσιτείας τους κ.ά.³⁴

Η Εκκλησία προτρέπει τους πιστούς της να μιμηθούν εμπειρικά και δημιουργικά το φρόνημα και τη ζωή των αγίων. Έτσι η μίμηση των αγίων, που είναι μέτοχοι και μέλη του Χριστού, είναι στην πραγματικότητα μίμηση Χριστού και οργανική ένταξη στο αδιαίρετο σώμα³⁵.

Ειδικότερα, οι εορτές προς τιμήν των αγίων διαιρούνται στις παρακάτω κατηγορίες:

α) *Επέτειοι της κοίμησης των αγίων*. Η ημέρα της επετείου αυτής ονομάζεται «μνήμη του αγίου» ή «ημέρα της τελειώσεώς του» ή «γενέθλιος ημέρα» (εισήλθε – γεννήθηκε στη Βασιλεία των ουρανών). Έτσι π.χ. Αγ. Κυράννα (28 Φεβρουαρίου), Αγ. Ακάκιος (16 Αυγούστου), Αγ. Ακυλίνα (27 Σεπτεμβρίου), Αγ. Δαμασκηνός (27 Σεπτεμβρίου).

β) *Συνάξεις*. Πρόκειται για εορτές που τελούνται την επόμενη ημέρα μιας Δεσποτικής ή Θεομητορικής εορτής, κατά την οποία ο άγιος συμμετείχε ενεργά στο θείο γεγονός που εορτάστηκε. Έτσι π.χ. μετά τα Θεοφάνεια (6 Ιανουαρίου) η σύναξη του Προδρόμου (7 Ιανουαρίου), μετά τον Ευαγγελισμό (25 Μαρτίου) η σύναξη του αρχ. Γαβριήλ (26 Μαρτίου).

γ) *Εύρεση και μετακομιδές αγίων λειψάνων*. Για παράδειγμα, η ανακομιδή λειψάνων της Αγ. Ακυλίνας (8 Φεβρουαρίου), η ανακομιδή λειψάνων της Αγ. Κυράννας (12 Σεπτεμβρίου).

δ) *Επέτειοι θαυμάτων και σπουδαίων γεγονότων από τη ζωή της Εκκλησίας ή των αγίων*³⁶.

Η Εκκλησία για να τιμήσει όλους τους αγίους θέσπισε την εορτή των Αγίων Πάντων. Στην Ορθόδοξη Εκκλησία η εορτή αυτή, σύμφωνα με μαρτυρία του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου³⁷, εορταζόταν την πρώτη Κυριακή μετά την Πεντηκοστή, στη

³⁴ Δημ. Τσάμης, *ο.π.*, σσ. 54-55

³⁵ Στο ίδιο, σ. 55

³⁶ Στο ίδιο, σ. 55

³⁷ *Είς τὸς ἀγίους Πάντας* 1, PG 50, 705A

Συρία την Παρασκευή της Διακαινησίμου και στην Έδεσσα, όπως αναφέρει ο Άγιος Εφραίμ ο Σύρος, στις 13 Μαΐου. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία τιμά την εορτή αυτή την 1^η Νοεμβρίου³⁸.

III. Ο χορός των αγίων

Υπάρχουν ποικίλες γνώμες και διάφορες εκδοχές για την τάξη των ομάδων, δηλ. των «Χορών» των Αγίων. Μερικοί, στηριζόμενοι στο γνωστό εκκλησιαστικό τροπάριο, μιλούν για έξι τάγματα των Αγίων: «Απόστολοι, μάρτυρες και προφήτες, ιεράρχες, όσιοι και δίκαιοι». Άλλοι, αξιολογώντας τη θέση των Αγίων στη λατρεία και στη ζωή της Εκκλησίας, ακολουθούν άλλη διαίρεση: Θεοτόκος, Άγγελοι, Προφήτες, Απόστολοι και ισαπόστολοι, Ιεράρχες, Μάρτυρες. Στην πράξη της Εκκλησίας και στην παράδοση της λειτουργικής της ζωής, επικράτησε η ακόλουθη σειρά στους «χορούς» των Αγίων, όπως αυτή διαμορφώθηκε απ' τον δ' αι. και μετά:

- α. Ο χορός των Μαρτύρων,
- β. Ο χορός των Οσίων,
- γ. Ο χορός των Ιεραρχών,
- δ. Ο χορός των ιερών προσωπικοτήτων της Βίβλου, και
- ε. Ο χορός των Νεομαρτύρων.³⁹

Φυσικά, πάνω από όλους τους Αγίους, ξεχωρίζει πάντοτε η τιμή προς την Υπεραγία Θεοτόκο, που απ' τον δ' και ε' αι. και μετά, που αναγνωρίζεται και συνοδικώς το «αιεipάρθενον», γίνεται πολύ πιο έντονη. Το γενικό κλίμα της τιμής, που αποδίδει η Εκκλησία μας στους Αγίους δίνει θαυμάσια ο Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος, ο οποίος έγραψε τα Συναξάρια του Τριωδίου και του Πεντηκοσταρίου, γράφοντας στο υπόμνημα της Κυριακής των Αγίων Πάντων: «...άπαντα έορτάζομεν, όσα αγαθοδότης ήγίασε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· λέγω δὴ τοὺς ὑψηλοτάτους καὶ ἁγιαστικούς νόας, τὰ έννέα δηλαδὴ τάγματα· τοὺς Προπάτορας καὶ Πατριάρχας· τοὺς Προφήτας καὶ τοὺς ἱερούς Ἀποστόλους· τοὺς Μάρτυρας καὶ τοὺς Ἱεράρχας· τοὺς Ἱερομάρτυρας καὶ Ὁσιομάρτυρας· τοὺς Ὁσίους καὶ Δικαίους, καὶ ἀπάσας τὰς τῶν ἁγίων Γυναίων χορείας, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἄνωνύμους, Ἁγίους, μεθ' ὧν ἔστωσαν καὶ οἱ ἐπιγενησόμενοι· πρὸ δὲ πάντων, καὶ ἐν πᾶσι, καὶ μετὰ πάντων, τὴν

³⁸ Δημ. Τσάμης, *ο.π.*, σ. 56

³⁹ Π. Β. Πάσχος, *Άγιοι οι φίλοι του Θεού. Εισαγωγή στην Αγιολογία της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Υμναγολογικά Κείμενα και Μελέτες – 2, (Αθήνα: Αρμός, 1997), σ. 29

τῶν Ἁγίων Ἁγίαν, τὴν ὑπεραγίαν καὶ αὐτῶν ὑπερασυγκρίτως κρείττονα τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων, τὴν Κυρίαν ἡμῶν καὶ Δέσποινα Θεοτόκον Μαρίαν τὴν ἀειπάρθενον»⁴⁰.

IV. Αναγνώριση και ανακήρυξη των Αγίων

Με τον ὄρο αναγνώριση εννοοῦμε τὴν ιδιαίτερη ἐν Χριστῷ ἀποδοχὴ καὶ τιμὴ, που αὐθόρμητα ἀποδίδει τὸ πλήρωμα μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας σε ὀρισμένα ἀποθανόντα μέλη της, τα ὁποῖα ξεχώρισαν γιὰ τὴν ἀφοσίωση τους στὸν Θεό. Μετὰ τὴν ἀναγνώριση ἡ διοικοῦσα Ἐκκλησία ἐγγράφει τὰ μέλη αὐτὰ στὰ Δίπτυχα της, τὰ προβάλλει στους πιστοὺς καὶ τους προτρέπει νὰ τὰ τιμοῦν καὶ νὰ τὰ μιμοῦνται. Ἡ ποιμαντικὴ αὐτὴ προτροπὴ επικράτησε νὰ δηλώνεται σήμερα με τους ὄρους ἀνακήρυξη, διακήρυξη, ἔνταξη, συναριθμηση, ἀνάδειξη, καθολικὴ ἀναγνώριση, κατὰταξη, κ.ά. καὶ ἐνίοτε με τὸν ὄρο ἀγιοποίηση, ὁ ὁποῖος ὅμως θεολογικῶς εἶναι γιὰ τους Ὁρθόδοξους ἀπαράδεκτος – ὅπως ἐπίσης ἐν τινὶ μέτρῳ καὶ ὁ ὄρος κανονισμός-, δεδομένου ὅτι οἱ δύο τελευταῖοι αὐτοὶ ὄροι, προϋποθέτουν δικανικὲς καὶ ἐκκλησιολογικὲς θέσεις, που εἶναι ξένες στὴν ὀρθόδοξη παράδοση.⁴¹

Στὴν Ὁρθόδοξη, ὅπως καὶ στὴν πρώτη Ἐκκλησία, τὸ μόνον κριτήριον γιὰ τὴν ἀναγνώριση ἐνός ἀποθανόντος μέλους της ὡς ἁγίου εἶναι ἡ ἀναγνώριση τοῦ ἀπὸ τὸν πιστὸ λαό, ἡ «*vox populi*». Στὴν πρωτοχριστιανικὴ Ἐκκλησία δὲν χρειαζόταν κάποια ἐκκλησιαστικὴ διαδικασία γιὰ τὴν καθολικὴ ἀναγνώριση τῶν ἁγίων καὶ ὁ λαός μερικὴ τοῦ πρωτοβουλία προέβαινε στὴν ἀναγνώριση τοῦ ἁγίου καὶ στὴν ἀπόδοση τιμῆς πρὸς αὐτόν. Στους ἐπόμενους αἰῶνες τὸ καθεστῶς αὐτὸ σε γενικὲς γραμμὲς διατηρεῖται, λαμβάνεται ὅμως ὑπόψη γιὰ τὴν ἀνακήρυξη τοῦ ἁγίου ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τὸ ὀρθόδοξο φρόνημα, ὁ μαρτυρικὸς ἢ ἅγιος βίος καὶ ἡ τέλεση θαυμάτων.⁴²

Ἀπὸ τὸν β' αἰῶνα ἀρχισε νὰ ἀπονέμεται ὁ ἐιδικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ ἁγίου σε Μάρτυρα καὶ Ὁμολογητὴ, ἐνῶ μέχρι τότε ἅγιοι ὀνομάζονταν ἀπὸ τὴν Κ. Διαθήκη ὅλοι οἱ χριστιανοί.⁴³

⁴⁰ Π. Β. Πάσχος, *ο.π.*, σσ. 29-30

⁴¹ Δημήτριος Τσάμης, *Ἀγιολογία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας*, (Θεσσαλονίκη : Πουρνάρας, 2010), σ. 127

⁴² Στὸ ἴδιο, σσ. 127-128

⁴³ Στὸ ἴδιο, σ. 128

Ως πρώτοι Άγιοι της Εκκλησίας φέρονται οι Μάρτυρες, οι οποίοι ως γνήσιοι μαθητές του Κυρίου κατά την περίοδο των διωγμών έχυσαν το τίμιο αίμα τους υπέρ της πίστης τους στον Χριστό. Οι Μάρτυρες, τόσο για τους υπέρ της πίστεως αγώνες τους, όσο και για τα βασανιστήρια που υπέστησαν προ του θανάτου τους, απολάμβαναν μεγάλες τιμές και σεβασμό από τους πιστούς. Αυτό συνέβαινε διότι η Εκκλησία εξέφραζε πάντα βαθύτατη τιμή προς τα πρόσωπα τους, αφού μάλιστα υπέμειναν μαρτυρικό θάνατο, ο οποίος είναι και η ύψιστη τιμή για κάθε Χριστιανό. Οι Χριστιανοί διά του μαρτυρίου υπέφεραν και θανατώνονταν υπέρ του Χριστού, συμμετέχοντες κατ' αυτόν τον τρόπο στο Πάθος Αυτού, με αποτέλεσμα να κατορθώνουν τον αποχωρισμό από τα επίγεια και να ενώνονται με τον Θεό.⁴⁴

Η μορφή αυτή του χριστιανικού ιδεώδους περί του μαρτυρίου, συνετέλεσε ώστε οι Μάρτυρες να θεωρούνται από τους Χριστιανούς ως πρότυπα αρετής, ως τα κατ' εξοχήν «δοχεία του Αγίου Πνεύματος».⁴⁵ Ως εκ τούτου, οι Μάρτυρες θεωρούνταν ως πρόσωπα άξια σεβασμού και τιμών, αλλά και ως εκείνα τα πρόσωπα που μεσιτεύουν προς τον Κύριο για εμάς. Την προς τους Μάρτυρες αποδιδόμενη τιμή, καθώς και τη βαθειά επίδραση την οποία είχε η πράξη αυτή στις ψυχές των Χριστιανών, υπογραμμίζει άριστα ο Ιερός Χρυσόστομος: «Ὡσπερ γάρ τὸν ἥλιον ἀμήχανον σβεσθῆναι οὕτω καὶ μνήμην Μαρτύρων».⁴⁶

Η λατρεία και η τιμή των πρώτων Αγίων της Χριστιανικής Εκκλησίας διαμορφώθηκε από τον λαό, στη συνείδηση του οποίου ο τιμώμενος Μάρτυς κατέχει εξέχουσα θέση· σημειωτέον, ότι η τιμή προς τους Μάρτυρες γινόταν και προ του Μαρτυρίου, διότι ο προσωπικός θρίαμβος του Μάρτυρος εναντίον των Εθνικών και γενικώς εναντίον των εχθρών της Εκκλησίας, αποτελούσε και θρίαμβο για την Εκκλησία. Βλέπουμε δηλαδή ότι η αναγνώριση συντελείται από τη συνείδηση του πληρώματος, σε συνάρτηση ορισμένων κριτηρίων και στην προκειμένη περίπτωση ως κριτήριο λαμβάνεται η προάσπιση της πίστης και κατ' επέκταση, λόγω της αφοσίωσης, η έκχυση του τιμίου αίματος. Τα κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία διαμορφώθηκε στη συνείδηση του πληρώματος η πεποίθηση περί της αγιότητας ενός

⁴⁴ Ιωάννης (Τασσιάς), Μητροπολίτης Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης, *Η αναγνώριση των Αγίων στην Ανατολική και Δυτική Εκκλησία*, (Θεσσαλονίκη, Γιαχούδη, 2017), σσ., 15-16

⁴⁵ Διαταγαί των Αγίων αποστόλων, Ε.Ι.Β.ΕΠ., 2,75

⁴⁶ Ι. Χρυσόστομος, *Εἰς Ἄγιον ἱερομάρτυραν Φωκᾶν*, Ρ.Γ. 50, στ. 700

προσώπου στους πρώτους Χριστιανικούς αιώνες, είναι απλά σε σύγκριση προς τα επικρατούντα κατά τους μεταγενέστερους χρόνους⁴⁷.

Με άλλα λόγια, ήταν δυνατόν να αναγνωρισθεί κάποιος ως Άγιος, άσχετα αν αυτός δεν είχε προηγουμένως δεχθεί το Άγιο Βάπτισμα και αυτό διότι, σύμφωνα με τον Απόστολο Παύλο, το μαρτύριο του αίματος θεωρείται ισάξιο του Μυστηρίου του Βαπτίσματος, ως εκ τούτου είχε τη σωτήρια δύναμη της χάριτος του Αγίου Πνεύματος⁴⁸.

Επίσης η θαυματουργία δεν αποτελούσε κριτήριο προκειμένου κάποιος να αναγνωρισθεί ως Άγιος, γιατί τα θαύματα δεν αποτελούν θεμελιώδη παράγοντα προς εκτίμηση της αγιότητας⁴⁹. Πράγματι, η πλειονότητα των Μαρτύρων της πρωτοχριστιανικής εποχής ουδέποτε θαυματούργησε, αλλά διάσημοι και παγκοσμίως τιμώμενοι Άγιοι όπως: ο Μέγας Βασίλειος, ο Γρηγόριος ο Θεολόγος, ο Γρηγόριος ο Νύσσης, ο Ιερός Χρυσόστομος, ο Ιερώνυμος, ο Αυγουστίνος και άλλοι παρουσιάζονται ως στερούμενοι της ικανότητας της θαυματουργίας.⁵⁰

Κατά την αρχαία εποχή, η αναγνώριση των Μαρτύρων ως Αγίων της Εκκλησίας συνοδεύεται από τιμητικές εκδηλώσεις προς το πρόσωπο του Μάρτυρος. Έτσι οι Χριστιανοί, σύμφωνα με τις πυκνές ιστορικές μαρτυρίες που υπάρχουν, συνέρχονταν κατά πλήθη στους τάφους και στα προς αυτούς εγειρόμενα μασσωλεία. Οι τάφοι αυτοί βρισκόνταν συνήθως έξω από τις πόλεις, ονομάζονταν Μαρτύρια και μεταγενέστερα μετατράπηκαν σε μεγαλοπρεπείς ναούς προς τιμήν των σε αυτούς ενταφιασμένων Μαρτύρων ή Αγίων.⁵¹

Με την πάροδο όμως του χρόνου, επήλθε κάποια μεταβολή στην αποδιδόμενη τιμή των Μαρτύρων. Η μεταβολή αυτή έγκειται στο γεγονός ότι η περιορισμένη τιμή που αποδιδόταν στον Μάρτυρα, στον τόπο όπου υπήρχε το ανεγερμένο Μαρτύριο ή αργότερα ο πολυτελής ναός, εξαπλώνονταν ταχύτατα και αλλού· ένας Μάρτυς π.χ. ο οποίος τιμόταν στην επαρχία και την περιοχή που μαρτύρησε, με την πάροδο του χρόνου δέχονταν τιμή και σε άλλες πόλεις και επαρχίες. Η εξέλιξη αυτή της τιμής των Μαρτύρων έγινε κατά τρεις κυρίως τρόπους: α) δια της μετακομιδής των ιερών

⁴⁷ Ιωάννης (Τασσιάς), *ο.π.*, σσ., 16-17

⁴⁸ Στο ίδιο, σ. 17

⁴⁹ Ματθ. 7.22-23: «πολλοί έρουνσι μοι έν εκείνη τή ημέρα· Κύριε Κύριε, ού τῷ σῶ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καί τῷ σῶ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καί τῷ σῶ ὀνόματι δυνάμεις πολλᾶς ἐποιήσαμεν; Καί τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἅπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τή ανομίαν»

⁵⁰ Ιωάννης (Τασσιάς), *ο.π.*, σσ. 17-18

⁵¹ Ιωάννης (Τασσιάς), *ο.π.*, σ. 18

λειψάνων, β) δια του τεμαχισμού τους και γ) δια της ανευρέσεως του ιερού σκηνώματος οποιουδήποτε Μάρτυρος.⁵²

Παρατηρούμε δηλαδή ότι το καινοφανές γεγονός της θαυματουργίας των λειψάνων των Μαρτύρων αναβιβάζει την τιμή που του αποδίδεται από το τοπικό επίπεδο στο Οικουμενικό. Όπως εύστοχα παρατηρεί και ο καθηγητής Χ. Αραμπατζής: «Τα θαύματα που πραγματοποιούνταν από τα λείψανα των αγίων αποτελούσαν το κύριο ιστορικό αποδεικτικό υλικό έναντι των απειθούντων στα γεγονότα του μαρτυρίου, αλλά και έναντι της εθνικής γραμματείας, η οποία αντιμετώπισε με σφοδρότητα στη γραμματειακή της παραγωγή το μαρτύριο, τον μάρτυρα, καθώς και την τιμή που απέδιδε η Εκκλησία στα λείψανα του».⁵³

Κατά τους πρώτους χρόνους του Χριστιανισμού βέβαια, δύσκολα συναντούμε περιπτώσεις μετακομιδής λειψάνων και αυτό διότι ο Ρωμαϊκός νόμος απαγόρευε αυστηρά παρόμοια πράξη. Ο περί μετακομιδής απαγορευτικός τηρήθηκε αυστηρά στη Δύση, κυρίως στη Ρώμη, τουλάχιστον μέχρι τον έκτο αιώνα. Έτσι βλέπουμε ότι περί το 519 μ.Χ., ο πάπας Ορμίσδας αρνήθηκε να αποστείλει στον αυτοκράτορα Ιουστινιανό τεμάχια ιερών λειψάνων των Αποστόλων και του Μάρτυρος Λαυρεντίου διά τον νέο ναό τον οποίο είχε ανεγείρει, αλλά αρκέστηκε μόνο στη αποστολή τεμαχίων ιματίων ή υφασμάτων αγιασμένων εξ επαφής προς τα λείψανα του Μάρτυρος, τα οποία καλούνταν *Sanctuaria*.⁵⁴

Οι ελληνικές όμως κοινότητες δεν αρκούσαν απλά στα *Sanctuaria* αλλά απαιτούσαν ολόκληρο το σώμα ή τουλάχιστον τεμάχια του. Έτσι λοιπόν σταδιακά άρχισε να γεννάται το έθιμο της μετακομιδής και του τεμαχισμού των ιερών λειψάνων, το οποίο έκτοτε επικράτησε, δεδομένου ότι οι ελληνικές κοινότητες είχαν ίδιους δημαρχιακούς νόμους και ως εκ τούτου δεν ήταν υποχρεωμένες να τηρήσουν τους περί του απαραβίαστου των λειψάνων Ρωμαϊκούς νόμους.⁵⁵

Η μετακομιδή λοιπόν των λειψάνων από πόλη σε πόλη, καθώς και ο τεμαχισμός αυτών, αλλά και η ανεύρεση αγίων λειψάνων, συνετέλεσε στην εξάπλωση της λατρείας του Μάρτυρα, με αποτέλεσμα Άγιοι μιας συγκεκριμένης τοπικής Εκκλησίας (και να τιμούνται από Αυτήν?). Κατά τους πρώτους

⁵² Ιωάννης (Γασσιός), *ο.π.*, σσ. 18-19

⁵³ Χ. Αραμπατζής, *Πατερική Ερμηνευτική*, COLLECTA ACADEMICA XXII, Θεσσαλονίκη: Ostracon Publishing, 2016, σ. 165

⁵⁴ Ιωάννης (Γασσιός), *ο.π.*, σσ. 20-21

⁵⁵ Ιωάννης (Γασσιός), *ο.π.*, σ. 21

Χριστιανικούς χρόνους βλέπουμε πως η αναγνώριση των Αγίων γίνεται κατά τρόπο αυθόρμητο από τον λαό, ο οποίος έχει ως κριτήρια αγιότητας κυρίως τον κατά πάντα συνεπή προς τη διδασκαλία του Κυρίου βίο, καθώς και την πίστη, χάρη της οποίας ο Χριστιανός θα πρέπει να θυσιάζει και αυτήν την ίδια του τη ζωή. Η δε επίσημη ανακήρυξη ή κανονισμός, γινόταν αφ' ότου γράφονταν τα ονόματα των Μαρτύρων ή λοιπών Αγίων στα Εορτολόγια ή Καλεντάρια ή στα Μαρτυρολόγια.⁵⁶

Ο ρόλος της διοίκησης Εκκλησίας στην ανακήρυξη, κατά την εποχή αυτή, δεν ήταν ενεργός και χαρακτηρίζεται από της σιωπηρής συμμετοχής και αποδοχής της ανακηρύξεως, της γενομένης κυρίως από τη συνείδηση του λαού. Ίσως αυτή η στάση της διοίκησης Εκκλησίας να συνετέλεσε ώστε στα Μαρτυρολόγια (αργότερα Συναξάρια) να αναγράφοντα πρόσωπα ως Άγιοι, τα οποία ουδέποτε υπήρξαν και είτε ήταν μυθικά, είτε ο βίος τους δεν ήταν ο αρμόζων για ένα τιμώμενο Άγιο. Για τον λόγο αυτό και ο ΞΓ' Κανών της εν Τρούλω Συνόδου, απαγορεύει την επ' εκκλησίες ανάγνωση των ψευδών και φανταστικών Μαρτυρολογίων, των οποίων και διατάσσει την δια πυρός καταστροφή. Αποτέλεσμα λοιπόν της ανεπαρκούς επίβλεψης της διοίκησης Εκκλησίας ήταν να περιλαμβάνουν τα Μαρτυρολόγια και Εορτολόγια της Εκκλησίας ανύπαρκτους Αγίους.⁵⁷

Κατά την περίοδο των Διωγμών, ως Άγιοι τιμώνταν οι Μάρτυρες, οι Ομολογητές, καθώς επίσης και οι επίσκοποι, οι οποίοι ηγούνταν των αγώνων της Εκκλησίας εναντίον της ειδωλολατρίας. Μετά την περίοδο των διωγμών και την αποκατάσταση της ειρήνης στην Εκκλησία, ο ευσεβής βίος αποτέλεσε και αποτελεί σπουδαιότατο παράγοντα για την αναγνώριση και ανακήρυξη ενός Αγίου. Έτσι ανακηρύσσεται ως Άγιος της Εκκλησίας ο μνήστωρ Ιωσήφ, όχι μόνο επειδή διετέλεσε κηδεμόνας και προστάτης του Θεανθρώπου Ιησού, αλλά και διότι διακρίθηκε για τον ενάρετο και κατά πάντα ευσεβή βίο του.

Αλλά και κατόπιν, επιφανείς Πατέρες της Εκκλησίας, καθώς και επίσκοποι εν ειρήνη τελειωθέντες, επιβλήθηκαν ως Άγιοι στη συνείδηση των πιστών για τον ευσεβή βίο τους. Ο ευσεβής λοιπόν βίος αποτελεί βασικό παράγοντα στη γενική συνείδηση ποιμένων και ποιμενόμενων προκειμένου να γίνει η αναγνώριση και η

⁵⁶ Ιωάννης (Γασσιός), *ο.π.*, σσ. 21-22

⁵⁷ Στο ίδιο, σσ. 22-23

ανακήρυξη ενός Αγίου· μάλιστα δε πολλές φορές δεν λαμβάνονται υπ' όψη οι άλλες προϋποθέσεις διά αναγνώριση.⁵⁸

Πρακτικοί κυρίως λόγοι επέβαλαν τη σημαντική αυτή μεταβολή σε σχέση με τον πρωταρχικό αυτόν τρόπο αναγνώρισης των Αγίων· και σταδιακά άρχισαν να ανακηρύσσονται ή να κανονίζονται Άγιοι με την πρωτοβουλία εξεχουσών φυσιολογικών της Εκκλησίας και της Πολιτείας, αλλά και διά επισήμων αποφάσεων των κατά τόπους εκκλησιαστικών αρχών.⁵⁹

Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας παρουσιάστηκε το φαινόμενο της εμφάνισης των Νεομαρτύρων, οι οποίοι και λάμπρυναν κατά πολύ το αγιολόγιο της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Πράγματι, οι σκληρές συνθήκες της τουρκοκρατούμενης πατρίδας μας, είχαν ως αποτέλεσμα να οδηγηθούν στην ομολογία και το μαρτύριο πολλοί εκ των πιστών της εποχής. Η αναγνώριση της αγιότητας εκ μέρους της συνειδήσεως του πληρώματος της Εκκλησίας ήταν άμεση, χωρίς τη θεσμική παρέμβαση της διοικούσας εκκλησίας. Σύμφωνα με επιστολή του Αγίου Αθανασίου Πάριου, στην οποία ασκείται κριτική σε λόγιους της εποχής που αμφισβητούν την ανακήρυξη της αγιότητας των νεομαρτύρων, διαβάζουμε τα εξής: «Ἐπειδὴ ποῦ ἀνέγνωσαν οἱ λογιώτατοι, ἢ ποῦ ἠκούσθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, οἱ θεῖοι Μάρτυρες νὰ καρτεροῦν τὴν ἐπίγειον κρίσιν νὰ κυρώσῃ τὸ μαρτύριόν τους, καὶ νὰ βεβαιώσῃ ἐκείνους, ὅπου ἤδη ἐσφράγισαν τὸ τέλος τους μετὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς θείας πίστεως, καὶ τοὺς ὁποίους εὐθύς ἐν τῷ ἅμα ὁ ἀγωνοθέτης Χριστὸς ἄνωθεν ἐστεφάνωσεν;».⁶⁰ Ενώ στην ίδια επιστολή παρακάτω διευκρινίζει πολύ ορθά ότι η διοικούσα Εκκλησία ανακηρύσσει θεσμικά μόνο τους Οσίους ασκητές, των οποίων ο ενάρτεος και άγιος βίος παρέμεινε άγνωστος στο πλήρωμα της Εκκλησίας.⁶¹

⁵⁸ Ιωάννης Τασσιάς, *ο.π.*, σ. 23

⁵⁹ Στο ίδιο, *ο.π.*, σ. 24-25

⁶⁰ Π.Β. Πάσχου, *Ἐν ἀσκήσει καὶ μαρτυρίῳ. Ἀνέκδοτα Φιλοκαλικά καὶ κολουβαδικὰ ὑμναγιολογικά κείμενα γιὰ τὸν Μοναχισμό, τοὺς Νεομάρτυρες καὶ τὴν Παράδοση, τῶν ἁγίων Νικοδήμου Ἀγιορείτου καὶ Ἀθανασίου Παρίου*. Ὑμναγιολογικά Κείμενα καὶ Μελέτες – 3, Ἀθήνα: Ἀρμός, σ. 81

⁶¹ Ιωάννης (Τασσιάς), *ο.π.*, σ. 31-32 Σε μεγάλο νησί του Αιγαίου με όνειρα μερικών ευσεβών ανακαλύφθηκαν οστά ανθρώπινα. Στα όνειρα φανέρωσαν οι τέως άγνωστοι άγιοι τότε και πώς μαρτύρησαν, σε ποια πόλη της Γαλλίας σπούδασαν και πολλές λεπτομέρειες του επι γης βίου τους. Η θρησκευτική λαογραφία είναι από κάθε άποψη αξιοσπούδαστη, ιδίως όταν δείχνει τι από την αρχαία ελληνική λατρεία και θρησκεία έχει μείνει μέχρι σήμερα ζωντανό αλλάζοντας όνομα. Όταν όμως η πρωτόθρονη Εκκλησία ανάμεσα στις Ορθόδοξες προβαίνει στην «επίσημη ανακήρυξη» αυτών των νεομαρτύρων, των οποίων την ύπαρξη εγγυώνται τα ενύπνια ευφάνταστων ευσεβών, αποδεικνύει ότι δεν αντέγραψε ακριβώς τη μέθοδο την αυστηρότητα της πρεσβυτέρας Ρώμης , η οποία ζητεί θετικές αποδείξεις, προκειμένου να «ανακηρύξει» άγιο. Αυτή η ίδια πράξη της «αγιοποίησης» κατόπιν ονείρων έρχεται σε οξύτατη αντίθεση προς τον κανόνα 83(91) της συνόδου της Καρθαγένης, που αποδοκιμάζει την ανέγερση εκκλησιών εις μνήμην μαρτύρων «δι' ένυπνίων καὶ ματαίων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΑΓΙΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑ

I. Η περιοχή του Λαγκαδά

Η περιοχή του Λαγκαδά βρίσκεται στα βόρεια της Θεσσαλονίκης και έχει πρωτεύουσα την ομώνυμη πόλη. Η ιστορία του Λαγκαδά χάνεται στο βάθος των αιώνων, η μορφολογία του εδάφους συνηγορεί ότι μέχρι το 2000 π.Χ. η περιοχή καλύπτονταν από τα νερά της λίμνης Κορώνειας και με την πάροδο των χρόνων και των γεωλογικών ανακατατάξεων, μετατράπηκε σε έναν πλούσιο λιμναίο οικισμό, που περιστοιχίζονταν από ένα ευπορότατο κάμπο.

Στην περίοδο της Ρωμαϊκρατίας ο Λαγκαδάς έλκει το ενδιαφέρον αυτοκρατόρων οι οποίοι αναδεικνύουν τις θερμοπηγές του Λαγκαδά και τον καθιστούν θερμαλιστικό κέντρο της περιοχής. Μαρτυρίες αναφέρουν την ολοκλήρωση των λουτρικών εγκαταστάσεων μεταξύ 6ου και 9ου αιώνα, ενώ τον 10ο αιώνα ο Λαγκαδάς αναφέρεται ως ένα από τα 13 χωριά που αποτελούν την Επισκοπή Λητής και Ρεντίνης.

Αργότερα θα βρούμε το όνομά του σε κείμενα του 12ου - 13ου αιώνα, του Ι. Σταυράκιου, που αναφέρονται στην πολιορκία της Θεσσαλονίκης από τους Βουλγάρους, ενώ ο Μέγας Λογοθέτης του Βυζαντίου, Γεώργιος Ακροπολίτης εγκαταβιώνει στο Λαγκαδά, όταν ήλθε σε σύγκρουση με τον αυτοκράτορα Θ. Λάσκαρη.

Απαντάται ακόμα σε αγιορείτικα χειρόγραφα και έγγραφα της εποχής του ζηλωτικού κινήματος στη Θεσσαλονίκη, καθώς και όταν ο Κατακουζηνός χρησιμοποιεί την πόλη ως έδρα του στρατού του, όταν πορευόταν προς τη Θεσσαλονίκη. Το 1430 ο Μουράτ Β΄ καταλαμβάνει το Λαγκαδά και τον χρησιμοποιεί ως ορμητήριό του εναντίον της Θεσσαλονίκης⁶².

Σ' αυτόν λοιπόν τον τόπο, η πρόνοια του Θεού, έστειλε ως πνευματικούς πατέρες και ποιμένες, άνδρες και γυναίκες ονομαστούς/ές για την ευλάβεια και την

ἀποκαλύψεων ανθρώπων». Η σύνοδος, όπως γνωρίζουμε, έχει επικυρωθεί από την 6^η Οικουμενική και η παράβαση των κανόνων της είναι απείθεια προς την Οικουμενική Σύνοδο. Αυτό είναι η πιο κραυγαλέα συνέπεια της εισαγωγής της οθνείας συνήθειας επι Κύριλλου Λούκαρι. Κ. Ν. Παπαδόπουλος, «Για τη διακήρυξη των Αγίων», *Σύναξη* 102 (Απρίλιος-Ιούνιος 2008), σ. 22
⁶² «Ο Λαγκαδάς στην Ιστορία και το Χρόνο» στο <http://www.energos-dimotis.com/index.php/8-dimos/41-o-lagadas-sthn-istoria-kai-ston-hrono.html>, ανάκτηση 10/3/2018

σοφία τους, οι οποίοι άφησαν όχι μόνο έργα σπουδής, μελέτης και διδαχής, αλλά μνήμη αγαθών και αγίων ανδρών, που η αγιότητά τους ήταν γνωστή στην εποχή τους, παρά το ότι φρόντιζαν να ζουν μέσα στην ταπείνωση και την αφάνεια της μοναχικής βιωτής τους.⁶³

II. Ο Άγιος Ακάκιος

Ένας τέτοιος άγιος της εκκλησίας είναι ο άγιος Ακάκιος, επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης, που με τους αγώνες του, την ταπείνωσή του και το ασκητικό του πνεύμα, αναδείχθηκε, με τη Χάρη του Θεού, ως το νέκταρ των αρετών, το πολύτιμο σκεύος των θείων Δωρεών του αγίου Πνεύματος, το ύψος της ταπείνωσης και το βάθος της αγάπης⁶⁴.

Ο όσιος Ακάκιος, ο οποίος εκλέχσε τον θρόνο της ιστορικής και παλαιφάτου Επισκοπής Λητής και Ρεντίνης, αναδείχθηκε μια εξέχουσα εκκλησιαστική φυσιογνωμία. Είναι μια συμπαθής και σεβάσμια μορφή της εκκλησιαστικής ιστορίας της επαρχίας Λαγκαδά. Πρόκειται για έναν επίσκοπο που διακόνησε την επισκοπή Λητής και Ρεντίνης κατά τον 15ο αιώνα και έδωσε παράδειγμα ασκητικού βίου και ευλαβείας. Θεωρείται ότι καλλιέργησε και δίδαξε το ασκητικό ιδεώδες και τη νοερά προσευχή σε κληρικούς και λαϊκούς, και απετέλεσε τη συνέχεια της πνευματικής περιόδου του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά και του αγίου Συμεών του αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης⁶⁵.

Οι λιγοστές μαρτυρίες που υπάρχουν για τον Άγιο Ακάκιο, εντοπίζονται κυρίως στο συναξάρι του βίου του αγίου Θεοφίλου του Μυροβλύτου.⁶⁶

Ο άγιος Ακάκιος έζησε, όπως αναφέρθηκε, στα τέλη του 15ου αιώνα. Χειροτονήθηκε Επίσκοπος της ιστορικής επισκοπής Λητής και Ρεντίνης από τον τότε Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης και αργότερα Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Άγιο Νήφωνα, με τον οποίο συνδέεται και πνευματικά. Επίσης είχε στενή πνευματική σχέση με τον εκ Ζίχνης καταγόμενο όσιο Θεόφιλο το Μυροβλύτη, τον οποίο και

⁶³ Τρύφων Τσομπάνης, «Ακάκιος, ο αγιότατος Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης» στην *Αγιολογική – Θεολογική Ημερίδα* : «Οι Αγιώτατοι Επίσκοποι Λητής και Ρεντίνης, Ακάκιος και Δαμασκηνός ο Στουδίτης», Λαγκαδάς 31 Μαρ 2013, σ. 2

⁶⁴ Αν. Παρούτογλου, «Ο Άγιος Ακάκιος Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1482 κ.ε.)», *Ορθόδοξα Μηνύματα* 12, (Σεπτέμβριος 2013 – Φεβρουάριος 2014), σ. 6

⁶⁵ Αν. Παρούτογλου, «Ο Άγιος Ακάκιος Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1482 κ.ε.)», *ο.π.*, σ. 7

⁶⁶ Κων/νος Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής Πάντων των Αγίων*, εν Αθήναις 1893, σσ. 499,511

χειροτόνησε ιερέα. Ο όσιος Θεόφιλος τον είχε Γέροντα, «διότι εύρε τὸν ακάκιον ευλαβή και ενάρετον», ὄντως δοχεῖο ακακίας⁶⁷.

Αναφέρεται χαρακτηριστικά στον Συναξαριστή, πως ο όσιος Θεόφιλος βρήκε τον «ἐπίσκοπο Λητής και Ρεντίνης Ἀκάκιο, ὄνόματι, ἄνδρα εὐλαβῆ και ενάρετον, και συγκατώκησεν μετ' αὐτοῦ ὁ ὅσιος. Τοῦτον δὲ τὸν ἐπίσκοπον ἐχειροτόνησεν ὁ ἀγιώτατος ἐκεῖνος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νήφων, ὅταν ἦτον ἀκόμη Θεσσαλονίκης και ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης ἦτο φίλος ἄκρος και γνήσιος του ἀγίου Νήφωνος, ὁ ρηθεῖς Ἀκάκιος»⁶⁸.

Ἔτσι, μέσω του Ακακίου, ο όσιος Θεόφιλος συνδέθηκε με τον Ἅγιο Νήφωνα, αλλά και με ὅλη εκείνη την ιερή συντροφιά που αποτελούσε τον περίγυρο του αγίου Νήφωνος, δηλαδή, τους μετέπειτα οσιομάρτυρες Μακάριο (1507) και Ιωάσαφ (1516), τον γέροντα Ιάκωβο, τον μοναχό Διονύσιο και τον διάκονο Ιάκωβο (1541) που μαρτύρησαν στην Ανδριανούπολη, τον Ἅγιο Θεωνά (1541), τους αυταδέλφους Αψαράδες Θεοφάνη (+1544) και Νεκτάριο (+1550), αλλά και τον γνωστό Ἅγιο Μάξιμο τον Γραϊκό τον Βατοπαιδινό (+1556)⁶⁹.

Ο καθηγητής Γλαβίνας κάνει λόγο για δύο Ακακίους που επισκόπευσαν διαδοχικά: ο πρώτος χειροτονηθεῖς από τον Νήφωνα Θεσσαλονίκης περί το 1482 - 86 και ο δεύτερος αναφέρεται περί το 1503. Ὅμως κατά τον Κρ. Χρυσοχοῖδη, ο Ακάκιος εκοιμήθη στα Ιεροσόλυμα περί το 1509, ὁπότε και ο Θεόφιλος επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη το 1510 περίπου. Πρέπει ἴσως να πρόκειται για ἄλλον Ακάκιο, διάδοχο του Ακακίου του Α', ο οποίος επισκόπευσε κι αυτός στην περιοχή, αλλά πάντως ὄχι την συγκεκριμένη χρονική στιγμή και σίγουρα μετά το 1510⁷⁰.

Οι πληροφορίες για τον Ακάκιο τελειώνουν στο ἴδιο συναξάρι, στο οποίο καταγράφεται η αγάπη και εμπιστοσύνη του Πατριάρχη Νήφωνα προς τα πρόσωπα του Ακακίου και του Θεοφίλου, ὅταν ο Πατριάρχης τους εμπιστεύεται μια μεγάλη αποστολή και τους επιφορτίζει με το ἔργο να μεταβούν στην Αίγυπτο για να διαπιστώσουν το θαῦμα που έγινε από τον μακάριο εκείνο Πατριάρχη Αλεξανδρείας Ιωακείμ, ὅταν μετακίνησε, διά της προσευχῆς, το ὄρος Ντουρ Ντάγ και ἤπια φαρμάκι

⁶⁷ Αν. Παρούτογλου, *ο.π.*, σ. 6

⁶⁸ Αν. Παρούτογλου, «Ο Ἅγιος Ακάκιος Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης», διατίθεται στον ιστότοπο www.impantokratoros.org/3EB78B4.el.aspx (τελευταία ἀνάκτηση 1 Ἀπρ 2018)

⁶⁹ Αν. Παρούτογλου, «Ο Ἅγιος Ακάκιος, Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1482 κ.ε.)», *ο.π.*, σ. 6

⁷⁰ Τρύφων Τσομπάνης, *ο.π.*, σ. 3. Επίσης στο : Κρίτων Χρυσοχοῖδης, Το βιβλιογραφικό εργαστήριο της Μονῆς Ἰβήρων, στις πρώτες δεκαετίες του 15^{ου} κ 16^{ου} αἰώνα. Στον τόμο «Ἡ ἐλληνική γραφή κατά τους 15^ο και 16^ο αἰώνες», (Ἀθήνα: Ε.Ι.Ε 2000), σ. 534

χωρίς να πάθει κανένα κακό. Το τί είχε συμβεί, μας το διηγείται ο συναξαριστής: «κατ'εκείνον τον καιρόν έτυχε να ακολουθήσει μεγάλη ασθένεια και θανατικόν εις την Αίγυπτον και εις τα περίξ μέρη της Αιγύπτου, ένας δε Εβραίος ιατρός, έχων ο μισρός έχθραν και φθόνον κατά των χριστιανών, εκήρυττεν εις όλους τους Τούρκους και διεφήμιζεν, πως οι χριστιανοί κάμνουν μαγείες και γοητέματα, διατί βάλουν εις τα νερά τα ξύλα του Σταυρού και έτσι εκ της αιτίας ταύτης ηκολούθησεν χολέρα και θανατικόν. Ή φήμη έφθασε και εις τα ώτα του βασιλέως εις το Μισήρι, αλλ'ο Βασιλεύς αν και ήτον εθνικός, ηγάπα πολύ και ετίμα τον αγιώτατον Πατριάρχην, τόσον δια την αρετήν του, οσον και δια την φρονιμάδα και σύνεσίν του, ...και δεν ηθέλησεν να πειράξει ούτε τον Πατριάρχην ούτε τους χριστιανούς. Ο ουν κατάρατος Εβραίος βλέπων πως δεν κατόρθωσε τίποτε, από την ψευδή φήμην και συκοφαντίαν, μετεχειρίσθη άλλον τρόπον και άλλην μέθοδον. Ο βεζύρης του βασιλέως του Μισηρίου (δηλ.της Αιγύπτου) έτυχε να είναι Εβραίος, ο οποίος νέος ών είχε τουρκίσει, και ολίγον κατ'ολίγον, ηξιώθη και έγινε βεζύρης του βασιλέως. Τούτον λοιπόν τον βεζύρην ομού με τον γραμματικόν του ντιβανίου, κατέπεισεν ο παγκάκιστος εβραίος και έφερε εις την γνώμην του, αυτοί δε πάλιν οι δύο, υπέρμαχοι όντες της ασεβείας και εχθροί της ευσεβείας, κατέπεισαν με διαφόρους τρόπους τον βασιλέα και τον έκαμαν να κινηθεί κατά του Πατριάρχου και των χριστιανών. Όθεν προστάζει ο βασιλεύς και ήλθεν ο Πατριάρχης εις το ντιβάνι και έκαμον μετ'αυτού πρώτον διάλεξιν πολλήν περί πίστεως. Έπειτα ως είδεν ο βασιλεύς ότι ο Πατριάρχης ενίκησεν εις την διάλεξιν, και οι Τούρκοι έμειναν νικημένοι και κατησχυμένοι, προστάζει τον Πατριάρχην να μετακινήσει το βουνόν όπου ήτον εκεί απέναντι, καθώς προστάζει ο Χριστός εις το Ευαγγέλιον. Όθεν ο αγιώτατος Πατριάρχης προετοιμασθείς με νηστείας και πολλές δεήσεις ιδικάς του αλλά και όλων ομού των χριστιανών των εν Αιγύπτω ευρισκομένων, και έχων πίστην αδίστακτον και στερεάν εις την καρδίαν του προς τον Χριστόν και εις τα λόγια του. Εποίησε το μέγα τούτο και φοβερώτατον θαύμα εν ονόματι του Χριστού και μετετόπισεν εκείνο το μέγα βουνόν, όπου εφαινετο άντικρυ, το οποίον επονομάζεται μέχρι της σήμερον τουρκιστί, Ντούρ-Ντάγ, ήγουν «στάσου βουνό». Τούτο το θαυμάσιον βλέποντες οι ασεβείς εκείνοι βοηθοί του Εβραίου και μη έχοντες τι να κάμουν, κατασκεύασαν έν δηλητήριον θανατηφόρον, και πείθουσι τον βασιλέα να προστάζει τον Πατριάρχην να το πίνη, καθώς ο Χριστός λέγει εις το ευαγγέλιον. Ο δε Πατριάρχης ποιήσας σταυρόν εις το ποτήριον οπου είχε το φαρμάκι, με πίστην αδίστακτον προς τον Κύριον, έπιεν

αυτό και ώ του θαύματος έμεινεν αβλαβής, χωρίς να πάθει κανένα κακόν, είτα πλύνων το ποτήριον το έδωκεν είς τον Εβραίον εκείνον ιατρόν, όπου το κατεκεύασεν, ο οποίος δια προσταγής βασιλικής το έπιε και ευθύς κακώς ο κακός εξέφυξε. Ταύτα τα δύο μεγάλα θαύματα βλέπων ο βασιλεύς ευθύς επρόσταξεν και αποκεφάλισαν τον βεζύρην και τον γραμματικόν, τους δε λοιπούς εβραίους κατήσχηγε και εις ανταπόδοσιν της κακίας των τους επρόσταξεν και έκαμον τας μεγάλας εκείνας καμάρας οπού φαίνονται και σήμερα εις το Μισήρι, με κόπους και ιδικά των έξοδα, και με αυτάς έφερον το υγιέστατον εκείνο νερόν εις την πόλιν του Μισηρίου»⁷¹.

Όταν στον Άγιο Νήφωv, Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, γίνανε γνωστά τα μεγάλα και θαυμαστά γεγονότα τα οποία συνέβησαν στην Αίγυπτο, απέστειλε εκεί, το 1486, τον μόνο άνθρωπο που εμπιστευόταν και σεβόταν απόλυτα και ο οποίος διακρινότανε για τη σοφία και την αρετή του, τον Επίσκοπο Λητής και Ρεντίνης Ακάκιo, μαζί με τον υποτακτικό του, τον άγιο Θεόφιλο, και μια ομάδα ακόμη κληρικών, για να μάθουν και να πληροφορηθούν καλύτερα τα γενόμενα. Επίσης μετέφεραν το γράμμα που συνέγραψε ο Πατριάρχης Νήφωνας προς τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας άγιο Ιωακείμ τον Πάνυ, το οποίο ευχαριστούσε τον Κύριο, που άκουσε τις προσευχές του Ιωακείμ και ενήργησε με τρόπο εξαιρετικό τα μεγάλα αυτά θαύματα.⁷²

Γέροντας και υποτακτικός έφθασαν λοιπόν στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, για να ερευνήσουν, εάν ήταν αληθινά τα όσα θαυμαστά εργαζόταν ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Ιωακείμ (1487-1567)⁷³. Τότε ήταν η εποχή κατά την οποία κατηγορούνταν οι εκεί Χριστιανοί «ως υπαίτιοι θανατικών συμφορών». Και ο Πατριάρχης με δύο θαύματα μοναδικά, που με την ισχυρή του πίστη είχε επιτελέσει (μετακίνησε βουνό και ήπιε δηλητήριο, χωρίς να βλαφτεί), έπεισε τον Οθωμανό βασιλέα της Αιγύπτου Μέλεκ Μηνάζ για την αθώτητα των Χριστιανών, ώστε να κάνει «σεβαστά τα δικαιώματά τους»⁷⁴. Τα θαύματα, τα οποία επιτέλεσε με την

⁷¹ Τρύφων Τσομπάνης, «Ακάκιος, ο αγιώτατος Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης», εισήγηση στην *Αγιολογική-Θεολογική Ημερίδα*: «Οι Αγιώτατοι Επίσκοποι Λητής και Ρεντίνης Ακάκιος και Δαμασκηνός ο Στουδίτης» Λαγκαδάς 31 Μαρ 2013, σσ. 5-6. Επίσης στο : Κων/νος Δουκάκης στο Μ. Συναξαριστή σ. 503

⁷² Αν. Παρούτογλου, «Ο Άγιος Ακάκιος, Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1482 κ.ε.), ο.π., σσ., 6-7

⁷³ Μοναχός Μωυσής Αγιορείτης, *Οι Άγιοι του Αγίου Όρους*, (Θεσσαλονίκη : Μυγδονία, 2008), σ. 391

⁷⁴ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, *Ιστορία της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας (62-1934)*, (Αθήνα: 1935), σ. 162 επίσης στο Μ. Συναξαριστή διαβάζουμε : «κατ'εκείνον τον καιρόν έτυχε να ακολουθήσει μεγάλη ασθένεια και θανατικών εις την Αίγυπτον και εις τα περίξ μέρη της Αιγύπτου, ένας δε Εβραίος ιατρός, έχων ο μιανός έχθραν και φθόνον κατά των χριστιανών, εκήρυττεν εις όλους τους Τούρκους και διεφήμιζεν, πως οι χριστιανοί κάμνουν μαγείες και γοητέματα, διατί βάλουν εις τα

ισχυρή πίστη του στη δύναμη του Τιμίου και Ζωοποιού Σταυρού, τα περιέγραφε λίγα χρόνια αργότερα ο Πατροκοσμάς στις Διδαχές του προς τους σκλαβωμένους Έλληνες⁷⁵.

Αναφέρει λοιπόν ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός στην Γ΄ Διδαχή του:

«Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἦτον ἓνας βασιλεὺς ἀσεβῆς. Εἶχε καὶ ἓνα Ἑβραῖον βεζύρη, ὅστις ἔπειτα ἔγινε Τοῦρκος. Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἦτον ἓνας Πατριάρχης, τὸ ὄνομα Ἰωακείμ, ἅγιος ἄνθρωπος καὶ σοφός. Ἀκούων ὁ βασιλεὺς ὅτι ἦτο ἅγιος ἄνθρωπος ὁ Πατριάρχης, τὸν ἠγάπα πολὺ. Λέγει ὁ Ἑβραῖος τοῦ βασιλέως: Κάτι πολλὴν ἀγάπην ἔχεις εἰς τὸν Πατριάρχην. Τοῦ λέγει ὁ Βασιλεὺς: Ὁ Πατριάρχης εἶνε καλὸς ἄνθρωπος. Τοῦ λέγει ὁ Ἑβραῖος: Κράζε, Βασιλεῦ, τὸν Πατριάρχην νὰ ἔλθῃ νὰ διαλεχθῶμεν μαζί, καὶ νὰ ἰδῆς ὅπου θὰ μείνῃ ἀναπολόγητος. Ἐκραξεν ὁ βασιλεὺς τὸν Πατριάρχην νὰ ἔλθῃ. Λέγει του ὁ Ἑβραῖος: Ἐγὼ θέλω, Πατριάρχη, νὰ διαλεχθῶμεν μερικὰ περὶ πίστεως. – Μὲ τὸν ὀρισμὸν σου. Ἔτοιμος εἶμαι διὰ τὴν πίστιν μου νὰ χύσω καὶ τὸ αἷμά μου. Καὶ κάμνων ἀρχὴν ὁ Πατριάρχης νὰ φιλονεικῇ μὲ τὸν Ἑβραῖον, μὲ ἓνα τρόπον ἐπιδέξιον πάντοτε τὸν ἐνῖκα τὸν Ἑβραῖον. Λέγει ὁ Ἑβραῖος τοῦ Πατριάρχου:

νερά τα ξύλα του Σταυρού και έτσι εκ της αιτίας ταύτης ηκολούθησεν χολέρα και θανατικόν. Η φήμη ἔφθασε και εις τα ὠτα του βασιλέως εις το Μισήρι, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς ἀν και ἦτον εθνικός, ἠγάπα πολὺ και ετίμα τον αγιώτατον Πατριάρχην, τόσοσ δια την αρετὴν του, ὁσον και δια την φρονιμάδα και σύνεσίν του, ...και δεν ηθέλησεν να πειράζει οὔτε τον Πατριάρχην οὔτε τους χριστιανούς. Ο ουν κατάρτος Εβραῖος βλέπων πως δεν κατόρθωσε τίποτε, ἀπὸ την ψευδὴ φήμην και συκοφαντίαν, μετεχειρίσθη ἄλλον τρόπον και ἄλλην μέθοδον. Ο βεζύρης του βασιλέως του Μισηρίου (δηλ. της Αιγύπτου) ἔτυχε να εἶναι Εβραῖος, ὁ ὁποῖος νέος ὢν εἶχε τουρκίσει, και ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ηζιώθη και ἔγινε βεζύρης του βασιλέως. Τούτον λοιπόν τον βεζύρη ομοῦ με τον γραμματικόν του ντιβανίου, κατέπεισεν ὁ παγκάκιστος εβραῖος και ἔφερε εις την γνώμην του, αυτοὶ δε πάλιν οἱ δύο, υπέρμαχοι ὄντες της ἀσεβείας και εχθροὶ της εὐσεβείας, κατέπεισαν με διαφόρους τρόπους τον βασιλέα και τον ἔκαμαν να κινηθεῖ κατὰ του Πατριάρχου και των χριστιανῶν. Ὄθεν προστάζει ὁ βασιλεὺς και ἤλθεν ὁ Πατριάρχης εις το νιβάνι και ἔκαμον μετ' αὐτοῦ πρώτον διάλεξιν πολλὴν περὶ πίστεως. Ἐπειτα ὡς εἶδεν ὁ βασιλεὺς ὅτι ὁ Πατριάρχης ἐνίκησεν εις την διάλεξιν, και οἱ Τοῦρκοι ἐμειναν νικημένοι και κατησχυμένοι, προστάζει τον Πατριάρχην να μετακινήσει το βουνόν ὅπου ἦτον ἐκεῖ ἀπέναντι, καθὼς προστάζει ὁ Χριστός εις το Ευαγγέλιον. Ὄθεν ὁ αγιώτατος Πατριάρχης προετοιμασθεὶς με νηστείας και πολλὰς δεήσεις ἰδικὰς του ἀλλὰ και ὄλων ομοῦ των χριστιανῶν των ἐν Αιγύπτῳ ευρισκομένων, και ἔχων πίστην ἀδίστακτον και στερεάν εις την καρδίαν του προς τον Χριστόν και εις τα λόγια του. Εποίησε το μέγα τούτο και φοβερώτατον θαῦμα ἐν ὀνόματι του Χριστοῦ και μετετόπισεν ἐκεῖνο το μέγα βουνόν, ὅπου ἐφαίνετο ἀντικρυ, το ὁποῖον ἐπονομάζεται μέχρι της σήμερον τουρκιστί, Ντούρ-Ντάγ, ἠγοῦν «στάσου βουνόν». Τούτο το θαυμάσιον βλέποντες οἱ ἀσεβεῖς ἐκεῖνοι βοηθοὶ του Εβραίου και μὴ ἔχοντες τι να κάμουν, κατασκεύασαν ἐν δηλητήριον θανατηφόρον, και πείθουσι τον βασιλέα να προστάζει τον Πατριάρχην να το πῆ, καθὼς ὁ Χριστός λέγει εις το ευαγγέλιον. Ὁ δε Πατριάρχης ποιήσας σταυρόν εις το ποτήριον ὅπου εἶχε το φαρμάκι, με πίστην ἀδίστακτον προς τον Κύριον, ἔπιεν αὐτό και ὡ του θαύματος ἐμεινεν ἀβλαβής, χωρὶς να πάθει κανένα κακόν, εἶτα πλύνων το ποτήριον το ἔδωκεν εις τον Εβραῖον ἐκεῖνον ἰατρόν, ὅπου το κατεκεύασεν, ὁ ὁποῖος δια προσταγῆς βασιλικῆς το ἔπιε και εὐθύς κακῶς ὁ κακός ἐξέψυξε. Ταῦτα τα δύο μεγάλα θαύματα βλέπων ὁ βασιλεὺς εὐθύς ἐπρόσταξεν και ἀποκεφάλισαν τον βεζύρη και τον γραμματικόν, τους δε λοιπούς εβραῖους κατήσχηνε και εις ανταπόδοσιν της κακίας των τους ἐπρόσταξεν και ἔκαμον τας μεγάλας ἐκεῖνας καμάρας ὅπου φαίνονται και σήμερον εις το Μισήρι, με κόπους και ἰδικὰ των ἔξοδα, και με αὐτὰς ἔφερον το υγιέστατον ἐκεῖνο νερόν εις την πόλιν του Μισηρίου» (Μ. Συναξαριστής σ. 503)

⁷⁵ Αυγουστίνος (Καντιώτης), Μητροπολίτης Φλωρίνης, *Κοσμάς ὁ Αιτωλός (1714-1779)*, (Αθήνα : Ὁρθόδοξος Ἱεραποστολικὴ Ἀδελφότητα «ὁ Σταυρός», 1977), σ. 148

Διατι νὰ φιλονεικῶμεν; Ἀκούω ὁπού λέγει ὁ Χριστὸς εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ὅτι, ὅστις ἔχει πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, μεταφέρει ἓνα βουνὸ ἀπὸ ἓνα μέρος εἰς ἄλλο. – Μάλιστα, τοῦ λέγει ὁ Πατριάρχης. Λέγει του ὁ Ἑβραῖος: Λοιπὸν, ἂν εἶσαι ἄξιος, πρόσταξε καὶ σὺ νὰ γίνῃ, καὶ τότε νὰ πιστεύσω. Τότε ἐζήτησεν ὁ Πατριάρχης τρεῖς ἡμέρας διορίαν, καὶ λέγει τοῦ βασιλέως: Ἔτοιμος εἶμαι διὰ τὸ πρόσταγμα ὁπού εἶπομεν. Ἦτο ἐκεῖ ἓνα βουνὸ τρεῖς ὥρας μακρὰν. Λέγει ὁ Ἑβραῖος τοῦ Πατριάρχῃ νὰ σηκώσῃ ἐκεῖνο τὸ βουνό. Τότε πιάει ὁ Πατριάρχης καὶ θυμιάζει ἐκεῖνο τὸ βουνό, καὶ κάμνει τὸν σταυρὸν του τρεῖς φορές λέγων καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἶτα λέγει: Σὲ προστάζω ἐσέ, βουνό, νὰ σηκωθῆς νὰ ἔλθῃς εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ὦ τοῦ θαύματος! Εὐθὺς ἐσηκώθη τὸ βουνὸν καὶ ἔγινεν εἰς τρία, εἰς τύπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, καὶ ἐκίνησε καὶ ἤρχετο. Φωνάζει ὁ βασιλεὺς: Πατριάρχη, βοήθησέ μας, διότι ἐχαθήκαμεν. Καὶ κάμνων δέησιν πάλιν ὁ Πατριάρχης, ἐστάθη τὸ βουνὸν εἰς ἕξ μίλια μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν (καὶ τὸ ὠνόμασαν Ντοῦρ ντάγ, θέλει νὰ εἰπῇ, στάσου βουνό).⁷⁶ Ἄλλ' ὁ Ἑβραῖος δὲν ἐπίστευσε καὶ λέγει τοῦ βασιλέως: Ὁ Χριστὸς λέγει καὶ ἄλλο, ὅτι ὅποιος ἔχει πίστιν, ἂν πῆ θανάσιμον φαρμάκι, δὲν ἀποθνήσκει. Λοιπὸν, εἶπε τοῦ Πατριάρχῃ νὰ τοῦ κάμω ἓνα φαρμάκι νὰ τὸ πῆ, καὶ ἂν δὲν ἀποθάνῃ, νὰ πιστεύσωμεν καὶ ἡμεῖς. Νὰ ἡξεύρης καὶ τοῦτο, βασιλεῦ, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἔχουν τὸν σταυρὸν. Κάμνοντές τον τὰ διαλύουν ὅλα, καὶ τὸ πικρὸ τὸ κάμνουν γλυκό. Κάμνει λοιπὸν ὁ Ἑβραῖος τὸ φαρμάκι ἵνα ἅμα τὸ ἐγγίξῃ εἰς τὸ στόμα του ὁ Πατριάρχης ἀποθάνῃ. Τὸ πηγαίνει εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοῦ λέγει: Πρόσταξε τὸν Πατριάρχῃ νὰ τὸ πῆ καὶ νὰ μὴ κάμῃ τὸν σταυρὸν του. Κράζει ὁ βασιλεὺς τὸν Πατριάρχῃ καὶ τὸν προστάζει νὰ πῆ τὸ φαρμάκι ὡς ἤθελεν ὁ Ἑβραῖος. Καλά, λέγει ὁ Πατριάρχης, μοῦ ἔδωσες, βασιλεῦ, τοῦτο τὸ ποτήρι, μὰ δὲν μοῦ εἶπες πόθεν νὰ τὸ πῶ, καὶ κάμνων τὸ δεξιὸν του χέρι ὡς νὰ εὐλογῇ εἰς τύπον, ἐρωτᾷ πόθεν νὰ τὸ πῆ, ἐδῶθεν ἢ ἐκεῖθεν, καὶ τὸ σταυρώνει. Ἀμὴ ἐκεῖνος δὲν τὸ ἐκατάλαβε. Λέγει του ὁ Ἑβραῖος: Πῖε το ὅθεν θέλεις. Καὶ πίνοντάς το ὁ Πατριάρχης ἔμεινεν ὑγιής. Λέγει τότε τοῦ βασιλέως: Ἐγὼ ἔπια ὅλο τὸ φαρμάκι, ὁ δὲ Ἑβραῖος νὰ ξεπλύνῃ τὸ ποτήρι μὲ ὀλίγο νερὸ καὶ νὰ τὸ πῆ. Καὶ ἂν δὲν πάθῃ τίποτε, νὰ πιστεύσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν πίστιν του. Δὲν ἤθελεν ὁ Ἑβραῖος νὰ τὸ πῆ, τὸν ἐβίασεν ὁμως ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ἔπιε, καὶ ὦ τοῦ θαύματος! Ἔσκασεν εὐθὺς καὶ ἀπέθανεν»⁷⁷.

⁷⁶ Αυγουστίνος Καντιώτης, Μητροπολίτης Φλωρίνης, *Κοσμάς ο Αιτωλός :1714-1779*, (Αθήνα: Ορθόδοξος Ιεραποστολική Αδελφότητα «ο Σταυρός», 1977), σσ. 156-158

⁷⁷ Στο ίδιο, σσ 158-159

Αξίζει να αναφερθεί, πως ο προ ολίγων ετών ανακηρυχθείς άγιος Ιωακείμ ο Πάνυ, (τιμάται στις 17 Σεπτεμβρίου) μετά την υποταγή της Αιγύπτου στους Οθωμανούς, είναι ο πρώτος μιας σειράς πατριαρχών που λάμπρυναν τον θρόνο της Αλεξάνδρειας και με την δράση τους βοήθησαν στην ανανέωση και ενδυνάμωση του Πατριαρχείου. Κατάφερε επίσης και πήρε από τον σουλτάνο Σελίμ τον Α΄ φερμάνι, με το οποίο επικυρώνονταν τα πατριαρχικά προνόμια. Ο Ιωακείμ πέθανε σε ηλικία 113 ετών, αφού πατριάρχευσε επί ογδόντα συναπτά έτη⁷⁸.

Αυτός, λοιπόν, ο Πατριάρχης Άγιος Ιωακείμ ο Πάνυ, δέχθηκε με πολλή αγάπη και χαρά τους φιλοξενουμένους του Ακάκιο και Θεόφιλο, τους οποίους φιλοξένησε για αρκετό καιρό στο Πατριαρχείο, όπου κατά τον συναξαριστή «τούς έπεριποιεῖτο καὶ τούς έφιλοφρόνει», δείχνοντας τον θαυμασμό του για τις προσωπικότητες που του έστειλε ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Μάλιστα «τὸν Ὅσιον πολλὰ ἠγάπησε καὶ ἠύλαβήθη ὡς σοφὸν καὶ ἐνάρετον».⁷⁹

Κατόπιν οι όσιοι Ακάκιος και Θεόφιλος, αφού διεπίστωσαν τα υπερφυή αυτά θαύματα ως αληθινά γεγονότα, αναχώρησαν για το όρος Σινά, και αφού προσκύνησαν, μετέβησαν στην έρημο, για να γνωρίσουν τους ασκητές της ερήμου και εν συνέχεια κατέληξαν στην αγία Πόλη, την Ιερουσαλήμ. Αφού προσκύνησαν τον Τάφο του Κυρίου, πήγαν στο όρος Θαβώρ, κατόπιν στη Δαμασκό, όπου συνάντησαν τον Πατριάρχη Αντιοχείας, ο οποίος τους έδωσε επιστολή για τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, και τελικά επέστρεψαν στα Ιεροσόλυμα. Εκεί ο όσιος Ακάκιος ασθένησε και «έκοιμήθη έν Κυρίῳ». Ακολούθως ετάφη από τον υποτακτικό του Θεόφιλο με πολλή ευλάβεια και σύμφωνα με όλες τις μοναχικές και ασκητικές παραδόσεις της εποχής. Μάλιστα, επειδή ήταν εχθρός της κενοδοξίας και της ματαιότητας του κόσμου, είναι πιθανό να τον έθαψε κάπου ταπεινά, όπως θα το ήθελε ο Ακάκιος, ο οποίος υπέγραφε άλλωστε ως «ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος Λητῆς καὶ Ρεντίνης», κρυμμένος πάντα από τή δόξα των ανθρώπων⁸⁰.

Στο σημείο αυτό τελειώνουν οι πληροφορίες για την ζωή και τη δράση του Ακακίου. Πού ετάφη; Δεν γνωρίζουμε προς το παρόν. Μη ξεχνούμε πως ο ίδιος ο Άγιος Θεόφιλος επεφύλαξε για τον εαυτό του μια ξεχωριστή ταφή, αφού προ

⁷⁸ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, *ο.π.*, σσ. 163, 174

⁷⁹ Αν. Παρούτογλου, «Ο Άγιος Ακάκιος, Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης», *Πανηγυρικός ημέρας*, Λαγκαδάς 16 Αυγ 2013, σ. 8. Επίσης στο: Κύριλλος Κογεράκης, Μητροπολίτης Ρόδου, *Άγιος Ιωακείμ ο Πάνυ Πατριάρχης Αλεξανδρείας: Ακολουθία και Βίος*, (Αλεξάνδρεια : Έκδοσις Πατριαρχείου Αλεξανδρείας, 2009), σ. 25

⁸⁰ Κων/νος Δουκάκης, *ο.π.*, σσ. 503-508

γνωρίζοντας το τέλος του, έδωσε εντολή στον υποτακτικό του Ισαάκ, να του κάνει ευχέλαιο, να μεταλάβει των αγράντων μυστηρίων και τέλος να του δέσει τα πόδια και να τον πετάξει σε ένα ρέμα, για να τον κατασπαράξουν τα θηρία. Όμως η αγάπη και ο θαυμασμός των συν ασκητών του, τους οδήγησε να βρουνε μετά σαράντα περίπου ημέρες το λείψανό του, χωρίς καθόλου μώλωπες και μάλιστα μυροβλύζον⁸¹.

Ο όσιος Θεόφιλος επέστρεψε μόνος του στην Κωνσταντινούπολη με επιστολές από τους πατριάρχες Αλεξανδρείας, Ιεροσολύμων και Αντιοχείας κομίζοντας γραπτές τις χαροποιείς ειδήσεις για την αλήθεια των θαυμαστών σημείων της Αιγύπτου⁸².

Στην Κωνσταντινούπολη ο Όσιος απέκτησε την απόλυτη εμπιστοσύνη των εκκλησιαστικών αρχών. Όλοι θαύμαζαν «τόν τόσο σοφὸ καὶ ενάρετο» ιερωμένο. Ο από Ζίχνης Πατριάρχης Παχώμιος εκτιμά τα χαρίσματα του Θεόφιλου και τον διορίζει νοτάριο και έξαρχο της Μεγάλης Εκκλησίας και «ἔμεινεν ἰκανὸν χρόνον ἐκεῖσε εἰς αὐτὸ τὸ διακόνημα, ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος ὑπὸ πάντων».⁸³

Το 1510, καταφρονώντας τις τιμές του Πατριαρχείου, ως πιστός μαθητής στις αρχές τις οποίες διδάχθηκε από τον ταπεινὸ Γέροντά του Ἅγιο Ακάκιο, ἦρθε στο Ἅγιο Ὄρος και ασκήθηκε στις μονές Βατοπαιδίου και Ιβήρων και, τέλος, «ἔχων πόθον πολὺν δι' ἀκριβεστέραν ἡσυχίαν» ησύχασε στὸ Παντοκρατορινὸ Κελλὶ της Καψάλας τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, κοντὰ στις Καρυές και «ἐδόθη εἰς περισσοτέρους ἀγώνας τῆς ἀσκήσεως... ὥστε ἔγινε ὅλος μετάρσιος». Όταν του προτάθηκε ο αρχιεπισκοπικός θρόνος της Θεσσαλονίκης, ο ἅγιος αὐτὸς ἄνθρωπος ἀρνήθηκε, «λάμπων δὲ πανταχόθεν διὰ τοῦ φωτὸς τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς ἐνθέου πολιτείας, ἔγινε περίφημος καὶ ὀνομαστός»⁸⁴.

Προ γνώρισε το τέλος του και ζήτησε ἀπὸ τον υποτακτικό του Ισαάκ: «Ὅταν ἀποθάνω, μὴ ὁμολογήσεις τοῦτο εἰς οὐδένα, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἔθιμα τῆς ταφῆς ἐκτέλεσεις, μόνον δέσε σχοινίον εἰς τοὺς πόδας μου, καὶ σύρε με καὶ ρίψε με εἰς τὸ δάσος εἰς μέρος κρύφιον, ἵνα μὲ φάγωσι τὰ θηρία, πλὴν λειτουργίας καὶ μνημόσυνα

⁸¹ Κων/νος Δουκάκης, *ο.π.*, σσ. 508

⁸² Αν. Παρούτογλου, «Ὁ Ἅγιος Ακάκιος Ἐπίσκοπος Λητῆς και Ρεντίνης» πανηγυρικός ημέρας Λαγκαδάς 16 Αυγ 2013, σ. 9 Επίσης στο Μωυσῆς Αγιορείτης μοναχό, *Βατοπαιδινὸ Συναξάρι*, (Ἅγιο Ὄρος : Ἱερά Μεγίστη Μονὴ Βατοπαιδίου, 2007).

⁸³ Αν. Παρούτογλου, «Ὁ Ἅγιος Ακάκιος Ἐπίσκοπος Λητῆς και Ρεντίνης» πανηγυρικός ημέρας Λαγκαδάς 16 Αυγ 2013, σ. 9. Επίσης στο Λίνος Πολίτη, *Αγιορείτες βιβλιογράφοι τοι 16^ο αιώνα*, Ἑλληνικά τομ. 15 (1957).

⁸⁴ Αν. Παρούτογλου, «Ὁ Ἅγιος Ακάκιος Ἐπίσκοπος Λητῆς και Ρεντίνης» πανηγυρικός ημέρας Λαγκαδάς 16 Αυγ 2013, σσ. 9-10

ποίησον ὅσα δυνηθεῖς». Ο μαθητής του ακολούθησε πιστά τις οδηγίες του γέροντά του. Ο Θεός όμως φανέρωσε τελικά το τίμιο λείψανο και όταν αυτό μεταφέρθηκε στο Κελί του, «ἤρχισε νὰ ἀναβρῦει μῦρον εὐωδέστατον, εἰς ἔνδειξιν τῆς θεαρέστου αὐτοῦ πολιτείας», γι' αυτό και ονομάστηκε Μυροβλύτης⁸⁵.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε συμπερασματικά ότι «εκ του καρπού το δένδρον γινώσκεται», και αυτό το δέντρο δεν ήταν άλλο, από τον επίσκοπο Λητής και Ρεντίνης Ακάκιο, τον ταπεινό επίσκοπο, ο οποίος επηρέασε το περιβάλλον με το έργο και την παρουσία του. Υπήρξε άνθρωπος σοφός, ευλαβής και ιχνηλάτης της αγιασμένης πορείας προς την ασκητική ζωή και τη Θέωση⁸⁶.

Σε εποχές κατά τις οποίες η Εκκλησία κατέστη πνευματική και συνεκτική σκέπη του υπόδουλου Ελληνισμού, ο θεοφόρος Ακάκιος συνέβαλε καταλυτικά στην προαγωγή της παιδείας και την καλλιέργεια του εθνικού οράματος και λάμπρυνε με την προσφορά του την επισκοπή Λητής και Ρεντίνης⁸⁷.

III. Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης

Ο Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης Δαμασκηνός είναι εξέχουσα μορφή αγίου Ιεράρχη όχι μόνο του 16ου αιώνα, αλλά όλων των χρόνων της δουλείας, και ως εκ τούτου αποτελεί πνευματικό φάρο ο οποίος κατέλαμψε το τότε πνευματικό σκότος του Γένους, δοξάζοντας και την περίφημη επισκοπή Λητής και Ρεντίνης, η οποία κατέστη παγκοσμίως γνωστή χάρη σε αυτόν.⁸⁸

Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης ανήκει στους λογιότερους και πιο ενάρετους κληρικούς της εποχής του 16ου αιώνα, που διακρίθηκαν για την πνευματική τους ακτινοβολία, τη δράση, τους αγώνες, τις συγγραφικές τους ικανότητες και ωφέλησε τα μέγιστα το Ελληνικό Γένος.⁸⁹

Ο Γερμανός θεολόγος Στέφαν Γκέρλαχ, μολονότι εχθρικός προς την Ορθοδοξία, μας βεβαιώνει, ότι ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης ήταν ένας από τους

⁸⁵ Αν. Παρούτογλου, «Ο Άγιος Ακάκιος Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης» πανηγυρικός ημέρας Λαγκαδάς 16 Αυγ 2013, *ο.π.*, σ. 10

⁸⁶ Τρύφων Τσομπάνη, «Ακάκιος, ο αγιάτατος Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης», *ο.π.*, σ. 7-8

⁸⁷ Στο ίδιο, σ. 7

⁸⁸ Ιερό Ησυχαστήριο Παντοκράτορος Μελλισοχωρίου, «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1558-1574)», διατίθεται στον ιστότοπο <https://www.impantokratoros.gr/A8ACB679.el.aspx> (Τελευταία ανάκτηση 19 Απριλίου 2018)

⁸⁹ Κωνσταντίνος Σάθας, *Νεοελληνική φιλολογία : βιογραφίαι των εν τοις γράμμασι διαλαμψάντων Ελλήνων, από της καταλύσεως της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μέχρι της ελληνικής εθνεγερσίας (1453-1821)*, (Αθήνα 1868), σσ., 152-153

τρεις πιο μορφωμένους Ορθοδόξους Κληρικούς της εποχής του και μάλιστα ο πιο επαινετός, «λόγω της ιδιαίτερας μετριοφροσύνης, ολιγάρκειας και των άλλων αρετών του»⁹⁰.

Πρέπει όμως να σημειώσουμε ότι, παρά την τόσο μεγάλη του προσφορά, οι πληροφορίες σχετικά με τη ζωή του είναι πολύ λίγες, αφού δεν διασώθηκαν κάποια απομνημονεύματά του, ούτε κάποιος σύγχρονος ή λίγο μεταγενέστερός του συγγραφέας έγραψε κάποια βιογραφία του. Αρκετά χρόνια αργότερα, η δράση και το έργο του προκάλεσαν το ενδιαφέρον πολλών μελετητών.⁹¹

Η πρώτη σοβαρή και αξιόλογη, αν και μικρή, παρουσίαση του βίου του αγίου οφείλεται κατά πρώτον στον καθηγητή της Ιονίου Ακαδημίας και του Εθνικού Πανεπιστημίου κ. Χριστόφορου Φιλητά (Περὶ Ἰωαννικίου Καρτάνου, Δαμασκηνοῦ του Στουδίτου και Παχωμίου Ρουζάνου επιστολιμαία διάλεξις, Κέρκυρα 1847, σσ.22-26).⁹²

Αργότερα ο Κωνσταντίνος Σάθας ανακάλυψε νέα στοιχεία, ενώ πολύτιμες πληροφορίες για τον Άγιο Δαμασκηνό το Στουδίτη μας διασώζει και ο Μανουήλ Γεδεών, ο οποίος εξέδωσε και 13 επιστολές του και επωφελείται όλων των μέχρι τότε σχετικών εργασιών.⁹³

Νέες πληροφορίες για το βίο και το έργο του Δαμασκηνοῦ του Στουδίτη και μια πολύ σημαντική προσπάθεια να γίνει ανακεφαλαίωση όλων των γνωστών βιογραφικών και εργογραφικών στοιχείων επιτέλεσαν ο Πανοσιολογιότατος, Αρχιμανδρίτης π. Ειρηναίος Δεληδήμος⁹⁴, και η Λαμπρινή Ν. Μάνου⁹⁵, από τους οποίους αντλούμε και τα περισσότερα και βασικότερα στοιχεία για τη βιογραφία του.

Αναφορικά με τον χρόνο της γεννήσεώς του, υπάρχει κάποια ασυμφωνία μεταξύ των μελετητών. Άλλοι υποστηρίζουν ότι γεννήθηκε στις αρχές του 16ου αιώνα⁹⁶ και άλλοι κατά το τέλος του πρώτου τετάρτου⁹⁷. Οι περισσότεροι πάντως αναφέρουν γενικά ότι γεννήθηκε στις αρχές του 16ου αιώνα.

⁹⁰ Φώτης Μιχαήλ, «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης, Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης και η Αποστολή στην Ουκρανία», διατίθεται στον ιστότοπο <https://www.impantokratoros.gr/7FA9ED5C.el.aspx> (Τελευταία ανάκτηση 20 Απρ 2018)

⁹¹ Μανουήλ Ι. Γεδεών, *Δαμασκηνός ο Στουδίτης*, Εκκλησιαστική Αλήθεια 3 (1882 -1883) 85-91.

⁹² Ευάγγελος Χρ. Δεληδήμος, *Θησαυρός Δαμασκηνοῦ τοῦ Ὑποδιακόνου καὶ Στουδίτου τοῦ Θεσσαλονικέως*, (Θεσσαλονίκη : Ρηγόπουλος, 2004) , σ.4.

⁹³ Στο ίδιο, σ.4.

⁹⁴ Στο ίδιο, σ.5.

⁹⁵ Λαμπρινή Μάνου, *Δαμασκηνός ο Στουδίτης. Ο βίος και το έργο του*, (Αθήνα : Ε.Κ.Π.Α.,1999), σ.47

⁹⁶ Μανουήλ Ι. Γεδεών, «*Δαμασκηνός Στουδίτης*», ο.π., σ. 85.

⁹⁷ Τάκης Χριστόπουλος, *Δαμασκηνός Στουδίτης*, (Αθήνα : Θ.Η.Ε, 1964), σσ. 907-908

Γέννημα της Θεσσαλονίκης και έχοντας πιθανότατα το όνομα του πολιούχου της Αγίου Δημητρίου, έμαθε τα πρώτα του γράμματα και την αρχαία ελληνική γλώσσα σε ένα από τα πνευματικά κέντρα της πόλης της εποχής εκείνης, γεγονός που ενισχύει την άποψη για την εκ Θεσσαλονίκης καταγωγή του. Είναι άλλωστε γνωστό ότι λειτουργούσε τότε στη Θεσσαλονίκη η Ελληνική Σχολή, η οποία ήταν από τα πιο σημαντικά πνευματικά κέντρα της εποχής και είχε αναδείξει πολλούς επιφανείς άνδρες⁹⁸.

Την εποχή εκείνη οι Θεσσαλονικείς ήταν οικονομικά ευκατάστατοι και «συνετήρουν σχολεία όνομαστά, εις ἃ συνέρβreen ἡ νεολαία τῆς Μακεδονίας, ἄσκουμένη περι λόγους καὶ ἐπιστήμας καὶ τέχνας».⁹⁹

Αργότερα μετέβη στην Κωνσταντινούπολη και εκεί παρακολούθησε τα μαθήματα του σοφού διδασκάλου Θεοφάνους Ελεαβούλκου του Βεροιώως, ο οποίος δίδασκε δίπλα στην Εκκλησία της Παναγίας της Χρυσοπηγής, στη συνοικία του Γαλατά, μέχρι περίπου το έτος 1550.¹⁰⁰

Ο νεαρός Θεσσαλονικέας υπήρξε ένας από τους καλύτερους μαθητές του Ελεαβούλκου, ένας από τους «πολλά καλούς, λογίους και προκομμένους» όπως βεβαιώνει ένας άλλος μαθητής του Ελεαβούλκου, ο Ιερόθεος μητροπολίτης Μονεμβασίας στον «Χρονόγραφο» του. Προφανώς μετά το πέρας των σπουδών του εισήλθε στη Μονή του Στουδίου της Κωνσταντινουπόλεως. Εκεί ο Δαμασκηνός έλαβε και τη χειροθεσία του υποδιακόνου και ως μοναχός και υποδιάκονος εκήρυσσε εντός και εκτός της μονής. Πολλές από τις ομιλίες της περιόδου εκείνης, μετά από παρακλήσεις και προτροπές πολλών, τις συγκέντρωσε και τις εξέδωσε στη Βενετία σε ένα τόμο, ο οποίος έχει τον γενικό τίτλο Θησαυρός¹⁰¹.

Όμως το κήρυγμά δεν ήταν το μόνο έργο του στη μονή Στουδίου. Ασχολήθηκε και με το διδασκαλικό έργο, διοργανώνοντας ένα σχολείο μέσα στη μονή Στουδίου. Αυτό συνάγεται από τις πληροφορίες που έχουμε, ότι υπήρξε

⁹⁸ Αθ. Παρούτογλου, «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1558-1574), ο.π., σ.8

⁹⁹ Αθανάσιος Κατζιγκάς, «Ο Βίος Δαμασκηνού του Στουδίτου, Επισκόπου Λητής και Ρεντίνης του Θεσσαλονικέως και μετέπειτα Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Άρτης» Εισήγηση Στο τμήμα έπιμορφώσεως Κληρικῶν τοῦ ἱεροῦ Κλήρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαγκαδά, Λητής καὶ Ρεντίνης. Διεθνῆς Ἀκαδημία

Θεολογικῶν καὶ Φιλοσοφικῶν Σπουδῶν «Οἱ Ἅγιοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος», 31 Μαρ 2013, σ. 7
Ἱερά Μονή Ἁγίας Τριάδος - Πέντε Βρύσεων.

¹⁰⁰ «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1558-1574), ο.π., σ. 8

¹⁰¹ Αθ. Παρούτογλου, «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1558-1574), ο.π., σ.8

«διδάσκαλος γραμματικής» του κατόπιν Οικουμενικού Πατριάρχου Ιερεμία Β΄ του Τρανού¹⁰².

Είναι προφανές ότι στους μαθητές του σχολείου του Δαμασκηνού συμπεριλαμβάνονταν και αρκετοί από τους άλλους μοναχούς της μονής Στουδίου. Είναι λοιπόν πολύ πιθανόν ότι ο Δαμασκηνός είχε ως μαθητή του και τον τελευταίο γνωστό Στουδίτη, τον λόγιο Άγιο Διονύσιο τον Ρήτορα, ο οποίος μετά τη μονή Στουδίου μετέβη στο Άγιο Όρος, όπου εγκαταβίωσε στην Σκήτη της Μικράς Αγίας Άννης μαζί με τον δικό του μαθητή Άγιο Μητροφάνη και εκοιμήθη οσίως το έτος 1596 ή 1606, σύμφωνα με πληροφορίες διαφορετικών χειρόγραφων¹⁰³.

Το διάστημα 1550 με 1558 ο Δαμασκηνός βρισκόταν στα Μετέωρα, από όπου έστειλε Επιστολή προς τον Γεώργιο Αιτωλό και προς τον συμφοιτητή του Μεθόδιο. Κατά το διάστημα αυτό, επίσης, συχνές ήταν οι μετακινήσεις του μεταξύ Μετεώρων, Τρικάλων και πιθανότατα και της Κωνσταντινούπολης. Κατά τη χρονική αυτή περίοδο ταξίδευσε ακόμη και στη Βενετία για την έκδοση του Θησαυρού¹⁰⁴.

Ο Δαμασκηνός υπήρξε και υμνογράφος. Κατά το έτος 1558, όταν ήδη είχε προαχθεί σε ιερομόναχο, συνέταξε ακολουθία στον Άγιο Νεομάρτυρα Νικόλαο από το χωριό Ψάρι της Κορινθίας, μαρτυρήσαντα το έτος 1544 στην Κωνσταντινούπολη¹⁰⁵.

Το βασικό συμπέρασμα που συνάγεται από την περίοδο της διαμονής του Δαμασκηνού στη μονή Στουδίου είναι ότι τον διακατείχε ο ίδιος πόθος που διέπνεε πολλές άλλες φωτεινές προσωπικότητες της νεότερης ιστορίας της Εκκλησίας μας: ο πόθος δηλαδή να διδαχθεί, να μάθει, και κατόπιν να διδάξει τούς άλλους. Και ο Δαμασκηνός ο Στουδίτης, είτε ως υποδιάκονος, είτε κατόπιν ως επίσκοπος, ενσάρκωσε τον διδακτικό του πόθο σε πλήθος συγγραμμάτων, τα οποία έγραψε μάλιστα σε απλή γλώσσα, ώστε να είναι κατανοητά στους πολλούς¹⁰⁶.

Τον Αύγουστο του έτους 1560, ο Δαμασκηνός πήγε στην Αγχίαλο. Λίγο αργότερα, κατά το ίδιο έτος, χειροτονήθηκε Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης¹⁰⁷.

¹⁰² Αθ. Παρούτογλου, «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1558-1574), ο.π., σ.8

¹⁰³ Στο ίδιο, σ. 8

¹⁰⁴ Στο ίδιο, σ. 8

¹⁰⁵ Στο ίδιο, σ. 8

¹⁰⁶ Στο ίδιο, σ.8

¹⁰⁷ Στο ίδιο, σ. 8

Σύμφωνα με την καθιερωμένη τάξη, οι επίσκοποι που υπήγοντο στην αρχιεπισκοπή Θεσσαλονίκης, χειροτονούνταν μέσα στον μητροπολιτικό ναό της πόλεως. Την εποχή εκείνη, στα έτη από το 1526 μέχρι το 1590, μετά τη μετατροπή σε τζαμί του μητροπολιτικού ναού της Αγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης, ως μητροπολιτικός ναός λειτουργούσε ο μέγας ναός «των αγίων Αγγέλων» ή «των Παναγιωτάτων Ασωμάτων», δηλαδή η γνωστή μας Rotonda. Μέσα λοιπόν στη Rotonda περί το έτος 1560 χειροτονήθηκε επίσκοπος Λιτής και Ρενδίνης ο Δαμασκηνός¹⁰⁸.

Είναι εκπληκτικό ότι υπήρξε γενική η μεγάλη εκτίμηση προς το πρόσωπό του Δαμασκηνού εκ μέρους των συγχρόνων του. Στον ανώτατο βαθμό εκφράστηκε με την αναγνώριση της αξίας του και την εμπιστοσύνη προς την ηθική του ακεραιότητα εκ μέρους των Οικουμενικών Πατριαρχών Μητροφάνους Γ' (1565 – 1572) και Ιερεμίας Β' του Τρανού (1572 – 1579, α' πατριαρχία)¹⁰⁹.

Ο Πατριάρχης Μητροφάνης Γ', ο οποίος ήταν ο ίδιος πολύ μορφωμένος έτρεφε τόση εκτίμηση και εμπιστοσύνη προς τον Δαμασκηνό, ώστε ανέθεσε σε αυτόν, τον επίσκοπο της μικρής επισκοπής Λιτής και Ρενδίνης, και όχι σε κάποιον από τους αρχιερείς των μεγάλων μητροπόλεων, το δύσκολο έργο να επισκεφθεί ως «Πατριαρχικός έξαρχος» την Ορθόδοξη Εκκλησία της Μικράς Ρωσίας. Κατ' αντίθεση προς τη λεγόμενη «Μεγάλη Ρωσία», δηλαδή την αυτοκρατορία των Ορθοδόξων Τσάρων της Μόσχας, η «Μικρά Ρωσία», περιλαμβάνουσα την Ουκρανία και την Λευκορωσία, βρίσκονταν τότε υπό την κυριαρχία του Ρωμαιοκαθολικού βασιλέως της Πολωνίας και Λιθουανίας Σιγισμούνδου Β' (1544 – 1572), πράγμα που δημιουργούσε μεγάλα προβλήματα στους εκεί κατοικούντες πολυάριθμους Ορθοδόξους Χριστιανούς¹¹⁰.

Όπως ήταν φυσικό, ακόμη μεγαλύτερη εκτίμηση προς τον Δαμασκηνό έτρεφε ο επόμενος πατριάρχης Ιερεμίας Β', ο οποίος υπήρξε μαθητής του. Την πλήρη εμπιστοσύνη προς τον άλλοτε διδάσκαλό του απέδειξε με την πρωτοφανή πράξη του να τον διορίσει, αν και ήταν μόνο επίσκοπος και όχι μητροπολίτης, ως τοποτηρητή της αρχιεπισκοπής Κωνσταντινουπόλεως, κατά την διάρκεια της απουσίας του σε

¹⁰⁸ Ειρηναίος Δεληδήμος, «Πτυχές της προσωπικότητας και του έργου του Δαμασκηνού του Στουδίτου, Επισκόπου Λιτής και Ρενδίνης» εισήγηση στην *Αγιολογική και Θεολογική Ημερίδα* : «Οι Αγιώτατοι Επίσκοποι Λιτής και Ρενδίνης, Ακάκιος και Δαμασκηνός ο Στουδίτης», Λαγκαδάς 31 Μαρ 2013

¹⁰⁹ Αθ. Παρούτογλου, «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης Επίσκοπος Λιτής και Ρενδίνης (1558-1574)», *ο.π.*, σσ.8-9

¹¹⁰ Στο ίδιο, σ.8

πατριαρχική περιοδεία στις μητροπόλεις του χώρου όπου εκτείνεται η σημερινή Ελλάδα, από την 19η Οκτωβρίου τού 1573 μέχρι τον Ιούλιο τού 1574. Μετά δε την επάνοδο του στην Κωνσταντινούπολη, ο πατριάρχης Ιερεμίας Β΄ με συνοδική απόφαση προήγαγε τον Δαμασκηνό σε μητροπολίτη Ναύπακτου και Άρτης. Στην Ναύπακτο εκοιμήθη οσίως ο Δαμασκηνός και ετάφη το έτος 1577. Η μνήμη του τιμάται στις 27 Νοεμβρίου¹¹¹.

Το 1574, ο Άγιός μας προβιβάσθηκε σε «Μητροπολίτην Ναυπάκτου και Άρτης και Έξαρχον πάσης Αιτωλίας» ως Δαμασκηνός Γ΄ ο Στουδίτης, θρόνο που υπηρέτησε επί δύο περίπου έτη, μέχρι το 1576, όταν συγκαταλέχθηκε μεταξύ των λογίων του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Λίγο αργότερα, το σωτήριο έτος 1577, εκοιμήθη εν Κυρίω και ετάφη στην μητροπολιτική του περιφέρεια, στη Ναύπακτο ή την Άρτα. Επίγραμμα, αναφερόμενο στον Άγιο, πλέκει τον έπαινό του, χαρακτηρίζοντας τον Δαμασκηνό ως «σοφία των Ελλήνων» και τον θάνατό του ως κακή στιγμή, η οποία άφησε τους φιλέλληνες ορφανούς: «Ἐλλήνων μὲν τὴν σοφίαν βαρὺς ὤλεσεν αἰὼν. Ὅς δὲ φιλέλληνας πάντας ἀπωρφάνισεν¹¹².

Η ιστορία της ζωής του Δαμασκηνού του Στουδίτη, μπορεί να παρέμεινε, για μεγάλο χρονικό διάστημα συγκεχυμένη και ελάχιστα γνωστή· παρόλα αυτά, ο λόγιος αυτός Μητροπολίτης, θεωρείται αδιαμφισβήτητα, μία από τις πιο σημαντικές προσωπικότητες, ανάμεσα στους ανθρώπους του πνεύματος που έζησαν κατά τον 16ο αιώνα (± 1520 - 1577)¹¹³.

Ο Δαμασκηνός Στουδίτης υπήρξε όχι μόνο ο δάσκαλος, ο συγγραφέας και ο τεχνίτης του δημόδους λόγου, αλλά και ένας ανήσυχος εκκλησιαστικός ρήτορας, ο οποίος δεν κατηγούσε μόνο, αλλά δίδασκε και έτρεφε τον λαό με τη διδασκαλία των

¹¹¹ Αθ. Παρούτογλου, «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1558-1574), ο.π., σ. 9

¹¹² Ιερό Ησυχαστήριο Παντοκράτορος Μελλισοχωρίου, «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1558-1574)», διατίθεται στον ιστότοπο <https://www.impantokratoros.gr/A8ACB679.el.aspx> (Τελευταία ανάκτηση 21 Απριλίου 2018). Αυτό βεβαιώνεται με το επίγραμμα, του Συμεών Ιεροδιακόνου, (που μάλλον πρόκειται για τον λόγιο Συμεών Καβάσιλα), τον «ἐκ πόλεως Ἀκαρνανίας τῆς Ἑλλάδος». (Ευαγγέλος Χρ . Δεληδήμος, *Δαμασκηνός Στουδίτης*, Γρηγόριος Παλαμάς 53 (1970) σ. 441

Το επίγραμμα είναι το ακόλουθο:

«Συμεὼν τοῦ Ἱεροδιακόνου εἰς τὸν σοφώτατον Μητροπολίτην Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Κύριον Δαμασκηνὸν καὶ τὴν αὐτοῦ βίβλον: Τὸν πάρος εἴκελον Ἀθανάτοις γράψαντα τὰδ' ἄνδρα, Φεῦ κόνις Αἰτωλῶν κρύψεν ἄδηλος ἄλις. Ἐλλήνων μὲν τὴν σοφίαν βαρὺς ὤλεσεν αἰὼν, ὅς δὲ φιλέλληνας πάντας ἀπωρφάνισεν».

¹¹³ Αθ. Κατζίγκας, «Ο Βίος Δαμασκηνού του Στουδίτου, Επισκόπου Λητής και Ρεντίνης του Θεσσαλονικέως και μετέπειτα Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Άρτης», ο.π., σ. 18

ιερών κειμένων, που αποτελούσαν, για όλη την περίοδο της σκλαβιάς του Έθνους μας, παράγοντα διατήρησης της ελληνικότητας της συνείδησης των υποδούλων¹¹⁴.

Όπως αναφέρει ο Μανουήλ Γεδεών, ο Δαμασκηνός υπήρξε «ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων Ἱεραρχῶν τῆς κατὰ τῶν κάτω χρόνων Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὅστις διὰ τῶν διαφορῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων καὶ τῶν γνώσεων, χρήσιμος ἐγένετο καὶ εἰς τὸ Γένος καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ οὔτινος οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ ἐνασχολήσεις, χαράττουσιν ἐποχὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν περιπετειῶν καὶ ἀλλοιώσεων τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης»¹¹⁵.

Σε ἄλλο σημείο, γράφοντας για τον Δαμασκηνό, λέγει χαρακτηριστικά τα εξής: «Ἄνδρα τοιοῦτον, ὅστις ἀπὸ τοῦ κατωτέρου ἱερατικοῦ βαθμοῦ, οὐδέποτε ἐπαύσατο μεριμνῶν ἔργῳ τε καὶ λόγῳ, περὶ τῆς τοῦ πλησίον ὠφελείας, ἄνδρα τοιοῦτον, ἐνωρὶς ἐν τῷ ἱερῷ καταταχθέντα κλή-ρω, καὶ τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀποστολὴν τοῦ κληρικοῦ κατανοήσαντα μὲν εὐθύς, εὐδοκίμως δὲ πραγματώσαντα, ἄνδρα τοιοῦτον εὐγνωμόνως καὶ χριστιανικῶς προσενεχθέντα καὶ πρὸς φίλους καὶ πρὸς διδασκάλους, ... ἀξίως ἐτίμησεν ἡ Ἐκκλησία τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀναδειξάσα ἐπίσκοπον Λιτῆς καὶ Ρενδίνης καὶ κατόπιν Μητροπολίτην Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης»¹¹⁶.

Τη μεγάλη μόρφωση του Δαμασκηνού, όσο και τις ιδιαίτερες αρετές του, αποκαλύπτουν και τα ίδια τα συγγράμματά του. Το κατεξοχὴν γνωστότερο απ' όλα τα έργα του είναι ο «Θησαυρός», ο οποίος όχι μόνο κατέστη αγαπητό ανάγνωσμα των Ελλήνων Ορθοδόξων με τις πολυάριθμες εκδόσεις του, αλλά διαδόθηκε και στους άλλους Ορθοδόξους με σερβικές, ρωσικές και βουλγαρικές μεταφράσεις. Ειδικά για τις βουλγαρικές μεταφράσεις, αξίζει να τονίσουμε ότι τα λεγόμενα «Δαμασκηνάρια», την αναλυτική σημασία των οποίων θα αναλύσουμε παρακάτω, υπήρξαν σπουδαία και αξιόλογα λόγω της πολύ μεγάλης συμβολής τους στην ενίσχυση του Ορθοδόξου βουλγαρικού λαού κατά την Τουρκοκρατία¹¹⁷.

¹¹⁴ Αθ. Κατζιγκάς, «Ο Βίος Δαμασκηνού του Στουδίτου, Επισκόπου Λητής και Ρεντίνης του Θεσσαλονικέως και μετέπειτα Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Ἄρτης», *ο.π.*, σ. 19. Επίσης στο: Λαμπρινή Ν. Μάνου, *Δαμασκηνός ο Στουδίτης, Ο βίος και το έργο του*, (Αθήνα : Ε.Κ.Π.Α.) 1999, σ.σ. 248.

¹¹⁵ «Ο Βίος Δαμασκηνού του Στουδίτου, Επισκόπου Λητής και Ρεντίνης του Θεσσαλονικέως και μετέπειτα Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Ἄρτης», *ο.π.*, σ. 19. Επίσης στο : Μανουήλ Ι. Γεδεών, *Δαμασκηνός ὁ Στουδίτης*, *Εκκλησιαστική Αλήθεια*, 3 (1883) 85 - 91.

¹¹⁶ Στο ίδιο, σ. 19. Επίσης στο : Μανουήλ Ι. Γεδεών, *Δαμασκηνός ὁ Στουδίτης*, *Εκκλησιαστική Αλήθεια*, τ. 4ος, ἔτος Γ', σελ. 651.

¹¹⁷ Αθ. Παρούτογλου, «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1558-1574)», *ο.π.*, σ. 9

Εκτός του «ΘΗΣΑΥΡΟΥ», άλλα έργα του Αγίου Δαμασκηνού του Στουδίτου είναι τα εξής:

1. «Στίχοι ἠρωλεγεῖοι εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ὑπερευλογημένης Θεοτόκου Μαρίας». Αποτελείται από 124 στίχους σέ ομηρική διάλεκτο.
2. Ακολουθία και εγκώμιο στον Νεομάρτυρα Νικόλαο (14 Φεβρουαρίου). Ο Άγιος Νικόλαος καταγόταν από την Ιχθύν τῆς Κορινθίας και μαρτύρησε στην Κωνσταντινούπολη το 1554. Ἡ ακολουθία εγράφη από τον Άγιο Δαμασκηνό το 1558, πού τότε ήταν ιερομόναχος.
3. «Μερική διάγνωσις ἐκ τῶν παλαιῶν φιλοσόφων περί φύσεως, καί ιδιωμάτων τινῶν ζώων, συναθροισθεῖσα παρά τοῦ ἐν ἀρχιερεῦσι λογιωτάτου κυρίου Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου».
4. «Δαμασκηνοῦ ἐπισκόπου Ρονδίνης (Ρενδίνης) διάλογος μετά τοῦ Ἡγουμένου τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ἥτοι ταλανισμός κατά τῶν νῦν τῆς Ἑλλάδος ἐπισκόπων».
5. «Παραίνεσις πρὸς μοναχοὺς τοὺς θέλοντας σωθῆναι ἐν συνόπτῳ τοῦ ἐν ἐπισκόποις ἐλαχίστου Δαμασκηνοῦ Λιτῆς καί Ρενδίνης καί Προέδρου Πολυανῆς.
6. «Λόγος περὶ φράσει εἰς τὸν Δεκάλογον τοῦ Μωϋσέως».
7. «Ὀμηρόκεντρα εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου σύνθετα παρά τοῦ ταπεινοῦ ἐπισκόπου Λιτῆς καί Ρενδίνης Δαμασκηνοῦ».
8. «Προγνωστικά σημεῖα περί βροχῆς, ἀνέμου, ἐκ τῶν ἀστέρων, καί ἐκ τῆς σελήνης ἐκ διαφόρων ποιητῶν καί διδασκάλων, ποίημα κυροῦ Δαμασκηνοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἄρτης». (Σώζεται στον κώδικα 1325 τῆς Μ. Λαύρας και ἴσως εἶναι το τελευταίό ἔργο τοῦ Δαμασκηνοῦ).
9. Επιστολές. Ὁ Μ. Ἰ. Γεδεών δημοσίευσε 14 ἐπιστολές τοῦ Δαμασκηνοῦ στην «Εκκλησιαστική Ἀλήθεια» Κωνσταντινουπόλεως. Ὅλες εἶναι γραμμένες σέ ωραία αττική διάλεκτο.¹¹⁸

Παρά την λιπαρή του παιδεία, χάρις στην οποία κατείχε ἀριστα την ομηρική και την αττική διάλεκτο, ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης, Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης, ἔγραφε και σε απλή και καθαρή ελληνική γλώσσα για τον απλό λαό τῆς εποχῆς του, ὅπου εἶχε πολλή ἀνάγκη τῆς «στερεάς τροφῆς» του λόγου του Θεοῦ. Ο «Θησαυρός» του Δαμασκηνοῦ υπῆρξε το πιο διαδεδομένο στον τομέα του βιβλίου και ἐνίσχυσε το υπόδουλο Γένος στις θλίψεις και τα μαρτύρια. Ἡ προσφορά του

¹¹⁸ Αθ. Παρούτογλου, «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1558-1574), ο.π., σ. 9

επεκτάθηκε όταν μεταφράσθηκε και στα τουρκικά (1731), για τους τουρκόφωνους Ρωμιούς, στα σερβικά (1580) και τα ρωσικά (1656,1715). Ιδιαίτερος στη Βουλγαρία θεωρείται ότι η μετάφρασή του (Δαμασκηνάριον) απέτρεψε τον εκτουρκισμό των Ορθοδόξων Βουλγάρων¹¹⁹.

Στον κατάλογο των πολυαρίθμων συγγραμμάτων του Δαμασκηνού, συγκαταλέγονται και έργα τα οποία δεν περιορίζονται μόνο σε θεολογικά, εκκλησιαστικά και ηθικά θέματα, αλλά επεκτείνονται και σε φυσικές επιστήμες, βεβαίως με τις λιγοστές γνώσεις της εποχής εκείνης. Έτσι μεταξύ των συγγραμμάτων του περιλαμβάνονται ένα ζωολογικό, η «Φυσιολογία νέα», στηριζόμενη στον Αριστοτέλη και άλλους παλαιούς σοφούς, ένα μετεωρολογικό, «Προγνωστικά σημεία περί βροχής, ανέμου κ.λπ.», και ένα αστρονομικό, περί υπολογισμού τού Πάσχα, το οποίο συμπληρώνει τα πασχάλια κανόνια τού Μιχαήλ Χρυσοκόκη. Από αυτά τα συγγράμματα διαπιστώνεται όχι μόνο η πολυμάθεια και η ευρύτητα των ενδιαφερόντων του Δαμασκηνού, αλλά και ο πόθος του να διαδώσει όλες αυτές τις γνώσεις και στους άλλους, αφού όλα αυτά τα γράφει σε απλή γλώσσα, για να γίνουν κατανοητά στους πολλούς¹²⁰.

Όλοι γνωρίζουμε πόσο απασχόλησε τη νεότερη Ελλάδα το περίφημο γλωσσικό ζήτημα με τους καθαρευουσιάνους και τους δημοτικιστές να συγκροτούν αντίπαλα στρατόπεδα χωριζόμενα από βαθύ αμοιβαίο μίσος και αντιπαλότητα. Στην προσωπικότητα και το έργο του Δαμασκηνού βλέπουμε την αρμονική συνύπαρξη των διαφόρων γλωσσικών εκφράσεων, με ταυτόχρονη αγάπη προς την αρχαία Ελληνική, αλλά και προς τη γλώσσα του αγράμματος Ελληνικού λαού της εποχής του¹²¹.

Όχι μόνο αγαπούσε την αρχαία Ελληνική, αλλά και έγραφε με μεγάλη άνεση σ' αυτήν, όταν απευθυνόταν σε λόγιους. Παράδειγμα αποτελούν οι σωζόμενες 13 επιστολές του προς διαφόρους, οι οποίες είναι γραμμένες σε θαυμάσια αττική διάλεκτο και είναι πραγματικά αληθινά αριστουργήματα της αρχαιοελληνικής

¹¹⁹ Ιερό Ησυχαστήριο Παντοκράτορος Μελλισοχωρίου, «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης Έπίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1558-1574)», διατίθεται στον ιστότοπο <https://www.impantokratoros.gr/A8ACB679.el.aspx> (Τελευταία ανάκτηση 21 Απριλίου 2018)

¹²⁰ Ειρηναίος Δεληδήμος, «Πτυχές της προσωπικότητας και του έργου του Δαμασκηνού του Στουδίτου, Επισκόπου Λητής και Ρενδίνης», *ο.π.*, σ. 9. Επίσης στο Ειρηναίος Δεληδήμος, «Η αναγνώριση της λογιωσύνης του Δαμασκηνού Στουδίτη Η προσωπικότης του Αγίου Δαμασκηνού του Στουδίτου, Επισκόπου Λητής και Ρεντίνης όπως ανιχνεύεται στα συγγράμματά του», διατίθεται στον ιστότοπο <https://www.pemptousia.gr/2015/05/97229/> (τελευταία ανάκτηση στις 30 Απρ 2018)

¹²¹ Ειρηναίος Δεληδήμος, «Πτυχές της προσωπικότητας και του έργου του Δαμασκηνού του Στουδίτου, Επισκόπου Λητής και Ρενδίνης», *ο.π.*, σ. 9

λογοτεχνίας. Ένα τέτοιο κείμενο, σε αρχαία ελληνική, είναι και ο σύντομος πρόλογος του στο βιβλίο «Θησαυρός», όπου εξηγεί ότι έγραψε τα κείμενα των ομιλιών του όχι σύμφωνα με τους κανόνες της ορθογραφίας και της ρητορικής τέχνης, αλλά με σκοπό να καταστούν «εύληπτα» στους αναγνώστες με απλές έννοιες και σαφήνεια¹²².

Βλέπουμε λοιπόν να αρχίζει ο Δαμασκηνός στο βιβλίο του «Θησαυρός» με έναν πρόλογο «Τοῖς ἐντευξομένοις», γραμμένο σε αρχαία αττική διάλεκτο, να συνεχίζει στο ίδιο βιβλίο με τις πολυάριθμες ομιλίες του, χρησιμοποιώντας τη δημώδη ελληνική, την απλή δηλαδή γλώσσα που μιλούσε τότε ο λαός, και συγκεκριμένα τη διάλεκτο που επικρατούσε στην Κωνσταντινούπολη και στη Θεσσαλονίκη, και να τελειώνει το βιβλίο του με μία απρόσμενη έκπληξη: με ένα ποίημα δικό του για την Κοίμηση τῆς Θεοτόκου, γραμμένο στην γλώσσα τού Ομήρου: «Ἐὔτε Θεοῦ Μήτηρ κλεινὴ Μαρία βιοδώτου ἤμελεν ἐκ γαίης εἰς πόλον ἐπτάμεναι». «Ὅταν ἡ Μήτηρ τοῦ Θεοῦ ἡ ἔνδοξη Μαρία ἔμελλε νά πετάξει ἀπό τὴν ζωοδότειρα γῆ (βιοδώτου ἐκ γαίης) στὸν ουρανὸ (εἰς πόλον)», είναι οι δύο πρώτοι στίχοι από το εκτενές (123 στίχων) ποίημα¹²³.

Ο Δαμασκηνός λοιπόν όχι μόνο αγαπούσε την αρχαία ελληνική γλώσσα των Ελλήνων σοφών, της Αγίας Γραφής και των Πατέρων της Εκκλησίας, όχι μόνο έγραφε άνετα σ' αυτήν, αλλά και αγαπούσε την πολύ δυσκολότερη ομηρική γλώσσα και είχε την ικανότητα να γράφει σ' αυτήν και να συντάσσει και ποιήματα σ' αυτήν! Με μια τέτοια φιλολογική κατάρτιση και λογοτεχνική ικανότητα στο πεδίο της αρχαίας αττικής, αλλά και της ομηρικής γλώσσας, θα περίμενε κανείς να περιφρονεί την άκομψη και ταπεινή γλώσσα του αγράμματος λαού. Όμως όχι! Η αγάπη του προς τον λαό του Θεού, που κάτω από την Τουρκική εξουσία, με υπομονή και αγώνες, κρατούσε την Ορθόδοξη Χριστιανική πίστη, τον έκανε να υπερβαίνει την αγάπη του προς την υπέροχη αρχαία Ελληνική, και να γράφει στην απλή γλώσσα που κατανοούσε ο απλός λαός, ώστε να τον στηρίζει στους αγώνες του και να τον διαφωτίζει στην άγνοιά του. Και πέτυχε στον σκοπό αυτό, όπως αποδεικνύεται από την καταπληκτική διάδοση του «Θησαυρού» και την ευεργετική επίδραση του στις ψυχές των απλών ανθρώπων»¹²⁴.

¹²² Ειρηναίος Δεληδήμος, «Πτυχές της προσωπικότητας και του έργου του Δαμασκηνού του Στουδίτου, Επισκόπου Λητής και Ρενδίνης», *ο.π.*, σσ. 9-10

¹²³ Στο ίδιο, σ. 10

¹²⁴ Στο ίδιο, σσ. 10-11

Δεν έκανε θαύματα. Δεν μαρτύρησε. Είχε όμως τις προϋποθέσεις εκείνες οι οποίες αποτελούν πράγματι τεκμήριο αγιότητας : «Ορθοδοξία ἄμωμος». «Ἄρετῶν κατόρθωσις ἀπασῶν». «Οσιότητα βίου». «Διὰ τῶν διαφορῶν αὐτοῦ συγγραμμά-των καὶ τῶν γνώσεων χρήσιμος ἐγένετο καὶ εἰς τὸ Γένος καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν». «Διὰ τῶν «Δαμασκηναρίων» ἀπέβη ὁ φωτιστὴς τοῦ Βουλγαρικοῦ λαοῦ».

Υπήρξε ὄντως «**Οσιακή μορφή**», με μεγάλη ακτινοβολία στον πνευματικό κόσμο της εποχής του. Με έργα, με λόγια και με τη γραφίδα εργάστηκε προς δόξα Θεοῦ και σωτηρία ψυχῶν¹²⁵.

IV. Η Αγία Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή

Ο βίος της Αγίας Ακυλίνας

Η Αγία Ακυλίνα είναι από τις λίγες Αγίες που περιλαμβάνει ο Άγιος Νικόδημος στο Νέο Μαρτυρολόγιο και γενικά από τις λίγες γυναίκες που έδωσαν τη ζωή τους για «του Χριστοῦ την πίστη την Αγία»¹²⁶.

Η βασική, λοιπόν, πηγή του βίου της Αγίας Ακυλίνας είναι το «Νέον Μαρτυρολόγιον» του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, καθώς και στοιχεία που διασώθηκαν στην προφορική παράδοση του τόπου που έζησε και μαρτύρησε, δηλαδή του Ζαγκλιβερίου, και τα οποία κατέγραψε ο μακαριστός π. Αναστάσιος Θεολόγου¹²⁷.

¹²⁵ Αθ. Κατζιγκάς, *ο.π.*, σ. 20

¹²⁶ Εγκόλπιο Ιεράς Μητρόπολις Ιερισσού Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, *Η Αγία Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, σ. 1

¹²⁷ Εγκόλπιο Ιεράς Μητρόπολις Ιερισσού Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, *ο.π.*, σ. 1, Νέον Μαρτυρολόγιον ἤτοι μαρτύρια τῶν νεοφανῶν Μαρτύρων τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους μαρτυρησάντων. Συνταχθέντα ἐκ διαφόρων Συγγραφέων και μετ' ἐπιμελείας ὅτι πλείστις διορθωθέντα ἐν οἷς και ἱκαναὶ ἀκολουθίαι προστετέθησαν. Παρὰ τοῦ Ὁσίου *Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου*. Ἐκδοσις Τρίτη, Ἀθῆναι 1961, σελ. 186-188. Τὸ Συναξάριο αὐτὸ ἔχει ἐκδοθεῖ ἀπὸ τὸν *Κωνσταντῖνον Χρ. Δουκάκη*ν, Μέγας Συναξαριστής, Μὴν Σεπτέμβριος, τόμος πρῶτος, ἐκδοσις δευτέρα, Ἀθῆναι 1948, σελ. 282-284, περιλαμβάνεται στὸν Μέγαν Συναξαριστὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐκδίδεται ἀναλώμασι και ἐπιμελείᾳ τοῦ ἐν Μοναχοῖς ἐλαχίστου *Βίκτωρος Ματθαίου*, τόμος Θ', Μὴν Σεπτέμβριος, ἐκδοσις δευτέρα, Ἀθῆναι 1963, σελ. 632-635 (διασκευασμένο φραστικῶς στους δύο Συναξαριστές), στὸ ἔργο τοῦ *Στυλιανοῦ Γ. Παπαδοπούλου*, Οἱ Νεομάρτυρες και τὸ δοῦλον Γένος, ἐν Ἀθήναις 1974, σελ. 135-138, καθώς και στὸ πολὺ χρήσιμο ἔργο *Τῶν Ἁγίων και Θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν Μακαρίου Κορίνθου, Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Νικηφόρου Χίου, και διδασκάλου Ἀθανασίου Παρίου*, Συναξαριστής Νεομαρτύρων. Ἔργον ψυχοφελέστατων και σωτηριωδέστατον, περιέχον μαρτύρια 150 και πλέον Νεοφανῶν Ἁγίων Μαρτύρων τῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας μας τῶν ἐτῶν 1400 ἕως 1900 μετὰ Χριστόν, Θεσσαλονίκη 1984, σελ. 79-82. Περίληψη τοῦ μαρτυρίου τῆς Αγίας Ακυλίνας, με βάση τὸ Συναξάριο τοῦ Νικοδήμου, παραθέτουν οἱ R. Bousquet, "Neo-martyres orthodoxes", *Echos d' Orient*, τὸμ. 10

Η Αγία Ακυλίνα γεννήθηκε στην Κωμόπολη του Ζαγκλιβερίου από ευσεβείς γονείς¹²⁸. Το Ζαγκλιβέρι, το οποίο άνηκε τότε στην Επισκοπή Αρδαμερίου, ήταν μικτό χωριό, με τις χριστιανικές οικογένειες βέβαια να είναι περισσότερες από τις Μουσουλμανικές, αλλά ωστόσο υπήρχε Οθωμανική διοίκηση¹²⁹.

Το όνομα της από το λατινικό «Aquila» που σημαίνει αετός, ταυτίζεται με το μεγαλείο της υψιπετούς ψυχής της, μίας ψυχής που από πολύ νωρίς αναζητούσε ψηλά στον ουρανό τον αθλοθέτη Ιησού Χριστό, στα νάματα της Ορθοδοξίας¹³⁰.

Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης δεν αναφέρει ημερομηνία γεννήσεως της Αγίας, αλλά αναφέρει το 1764 ως το έτος μαρτυρίου στην ηλικία των 18 ετών. Ο π. Αναστάσιος Θεολόγος σημειώνει για έτος γέννησης: «κατά το 1745»¹³¹. Η Αγία γνώρισε τη δύσκολη πλευρά της ζωής από πολύ μικρή, «βρέφος ακόμη ύποκάτω εις το βυζί τῆς μητρός της», αφού ο πατέρας της, ο Γιώργης, αυτό το όνομα διέσωσε η προφορική παράδοση στο Ζαγκλιβέρι, ήρθε σε αντιδικία με Τούρκο και τον σκότωσε¹³². Το χωριό αναστατώθηκε, οι Χριστιανοί κάτοικοι έτρεχαν να κρυφτούν, φοβούμενοι αντίποινα, ενώ οι Τούρκοι αναζητούσαν το φονιά για να εκδικηθούν. Η παράδοση αναφέρει ότι ο Γιώργης κρύφτηκε στο δάσος, νότια του χωριού, αλλά γρήγορα συνελήφθη και οδηγήθηκε στον «Πασσιάν τῆς Θεσσαλονίκης».¹³³

Την περίοδο εκείνη, οι διωγμοί εναντίον των χριστιανών ήταν φοβεροί και ανελέητοι. Το μόνο που σφόδρα επιζητούσαν και επεδίωκαν οι Τούρκοι με κάθε αφορμή και σε κάθε περίπτωση, ήταν να αλλαξοπιστήσουν οι χριστιανοί. Ο θρησκευτικός φανατισμός, που επικρατούσε τότε και σημάδευε κάθε σκέψη και

(1907), σελ. 152-153, Ε. Γ. Π (αντελάκης) «Ακυλίνα νεομάρτυς», Θρησκευτική καὶ Χριστιανική Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμος πρῶτος Α-Ἀπόστολοι, Ἀθῆναι 1936, σελ. 729-730 καὶ σὲ γαλλικὴ γλῶσσα ὁ Μοναχὸς τῆς Μονῆς Σίμωνος Πέτρα Μακάριος, Le Synaxaire. Vie des Saints de l' Eglise Orthodoxe. Adaption Francaise par Macaire, moine de Simonos – Petras. Tome premier: Septembre, Octobre, Novembre, Thessaloniki 1987 σελ. 189-190 στο Απ. Γλαβίνας, *Η Νεομάρτυς Αγία Ακυλίνα από το Ζαγκλιβέρι (1746 -† 27 Σεπτεμβρίου 1764)*, (Αρναία : Ιερά Μητρόπολη Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, 1991) σ. 11-12

¹²⁸ Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, «Συναξάρι της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας» στο Χρυσόστομος Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, (Αρναία : Ιερά Μητρόπολις Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, 2015) σ. 9

¹²⁹ Απ. Γλαβίνας, *Η Νεομάρτυς Αγία Ακυλίνα από το Ζαγκλιβέρι (1746 – 27 Σεπτεμβρίου 1764)*, (Αρναία : Ιερά Μητρόπολις Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, 1991), σσ. 13-14

¹³⁰ Μάξιμος Μητράρας, *Η Αγία Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, (Ζαγκλιβέρι : Ιερός Προσκυνηματικός Ναός Αγίας Ακυλίνας Ζαγκλιβερίου, 2004), σ.21

¹³¹ Αναστάσιος Θεολόγος, «Ο βίος της Αγίας Ακυλίνας», στο Χρ. Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή* (Αρναία : Ιερά Μητρόπολις Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, 2015), σ. 15

¹³² Ιωάννης (Τασσιάς), *Χρονικόν της ευρέσεως των ιερών λειψάνων της Αγίας ενδόξου Νεομάρτυρος Ακυλίνας – Αγγελίνης της εκ Ζαγκλιβερίου καταγομένης*, (Όσσα Λαγκαδά : Ιερός Ναός Παμεγίστων Ταξιαρχών, 2012), σ. 17

¹³³ Εγκόλιον Ιεράς Μητρόπολις Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, ο.π., σ. 1

ενέργεια των Τούρκων, είναι η αιτία των διαφόρων ακροτήτων που λάμβαναν χώρα¹³⁴.

Κατά τη συνήθεια των Τούρκων, η τιμωρία για τον θάνατο Μουσουλμάνων ήταν ο θάνατος, εκτός αν ο φονιάς αλλαξοπιστούσε. Στο πλαίσιο της προσπάθειας για εξισλαμισμούς, οι Τούρκοι το επεδίωκαν πειστικά, αφού εξισλαμισμός σήμαινε και εκτουρκισμός. Μάλιστα το γιόρταζαν ως σημαντικό γεγονός με πολλά δώρα για τον «νέο» Μουσουλμάνο, όπως για παράδειγμα την απαλλαγή από τη φορολογία και φυσικά μια ζωή γεμάτη με τιμές που έχει ένας μουσουλμάνος στην δική τους συνοικία (μαχαλά)¹³⁵.

Όταν ο πατέρας της Αγίας οδηγήθηκε μπροστά στην κρεμάλα, δειλίασε και αποδέχθηκε την πρόταση των Τούρκων, αρνήθηκε την πίστη του στον Χριστό, ασπάσθηκε τον Μουσουλμανισμό και επιπλέον υποσχέθηκε ότι θα εξισλάμιζε την κόρη του Ακυλίνα, όταν αυτή μεγάλωνε. Οι Τούρκοι πανηγύριζαν το γεγονός, έντυσαν τον αρνησίχριστο με τουρκικά ρούχα και σαρίκι και του πρόσφεραν δώρα, τιμές και πλούτη. Έβλεπαν τον εξισλαμισμό αυτό, ως νίκη του Μωάμεθ κατά του Χριστιανισμού. Η Χριστιανή μητέρα της Ακυλίνας προσπάθησε κλαίγοντας να τον πείσει να συνέλθει, να μετανοήσει, να εξομολογηθεί, να επιστρέψει στον Χριστό και να σωθεί. Ο Γιώργης κυριευμένος τόσο από το φόβο, όσο και από τη ζάλη των τιμών και των χρημάτων, δεν άκουγε τίποτα¹³⁶.

Αυτή η αποστασία ήταν συνταρακτικό γεγονός για την μικρή Χριστιανική κοινωνία του Ζαγκλιβερίου και συζητούνταν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Η ζωή για την μικρή Ακυλίνα και ιδιαίτερα για την μητέρα της ήταν πολύ δύσκολη, αφού βίωναν το όνειδος της αποστασίας του συζύγου-πατέρα και την περιφρόνηση του κόσμου. Σ' αυτήν τη δύσκολη στιγμή φάνηκε η πίστη και η ψυχική δύναμη της μητέρας της Αγίας, το όνομα της οποίας δεν διασώθηκε. Σε αυτήν όμως έβρισκε παρηγοριά η μικρή Ακυλίνα και αυτή ήταν που κατάφερε να την αναθρέψει χριστιανικά και να την προετοιμάσει γι' αυτό που ακολούθησε. Κάθε μέρα της

¹³⁴ Μάξιμος Μητράρας, *ο.π.*, σ. 21

¹³⁵ Εγκόλπιον Ιεράς Μητρόπολις Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, *ο.π.*, σ. 1 επίσης στο Μάξιμος Μητράρας, *ο.π.*, σ. 21 και στο Π. Χατζηχρήστου, *Αγία Ακυλίνα, νεομάρτυς από το Ζαγκλιβέρι* (Αθήνα : Π. Χατζηχρήστου, 1989), σσ.17-18

¹³⁶ Εγκόλπιον Ιεράς Μητρόπολις Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, *ο.π* σσ. 1,2 επίσης στο : Αναστάσιος Θεολόγου, «Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή» *ο.π.*, σσ. 16-17

μιλούσε για τον Χριστό που από αγάπη για τους ανθρώπους έδωσε την ζωή του, υπομένοντας το σταυρό¹³⁷.

Όταν η Ακυλίνα μεγάλωσε, οι Τούρκοι πίεζαν τον πατέρα της «να τουρκεύσει τη θυγατέρα του». Αυτός, σίγουρος για τον εαυτό του, τους καθησύχαζε, λέγοντας ότι είναι στο χέρι του και ότι όταν ήθελε θα την τούρκευε. Όταν η Αγία έγινε δέκα οκτώ ετών, οι πιέσεις εντάθηκαν και ο πατέρας της την κάλεσε να τουρκεύσει για να μην τον ενοχλούν πλέον οι Τούρκοι. Η Ακυλίνα του απαντούσε ότι δεν είναι ολιγόπιστη σαν τον ίδιο και ότι είναι έτοιμη να υπομείνει βάσανα, ακόμη και θάνατο για την αγάπη του Χριστού. Ο πατέρας της της υπόσχεται πλούτη και μεγαλεία μεταξύ των Τούρκων. Η Ακυλίνα όχι μόνο δεν θαμπώνεται από αυτά, αλλά στον νου της έχει τα θεία δώρα. Αυτός, οργισμένος από τις απαντήσεις της Ακυλίνας, «τήν ἔβρισε, τήν ἔδειρε, τήν ἄφησε νηστικιά καὶ τέλος τήν ἔκλεισε στὸν σταῦλο». Η Ακυλίνα έμεινε γαλήνια και σταθερή στην πίστη της. Μη μπορώντας ο Γιώργης να την μεταπείσει, έχασε τελείως το πατρικό φίλτρο και την παρέδωσε στους Οθωμανούς. Η μητέρα της Ακυλίνας, που από την νηπιακή ηλικία της μιλούσε για τον αληθινό Θεό, για τον Χριστό που από αγάπη σταυρώθηκε για μας, για την ανωτερότητα της πίστης τους, την στήριζε αυτές τις δύσκολες ώρες και την προέτρεπε να μείνει σταθερή στην πίστη της και να μη φοβηθεί τις όποιες τιμωρίες. Αυτή η μητέρα, που έμεινε τελικά στην αφάνεια, μόλις είδε τους Τούρκους υπηρέτες να έρχονται για να πάρουν την Ακυλίνα, της λέει: «στάσου ἀνδρεία εἰς τὰ βάσανα ὅπου ἔχεις νὰ πάθης, καὶ μὴν ἀρνηθεῖς τὸν Χριστόν» και αποχαιρετίσθηκαν κλαίγοντας¹³⁸.

Οι υπηρέτες, αφού έδεσαν την Αγία, την οδήγησαν στο κριτήριο, ενώ η μητέρα της την ακολούθησε «ὡς ἡ προβατίνα τὴν ἀμνάδα της», αλλά της έκλεισαν την είσοδο στο προαύλιο. Ο κριτής (δεν αναφέρεται η ιδιότητά του) της ζητά να τουρκεύσει και η Ακυλίνα αρνείται, ομολογώντας την πίστη της στον Χριστό. Αυτή η ομολογία θύμωσε τον κριτή, ο οποίος διέταξε να γδύσουν την Ακυλίνα και να την ραβδίσουν για πολλή ώρα. Η Αγία υπέμεινε με γενναιότητα τα βασανιστήρια και οι Τούρκοι, όπως συνήθιζαν, άρχισαν τις κολακείες και τα ταξίματα. Κάποιος

¹³⁷ Εγκόλπιον Ιεράς Μητρόπολις Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, *ο.π.*, σ. 2. Επίσης στο : Αναστάσιος Θεολόγου, «Ο βίος της Αγίας Ακυλίνας», *ο.π.*, σσ. 17-18

¹³⁸ Εγκόλπιον Ιεράς Μητρόπολις Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, *ο.π.*, σ. 2. Επίσης στο : Απ. Γλαβίνας, *Η Νεομάρτυς Αγία Ακυλίνα από το Ζαγκλιβέρι (1746 – 27 Σεπτεμβρίου 1764)*, σ. 14,15. Επίσης στο : Αγίου Νικοδήμου Αγορείτου, Αγίου Νικοδήμου Αγορείτου, *Συναξάρι της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας* στο Χρ. Μαϊδώνης *ο.π.*, σσ. 10-11. Επίσης στο : Μάξιμος Μητράρας *Η Αγία Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, *ο.π.*, σσ. 24-25

«μεγάλος» και πλούσιος Τούρκος της πρότεινε να τουρκέψει και να γίνει νύφη στον γιο του, νομίζοντας ότι η προσφορά του θα θάμπωνε την Ακυλίνα. Η απάντηση της Αγίας, που είχε μόνο τον Νυμφίο Χριστό στο νου της και έστειλε στον διάβολο τον ίδιο και τον γιο του, ντρόπιασε τόσο τον ίδιο, όσο και τους άλλους και ερέθισε τον θυμό τους. Αφού την έγδυσαν, την μαστίγωσαν για δεύτερη φορά ανηλεώς, έχοντάς την κρεμασμένη από τους καρπούς των χεριών της¹³⁹.

Η τρίτη προσπάθεια για να την μεταπείσουν, συνοδευόταν από βρισιές, προσβολές για τη γύμνια της, αφού από τους ραβδισμούς τα ρούχα της είχαν ξεσκιστεί, και απειλές ότι θα της σπάσουν τα κόκκαλα. «Τὶ ὠρέχθηκα ἀπὸ τὴν πίστιν σας, νὰ ἀρνηθῶ ἐγὼ τὸν Χριστὸν μου, ἢ ἀπὸ ποιά θαύματα τῆς πίστεώς σας νὰ πιστεύσω ποῦ βρωμεῖτε ἀκόμη ζωντανοί;». Η απάντηση της Ακυλίνας φανέρωσε το ψυχικό σθένος της, την καρτερία της, την αντοχή της, την ανδρεία της, την περιφρόνηση των τιμών, των χρημάτων, ακόμα και της ζωής της, και πως όλα αυτά πήγαιναν από την πίστη της στον Θεό, καθώς ομολογούσε χαρακτηριστικά λέγοντας: «Χριστιανὴ εἶμαι καὶ Χριστιανὴ πεθαίνω»¹⁴⁰.

Τρεῖς μέρες κράτησαν τα βασανιστήρια και στο τέλος, μισοπεθαμένη από την αιμορραγία και με ξεσκισμένες τις σάρκες, την στέλνουν στο σπίτι της, με έναν Χριστιανό που παρευρισκόταν εκεί. Η μάνα της, αφού την αγκάλιασε, την ρώτησε τι έκανε. Μόλις και μετά βίας της απάντησε τα εξής: «Μητέρα μου, έκανα ότι μου είπες. Το διαμάντι που μου χάρισες, το φύλαξα καθαρὸ και αμόλυντο» και παρέδωσε την ψυχή της¹⁴¹. Ήταν 27 Σεπτεμβρίου του 1764. Από το λείψανο της ξεχύθηκε μια

¹³⁹ Εγκόλιον Ιεράς Μητρόπολις Ιερισσου, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, *ο.π.*, σ. 2 Επίσης στο : Απ. Γλαβίνας, *Η Νεομάρτυς Αγία Ακυλίνα από το Ζαγκλιβέρι (1746 - † 27 Σεπτεμβρίου 1764)*, (Αρναία : Ιερά Μητρόπολη Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, 1991), σ. 16. Επίσης στο : Μάξιμος Μητράρας, *Η Αγία Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, (Ζαγκλιβέρι : Ιερός Προσκυνηματικός Ναός Αγίας Ακυλίνας Ζαγκλιβερίου, 2004), σ. 24

¹⁴⁰ Εγκόλιον Ιεράς Μητρόπολις Ιερισσου, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, *ο.π.*, σ. 2 Επίσης στο : Αναστάσιος Θεολόγου, «Ο βίος της Αγίας Ακυλίνας» στο Χρ. Μαϊδώνης, *ο.π.*, σ.19. Επίση στο : Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, «Συναξάρι της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας» στο Χρ. Μαϊδώνης, *ο.π.*, σσ. 12-13. Επίσης στο : Μάξιμος Μητράρας, *Η Αγία Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, (Ζαγκλιβέρι : Ιερός Προσκυνηματικός Ναός Αγίας Ακυλίνας Ζαγκλιβερίου, 2004), σ. 25

¹⁴¹ Είναι γενικά παραδεκτό ότι η Αγία Ακυλίνα μαρτύρησε στο χωριό της το Ζαγκλιβέρι. Γι αυτό δεν μένει καμιά αμφιβολία από την ανάγνωση του Συναξαρίου της. Εσφαλμένα ο *Ε.Γ.Π(αντελάκης)*, Ακυλίνα, *ο.π.*, στ. 730 αναφέρει όταν συνέλαβαν την Ακυλίνα την οδήγησαν στη Θεσσαλονίκη, όπου μαρτύρησε. Επίσης στην Ασματική Ακολουθία των Νεομαρτύρων των μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως μαρτυρησάντων μετά Παρακλητικού Κανόνος και Χαιρετισμών νυν τω πρώτω εκδίδεται υπο της *Ιεράς Μονής του Οσίου Νικοδήμου (Αγιορείτου)*, της εν Ελληνικό Γορτυνίας 1983, σελ. 130, και στο εισαγωγικό μου κείμενο (*Αποστόλου Αθ. Γλαβίνα*), Αγία Νεομάρτυς Κυρράνα από την Όσσα. Βίος και ασματικές ακολουθίες, Θεσσαλονίκη 1989, σελ. 9, αναφέρεται ως τόπος μαρτυρίου η Θεσσαλονίκη. Απ. Γλαβίνας, *Η Νεομάρτυς Αγία Ακυλίνα από το Ζαγκλιβέρι (1746 - † 27 Σεπτεμβρίου 1764)*, (Αρναία : Ιερά Μητρόπολη Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, 1991), σ. 18

ανείπωτη ευωδία, τόσο δυνατή, που και οι δρόμοι που πέρασε το σκηνώμα της για το νεκροταφείο, ευωδιάζαν κι αυτοί για πολλές μέρες¹⁴².

Ζαγκλιβερινός ερευνητής, που φρόντισε στις μέρες μας να διασώσει ό,τι η ευαισθησία των κατοίκων του Ζαγκλιβερίου διαφυλάσσει από γενεά σε γενεά, αναφέρει ότι οι Τούρκοι για να ικανοποιήσουν τον εγωισμό τους, για να την κάνουν δική τους, έστω και μετά θάνατον, διατάζουν να ταφεί στο τουρκικό νεκροταφείο, το οποίο βρισκόταν δίπλα στην πλατεία του χωριού και σήμερα είναι πάρκο, αφού ο πατέρας της ήταν μουσουλμάνος. Τη νύχτα όμως, ένα φως κατέβηκε πάνω στον τάφο της Ακυλίνας. Αυτό το γεγονός οδήγησε τους Χριστιανούς να κλέψουν το λείψανο της Αγίας και να το θάψουν αλλού. Η παράδοση αναφέρει τα ονόματα τριών νέων, Τσιόπλας, Καλλιμέρης και Μπούκλας, οι οποίοι προέβησαν σ' αυτήν την πράξη και ορκίστηκαν να μη μαρτυρήσουν που έθαψαν το λείψανο, για να μην το μάθουν οι Τούρκοι και συλήσουν το σώμα της Αγίας. Τα χρόνια περνούσαν και οι Χριστιανοί του Ζαγκλιβερίου ανέμεναν την εμφάνιση της Αγίας, για να προσκυνήσουν το τίμιο λείψανο της¹⁴³.

Τον βίο της Αγίας Ακυλίνας έχουμε και από τον Αναστάσιο Θεολόγο, ο οποίος φιλοξενείται στο βιβλίο του Χρυσόστομου Μαϊδώνη και σημειώνει τα εξής: «Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, ένα ανυπολόγιστο πλήθος νεομαρτύρων, ανδρών και γυναικών, ξεπήδησε μέσα από τα σπλάχνα του σκλαβωμένου Ελληνισμού, που βασανίστηκε, απαγχονίστηκε, πέθανε μέσα σε φρικτούς πόνους και τρομερά μαρτύρια, για την πίστη και την αγάπη του Χριστού. Ανάμεσα σ' όλο αυτό το γνωστό και άγνωστο πλήθος νεομαρτύρων είναι και η Παρθενομάρτυς Αγία Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή¹⁴⁴. Εδώ, στο Ζαγκλιβέρι της Θεσσαλονίκης, γεννήθηκε η Αγία Ακυλίνα, κατά το 1745 μ.Χ. σ' ένα σπίτι που σώζεται ακόμη, μπαίνοντας στο χωριό, στην αριστερή πλευρά του δρόμου. Εκεί περνούσε με τους χριστιανούς γονείς της, τον πατέρα της τον Γιώργη, και την μητέρα της, τ' όνομα της οποίας δυστυχώς δεν διασώθηκε, μια ήσυχη χριστιανική ζωή¹⁴⁵. Η Αγία και παρθενομάρτυς του Χριστού Ακυλίνα ήταν από την περιοχή της Θεσσαλονίκης, από ένα χωριό, που ονομάζεται

¹⁴² Εγκόλπιον Ιεράς Μητρόπολις Ιερισσου, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, *ο.π.*, σ. 3 και στο Απ. Γλαβίνας *ο.π.*, σ. 18

¹⁴³ Εγκόλπιον Ιεράς Μητρόπολις Ιερισσου, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, *ο.π.*, σ. 3. Επίσης στο Απ. Γλαβίνας, *ο.π.*, σσ. 18-19

¹⁴⁴ Αναστάσιος Θεολόγος, «Ο βίος της Αγίας Ακυλίνας» στο Χρυσόστομος Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, (Αρναία : Ιερά Μητρόπολις Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, 2015), σ. 15

¹⁴⁵ Στο ίδιο, σ. 15

Ζαγκλιβέρι και βρίσκεται στην Επισκοπή Αρδαμερίου. Γεννήθηκε δε από γονείς ευσεβείς. Το Μαρτύριο της δε συνέβη μετά από το εξής περιστατικό¹⁴⁶. Στο Ζαγκλιβέρι τότε, συγκατοικούσαν χριστιανοί και τούρκοι μαζί. Μια μέρα ο πατέρας της Αγίας μάλωσε με έναν Τούρκο γείτονά του και κτυπώντας τον, τον έβαλε ο διάβολος και τον σκότωσε. Γι' αυτό τον έπιασαν οι Τουρκικές αρχές του Ζαγκλιβερίου και τον πήγαν στον πασά της Θεσσαλονίκης, για να τον θανατώσει. Αυτός τότε φοβήθηκε το θάνατο και θέλοντας να γλυτώσει, τούρκεψε και δεν τον θανάτωσαν¹⁴⁷. Ο φόβος του θανάτου κάνει τον δυστυχισμένο να γίνει Οθωμανός, υποσχόμενος και τα περαιτέρω, να τουρκέψει δηλαδή και την οικογένεια του με τον καιρό¹⁴⁸. Η Αγία Ακυλίνα τότε ήταν ακόμη βρέφος που θήλαζε. Όταν πέρασαν αρκετά χρόνια, οι Τούρκοι έλεγαν στον πατέρα να τουρκέψει και την κόρη του. Η μητέρα όμως της Αγίας, καθώς παρέμεινε σταθερή στην πίστη του Χριστού, δεν παρέλειπε καθημερινά να διδάσκει την κόρη της να στέκεται σταθερά στην πίστη και να μην αρνηθεί τον Ιησού Χριστό¹⁴⁹. Το 1746 μ.Χ. ο εξωμότης πατέρας της παίρνει διαταγή από τον Πασά (ανώτερο στρατιωτικό διοικητή) της Θεσσαλονίκης, να πείσει την κόρη του να γίνει Τουρκάλα. Της δίνει χίλιες δυο υποσχέσεις και τέλος της φανερώνει και το μεγάλο μυστικό, ότι, αν αρνηθεί την πίστη της, θα γίνει γυναίκα του γιου του Πασά, θα γίνει δηλαδή, μια από τις πιο ζηλευτές χανούμισσες της ανωτέρας τάξεως της Θεσσαλονίκης¹⁵⁰. Όταν έφτασε η κόρη σε ηλικία δεκαοκτώ ετών, πάλι οι Τούρκοι του έλεγαν τα ίδια. Τότε ο πατέρας φωνάζει την Ακυλίνα και της λέει ότι πρέπει να τουρκέψει. Η Αγία όμως, φλεγόμενη από τον διάπυρο έρωτα του Χριστού, αρνήθηκε με μεγάλη γενναιότητα. Τότε ο πατέρας της βλέποντας το αμετάθετο της γνώμης της, πήγε στους Τούρκους. Εκείνοι με τη σειρά τους στέλνουν δικαστικούς, για να φέρουν την Μάρτυρα¹⁵¹. Οι υπηρέτες, αφού έδεσαν την Μάρτυρα, την πήγαν στο δικαστήριο. Την πολυαγαπημένη θυγατέρα ακολούθησε κατόπιν και η φιλόστοργη μητέρα της, όπως ακολουθεί η προβατίνα το πρόβατο της, όταν το

¹⁴⁶ Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, «Συναξάρι της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας», στο Χρ. Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, (Αρναία : Ιερά Μητρόπολη Ιερισσού, Αγίου όρους και Αρδαμερίου, 2015), σ. 9 παρατίθεται το κείμενο σε νεοελληνική μετάφραση και επεξεργασμένο από τις αδελφές της Ιεράς Μονής Αγ. Κοσμά Αιτωλού Αρναίας

¹⁴⁷ Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, «Συναξάρι της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας», *ο.π.*, σσ. 9-10

¹⁴⁸ Αναστάσιος Θεολόγου, *ο.π.*, σ. 16

¹⁴⁹ Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, «Συναξάρι της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας», στο Χρ. Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, *ο.π.*, σ. 10

¹⁵⁰ Αν. Θεολόγου, *ο.π.*, σ. 18

¹⁵¹ Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, «Συναξάρι της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας», στο Χρ. Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, *ο.π.*, σ. 10

σέρνουν στη σφαγή. Αλλά οι υπηρέτες, την μεν μητέρα την κλείδωσαν έξω από το προαύλιο, την δε Ακυλίνα την πήγαν μέσα και την παρουσίασαν μπροστά στο δικαστή¹⁵². Η Αγία αρνήθηκε στον δικαστή να τουρκέψει. Ο τελευταίος θύμωσε και προστάζει να γδύσουν την Αγία και να την αφήσουν μόνο με το πουκάμισο και έτσι να την δέσουν σε έναν στύλο και να την δέρνουν με ραβδιά, πράγμα που έγινε. Δύο υπηρέτες την ξυλοκόπησαν ώρα πολλή. Αλλά η Μάρτυς υπέμεινε με πολλή ανδρεία αυτό το βασανιστήριο. Μετά από αυτά ο δικαστής και άλλοι Τούρκοι, φέρνοντας την Μάρτυρα μπροστά τους, άρχισαν να την κολακεύουν και να της υπόσχονται πολλά ταξίματα και δώρα, με μοναδικό αντάλλαγμα να αρνηθεί την πίστη της. Αλλά η νύμφη του Χριστού, επειδή είχε βαθιά μέσα στην καρδιά της τον έρωτα προς το νοητό νυμφίο Χριστό, τίποτε από αυτά δεν λογάριαζε»¹⁵³.

Τότε ένας πλούσιος Τούρκος αξιωματούχος της πρότεινε να τουρκέψει και να την πάρει νύμφη στο γιο του. Η Μάρτυς του Χριστού με τόλμη ανέκφραστη αρνήθηκε. Μόλις το άκουσαν αυτό εκείνοι, άναψαν από το θυμό και γδύνοντας την Αγία πάλι, όπως και στην αρχή, την ξυλοκόπησαν ώρα πολλή. Έπειτα, αφού την έλυσαν, ξεκίνησαν την ανάκριση για τρίτη φορά. Είχε σκισθεί το πουκάμισο της, από τους πολλούς ξυλοδαρμούς, και είχε μείνει γυμνή¹⁵⁴. Την γυμνώνουν και την χτυπούν με βέργες από ιτιά και λυγαριά και ύστερα με συρματένια σχοινιά. Το σώμα της γίνεται όλο μια πληγή. Τρεις μέρες την βασάνισαν. Την Τρίτη μέρα το απόγευμα, αναισθητη από τα βασανιστήρια και την αιμορραγία, την φέρνουν στο σπίτι της¹⁵⁵. Τρίτη φορά αρνήθηκε η Αγία την διαταγή του δικαστή και ξυλοκοπήθηκε για τρίτη φορά. Τόσο άσπλαχνα τη χτυπούσαν, ώστε οι σάρκες της έπεφταν στην γη και η γη κοκκίνησε από τα αίματα. Την χτυπούσαν, ώσπου την άφησαν σαν νεκρή. Ύστερα αφού έλυσαν την Μάρτυρα, την φόρτωσαν σε έναν χριστιανό, που ήταν εκεί παρών, και την πήγαν στο σπίτι της μητέρας της. Εκείνη αγκάλιασε την θυγατέρα της, που μόλις ανέπνεε με δυσκολία, σήκωσε τα χέρια και τα μάτια της στον ουρανό και δόξασε το Θεό¹⁵⁶. Και, καθώς συνομιλούσε η Μάρτυς με τη μητέρα της, παρέδωσε την ψυχή της στα χέρια του Θεού και έλαβε το στέφανο του Μαρτυρίου. Ω του

¹⁵² Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, «Συναξάρι της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας», στο Χρ. Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, ο.π., σσ. 11-12

¹⁵³ Στο ίδιο, σ. 12

¹⁵⁴ Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, «Συναξάρι της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας», στο Χρ. Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, ο.π., σσ. 12-13

¹⁵⁵ Αν. Θεολόγου, ο.π., σ. 19

¹⁵⁶ Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, «Συναξάρι της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας», στο Χρ. Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, ο.π., σ. 13

θαύματος! Το τίμιο και Άγιο λείψανο της αμέσως ευωδίασε μία πολύ θαυμάσια ευωδία. Και τόση πολλή ήταν η ευωδία, ώστε ευωδίαζε και όλος ο δρόμος, από όπου περνούσαν το Μαρτυρικό λείψανο της, για να το ενταφιάσουν. Εκείνη την νύχτα, σαν ένα άστρο πολύ λαμπερό, κατέβηκε φως από τον ουρανό και έλαμψε πάνω στον τάφο της Μάρτυρος. Και όσοι Χριστιανοί το είδαν δόξασαν το Θεό, στον οποίο ανήκει η δόξα και το κράτος στους αιώνες των αιώνων¹⁵⁷.

Ήταν 27 Σεπτεμβρίου 1764, οι Τούρκοι τότε διέταξαν να την θάψουν στο τουρκικό νεκροταφείο, το οποίο ήταν κοντά στο τζαμί, δίπλα στην πλατεία του χωριού, για να ικανοποιήσουν έτσι τον εγωϊσμό τους. Να την κάνουν δική τους έστω και μετά το θάνατο της. Έτσι και έγινε. Το ίδιο όμως βράδυ, ένα φως κατέβηκε σαν άστρο και έμεινε στον τάφο της ώρα πολλή»¹⁵⁸.

Αυτό υποχρέωσε τους χριστιανούς να κλέψουν το σώμα της Αγίας και να το θάψουν κάπου αλλού. Από τότε μένει άγνωστο που είναι θαμμένη. Η παράδοση αναφέρει τρία ονόματα των χριστιανών παλληκαριών που έκλεψαν το λείψανο της αγίας, μέσα από τα μάτια των Τούρκων: Τσιόπλας, Καλλιμέρης και Μπούκλας. Λένε πως έδωσαν όρκο να μην μαρτυρήσουν σε κανέναν που την έθαψαν, μη τυχόν και μάθουν οι Τούρκοι το σημείο και συλήσουν το σώμα της Αγίας¹⁵⁹.

Η Θαυματουργική εύρεση των λειψάνων

Το λείψανο της Αγίας βρέθηκε όταν πιστοί παρουσιάστηκαν στον Μητροπολίτη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης κ. Ιωάννη, στα τέλη του 2011 και ανέφεραν τις οπτασίες τους, ότι το λείψανο της Αγίας Ακυλίνας βρίσκεται στην Όσσα, κοντά στην Αγία Κυράννα. Η ανασκαφή έγινε στις 8 Φεβρουαρίου 2012 στο σημείο που υπεδείχθη. Βρέθηκε σε μικρό βάθος και σε εμβρυική στάση το λείψανο της Αγίας Ακυλίνας, πράγμα που δείχνει βιαστική ταφή και δηλώνει ότι μεταφέρθηκε σε μεγάλο καλάθι και προφανώς από μακριά¹⁶⁰.

¹⁵⁷ Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, «Συναξάρι της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας», στο Χρ. Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, ο.π., σ. 14

¹⁵⁸ Αν. Θεολόγου, ο.π., σ. 20

¹⁵⁹ Αν. Θεολόγου, ο.π., σσ. 20-21

¹⁶⁰ Γεώργιος Μπίσμπος, *Η Επισκοπή Αρδαμερίου στα τέλη του 19^{ου} – στις αρχές του 20^{ου} αιώνα βάσει ανέκδοτου κώδικα του ΙΑΜ*, (Θεσσαλονίκη : Α.Π.Θ, 2016), σσ. 39-40. Επίσης στο Ιωάννης (Τασσιάς), *Μητροπολίτης Λαγκαδά, Χρονικόν της Ευρέσεως των Ιερών Λειψάνων της Αγίας Ενδόξου Νεομάρτυρος Ακυλίνας-Αγγελίνας της εκ Ζαγκλιβερίου καταγομένης*, (Όσσα Λαγκαδά : Ιερός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών, 2012), σ. 23

Το ιστορικό της εύρεσης, ξεκινά μετά από την επίσης θαυμαστή εύρεση των λειψάνων της Νεομάρτυρας Κυράννας στην Όσσα. Σε μία αποκάλυψή της, η Αγία Κυράννα είπε ότι: "είμαι μαζί με τη φίλη μου την Αγγελίνα". Ταυτόχρονα, αποκαλύπτεται και μία παλαιά εικόνα στο Ναό του Άγιου Γεωργίου Ζαγκλιβεριού, όπου εικονίζονται και οι δύο Νεομάρτυρες Ακυλίνα και Κυράννα μαζί. Αυτά τα δύο προβληματίσαν τις τοπικές εκκλησιαστικές αρχές και οδήγησαν στο συμπέρασμα της παρουσίας των αγίων λειψάνων τους σε κοινό τόπο. Στις αρχές Φεβρουαρίου του έτους 2012, έπεσε πολύ χιόνι στην Όσσα, η οποία βρίσκεται σε υψόμετρο 640 μέτρων. Παρατηρήθηκε όμως στο προαύλιο του παλαιού Ναού των Ταξιαρχών της Όσσας, ότι, ενώ σε όλο το χώρο είχε 30 πόντους χιόνι, σε ένα σημείο 2 μέτρα διάμετρο, δεν είχε πιάσει. Συνειρμικά θυμηθήκαμε κάποιο παρόμοιο φαινόμενο στο Πρωτάτο τον Καρυών του Αγίου Όρους με τον Άγιο Κοσμά τον Πρώτο¹⁶¹. Τότε, αποκαλύπτεται η Αγία Ακυλίνα, υποδεικνύοντας εκείνο τον τόπο και λέγοντας ότι εκεί βρίσκονταν τα ιερά λείψανά της. Πράγματι, σκάβοντας στο μέρος που υπέδειξε, βρέθηκαν τα χαριτόβρυτα μαρτυρικά λείψανά της προς μεγάλη χαρά του Δεσπότη Λαγκαδά Ιωάννη και όλων των πιστών. Ο Μητροπολίτης Λαγκαδά Ιωάννης, αφού τα τοποθέτησε σε Λειψανοθήκη, τα φύλαξε στο Παρεκκλήσι της Μητροπόλεως στο Λαγκαδά, μέχρι να ολοκληρωθούν οι έρευνες της επιστημονικής επιτροπής για την ταυτότητα των λειψάνων. Η επιτροπή, μετά από τέσσερις μήνες έρευνας, κατέληξε στο πόρισμα ότι, αληθινά αυτά είναι τα ιερά λείψανα της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας. Συγχρόνως η Αγία απεκάλυψε και λεπτομέρειες από το μαρτύριο που υπέστη¹⁶².

Τα τέσσερα άκρα της είχαν κοπεί στο μαρτύριο. Στο πρόσωπο της παρατηρήθηκαν φοβερές κακώσεις από την μανία των κτυπημάτων μέχρι και άνοιγμα των ραφών τού κρανίου. Στα πλευρά της βρέθηκαν μαχαιρώματα και στο κρανίο και στα οστά των χεριών της κόκκινα στίγματα από δηλητηριώδες υγρό, το οποίο έριχναν πάνω στις πληγές για να επιτείνουν τους πόνους»¹⁶³.

Στις 23 Μαΐου, Τετάρτη απόδοσης τού Πάσχα, ο Σεβ. Μητροπολίτης Λαγκαδά Ιωάννης τέλεσε ιερά Αγρυπνία, κατά την οποία ανήγγειλε επισήμως την εύρεση των ιερών λειψάνων της Αγίας Ακυλίνας, τα οποία και εξετέθησαν εντός λειψανοθήκης προς προσκύνηση. Στην τελετή παρευρέθηκαν και μίλησαν εκ μέρους

¹⁶¹ Αν. Θεολόγου, ο.π., σσ. 24-25

¹⁶² Χρυσόστομος Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, ο.π., σ. 25

¹⁶³ Στο ίδιο, σ. 25-26

της Μητροπόλεως Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου ο Πρωτοσύγκελος Αρχιμ. Χρυσόστομος Μαϊδώνης και ο Γενικός Αρχιερατικός Επίτροπος Αρχιμανδρίτης Ιγνάτιος Ριγανάς. Ο Σεβ. κ. Ιωάννης κυκλοφόρησε το χρονικό της εύρεσης¹⁶⁴.

Με αγαλλίαση και δοξολογία προς τον Θεό δέχθηκαν οι χριστιανοί την είδηση για την εύρεση των ιερών λειψάνων της Αγίας Ακυλίνας της Ζαγκλιβερινής στην Όσσα Λαγκαδά. Ο πόθος, η λαχτάρα και η προσευχή του Σεβ. Μητροπολίτου Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου κ. Νικοδήμου και των χριστιανών της Μητροπόλεως ήταν να βρεθούν τα λείψανα της Αγίας Ακυλίνας. Αυτή η προσευχή έγινε πραγματικότητα. Αυτό που παρακαλούσαν όλες οι γενιές από το 1764, εκπληρώθηκε¹⁶⁵.

Ο Μητροπολίτης Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου Θεόκλητος Αθανασόπουλος, ζήτησε τα λείψανα της Αγίας Ακυλίνας, για να επιστρέψουν στο Ζαγκλιβέρι και να τοποθετηθούν στο Ναό που φέρει το όνομα της. Ο Μητροπολίτης Λαγκαδά κ. Ιωάννης, ανταποκρίθηκε θετικά και άμεσα στο αίτημα. Έτσι στις 26 Σεπτεμβρίου του 2013, τριάντα πέντε (35) καβαλάρηδες συνόδευσαν τα λείψανα της Αγίας Ακυλίνας από την Όσσα στο Ζαγκλιβέρι και τα παρέδωσαν μέσα σε παραδοσιακή τοπική φορεσιά, στον επιχώριο επίσκοπο κ. Θεόκλητο. Έτσι, η Αγία Ακυλίνα, επέστρεψε στο χωριό της και στο Ναό της, μετά από διακόσια σαράντα εννιά (249) χρόνια. Η Αγία τιμάται στις 27 Σεπτεμβρίου, ημέρα του μαρτυρίου της»¹⁶⁶.

Η ακράδαντη πίστη της Ακυλίνας, η αξιοθαύμαστη εμμονή στην αγάπη της προς τον Χριστό, η γενναία στάση της στις απειλές των διωκτών της και η υπεράνθρωπη αντιμετώπιση των βασανιστηρίων που υπέστη, την εμφανίζουν ως ένα πρόσωπο με υπέροχες αρετές και ανυπέβλητες ψυχικές δυνάμεις, καύχημα και εγκαλλώπισμα της εκκλησίας μας. Για το λόγο αυτό ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, κ.κ. Νικόδημος, διοργανώνει ετησίως γενικό συνέδριο νεότητας στο Ζαγκλιβέρι, στον Ιερό Ναό της Αγίας Ακυλίνας με γενικό θέμα: «Τὸ ἥρωικό μαρτύριο τῆς ἁγίας νεομάρτυρος Ἀκυλίνης τῆς ἐν Ζαγκλιβερῶ, ὡς μήνυμα, πρότυπον ζωῆς εἰς τοὺς νέους»¹⁶⁷.

¹⁶⁴ Χρυσόστομος Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*, ο.π., σ. 26

¹⁶⁵ Στο ίδιο, σ. 23

¹⁶⁶ Στο ίδιο, σ. 40

¹⁶⁷ Μάξιμος Μητράρας, ο.π., σ. 28

Υπερήφανοι για την χάρη της, οι χριστιανοί του Ζαγκλιβερίου, γιορτάζουν την μνήμη της κάθε χρόνο στις 27 Σεπτεμβρίου, την ημέρα του μαρτυρίου της, με ιδιαίτερη ευλάβεια και συγκίνηση, έχοντας χαραγμένα για πάντα στην ψυχή τους τα λόγια του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου:

«Τὴν φύσιν οὐσα θῆλυ ἢ Ἀκυλίνα, Ἀνὴρ ἐδείχθη γεννάδας πρὸς βασάνους»¹⁶⁸.

Ἡ Ἁγία Ἀκυλίνα ἐρχεται να μας διδάξει ως μία μοναδική προσωπικότητα και να μας οδηγήσει με το φωτεινό παράδειγμα της και με την έντονη παρουσία της στην μίμηση του Χριστού¹⁶⁹.

Πνευματικές επισημάνσεις από τη ζωή της Αγίας

Ἡ Ἁγία Ἀκυλίνα δεν προβάλλει την ατομικότητα της, αλλά την αφανίζει, για να φανερωθεί η χάρη του Θεού. Μας καλεί να αγωνιστούμε ενάντια στις πονηρές δυνάμεις, οι οποίες σήμερα αποπροσανατολίζουν και μπερδεύουν τον άνθρωπο στις επιλογές του. Μας ζητά να αντισταθούμε στο μήνυμα των αρχαίων Ελλήνων «φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν», που οι καιροί και οι συνθήκες μας το επιτάσσουν, στο να γίνονται οι άνθρωποι μια μάζα πολτοποιημένη καθημερινά στα γρανάζια της παγκοσμιοποίησης, αλλοιώνοντας την μοναδικότητα που τους χάρισε ο Θεός. Ο κάθε άνθρωπος είναι ένα μοναδικό και ανεπανάληπτο ον, ολοκληρωτικά ελεύθερο και θα πρέπει να ζει και να πορεύεται στην ζωή του ανάλογα, μακριά δηλαδή από επιρροές και σειρήνες, που τον εμποδίζουν να ζήσει πραγματικά μια πιο αληθινή ζωή. Πολλοί επιλέγουν να ακολουθούν το ρεύμα της εποχής τους χωρίς να διαμαρτύρονται και χωρίς να καταλαβαίνουν τι τους συμβαίνει· άλλοι με πιο ευαίσθητα χριστιανικά αισθητήρια, δεν αντέχουν τη δυσωδία, η οποία αποπνέεται γενικότερα από την ζωή της αλλοτρίωσης, της φθοράς και του θανάτου. Ἡ Ἁγία μας δεν είναι μόνο ηρωίδα στον στίβο της ζωής, αλλά και ταπεινή δούλη του Θεού¹⁷⁰.

Ἡ Ἁγία Ἀκυλίνα, μια πραγματική επαναστάτρια, μια ηγέτιδα του εαυτού της, δεν αφομοιώθηκε από τα ρεύματα της εποχής· ύψωσε το ανάστημά της και πέτυχε τον στόχο της. Στην σημερινή εποχή μπορεί να μην δοκιμάζεται με αυτόν τον τρόπο η πίστη και η ομολογία μας ή να οδηγούνται οι χριστιανοί προς το μαρτύριο, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι ο αγώνας είναι μικρότερος απέναντι στους εχθρούς που

¹⁶⁸ Μάξιμος Μητράρας, *ο.π.*, σ. 29

¹⁶⁹ Στο ίδιο, σ. 31

¹⁷⁰ Στο ίδιο σσ. 31-32

δημιουργούνται από τον σύγχρονο τρόπο ζωής και την έλλειψη των ιδανικών και των αξιών, που η σημερινή κοινωνία προσπαθεί να υιοθετήσει και να προβάλλει. Σε αυτόν λοιπόν τον τρόπο ζωής, της μίμησης δηλαδή του Χριστού και της υπακοής και της τήρησης του θελήματος του Θεού, προσπαθεί να μας μυήσει η Αγία Ακυλίνα και να μας διδάξει με τη ζωή και το παράδειγμά της την πραγματική ζωή¹⁷¹.

Κοντά στην Αγία Ακυλίνα, δεν θα πρέπει κανείς να παραλείψει να υπογραμμίσει το μεγαλείο της ψυχής της μητέρας της, η οποία όχι μόνο δίδαξε στην κόρη της από νηπιακή ακόμη ηλικία την αγάπη για το Χριστό και την εμμονή στην πίστη με κάθε θυσία, αλλά και γιατί σ' αυτό το διάστημα του μαρτυρίου της Αγίας ζούσε και η ίδια το δικό της μαρτύριο, βλέποντας το σπλάγχο της να παραδίδει την ψυχή της στο Χριστό και να θυσιάζεται για Αυτόν μέσα από φρικτές δοκιμασίες¹⁷².

Η πρώτη πνευματική επισήμανση από τη ζωή της σχετίζεται με την ενσάρκωση από μέρους της του αναστάσιμου ήθους, το οποίο μεταφράζεται σε αφοβία μπροστά στο θάνατο. Η Αγία απομυθοποιεί τον θάνατο και επιθυμεί το «ἀναλῦσαι καί σύν Χριστῷ εἶναι». Η αφοβία της μπροστά στον θάνατο είναι αποτέλεσμα της θερμής πίστης της στην Ανάσταση του Χριστού. Στην περίπτωση της έχουν πλήρη εφαρμογή τα παύλεια χωρία: «Τοῦ γνῶναι αὐτόν καί τήν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ» (Φιλ. β' 10) καί «ἡμῖν ἐχαρίσθη τό ὑπέρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τό εἰς αὐτόν πιστεύειν, ἀλλά καί τό ὑπέρ αὐτοῦ πάσχειν» (Φιλ. α' 29). Η νεομάρτυς Ακυλίνα είναι ο ώριμος καρπός της Αναστάσεως του Χριστού. Αυτό το μοναδικό φαινόμενο της αφοβίας μπροστά στον θάνατο, ενώ για τούς ανθρώπους του κόσμου τούτου είναι παραλογισμός, για τα μέτρα της πίστης είναι φυσική κατάσταση. Έτσι εξηγούνται οι αποδείξεις πνεύματος και δύναμης που συνοδεύουν το μαρτύριο της Αγίας και αυτές δεν είναι άλλες από την ψυχική ηρεμία, την ανδρεία, την ψυχική αγαλλίαση, την γλυκύτητα της έκφρασης του προσώπου, την προσευχή υπέρ των διωκτών και την εκδήλωση συγγνώμης προς τους δήμιούς της¹⁷³.

Μάρτυρες έχουμε και σε άλλες θρησκείες και σε άλλες ιδεολογίες. Στον Χριστιανισμό όμως έχουμε μία ποιότητα μαρτυρίου, η οποία εστιάζεται στην χαροποιά διάθεση αντιμετώπισης του μαρτυρίου και στην παροχή συγγνώμης προς

¹⁷¹ Μάξιμος Μητράρας, *ο.π.*, σ. 33

¹⁷² Στο ίδιο, 28

¹⁷³ Μιχ. Τρίτος, «Εγκωμιαστικός λόγος στην Αγία Νεομάρτυρα Ακυλίνα» διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.im-ierissou.gr/index.php/2013-08-14-16-19-29/163-2013-10-21-10-30-33> (τελευταία ανάκτηση 1-6-2018)

τους διώκτες. Και τούτο συμβαίνει γιατί η ορατότητα του χριστιανού μάρτυρα είναι μεταφυσική, αφού βλέπει τη ζωή και το θάνατο «sub specie aeternitatis», δηλαδή κάτω από το πρίσμα της αιωνιότητας και με την προοπτική αυτή αξιολογεί τον κόσμο, τις χαρές και τις διάφορες επιδιώξεις¹⁷⁴.

Η Αγία Ακυλίνα, όπως και γενικότερα οι Άγιοι της Εκκλησίας μας, είναι πρότυπο εφηρμοσμένου χριστιανισμού, υπόδειγμα βίου και γνήσιας πνευματικής ζωής. Ενσαρκώνει το ύψιστο ιδανικό, την αγιότητα, η οποία δεν είναι ένα στατικό αξιολογικό μέγεθος, ούτε μία απλησίαστη πνευματική ουτοπία, αλλά συνάντηση του ανθρώπου με τον Θεό. Δείχνει στους ανθρώπους κάθε εποχής το δυνατό της πραγματώσεως αυτού του ιδανικού, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αυτό πραγματοποιείται¹⁷⁵.

Στους αμφισβητίες της εποχής μας, που μιλούν για το ανεφάρμοστο του χριστιανισμού, η Αγία Ακυλίνα και τα εκατομμύρια των μαρτύρων της πίστεως μας, μαρτύρων αίματος και μαρτύρων συνειδήσεως, προβάλλουν το παράδειγμά τους και απαντούν ότι η εφαρμογή των ευαγγελικών αληθειών στην καθημερινή μας ζωή και δυνατή είναι και ωφέλιμη. Δεν είχαν διαφορετικές δυνάμεις και δυνατότητες από τις δικές μας, ούτε και οι εποχές τους για την αγιότητα ήταν πιο πρόσφορες από την δική μας¹⁷⁶.

Αν και έζησαν σέ δυσκολότερες εποχές, αν και «έλιθάσθησαν, έπρίσθησαν, έπειράσθησαν, έν φόνω μαχαίρας άπέθανον», κατόρθωσαν με απόλυτη συνέπεια να εφαρμόσουν στη ζωή τους την χριστιανική αλήθεια. Δεν διδάσκουν από καθέδρας οι άγιοι. Είναι πρώτα ποιητές του λόγου του Θεού και μετά κήρυκες. Είναι γνώστες της αλήθειας ότι η πράξη είναι θεωρίας επίφαση, γι' αυτό και στηρίζουν τα λόγια στα έργα τους και οικοδομούν ουσιαστικά. Όπως παρατηρεί ο άγιος Ισιδώρος ο Πηλουσιώτης «έπραττον λογικῶς καί έλεγον πρακτικῶς». Δεν ενδιαφέρθηκαν τόσο για τα θαύματα, όσο για την κατά Θεόν βιωτή. Διότι «πολιτεία όρθή καί σημείων χωρίς, άπολήψεται τούς στεφάνους, καί ούδέν έλαττον έξει παρά τούτο τότε• βίος δέ παράνομος ούδέ μετά σημείων δυνήσεται τήν κόλασιν έκφυγεῖν», τονίζει εμφαντικά ο ιερός Χρυσόστομος. Οι άγιοι της Εκκλησίας μας είχαν βαθύτατα συνειδητοποιήσει

¹⁷⁴ Μιχ. Τρίτος, «Εγκωμιαστικός λόγος στην Αγία Νεομάρτυρα Ακυλίνα» διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.im-ierissou.gr/index.php/2013-08-14-16-19-29/163-2013-10-21-10-30-33> (τελευταία ανάκτηση 1-6-2018)

¹⁷⁵ Στο ίδιο

ότι πίστη θεωρητική, χωρίς την έμπρακτη υποταγή στο θέλημα τού Θεού, αλλά και το αντίστροφο, αποδοκιμάζονται εξίσου. Όπως τονίζει ο Διάδοχος Φωτικής: «Πίστις ἄεργος καί ἔργον ἄπιστον τόν αὐτόν τρόπον ἀποδοκιμασθήσονται». Ἔτσι μποροῦν νά γίνουν πνευματικοί ὁδοδείχτες τοῦ σωστοῦ προσανατολισμοῦ τῆς ζωῆς. Να διδάξουν «τόν λογικοῖς προσήκοντα βίον», ἀφοῦ «ἀρετῆς ἐκτήσαντο φύσιν, ἧς οὐ πέφυκεν ἄπτεσθαι τελευτή¹⁷⁷.

Απόρροια αὐτῆς τῆς αγιασμένης βιωτῆς εἶναι ἡ παρρησία ὡς κατάσταση οικειότητας τῆς ψυχῆς μετά τοῦ Θεοῦ, ὡς αἴσθησις τῆς ενεργείας τοῦ νου ἀπό το Ἅγιο Πνεῦμα καί κυρίως ὡς χαρισματική κατάσταση που εκφράζει τόν θεώμενο ἄνθρωπο. Γι' αὐτό λειτουργοῦν ὡς παράκλητοι οἱ ἅγιοι, ὡς παρηγορητές τῶν μελῶν τῆς στρατευόμενης Εκκλησίας, ὡς παραμυθητῶν, δηλαδή πρεσβευτῶν, που προκαλοῦν θαυματουργικές ἐπεμβάσεις τοῦ Θεοῦ πρὸς χάριν τῶν πιστῶν. «Ἐχοντες τόν παράκλητον ἐν ἑαυτοῖς παράκλητοι χρηματίζονται», τονίζεται στα αρχαία μαρτυρολόγια. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Ἀστέριος Ἀμάσειας: «Πρεσβευτάς αὐτούς τῶν εὐχῶν τῶν αἰτημάτων, διὰ τό ὑπερβάλλον τῆς παρρησίας, ποιοῦμεν. Ἐντεῦθεν πενίαί λύνονται καί ἰατρεῦνται νόσοι» (Ὁμιλία 10, εἰς τοὺς Μάρτυρας: PG 40, 317C)¹⁷⁸.

Για τὴν εποχή μας, μια εποχή αποπροσανατολισμένη πνευματικά, μια εποχή βίας, ταχύτητας καί παραλογισμοῦ, που τα χριστιανικά κριτήρια τῆς ζωῆς ἔχουν ἐκλείψει καί τα πάντα ἔχουν κατακλυσθεῖ ἀπὸ τὴν εὐδαιμονιστική μανία τοῦ τεχνοκρατούμενου αἰῶνα μας, ἡ νεομάρτυς Ἁγία Ἀκυλίνα ἀποτελεῖ ἓνα αυθεντικό πρότυπο αγωνιστικότητας καί συνέπειας στις ἀρχές.

Ὁμολογουμένως ἡ Ἁγία Ἀκυλίνα μας μεταγγίζει τὸ υψηλό φρόνημα τοῦ χριστιανικοῦ ηρωισμοῦ καί τὸ μεγαλειώδες πάθος τῆς θυσίας για τα μεγάλα ἰδανικά τῆς ζωῆς. Μας υπενθυμίζει, ιδιαίτερα σήμερα, που ἡ ἱεραρχία τῶν αξιῶν ἔχει ἀνατραπεί καί οἱ πνευματικές καί ἠθικές ἀξίες ἔχουν ἀπωθηθεῖ στο περιθώριο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὅτι ἡ αυθεντική χριστιανική ζωὴ εἶναι μία συνεχῆς προσπάθεια καί ἓνας ἀδιάκοπος ἀγῶνας χωρίς συμβιβασμούς καί υποχωρήσεις.

Μας δείχνει, τέλος, τὸν σωστό προσανατολισμό τῆς ζωῆς, που δεν εἶναι οὔτε ἰδέες, οὔτε πράγματα, οὔτε καταστάσεις, ἀλλὰ μονάχα ὁ Χριστός. Καί τούτο, διότι

¹⁷⁷ Μιχ. Τρίτος, «Ἐγκωμιαστικός λόγος σὴν Ἁγία Νεομάρτυρα Ἀκυλίνα» διατίθεται σὸν ἰστότοπο <http://www.im-ierissou.gr/index.php/2013-08-14-16-19-29/163-2013-10-21-10-30-33> (τελευταία ἀνάκτηση 1-6-2018)

¹⁷⁸ Στὸ ἴδιο

στον παρόντα κόσμο των μηδενιστικών και απαισιόδοξων αντιλήψεων, της ιδεολογικής συγχύσεως, των αγχωτικών εκβλαστήσεων, της αγωνίας και του τρόμου μονάχα ο Χριστός μπορεί να μας ελευθερώσει από τους εφιάλτες των οριακών καταστάσεων της ζωής, να γεμίσει το εσωτερικό μας ανικανοποίητο και να μας δώσει τη δυνατότητα να απομυθοποιήσουμε το παράλογο του πόνου και του θανάτου, για να αξιοποιήσουμε δημιουργικά της ζωής μας και να ελπίσουμε στη δικαίωση της υπάρξεώς μας μέσα στο χώρο της ατέρμονης μεταφυσικής πραγματικότητας»¹⁷⁹.

Οι Ακολουθίες της

Αγιορείτικη είναι και η ανέκδοτη μέχρι σήμερα Ακολουθία της Αγίας Ακυλίνας, η οποία ψαλλόταν μέχρι το 1969, μέχρι τότε δηλαδή που ο Υμνογράφος της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Αγιορείτης Μοναχός Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης συνέθεσε Ακολουθία προς τιμή της Αγία Ακυλίνας. Η ανέκδοτη Ακολουθία βρίσκεται σε ένα μόνο χειρόγραφο στον Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου Ζαγκλιβερίου. Το χειρόγραφο έχει 36 φύλλα, από τα οποία τα 6 τελευταία είναι λευκά. Οι διαστάσεις του χειρογράφου είναι 0,23.8X0,21.6 και η επένδυση τους είναι δερμάτινη. Στο πρόσθιο μέρος της στάχωσης υπάρχει σταυρός και κάτω από το σταυρό : ΔΑΠΑΝΗ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΑΘ. ΓΙΑΚΟΥΔΗ Ζ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤ. Ο κάτοχος της Ακολουθίας αυτής Πολύκαρπος Αθ. Γιακούδης Παντοκρατορινός είναι το ίδιο πρόσωπο με τον κάτοχο της εικόνας της Αγίας Ακυλίνας που κατασκευάστηκε το 1904 στο Άγιο Όρος από το ζωγράφο Κωνσταντίνο Γαλατσιότη. Προφανώς, ο Πολύκαρπος Γιακούδης πρόσφερε και την εικόνα και την Ακολουθία στον Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου Ζαγκλιβερίου. Δυστυχώς δεν μας είναι γνωστός ο συνθέτης της Ακολουθίας αυτής, της οποίας το κείμενο παραθέτουμε πιο κάτω»¹⁸⁰.

Στο έσώφυλλο αναγράφεται : Άκολουθία τής Αγίας Νεομάρτυρος Άκυλίνας Άθλησάσης τῷ 1764, σελ. 1-16 η Ακολουθία του Εσπερινού· στην αρχή της σελ. 1: Μηνί Σεπτεμβρίῳ κζ΄. Άκολουθία τής Αγίας Νεομάρτυρος Άκυλίνης ἀθλησάσης τῷ 1764 ἔτει· σελ. 17-44 η Ακολουθία τού Ὁρθρου· σελ. 44-48 ἡ Λειτουργία και σελ. 49-58 ὁ Βίος και το Μαρτύριο τής Ακυλίνας. Το κείμενο τού Βίου και του

¹⁷⁹ Μιχ. Τρίτος, «Εγκωμιαστικός λόγος στην Αγία Νεομάρτυρα Ακυλίνα» διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.im-ierissou.gr/index.php/2013-08-14-16-19-29/163-2013-10-21-10-30-33> (τελευταία ανάκτηση 1-6-2018)

¹⁸⁰ Απ. Γλαβίνας, *Η Νεομάρτυς Αγία Ακυλίνα από το Ζαγκλιβέρι*, ο.π., σ. 25

Μαρτυρίου είναι, με κάποιες γλωσσικές παραλλαγές, το ίδιο που έχει ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης στο Νέο Μαρτυρολόγιό του¹⁸¹.

Το Σεπτέμβριο του 1969 εκδόθηκε στο Ζαγκλιβέρι, με τη φροντίδα του εφημερίου του Ιερού Ναού Αγίου Γεωργίου Ζαγκλιβερίου, η «Ακολουθία τῆς Ἁγίας Νεομάρτυρος Ἀκυλίνης τῆς ἐκ Ζαγκλιβερίου», η οποία «Ἐποιήθη ἐν Ἁγίῳ Ὁρει ὑπὸ Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου Ὑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, σσ. 32». Στο πρόσθιο μέρος του εξωφύλλου υπάρχει εικόνα της Αγίας του ἔτους 1903, ενώ πάνω από την εικόνα αναγράφεται το εξής: «Βίος καὶ Ἀσματική Ἀκολουθία τῆς Ἁγίας Νεομάρτυρος Ἀκυλίνας τῆς Ζαγκλιβερινῆς» καὶ κάτω από την εικόνα: «Ζαγκλιβέρι – Σεπτέμβριος 1969». Η πρόσθια σελίδα του εσωφύλλου είναι πανομοιότυπη με το πρόσθιο μέρος του εξωφύλλου· η οπίσθια σελίδα του εσωφύλλου είναι κενή· η σελ. 3 περιέχει τον πρόλογο, γραμμένο από τον εφημέριο Αναστάσιο Θεολόγου (ὡς ἔτος γέννησης της Αγίας αναφέρεται το 1745· το ὄνομα του πατέρα της ἦταν Γιώργης· στην αρχή η Ἀκυλίνα θάφτηκε στο Τουρκικό νεκροταφείο, που ἦταν κοντά στο τζαμί, καὶ ὕστερα χριστιανοὶ Ζαγκλιβερινοὶ ἔκλεψαν το σῶμα της καὶ το ἔθαψαν σε ἄγνωστο μέχρι σήμερα μέρος)· στις σελ. 9-24 περιέχεται η Ἀκολουθία (η ακροστιχίδα του κανόνα της Αγίας στη σελ. 16: Ἄκος ὑπάρχεις εὐσεβῶν Ἀκυλίνα. Γερασίμου)· στη σελ. 24 το Δίστιχο: «Ἄκος θεῖον δίδου μοι ὦ Ἀκυλίνα / Γερασίμω μέλψαντι τὴν ἄθλησίν σου»· στη σελ. 25-31 Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν Ἁγίαν Παρθενομάρτυρα Ἀκυλίαν τὴν νέαν τὴν ἐκ Ζαγκλιβερίου Θεσσαλονίκης. Ποίημα Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου (στη σελ. 25 η ακροστιχίδα του Κανόνα: Δίδου ἡμῖν βοήθειαν Μάρτυς. Γερασίμου καὶ στη σελ. 31 το Δίστιχο: Ἄκος θεῖον βράβευσον ὦ Ἀκυλίνα. | Γερασίμω σπεύδοντι τῇ ἄρωγῇ σου)· στη σελ. 22 δυο Απολυτικά της Αγίας, διαφορετικὰ ἀπὸ τα Απολυτικά που ἔχει ο π. Γεράσιμος στη σελ. 14, στο τέλος δηλ. του Ἑσπερινού»¹⁸².

Τον Ιανουάριο του 1977 η πιο πάνω Ἀκολουθία εκδόθηκε για δεύτερη φορά με το ίδιο εξώφυλλο που ἔχει η ἔκδοση του 1969. Το εσώφυλλο είναι το ίδιο, με μόνη διαφορά, ὅτι κάτω από την εικόνα της Αγίας αναγράφεται Ζαγκλιβέρι – Ιανουάριος 1977 / Ἐκδοσις Δευτέρα. Στη νέα αὐτή ἔκδοση προσθέτονται οἱ σελ. 1 καὶ 2 που δεν υπάρχουν στην ἔκδοση του 1969 (στη σελ. 1 δημοσιεύεται ἀπαντητικὸ ἔγγραφο της Ἱεράς Συνόδου της Ἐκκλησίας της Ελλάδος, με ἡμερομηνία 5-12-1975, προς τον

¹⁸¹ Απ. Γλαβίνας, *Ἡ Νεομάρτυς Ἁγία Ἀκυλίνα ἀπὸ το Ζαγκλιβέρι*, ο.π., σσ. 25-26

¹⁸² Στο ίδιο, σ. 26

Μητροπολίτη Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, με το οποίο γίνεται γνωστό ότι εγκρίνεται η προς τιμή της Αγίας Ακυλίνας Ακολουθία, που συνέθεσε ο π. Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης και στη σελ. 2 υπάρχει η εικόνα με το σωζόμενο ακόμη σπίτι της Αγίας στο Ζαγκλιβέρι). Στη σελ. 3 υπάρχει ο ίδιος πρόλογος που υπάρχει και στην πρώτη έκδοση, ενώ στη σελ. 4 υπάρχει εικόνα με το παρεκκλήσι της Αγίας στο Ζαγκλιβέρι. Οι σελ. 5-32 είναι πανομοιότυπες με τις αντίστοιχες σελίδες της πρώτης έκδοσης του 1969.¹⁸³

Το 1980 εκδόθηκαν στο Ζαγκλιβέρι οι Χαιρετισμοί και τα Έγκώμια στην Αγία Νεοπαρθενομάρτυρα Άκυλίνα τῆ Ζαγκλιβερινή (1745-1764), σσ. 26 μικρού σχήματος. Στις σελ. 1-7 περιγράφεται από τον Εφημέριο Αναστάσιο Θεολόγου το Μαρτύριο της Αγίας Ακυλίνας. Στις σελ. 8-18 οι Οἴκοι εικοσιτέσσαρες εἰς τὴν Ἁγίαν Νεοπαρθενομάρτυρα Ἀκυλίαν τὴν ἐκ Ζαγκλιβερίου ποίημα Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου (σελ. 18 τὸ Δίστιχο: Ἀκυλίνα χαῖρέ μοι Παρθενομάρτυς / Γεράσιμος κράζει σοι ἐν εὐλαβεία). Στις σελ. 19-26 τα Ἐγκώμια εἰς τὴν Ἁγίαν Νεοπαρθενομάρτυρα Ἀκυλίαν ποίημα Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου (σελ. 26 τὸ Δίστιχο: Ἀκυλίνα αἰνὸν σοι καινὸν προσάδω / Γεράσιμος μέλπων σου τοὺς ἄθλους Μάρτυς)¹⁸⁴.

Το 1984 και πάλι στο Ζαγκλιβέρι έγινε η τρίτη έκδοση για την Αγία Ακυλίνα: Η Αγία Ἀκυλίνα Ζαγκλιβερινή (Βίος - Ἀκολουθία – Παρακλητικός Κανὼν Χαιρετισμοὶ καὶ Εγκώμια), Ζαγκλιβέρι 1984, σσ. 72. Στη σελ. 3 η ἔγκριση τῆς Ιεράς Συνόδου για τὴν ἔκδοση τῆς Ἀκολουθίας· σελ. 4 ἡ εἰκόνα τοῦ σπιτιοῦ τῆς Ἀγίας Ἀκυλίνας· σελ. 5 ὁ πρόλογος τοῦ Εφημερίου Αναστασίου Θεολόγου για τὴ δεύτερη ἔκδοση· σελ. 6 ἡ εἰκόνα τοῦ παρεκκλησίου τῆς Ἀγίας στο Ζαγκλιβέρι· σελ. 7-8 ὁ πρόλογος τοῦ Εφημερίου Αναστασίου Θεολόγου για τὴν τρίτη ἔκδοση· σελ. 9-15 ὁ βίος τῆς Ἀγίας Ἀκυλίνας, γραμμένος ἀπὸ τὸν ἴδιο Εφημέριο· σελ. 16-38 ἡ Ἀκολουθία τοῦ Μοναχοῦ Γερασίμου Μικραγιαννανίτη· σελ. 39-49 ὁ Κανὼν Παρακλητικός τοῦ αὐτοῦ Γερασίμου· σελ. 50-60 οἱ Οἴκοι Εικοσιτέσσαρες τοῦ αὐτοῦ Γερασίμου· σελ. 61-70 τὰ Εγκώμια τοῦ αὐτοῦ Γερασίμου· σελ. 71 κάτοψη τῶν θεμελίων τοῦ ὑπὸ ἀνέγερση Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Ἀκυλίνας στο Ζαγκλιβέρι· σελ. 72 πίνακας περιεχομένων. Στὸ πρόσθιο μέρος τοῦ εξωφύλλου, καθὼς και στὴν πρόσθια σελίδα

¹⁸³ Απ. Γλαβίνας, *Ἡ Νεομάρτυς Ἀγία Ἀκυλίνα ἀπὸ τὸ Ζαγκλιβέρι*, ο.π., σσ. 26-27

¹⁸⁴ Στὸ ἴδιο, σ. 27

του εξωφύλλου υπάρχει η εικόνα της Αγίας του 1903, ενώ στο οπίσθιο μέρος του εξωφύλλου υπάρχει μακέτα του υπό ανέγερση Ιερού Ναού¹⁸⁵.

V. Η Αγία Κυράννα

Ο βίος της Αγίας Κυράννας

Ο Βίος της Αγίας Κυράννας βρίσκεται στο «Νέον Μαρτυρολόγιον» του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, το οποίο εκδόθηκε στην Βενετία το 1799 (όχι το 1794, όπως συνήθως λέγεται εσφαλμένος) και επανακυκλοφόρησε με νεότερες προσθήκες το 1856 και το 1961. Το πολύτιμο αυτό βιβλίο περιέχει πλήθος πληροφοριών περί των νεομαρτύρων και των λειψάνων τους, που διαφωτίζουν και συμπληρώνουν όσα στοιχεία περιέχονται στον Βίο της Αγίας Κυράννας¹⁸⁶.

Ο Βίος της Αγίας Κυράννας γράφτηκε προφανώς από τον Χριστιανό εκείνο της Θεσσαλονίκης, που ήταν γνώριμος του δεσμοφύλακα της φυλακής και είχε την δυνατότητα να μαλακώνει την σκληρή καρδιά εκείνου «πότε με το καλόν, πότε με μετρίους ελέγχους (διότι είχε θάρρος προς αυτόν)». Αυτός τελικά κατέβασε και το κρεμασμένο από τις μασχάλες σώμα της Αγίας μετά την τελείωση της και φρόντισε για την ταφή της¹⁸⁷.

Το γεγονός ότι αναφέρεται η ταφή της μάρτυρος, αλλά όχι η ανακομιδή των οστών της, αποδεικνύει ότι το κείμενο γράφτηκε αμέσως μετά το μαρτύριο, δηλαδή κατά το έτος 1751. Αυτό δίνει ιδιαίτερη αξία και αξιοπιστία στην αφήγηση, αφού γράφτηκε από αυτόπτη και αυθήκοο μάρτυρα αμέσως μετά τα γεγονότα, ατυχώς όμως δεν μας δίνει πληροφορίες για την κατοπινή γενόμενη ανακομιδή και μεταφορά των ιερών λειψάνων¹⁸⁸.

Το κείμενο το παρέλαβε και το συμπεριέλαβε στην συλλογή του «Νέου Μαρτυρολογίου» ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης, χωρίς να προσθέσει κάτι, αλλ' επιφέροντας ίσως μόνο λεκτικές βελτιώσεις και κάποιες θεολογικές εκφράσεις¹⁸⁹.

¹⁸⁵ Απ. Γλαβίνας, *Η Νεομάρτυς Αγία Ακυλίνα από το Ζαγκλιβέρι*, ο.π., σ. 27-28

¹⁸⁶ Ιωάννης (Τασσιάς), Μητροπολίτης Λαγκαδά, *Το χρονικόν της ευρέσεως των Ιερών Λειψάνων της Αγίας Κυράννης*, (Λαγκαδάς : Ιερά Μητρόπολις Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης, 2012), σ. 7

¹⁸⁷ Στο ίδιο, σσ. 17-18

¹⁸⁸ Στο ίδιο, σ. 18

¹⁸⁹ Στο ίδιο, σ. 18

Βρισκόμαστε στην σκλαβωμένη Ελλάδα του 1751. Κάπου εκεί σ' ένα χωριουδάκι, μερικά χιλιόμετρα έξω από τη Θεσσαλονίκη, στη Βυσσώκα (σημερινή Οσσα), ζει μια οικογένεια. Δεν έχει βιος. Ο πατέρας εργάζεται τη γη, ενώ η μάνα τον παραστέκει. Μια κόρη, αυτή είναι ο μοναδικός τους θησαυρός. Η θερμή πίστη, η ολόψυχη αφοσίωση στον Θεό είναι βαθιά ριζωμένες στην καρδιά των γονέων. Τούτη την πίστη την ανυπόκριτη εμπνέουν στον τρυφερό τους βλαστό. Η Κυράννα, έτσι ονομάζουν την Κόρη, είναι πλέον στο άνθος της νιότης της. Η έκφρασή της γεμάτη καλοσύνη και η αγάπη της υπέραγνη στον Χριστό και τους γύρω της. Γνέθει, υφαίνει, πλέκει κι όλο ετοιμάζει τα προικιά της. Ωρα την ώρα περιμένει το μελλοντικό της σύντροφο. Θα τον φαντάζεται έναν ευγενικό νέο με ζέουσα πίστη, με αγνή κι ηρωική ψυχή, άξιο για την αρμονική ένωση των δύο ψυχών με θεμέλιο Εκείνον, που « άλλον ουδείς δύναται είναι.»¹⁹⁰.

Η πάγκαλος νύμφη του Χριστού Κυράννα ήταν από το χωριό Αβυσσώκα (σημερινή Οσσα) της Θεσσαλονίκης. Ήταν τέκνο χριστιανών γονέων με ωραιότητα, και περνούσε την ζωή με σεμνότητα και σωφροσύνη. Ο μισόκαλος όμως διάβολος την φθόνησε, για την αρετή της, και μη κατορθώνοντας να την μολύνει με αισχρούς λογισμούς και με άτοπες πράξεις, βρήκε όργανο της κακίας του ένα Αγαρηνό γενίτσαρο που ήταν ο σούμπασης του χωριού, δηλαδή διοικητής αστυνομικού τμήματος. Ο αλλόπιστος αυτός κυριεύθηκε από σατανικό έρωτα για την παρθένο κόρη και άρχισε να την κολακεύει με διάφορους τρόπους, για να την φέρει στον σκοπό του, αλλά η πιστή χριστιανή κόρη δεν τον δεχόταν με κανένα τρόπο¹⁹¹.

Κατόπιν εκείνος της έταζε να της δώσει όσα χρήματα θέλει και να της κάμει και πολύτιμα φορέματα, εάν συγκατατεθεί, εάν όμως δεν δεχόταν την φοβέριζε να της κάμει μεγάλες τιμωρίες, και στο τέλος να την θανατώσει.

Η ευλογημένη όμως Κυράννα έχοντας όλο της τον πόθο στον Χριστό, δεν φρόντιζε καθόλου ούτε για τα χαρίσματα και τις υποσχέσεις του, ούτε και για τους φοβερισμούς του.

Βλέποντας λοιπόν εκείνος πως δεν κατόρθωσε τον σκοπό του, συμφωνεί με άλλους γενίτσαρους του ίδιου τάγματος και αρπάζουν ξαφνικά την κόρη και την

¹⁹⁰ Ιωάννης Αρσενιάδης, *Βίος Αγίας Κυράννας*, Ιερός Προσκηνυματικός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών-Οσσης διατίθεται στον ιστότοπο http://intaxiarxes.blogspot.com/p/blog-page_8291.html (Τελευταία ανάκτηση 10-6-2018)

¹⁹¹ Στυλιανός Κεμεντζετζίδης, *Το μαρτυρικό τέλος των αθλοφόρων του Χριστού Νεομαρτύρων παρθένων Κυράννας της όσης και Ακυλίνας της Ζαγκλιβερνής*, (Θεσσαλονίκη : Ορθόδοξος Κυψέλη, 2012), σ. 9

οδηγούν στον κριτή της Θεσσαλονίκης, ψευδομαρτυρούντες ότι είπε δήθεν η κόρη να τον πάρει άνδρα και να έλθει στην πίστη τους. Ακολούθησαν δε και οι γονείς της κόρης, αλλά κρύφθηκαν, δειλιάσαντες από τους φοβερισμούς τους.

Εκεί λοιπόν οι Τούρκοι έκαμαν πολλά στην παρθένο Κυράννα, για να την φέρουν στον σκοπό τους, πότε με κολακειές και ταξίματα και πότε με απειλές και φοβέρες, αλλά η μακαρία στεκόταν ατάραχη και μόνο έναν λόγο είπε σε αυτούς: «εγώ είμαι Χριστιανή και έχω νυμφίο τον Κύριο μου Ιησού Χριστό στον Οποίο προσφέρω ως προίκα την παρθενία μου και Αυτόν επόθησα και ποθώ από την νεότητά μου, και για την αγάπη του είμαι έτοιμη να χύσω και το αίμα μου, για να αξιωθώ να Τον απολαύσω. Ακούσατε, λοιπόν, την απόκριση μου και πλέον άλλο λόγο μην περιμένετε να σας πώ»¹⁹².

Αφού είπε αυτά σιώπησε τελείως, και άλλο δεν θέλησε να αποκριθεί σε όσα την ρωτούσαν, αλλά αφού έκλινε την κεφαλή στεκόταν με πολλή σεμνότητα σαν να ντρεπόταν να βλέπει και αυτά τα πρόσωπα των ανδρών. Προσευχόταν νοερά και παρακαλούσε τον νυμφίο της Χριστό, για να την ενδυναμώσει μέχρι το τέλος, και την ώρα εκείνη γέμισε η καρδιά της από αγαλλίαση και χαρά πνευματική, και σκεπτόμενη νοερά τον γλυκύτερο της Χριστό, της φαινόταν σαν να ήταν αρπαγμένη στον παράδεισο και ξέχασε όλα τα λυπηρά της πρόσκαιρης ζωής και επιθυμούσε να λάβει όσο γίνεται γρηγορότερα τον υπέρ Χριστού θάνατο. Εκείνοι, βλέποντας το αμετάθετο της γνώμης της και τη φαιδρότητα του προσώπου της, καταντροπιάστηκαν, και την έβαλαν σε σίδηρα. Ο δε γενίτσαρος, φλεγόμενος ακόμη από τον δαιμονικό του έρωτα, πήγε σε ένα μεγάλο αγά του κάστρου, τον λεγόμενο Αλή αφέντη, κατά το αξίωμα μπέη (αρχηγό, ηγεμόνα), και τον παρακαλεί να προστάξει τον δεσμοφύλακα να τον αφήνει να μπαίνει στην φυλακή, όπως κι έγινε. Και πήγαινε ο μιάρος κάθε ώρα, με πείσμα και της έκανε πολλές τυράννιες, για να κατορθώσει ή να την φέρει στο θέλημα του, ή να την πεθάνει¹⁹³.

Και δεν έφθανε μόνον αυτός, αλλά έπαιρνε μαζί του και άλλους όμοιους του γενίτσαρους, για να την τιμωρούν με αυστηρότητα· αλλά η μακαρία Κυράννα όταν τους έβλεπε, έσκυβε κάτω την κεφαλή, σκέπαζε το πρόσωπο της και σταυρώνοντας τα χείλη της, ούτε τους κοίταζε, ούτε τους απαντούσε. Εκείνοι δε πρώτα άρχιζαν να παρακινούν την Αγία με κολακειές και υποσχέσεις, ύστερα βλέποντας την, πως ήταν

¹⁹² Στ. Κεμεντζετζίδης, *ο.π.*, σ. 10

¹⁹³ Στο ίδιο, σ. 11

τόσο στερεά και ασάλευτη, άρχιζαν τις τιμωρίες, ο ένας την κτυπούσε με ξύλο, ο άλλος με μαχαίρι, άλλος με κλωτσιά και άλλος με γροθιές, μέχρι που την άφηναν σαν νεκρή και έτσι αναχωρούσαν για να λαμβάνει καιρό να αναζεί, και πάλι να την βασανίζουν¹⁹⁴.

Και αυτά έκαναν εκείνοι, τις ημέρες, ενώ τις νύκτες ο δεσμοφύλακας την κρεμούσε από τις μασχάλες, παρόλο που είχε και τα χέρια της αλυσοδεμένα, και παίρνοντας ό,τι ξύλο εύρισκε, την έδερνε άσπλαχνα, μέχρι που κουραζόταν, και τότε την άφηνε, κρεμασμένη στο τόσο ψύχος του χειμώνα που επικρατούσε τότε¹⁹⁵.

Ένας Χριστιανός που ήταν μέσα και τα έβλεπε, μόλις καταλάβαινε ότι του περνούσε ο θυμός του δεσμοφύλακα, πήγαινε, τον παρακαλούσε, και τον έδινε άδεια για να κατεβάζει την μάρτυρα από την κρεμάλα. Η δε Αγία είχε τόση υπομονή, ησυχία και σιωπή, που του φαινόταν ότι άλλη πάσχει και όχι εκείνη, και όλος ο νους της και η προσοχή της βρισκόταν στους ουρανούς. Ήταν δε στη φυλακή και άλλοι Χριστιανοί και Εβραίοι και μερικές Τουρκάλες για τις άτιμες πράξεις τους, οι οποίες έλεγχαν τον δεσμοφύλακα ως άσπλαχνο και μη φοβούμενο τον Θεό, επειδή τυραννούσε κατά τέτοιον τρόπο μια γυναίκα, η οποία δεν του έφταιξε σε τίποτα. Αλλά και ο Χριστιανός εκείνος δεν σταματούσε, πότε με το καλό, πότε με μέτριους ελέγχους, διότι είχε θάρρος προς αυτόν, να του θυμίζει την κρίση του Θεού. Τον έλεγε και άλλα παρόμοια, για να τον μαλακώνει και να μην βασανίζει την Αγία, αλλά ο σατανάς σκλήρυνε πολύ την καρδιά του, και όσο εκείνοι τον παρακαλούσαν, τόσο περισσότερο εκείνος την βασάνιζε. Εκείνοι πάλι οι γενίτσαροι, πηγαίνοντας να την τιμωρήσουν, άφηναν πολλές φορές τις τιμωρίες και πάσχιζαν να της δώσουν να φάγει για να μην πεθάνει και πότε της έδιναν σταφίδες και πότε φοίνικες· και της Αγίας, μη δεχόμενης καθόλου φαγητό, προσπαθούσαν να της ανοίξουν το στόμα, αλλά δεν μπορούσαν¹⁹⁶.

Ομοίως και οι Χριστιανοί που ήταν στην φυλακή την παρακαλούσαν πολύ για να φάγει λιγάκι, η Μάρτυς όμως δεν πειθόταν να γευθεί κάτι, επειδή είχε μέσα στην καρδιά της την φλόγα της αγάπης του Κυρίου της και νυμφίου Χριστού, που την έτρεφε και την ενδυνάμωνε¹⁹⁷.

¹⁹⁴ Στ. Κεμεντζετζίδης, *ο.π.*, σσ. 11-12

¹⁹⁵ Στο ίδιο, σ. 12

¹⁹⁶ Στο ίδιο, σσ. 12-13

¹⁹⁷ Στο ίδιο, σ. 13

Οι βασανιστές ανησυχούν. Μπαινοβγαίνουν κάθε τόσο από την πόρτα της φυλακής. Στέλλουν αρνησίθρησκες γυναίκες να την πείσουν να αλλάξει την πίστη της, όπως έπραξαν και οι ίδιες¹⁹⁸.

Άδικος κόπος. Η Αγία Κυράννα προσεύχεται αδιάλειπτα. Προσεύχεται ακόμη και για τους δημίους της. Εκείνοι φέρονται σαν δαιμονισμένοι. Φουντώνει η μανία τους μπροστά στο θάρρος της παρθένου κόρης. Ορμούν ως ατίθασα τέρατα στην ετοιμοθάνατη Αγία. Τώρα διαβλέπουν το γρήγορο θάνατό της. Έτσι θα κορέσουν τα εκδικητικά τους αισθήματα και θα διασκεδάσουν. Ο χριστιανός σκέφτεται πώς κάτι πρέπει να κάνει¹⁹⁹.

Κατά δε την έβδομη ημέρα πήγαν πάλι οι γενίτσαροι και με σφοδρότητα την τυράνησαν· για τον λόγο αυτό, ο αναφερθείς Χριστιανός, κινούμενος από θεϊκό ζήλο, άρχισε να ελέγχει αυστηρά τον δεσμοφύλακα και να τον φοβερίζει. Του είπε λοιπόν ότι θα τον αναφέρει στον πασά, διότι αφήνει και έρχονται απέξω άνθρωποι και τιμωρούν τους φυλακισμένους, που είναι εναντίον στο νόμο τους, και που άλλη φορά τέτοιο πράγμα δεν συνέβη. Αλλά και οι Τουρκάλες εκείνες πολύ τον ονειδισαν, λέγοντας τον άπιστε και φονιά και θέλησαν να φωνάξουν και δυνατά. Μετά από λίγη ώρα έφτασαν και πάλι οι γενίτσαροι για να τιμωρήσουν την Μάρτυρα, αλλά ο δεσμοφύλακας δεν τους άφησε. Εκείνοι πήγαν αμέσως και παραπονέθηκαν στον Αλή μπέη, ο οποίος κάλεσε το βράδυ τον δεσμοφύλακα και τον επέπληξε. γιατί παρακούει σε εκείνο που τον πρόσταξε²⁰⁰.

Τότε εκείνος γύρισε πίσω πολύ θυμωμένος, αρπάζει την Αγία, την κρεμά και πιάνοντας μια ξύλινη σχίζα, που βρήκε εκείνη τη στιγμή μπροστά του, και κρατώντας την με τα δύο χέρια κτυπούσε πάνω στην Αγία χωρίς ευσπλαχνία, τόσο που άρχισαν οι φυλακισμένοι να φωνάζουν. Ακόμη και οι Τουρκάλες εκείνες φώναζαν δυνατά. Βλέποντας την ταραχή ο απάνθρωπος, την άφησε κρεμασμένη και επήγε στον οντά του με πολλή ανησυχία και σύγχυση της καρδιάς, και είπε σε εκείνον τον Χριστιανό να του ψήσει καφέ να πιεί. Ψήνοντας τον καφέ ο Χριστιανός, άρχισε πάλι ήρεμα να τον ονειδίζει για την ασπλαχνία που έδειξε, τόσο που τον έκαμε και έπεσε μπρούμυτα και έκλαιγε, ή από τον έλεγχο της συνειδήσεως του, ή από την ντροπή του²⁰¹.

¹⁹⁸ Ιωάννης Αρσενιάδης, *Βίος Αγίας Κυράνας*, Ιερός Προσκηνυματικός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών-Όσσης διατίθεται στον ιστότοπο http://intaxiarxes.blogspot.com/p/blog-page_8291.html (Τελευταία ανάκτηση 10-6-2018)

¹⁹⁹ Στο ίδιο

²⁰⁰ Στ. Κεμεντζετζίδης, *ο.π.*, σσ. 13-14

²⁰¹ Στο ίδιο, σ. 14

Εκείνο το διάστημα που η Αγία μάρτυς Κυράννα ήταν ακόμη κρεμασμένη, ω του θαύματος! ξαφνικά έλαμψε φως μεγάλο στην φυλακή, ερχόμενο από πάνω από την σκεπή, ωσάν αστραπή, το οποίο φως περικυκλώνοντας το σώμα της Μάρτυρος, ξεχύθηκε σε όλη την φυλακή και την φώτιζε σαν να έμπαινε μέσα ο ήλιος. Ήταν δε τότε Τετάρτη ή Πέμπτη ώρα την νύκτα και οι μεν Χριστιανοί φώναζαν το «Κύριε ελέησον», οι δε Εβραίοι έπεσαν μπρούμυτα για να μη βλέπουν το φως, ενώ οι Τουρκάλες φώναζαν: το κρίμα της πτωχής ρωμαίας (ορθόδοξης Ελληνίδας) μας έφθασε και έπεσε αστραπή να μας καύσει²⁰². Ο δεσμοφύλακας από τον φόβο του, άρχισε να τρέμει ολόκληρος και είπε σε εκείνον τον Χριστιανό να ξεκρεμάσει την Αγία. Αυτός πηγαίνοντας, την βρήκε τελειωμένη, το φως έφυγε, και έμεινε ύστερα μια άρρητη ευωδία, για πολλή ώρα²⁰³.

Παίρνοντας κατόπιν ο Χριστιανός εκείνος τα κλειδιά από τον δεσμοφύλακα, άνοιξε τα σίδηρα και αφού έλυσε τα χέρια της, συνέστειλε (τακτοποίησε) με σεβασμό και με ευλάβεια το άγιο μαρτυρικό της λείψανο της. Αφού άναψε τα φώτα και θυμιάτησε, καθόταν κοντά, περιμένοντας με αγαλλίαση την ημέρα, και δοξάζοντας τον Θεό που τον αξίωσε να δει τέτοια θαυμάσια και να ακουμπήσει και να περιποιηθεί το Μαρτυρικό λείψανο²⁰⁴.

Το πρωί διαδόθηκε στην πόλη η φήμη της τελείωσης της Αγίας και ο φωτισμός του Αγίου φωτός· και οι μεν Αγαρηνοί καταντροπιασθέντες σιωπούσαν και έδωσαν άδεια στους Χριστιανούς να πάρουν το λείψανο και να το κάμουν όπως θέλουν, οι δε Χριστιανοί ευφράνθηκαν όλοι και έτρεξαν πολλοί στην φυλακή. Εκεί, αφού πήραν το Άγιο λείψανο με ευλάβεια, το ενταφίασαν έξω από την πόλη, στο σημείο όπου ενταφιάζονται τα λείψανα και των άλλων Χριστιανών. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα φορέματα της Αγίας μάρτυρος Κυράννας διαμοίρασαν πολλοί Χριστιανοί για αγιασμό τους και σωτηρία²⁰⁵.

Ο τόπος ενταφιασμού της

Από τα αρχαιολογικά ευρήματα γνωρίζουμε ότι ήδη από τους Ρωμαϊκούς χρόνους υπήρχαν δύο περιοχές τάφων έξω από τα τείχη της Θεσσαλονίκης, μία

²⁰² Κατά δε τον Αρχιμ. π. Ιωάννη Αρσενιάδη (αρχιερατικό επίτροπο Όσσης) *Ήταν δεν ήταν τούτη τη στιγμή η ώρα 10 το βράδυ. Μέσα στη σκοτεινή νύκτα, φώς, φώς γέμισε το δεσμοπήριο. Διατίθεται στον ιστότοπο http://intaxiarxes.blogspot.com/p/blog-page_8291.html (Τελευταία ανάκτηση 10-6-2018)*

²⁰³ Στ. Κεμεντζετζίδης, *ο.π.*, σσ. 14-15

²⁰⁴ Στο ίδιο, σ. 15

²⁰⁵ Στο ίδιο, σσ. 15-16

ανατολικά και μία δυτικά. Η παράδοση αυτή συνεχίστηκε και κατά την Τουρκοκρατία, με την προσθήκη αντιστοιχών τουρκικών νεκροταφείων. Όπως αναφέρεται στον Βίο του Νεομάρτυρος Αθανασίου του Κουλακιώτου (Νέον Μαρτυρολόγιον, σελ. 198), το έτος 1774 υφίστατο το γνωστό μας δυτικό χριστιανικό κοιμητήριο της Αγίας Παρασκευής. Για τα ανατολικά μέρη, το 1788 ο Alexandre Bizani περιγράφει τα τουρκικά νεκροταφεία πλησίον της θαλάσσης²⁰⁶. Βορειότερα, στην περιοχή του σημερινού πανεπιστημίου, ευρίσκετο το εβραϊκό νεκροταφείο και στην περιοχή της Ευαγγελίστριας το Ορθόδοξο Χριστιανικό, το οποίο όμως μόλις περί το 1875 ανεγνωρίσθη επισήμως, ως ιδιοκτησία της «Φιλοπτώχου Αδελφότητος Ανδρών Θεσσαλονίκης»²⁰⁷.

Εάν η φυλακή της Αγίας Κυράννας βρισκόταν εντός του Επταπυργίου, τότε το πλησιέστερο κοιμητήριο θα ήταν το ανατολικό, της περιοχής της Ευαγγελίστριας»²⁰⁸.

Η αγία Κυράννα τελειώθηκε στις 28 Φεβρουαρίου του 1751. Εορτάζει και στις 8 Ιανουαρίου. Αυτό ήταν το μαρτύριο της παρθενομάρτυρος Κυράννας και αυτή είναι η θαυμάσια υπομονή που έδειξε στις πικρές τιμωρίες που της έκαναν για να αρνηθεί τον Χριστό και την ορθόδοξη πίστη της. Κόρη ήταν και φύση γυναικεία και όμως δεν την εμπόδισε ούτε η αδυναμία της γυναικείας φύσης, ούτε η τρυφερότητα της ηλικίας στο να φυλάξει τις προσταγές του Χριστού, του νυμφίου της, στο να φυλάξει δηλαδή την καθαρότητα της και την πίστη της²⁰⁹.

Ανεύρεση των Ιερών Λειψάνων

Μιλώντας στο Ράδιο Λαγκαδά και στον δημοσιογράφο Βαγγέλη Καράκαλο, ο Μητροπολίτης Λαγκαδά κ. Ιωάννης ανέφερε όλο το ιστορικό της εύρεσης των λειψάνων: «Από έρευνες και πληροφορίες που είχαμε, καταλήξαμε στο γεγονός ότι κάποια στιγμή τα λείψανα μεταφέρθηκαν από τη Θεσσαλονίκη όπου μαρτύρησε, στο ναό της γενέτειρας της, που τότε ήταν ο ναός των Ταξιαρχών και ακολούθως μετακομίσθηκαν στο νέο Ναό (Αγίας Κυράννας). Όμως στον παλαιό ναό υπήρχε

²⁰⁶ Κ.Δ. Μέρτζιου, *Μνημεία Μακεδονικής Ιστορίας*, (θεσ/νική : Μακεδονική Βιβλιοθήκη, 1974), σελ. 193

²⁰⁷ Ε. Κακουλίδου, «Τα Ελληνικά Ορθόδοξα νεκροταφεία της Θεσσαλονίκης κατά τον 19^ο αιώνα». *Μακεδονικά* τόμ. 22, Θεσ/νική 1982, σελ. 391-422 επίσης στο Ιωάννης (Τασσιάς), *Το χρονικό της ευρέσεως των Ιερών Λειψάνων της Αγίας Κυράννης*, ο.π., σ. 19

²⁰⁸ Στο ίδιο, σ. 19

²⁰⁹ Στ. Κεμεντζετζίδης, ο.π., σ. 16

κάποιο κούφωμα στο δάπεδο και εκεί βρέθηκαν τεμάχια από τα ιερά λείψανα της Αγίας μαζί με τα σανδάλια της. Έγιναν οι ανάλογες έρευνες και εξετάσεις και προ ημερών ολοκληρώθηκε και η ιατροδικαστική εξέταση, η οποία πραγματικά αποδίδει τα ευρεθέντα λείψανα σε άτομο νεαρής ηλικίας και μάλιστα προσδιορίζει και το φύλο, ότι πρόκειται περί γυναικός που βρίσκεται σε παραγωγική ηλικία και από το επιστημονικό μέτρο που είχαν στη διάθεση τους οι ιατροδικαστές προέκυψε ακόμη και το ύψος της Αγίας από τα σανδάλια που φορούσε. Είναι ένα θαυμαστό γεγονός και έχουμε μία ελπίδα μήπως βρεθεί και η Αγία της κάρα (κρανίο) με τα μεγάλα τμήματα του Αγίου λειψάνου, που γνωρίζουμε ότι είναι στον ναό Αγίας Κυράννας στην Όσσα, αλλά δεν γνωρίζουμε σε ποιο ακριβώς σημείο έχουν τοποθετηθεί. Διότι, κατά την παράδοση, τα λείψανα των νεομαρτύρων τοποθετούνται είτε στην περιοχή της Αγίας Τράπεζας, είτε σε κάποιο σημείο των θεμελίων του ναού ή της τοιχοποιίας, διότι οι άγιοι μάρτυρες θεωρούνται ως οι στύλοι της εκκλησίας[...]. Να σας αναφέρω επίσης πως όταν έγινε η ανασκαφή ευωδίασε όλος ο ναός και ήταν παρόντες άνθρωποι που τα μαρτυρούν όλα αυτά. Εγώ προσκλήθηκα κατόπιν της ευρέσεως και ήρθα για να διαπιστώσω του λόγου το αληθές»²¹⁰.

Το ίδιο αποδεικνύεται και από μαρτυρία του γέροντα Μάξιμου του Ιβηρίτη: «ο ύποφαινόμενος Γέρον Μάξιμος Ίβηρίτης...καταγράφω ὄδε μετά πάσης ἀκριβείας τὰ τα ὅσα θαυμαστά καὶ ἐξάϊσια εβίωσα την 12 και 13 Σεπτεμβρίου 2011 κατά την ανεύρεσίν των Ιερών Λειψάνων τῆς Αγίας Μεγαλομάρτυρος και αθληφόρου Κυράννης «...εἰς τὸν ἐκεῖσε παλαιὸν Ἱερὸν Ναὸν τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης Ιωάννης...μὲ παρώτρυνε πρό ενός περίπου ἔτους νὰ ἀσχοληθῶ ἐνδελεχῶς καὶ διὰ τὸν ἐντοπισμὸν τῶν Ἱερῶν Λειψάνων τῆς ρηθείσης Νεομάρτυρος-Μεγαλομάρτυρος Κυράννης τῆς Θαυματουργοῦ, ἀθλησάσης ἐν τῇ πόλει τῆς Θεσσαλονίκης τὴν 28^η Φεβρουαρίου 1751²¹¹ ...ἀφοῦ μετέβην εἰς Βόλον ...ἐπέστρεψα εἰς Θεσσαλονικὴν τὴν πρωΐαν τῆς 12^{ης} Σεπτεμβρίου 2011. Ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ὅσσαν, συνητηθήμεν μετὰ τοῦ ἐφημερίου τῆς κωμοπόλεως Πρωτοπρεσβυτέρου π. Θωμᾶ, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ

²¹⁰ Lagkadasnet, Η ιστοσελίδα της Επαρχίας Λαγκαδά, «Ανεύρεση των λειψάνων της Αγ. Κυράννας» διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.lagadas.net/index.php?act=viewProd&productId=1455> (τελευταία ανάκτηση 25 Μαΐου 2018)

²¹¹ Μάξιμος Νικολόπουλος, «Περί τῆς εὐρέσεως τῶν Ἱερῶν Λειψάνων τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος καὶ ἀθληφόρου Κυράννης τῆς Ὀσσαίας ἐν ἔτει Χριστοῦ 2011, Σεπτεμβρίου 12-13 (ν.η.)» στο Ιωάννης Τασσιάς, *Το χρονικόν της ευρέσεως των Ιερών Λειψάνων της Αγίας Κυράννης*, (Λαγκαδάς : Ιερά Μητρόπολις Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης, 2012) σ. 24

οικείου Ίεράρχου. Ἀμέσως ἐπροθυμοποιήθη να μεταβῶμεν πρῶτον εἰς τὸν ἐν τὴν κωμοπόλει ταύτη λαμπρὸν Ἱερόν Ναόν τῆς Κυράννης, ἀνεγερθέντα τὸ 1868...»²¹². «...Ἀκολουθῶς διερευνήσαμεν δι' ὀφθαλμῶν ὅλον τὸν χῶρον. Ἀπ' ὅ,τι παρατηρήσαμεν ἦτο δύσκολος ὁ ἐντοπισμὸς πιθανοῦ σημείου τοποθετήσεως Ἱερῶν Λειψάνων τῆς Μεγαλομάρτυρος, λόγω τῆς μαρμαροεπιστρώσεως τοῦ δαπέδου καὶ τῆς ὀρθομαρμαρώσεως τῶν τοίχων τοῦ Ναοῦ²¹³. Ἄνευ χρονοτριβῆς, ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν καὶ τὸν εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν κείμενο παλαιότερον Ἱερόν Ναόν τῆς κωμοπόλεως, αὐτὸν τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν...Εἰσερχόμενοι...εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ, διερευνήσαμεν ἐπ' ὀλίγον ὀπτικῶς τοὺς χονδρὸς τοίχους καὶ ἄλλα σημεία καὶ εἶτα κατηρθύνθημεν εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα. Τότε ἔλαβον εἰς χεῖρας ἕν ξύλον καὶ ἐκτύπησα εἰς ἕν σημείον τὸ δάπεδον²¹⁴. Εἰς τὸ δεῦτερον παράπλευρον κτύπημα ἠκούσθη ὑπόκωφος θόρυβος, ὡς νὰ μᾶς ἐκαλεῖ ὅτι ἐδῶ κάτι τι ὑπάρχει, ἂν καὶ ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, οὐδὲν κενὸν ὑπῆρχεν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο. Ἦτο φαίνεται θέλημα Θεοῦ, ἵνα ἐπιτύχωμεν εἰς τὴν προσπάθειάν μας. Κάτωθεν τῶν πλακιδίων τοῦ δαπέδου τοῦ Ἁγίου Βήματος ἐφάνη ὑγρὸν κοκκινωπὸν χῶμα καὶ ἡ ἀφαίρεσις αὐτοῦ ἦτο εὐκόλος δι' ἡμᾶς. Μόλις κατήλθομεν εἰς βάθος 30-40 ἑκατοστῶν, ἤρχισαν νὰ ἐμφανίζωνται ὀλοκίτρινα εὐωδιάζοντα Λείψανα.²¹⁵ Ἡ ἐργασία συνεχίσθη μετὰ μεγάλης προσοχῆς. Ἀφοῦ ἐγένετο ἀφαίρεσις τοῦ χώματος εἰς βάθος ἑνὸς περίπου μέτρου καὶ πλάτους 3-4 τ.μ. συγκεντρώσαμεν πολλὰ λεπτά κυρίως τεμάχια εὐωδιαζόντων Ἱερῶν Λειψάνων. Μερικὰ ἐξ αὐτῶν ἔφερον τραύματα διὰ μαχαίρας. Εἰς τὸν ἴδιον χῶρον εὐρέθησαν πολλὰ θραύσματα πιθαρίου, ἔχοντος προφανῶς σχέσιν μὲ τὴν τοποθέτησιν ἐντὸς αὐτοῦ τῶν Ἱερῶν Λειψάνων τῆς Μεγαλομάρτυρος ἐν Θεσσαλονίκῃ...διάφορα σιδηρὰ καρφία, ἕν διπλοῦν σιδηροῦν ἔλασμα σεντουκίου, ἴσως ἐκ τῆς μεταφορᾶς τῶν Ἱερῶν Λειψάνων εἰς Ὅσσαν. Προσέτι εὐρέθη καὶ ἕν ἐφθαρμένον δερμάτινον ζευγὸς μαύρων ὑποδημάτων (μυτερῶν πασουμίων), τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας ἀνηκόντων προφανῶς εἰς τὴν Κυράνναν»²¹⁶.

Ὁ τόπος τῆς ἀνευρέσεως τῶν λειψάνων δὲν ἀφήνει ἀμφιβολίες, ὅτι πρόκειται περὶ λειψάνων μάρτυρος. Μέσα στο Ἱερό Βῆμα, ἀκριβῶς δίπλα ἀπὸ τὴν Αγία

²¹² Μάξιμος Νικολόπουλος, *ο.π.*, σ. 25

²¹³ Στο ἴδιο, σ. 26

²¹⁴ Στο ἴδιο, σ. 27

²¹⁵ Στο ἴδιο, σ. 27

²¹⁶ Στο ἴδιο, σ. 28

Τράπεζα (στο νότιο μέρος) δεν μπορούσαν να έχουν τοποθετηθεί οστά απλών ανθρώπων. Βεβαίως σε άλλα μέρη των ναών σε σπάνιες περιπτώσεις ήταν δυνατόν, μετά την ανακομιδή από συνήθη τάφο, να μεταφερθούν και να αποτεθούν οστά σημαντικών ανθρώπων (π.χ. ευεργετών του ναού). Όμως το Ιερό Βήμα είναι χώρος που αρμόζει μόνο σε λείψανα αγίων και κατεξοχήν μαρτύρων. Άλλωστε από τους πρώτους Χριστιανικούς αιώνες επάνω στους τάφους των μαρτύρων κατασκευάζονταν Άγιες Τράπεζες (περιφημότερα παραδείγματα είναι οι αρχαίοι ναοί του Αγίου Πέτρου και του Αγίου Παύλου στην Ρώμη). Επίσης αυτό τεκμαίρεται και από το χωρίο της Αποκαλύψεως (στ'9) όπου λέγεται ότι οι ψυχές των « έσφαγμένων» (μαρτύρων) βρίσκονται «ὕποκάτω τοῦ (οὐρανίου) θυσιαστηρίου». Έτσι προέκυψε και η γνωστή «Τάξις» εγκαινιασμού νέως ναών, όπου για τον καθαγιασμό της νέας Αγίας Τράπεζας χρειάζεται η κατάθεση λειψάνων μαρτύρων²¹⁷.

Η ιστορία και η ζώσα παράδοση της Όσσας δεν γνωρίζει άλλο τοπικό μάρτυρα από την Αγία Νεομάρτυρα Κυράννα. Συνάγεται λοιπόν κατά λογική ακολουθία, ότι τα ανευρεθέντα λείψανα πρέπει να είναι της Αγίας Κυράννας²¹⁸.

Με το συμπέρασμα αυτό ταιριάζει και η ιστορία του Ναού των Ταξιαρχών. Ο σημερινός ναός, σύμφωνα με επιγραφή επάνω από την νότια θύρα, ανοικοδομήθηκε το 1804. Στην διάρκεια της Τουρκοκρατίας, μέχρι περίπου το 1860, άδεια δινόταν μόνο για τον τόπο ενός προ υπάρχοντος ναού, καταστραφέντος ή ετοιμόρροπου. Οπωσδήποτε η θέση του Ιερού Βήματος δεν μεταβαλλόταν. Στον Ναό των Ταξιαρχών το μικρό εύρος του Ιερού Βήματος, δυσαναλόγως μικρό σε σχέση με τον ανοικοδομηθέντα ναό, πείθει ότι πρόκειται για το αρχικό Ιερό Βήμα, που διατηρήθηκε ακέραιο και αμετάβλητο κατά την ανοικοδόμηση του ναού, προφανώς διευρυνθέντος κατά το 1804. Αυτό λοιπόν το Ιερόν Βήμα υφίστατο και το 1751, όταν μαρτύρησε η Αγία Κυράννα²¹⁹.

Ο Βίος της Αγίας δεν αναφέρει τίποτα περί της ανακομιδής των λειψάνων, διότι γράφτηκε πριν γίνει η ανακομιδή. Όμως είναι βέβαιο ότι έγινε ανακομιδή μετά τριών ετών, όπως συνέβαινε γενικά για όλους τους ταφέντες Χριστιανούς²²⁰.

²¹⁷ Ειρηναίος Δεληδήμος, «Παρατηρήσεις ιστορικού περιεχομένου περί των ιερών λειψάνων της Αγίας Κυράννης» στο Ιωάννης Τασσιάς, *Το χρονικόν της ευρέσεως των Ιερών Λειψάνων της Αγίας Κυράννης*, (Λαγκαδάς : Ιερά Μητρόπολις Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης, 2012) σ. 16

²¹⁸ Στο ίδιο, σ. 17

²¹⁹ Στο ίδιο, σ. 17

²²⁰ Στο ίδιο, σ. 19

Στο «Νέον Μαρτυρολόγιον» αναφέρεται ρητά η ανακομιδή λειψάνων πολλών νεομαρτύρων, καθώς και ο τελικός τόπος κατάθεσης των λειψάνων αυτών. Φαίνεται λοιπόν απολύτως λογικό να δεχθούμε, ότι και τα λείψανα της Αγίας Κυράννας μεταφέρθηκαν μετά την ανακομιδή στο χωριό της, την Όσσα (Βυσσόκα) και απετέθησαν μέσα στον Ναό του χωριού, τον Ναό δηλαδή των Ταξιαρχών²²¹.

Αγιολογικά - Λειτουργικά Κείμενα

Ανάμεσα στις γυναίκες νεομάρτυρες της Τουρκοκρατίας που θυσιάστηκαν «διά τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἄρνιου» (Ἄποκ. 6,9), λαμπρύνει αναμφίβολα με το μαρτύριο της, τους χρόνους της δουλείας, η Νεομάρτυς Κυράννα.

Η Εκκλησία τίμησε τη μνήμη της με εικόνες και λόγους, ακολουθία και Παρακλητικό κανόνα, ώστε να «γεραίρεται ἡ ἡμέρα τοῦ μαρτυρίου της, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνυψώνεται ἡ πίστις τῶν χριστιανῶν» (Νέον Μαρτυρολόγιον, Αθήνα 1961, σ. 264).

Οι πληροφορίες που έχουμε για την Αγία Κυράννα δεν είναι πολλές, όμως έχει καταγραφεί με άριστες λεπτομέρειες το Μαρτύριο της, το οποίο καταγράφει στο Νέο Μαρτυρολόγιο ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης, και από εκεί αντλούν τις πληροφορίες τους οι Συναξαριστές του Δουκάκη²²², του Ματθαίου²²³, καθώς και όσοι ασχολήθηκαν με την αγία²²⁴.

²²¹ Ειρηναίος Δεληδήμος, «Παρατηρήσεις ιστορικού περιεχομένου περί των ιερών λειψάνων της Αγίας Κυράννης», *ο.π.*, σσ. 20-21

²²² Τρύφων Τσομπάνη, *Η Αγία Μεγαλομάρτυς Κυράννα. Αγιολογική, Υμνογραφική και Εικαστική Προσέγγιση*, (Θεσσαλονίκη : Μυθδονία, 2013), σ. 8 Παραπέμπει στο Κ. Δουκάκη, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής*, μὴν Φεβρουάριος, τόμ. Β΄, 1958, σσ. 340-344

²²³ Β. Ματθαίου, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τόμ Β΄, μὴν Φεβρουάριος, 1955, σσ. 424-428

²²⁴ Τρύφων Τσομπάνη, *ο.π.*, σ. 8 Σ. ΠΥΡΡΟΥ, «Δοκίμιον μακεδονικοῦ ἀγιολογίου», στο *Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον*, τ. Ε΄, 1912, σ. 20. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ, μητροπ. Θεσσαλονίκης, *Ἀκολουθία πάντων τῶν ἐν Θεσσαλονίκη ἁγίων*, ἐν Ἀθήναις 1958. *Ἀκολουθία πάντων τῶν ἐν ἀγίας νεομάρτυρος καὶ ἀθληφόρου Κυράννης*, ἐξεδόθη δαπάναις πάντων τῶν ἐν Θεσσαλονίκη Βυσσωκινῶν, ἐκδ. Νικολαΐδη, 1922. *Ἁγία Νεομάρτυς Κυράννα ἀπὸ τὴν Όσσα, Βίος καὶ ἀσματικὴ ἀκολουθία*, πρόλογος ΣΤΥΛ.ΠΑΠΑΘΕΜΕΛΗ, εἰσαγωγή ΑΠ. ΓΛΑΒΙΝΑ, Θεσσαλονίκη 1989. ΑΠ. ΓΛΑΒΙΝΑ, *Μιὰ φορητὴ εἰκόνα τῆς ἁγ. Κυράννης τοῦ Σιατιστινοῦ ζωγράφου Χριστόδουλου* (27 Ἰουλίου 1870), Σιάτιστα 2003». Γ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ (αρχιμ.), «Βιβλιογραφία εἰς ἀκολουθία νεομαρτύρων, *Πρακτικὰ Θεολογικοῦ Συνεδρίου εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν νεομαρτύρων*, Ι. Μητρόπολις Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1988, σσ. 578-579. ΙΩ. ΧΑΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ, «Τὸ μαρτύριον τῆς ἁγίας Κυράννας», περ. *Μακεδονικὴ Ζωή*, τ. 21°, Ἰανουάριος 1968, σ. 19. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΟΥ, *Αγιολόγιον*, ἀ.χ., σ. 261. ΧΡΥΣ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ (ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν), *Οἱ Νεομάρτυρες*, ἐκδ. Γ΄, Ἀθήνα 1970, σ. 80, ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΜΙΚΡΑΓΙΑΝΝΑΝΙΤΟΥ (υμνογράφου ΜΤΧΕ), *Ἀσματικὴ ἀκολουθία καὶ παρακλητικὸς κανὼν, τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Κυράννης*, Θεσσαλονίκη 1967, μερίμνη τοῦ ἱεροδιακόνου Δημητρίου Γρόλιου (νυν επισκόπου Θερμῶν). Ι. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, «Ὁ δεκατετραετῆς ἁγ. Ἰωάννης καὶ ἡ ἁγία Κυράννα», περ. *Ὁρθόδοξος ἐπιστάσια*, Ι. Μητροπόλεως Κίτρους, Ἰανουάριος 1972, ἀ.φ. 205, σ. 81.

Αυτός ο βίος είναι η κύρια πηγή για την ασματική ακολουθία, αλλά και για την εικονιστική απόδοση της μορφής της Αγίας στις πρώτες εικόνες που ιστόρησαν τη μορφή και τον βίο της.

Με τη μελέτη των συναξαριστικών κειμένων και της ακολουθίας προκύπτει πρωτίστως ένα ερώτημα· γιατί, εφόσον παντού αναφέρεται ως ημέρα του μαρτυρίου της η 28^η Φεβρουαρίου του 1751, ο λαός της πατρίδας της την τιμά την 8^η Ιανουαρίου και οι ακολουθίες της αγίας καταχωρούν τη μνήμη της την 8^η Ιανουαρίου, η δε ακολουθία της συμπλέκεται με την εορτή των Θεοφανίων. Φαίνεται μάλιστα πως η ακολουθία, την οποία, σύμφωνα με το Νέο Μαρτυρολόγιο συνέγραψε ο σύγχρονος της Αγίας Χριστόφορος Προδρομίτης, καταχωρεί τη μνήμη της στις 8 Ιανουαρίου, μετά την εορτή του Αγίου Προδρόμου και Βαπτιστού Ιωάννου. Η ντόπια προφορική παράδοση αναφέρει πως οι Οσσαίοι, άνθρωποι ασχολούμενοι με το εμπόριο δερμάτων-βυρσοδεψία (άλλωστε η αρχαιότερη ονομασία Βυρσώκα, μαρτυρεί την ετυμολογική καταγωγή της λέξης Βυρσώκα), έλλειπαν τον περισσότερο χρόνο από το χωριό τους, όμως η ημέρα της μνήμης της αγίας Κυράννας ήταν γι' αυτούς κάτι ξεχωριστό. Έτσι έγινε η μετατόπιση της μνήμης της αμέσως μετά το άγιο Δωδεκαήμερο, που σχεδόν όλοι οι κάτοικοι της Όσας επέστρεφαν για τις γιορτές στις εστίες τους»²²⁵.

Όμως είναι πιθανή και μια άλλη υπόθεση· ότι η 28^η Φεβρουαρίου τύχαινε να συμπίπτει με την Μεγάλη Τεσσαρακοστή, κατά την οποία υπερκαλύπτονταν οι μνήμες των Αγίων, έτσι έγινε η μετατόπιση της εορτής για λόγους λαμπροτέρας πανηγύρεως. Μέσα όμως στην χαρά του φετινού εορτασμού των 260 ετών από του μαρτυρίου της Αγίας (1751-2011), που εόρτασε η Μητρόπολης Λαγκαδά, η χάρις του Θεού επεφύλαξε την ευλογία να βρεθούν αποτμήματα κατ' αρχήν και κατόπιν μεγάλο μέρος του ιερού λειψάνου της αγίας Κυράννης, στον χώρο του ιερού βήματος, στα δεξιά της Αγίας Τραπεζής του ιερού ναού των Ταξιαρχών, που ήταν ο ενοριακός ναός της Όσσης κατά τον χρόνο του μαρτυρίου της αγίας, αλλά και μέχρι το 1869, όταν οι Οσσαίοι ανοικοδόμησαν ναό αφιερωμένο στη μάρτυρα, στον τόπο της πατρικής της οικίας. Έτσι τίθεται ακόμη μια υπόθεση στην αναζήτηση της διπλής εορτής, μήπως η Όσσα πανηγύριζε την μια ημέρα το μαρτύριο της αγίας και την άλλη, στις 8 Ιανουαρίου, την ανακομιδή του λειψάνου της στην πατρίδα της, μιας και στις πηγές

²²⁵ Τρ. Τσομπάνης, *ο.π.*, σσ. 9-10

καταγράφεται ότι ετάφη έξω της πόλεως της Θεσσαλονίκης. Η υπόθεση αυτή φαίνεται να είναι και η πιθανότερη²²⁶.

Η χειρόγραφη παράδοση των κειμένων

Στα δύο σωζόμενα χειρόγραφα της ακολουθίας που συνέγραψε ο Χριστόφορος (το ένα φυλάσσεται στην Όσσα και το άλλο φυλάσσεται στο Μητροπολιτικό Ναό Λαγκαδά και πρόσφατα έτυχε συντηρήσεως, με την φροντίδα του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης κ. Ιωάννου, το οποίο και παρουσιάζουμε), δεν ταυτίζεται η μέρα της μνήμης της Αγίας με την Η΄ Ιανουαρίου, ημέρα τιμής.

Στην εκδιδόμενη ακολουθία της αγίας, που έγινε το 1922 από το τυπογραφείο Χρ. Νικολαΐδη της Θεσσαλονίκης, «δαπάναις τῶν ἐν Θεσσαλονίκη Βυσσωκινῶν», αναφέρει τα ίδια ακριβώς με τα δύο σωζόμενα χειρόγραφα²²⁷. Στην ακολουθία «πάντων τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀγίων», που εξεδόθη το 1958 από τον Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Παντελεήμονα τον Α΄, αναφέρεται ότι «ἤθλησεν ἐν Θεσσαλονίκη κατὰ τὸ ἔτος 1751, τελειωθεῖσα τῇ 28 Φεβρουαρίου... ἐν Ὁσση ἐορτάζεται τῇ 8^η Ἰανουαρίου».

Στους Συναξαριστές η μνήμη και ο βίος της καταχωρούνται στις 28 Φεβρουαρίου, ενώ σε Λαυριώτικο κώδικα, σημειώνεται η 1^η Ιανουαρίου ως ημέρα μνήμης της αγίας²²⁸.

Αργότερα, κατά το 1967, δημοσιεύεται ακολουθία ποιηθείσα υπό του υμνογράφου της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας π. Γερασίμου Μικραγιαννανίτου με επιμέλεια και εισαγωγικό σημείωμα του τότε διακόνου και νυν Επισκόπου Θερμών Δημητρίου, η οποία έτυχε της εγκρίσεως της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Στην ακολουθία αυτή ο π. Γεράσιμος για πρώτη φορά γράφει «Ἰανουαρίου Η΄, μνήμη τῆς ἀγίας ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Κυράννης τῆς ἀπὸ Ὁσσης τῆς Θεσσαλονίκης καταγομένης», παγιώνοντας έτσι την τιμή και τη μνήμη της στις Η΄ Ιανουαρίου.

²²⁶ *Η Αγία Μεγαλομάρτυς Κυράννα. Αγιολογική, Υμνογραφική και Εικαστική Προσέγγιση*, σσ. 10-11

²²⁷ Στο ίδιο, σ. 12

²²⁸ Στο ίδιο, σ. 12

Όμως ας σταθούμε πρώτα στην ακολουθία που συνέταξε ο Χριστόφορος Προδρομίτης (1730 – μετά το 1819), για τον οποίο μας πληροφορεί πρώτος ο Άγιος Νικόδημος ότι είναι συντάκτης της ακολουθίας. Ο Χριστόφορος (Χριστόδουλος κατά κόσμο) καταγόταν από την Άρτα, σπούδασε στην Αθωνιάδα και την Κωνσταντινούπολη, ήταν μαθητής του Ευγένιου Βούλγαρη και, όταν έγινε μοναχός-μετονομασθείς σε Χριστόφορο-, μόνασε στην Ιβηρική σκήτη του Τιμίου Προδρόμου, γι' αυτό και Προδρομίτης.

Δίδαξε ο ίδιος και στην Αθωνιάδα και στην Κωνσταντινούπολη και συνδεόταν φιλικά με τον Άγιο Νικόδημο τον Αγιορείτη και τους κολλυβάδες πατέρες»²²⁹.

Ήταν ακόμα συγγραφέας ακολουθιών και συναξαριστικών κειμένων, καθώς και σύγχρονος της Αγίας Κυράνας. Όταν μαρτύρησε λοιπόν η Αγία, ο Χριστόφορος ήταν περίπου 20 ετών. Φαίνεται πως η φήμη της Αγίας και το ανδρείον της φρόνημα ενεργοποίησαν την αγάπη του για τους νεομάρτυρες, αλλά και το τάλαντο του υμνογράφου και συνέταξε την Ακολουθία της Αγίας, η οποία κατά την έκδοση του Νέου Μαρτυρολογίου ήταν ήδη γνωστή (1799). Δηλαδή 48 χρόνια μετά το μαρτύριο της, η Κυρράνα τιμάται από το λαό και γράφεται ακολουθία στη μνήμη της.

Επομένως συντάσσεται ακολουθία, η οποία περιλαμβάνει τον Εσπερινό και τον όρθρο και συμπλέκεται με τα μεθέορτα των Θεοφανείων. Στο χειρόγραφο του ναού της Όσσης έχει ως απολυτίκιο το: «Χαῖρε νύμφη Κυρίου Κυράνα πάνσεμνε· χαίρε χώρα Βυσσώκας ὅτι ἐπλούτισας...» που προφανώς είναι νεότερο, και τούτο καταδεικνύεται και από τον γραφικό χαρακτήρα του χειρόγραφου, αλλά και από τις λεκτικές τροποποιήσεις και προσθαφαιρέσεις που επιχειρεί μερικές φορές ο αντιγραφέας του χειρόγραφου, σε σχέση με το χειρόγραφο της Μητροπόλεως. Πάντως η ίδια διαφορά ως προς το απολυτίκιο της Αγίας υπάρχει και στις μετέπειτα εκδόσεις της ακολουθίας, ήτοι στις εκδόσεις του 1922, του 1967 και του 1989 των Παπαθεμελή-Γλαβίνα²³⁰.

Ο υμνογράφος π. Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης συνέθεσε νέο απολυτίκιο, το οποίο είναι: «Χαῖρε Ὁσσης ὁ γόνος καὶ θεῖον βλάστημα, παρθενομάρτυς Κυρράνα νύμφη Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀθλήσασα στερρῶς ὑστέροις ἔτεσι, καὶ καθελοῦσα τὸν

²²⁹ Τρ. Τσομπάνης, *Ἡ Αγία Μεγαλομάρτυς Κυράνα. Αγιολογική, Ὑμνογραφική καὶ Εἰκαστική Προσέγγιση*, σ. 13

²³⁰ Στο ἴδιο, σσ. 14-16

έχθρόν, καρτερία σταθηρᾶ, καὶ νῦν ἀπαύστως δυσώπει ὑπὲρ τῶν πίστει τιμώντων τὴν μακαρίαν σου ἄθλησιν».

Στο χειρόγραφο της Μητροπόλεως Λαγκαδά διατηρείται η αρχαία τάξις να μην συντάσσονται καινούρια απολυτικά, αλλά να ψάλλονται τα παλαιά που ήταν γνωστά στο λαό και μπορούσε να τα μάθει εύκολα, αλλά και να τα υποψάλλει». ²³¹
«Η όλη στιχοπλοκία της ακολουθίας βασίζεται στο μαρτύριο της Αγίας και τον δεκαήμερο βασανισμό της μέσα στην φυλακή της Θεσσαλονίκης, όπου γίνεται ύμνος και μέλος, γίνεται παιάνας για τους χριστιανούς, αλλά κυρίως για τους καθημαγμένους από τον τουρκικό ζυγό Μακεδόνες²³².

Στο χειρόγραφο του Χριστόφορου Προδρομίτη η όλη ακολουθία κατακλείεται με τον βίο της Αγίας, ο οποίος όμως δεν είναι απλά ένα συναξαριστικό κείμενο, αλλά έχει τη μορφή εγκωμιαστικού λόγου και ταυτόχρονα περιλαμβάνει μαζί με κάποιους λόγους πνευματικής οικοδομής και το μαρτύριο της²³³.

Η καταγραφή του μαρτυρίου της γίνεται με τρόπο αφηγηματικό και καταλήγει με παραινέσεις και συμβουλές περί της εξομολόγησεως και της θείας μεταλήψεως. Το κείμενο πραγματικά γλαφυρό, με τους γλωσσικούς ιδιοματισμούς της εποχής, θυμίζει κολλυβαδικό κείμενο.

Αυτό μας κάνει να πιστεύουμε πως η ακολουθία της Αγίας εγράφη αρκετά νωρίτερα του 1799, αφού δημοσιεύθηκε (1799) στο «Νέο Μαρτυρολόγιο» ο βίος της. Πρέπει μάλιστα να πούμε πως ο βίος που δημοσιεύει ο άγιος Νικόδημος είναι αυτούσια παρμένος από το κείμενο που αναφέραμε. Ή λοιπόν ο άγιος Νικόδημος πήρε τον βίο που συνέγραψε ο Χριστόφορος ο Προδρομίτης και τον συμπεριέλαβε στο «Νέο Μαρτυρολόγιο» ή είναι ο ίδιος ο συντάκτης του λόγου εις την μνήμη της αγίας Κυράννης²³⁴.

Από την έρευνα του χειρόγραφου της Μητροπόλεως Λαγκαδά, με την ακολουθία της αγίας Κυράννης, αβίαστα βγαίνουν κάποια συμπεράσματα.

1. Η ακολουθία είναι ποίημα του Χριστοφόρου Προδρομίτη.

²³¹ Τρ. Τσομπάνης, *Η Αγία Μεγαλομάρτυς Κυράννα. Αγιολογική, Υμνογραφική και Εικαστική Προσέγγιση*, ο.π., σσ. 16-17

²³² Στο ίδιο, σ. 18

²³³ Στο ίδιο, σ. 19

²³⁴ Στο ίδιο, σ. 20

2. Το χειρόγραφο της Μητροπόλεως είναι κείμενο γραμμένο προ του 1799, οπότε δημοσιεύεται το «Νέο Μαρτυρολόγιο» του αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου²³⁵.

3. Ο γραφικός χαρακτήρας του χειρόγραφου παραπέμπει στο β' μισό του 18^{ου} αιώνα. Επίσης συγκρινόμενο με άλλα αυτόγραφα χειρόγραφα του Χριστοφόρου έχει σαφείς ομοιότητες ως προς τη γραφή, οπότε πιθανότατα είναι αυτόγραφο.

4. Ο βίος της Αγίας και κυρίως η θεολογία του κειμένου απηχούν τις απόψεις των Κολλυβάδων Πατέρων του 18^{ου} αιώνα.

5. Στο βίο αναφέρεται πως η Αγία μαρτύρησε στη Θεσσαλονίκη (παρά την περί της Κωνσταντινουπόλεως εκδοχή του Ιω. Περαντώνη) και ετάφη έξω της πόλεως, εκεί όπου εθάπτοντο οι χριστιανοί. Η ίδια ακριβώς φράση υπάρχει διατυπωμένη και στον βίο του νεομάρτυρα Αγ. Αθανασίου Κουλακιώτου (1774), ο οποίος ετάφη στα κοιμητήρια της αγίας Παρασκευής στη Δυτική Θεσσαλονίκη. Μένει να ερευνηθεί το θέμα της ταφής της.

6. Όταν το 1967 ο π. Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης συνέγραφε μαζί με την ακολουθία και παρακλητικό κανόνα, προφανώς αγνοούσε την ύπαρξη του κανόνα που συνέγραψε ο Αυξέντιος Λαυριώτης και υπάρχει αντίγραφο της (του 1864) από τον παπα-Ιωάννη. Ο παρακλητικός κανόνας του Αυξεντίου γίνεται γνωστός για πρώτη φορά. Στο αντιγραμμένο κείμενο του παρακλητικού κανόνα, ενώ παρατηρούμε έναν σχετικά καλό γραφικό χαρακτήρα, εν τούτοις εντοπίζονται πολλά ορθογραφικά λάθη, τα οποία πιθανότητα ανήκουν στον αντιγραφέα, αν υποθέσουμε ότι αντέγραφε καθ' υπαγόρευση, διαφορετικά δεν δικαιολογούνται²³⁶.

7. Από τα σημειώματα και τις ενθυμήσεις που γράφονται, φαίνεται πως το χειρόγραφο έχει αντιγραφεί και σε άλλα αντίτυπα, που πιθανόν υπάρχουν στην επαρχία Λαγκαδά.

8. Το συναξάρι της Αγίας (που καταγράφει το χειρόγραφο) αποτέλεσε πηγή εμπνεύσεως για τους αγιογράφους, που μας έδωσαν την εικαστική απεικόνιση όχι μόνο της Αγίας, αλλά και λεπτομέρειες του βίου της.

9. Όλες οι πληροφορίες συγκλίνουν πως η Αγία μαρτύρησε στις 28 Φεβρουαρίου του 1751. Μόνο ο Λαυρεωτικός Κώδικας αναφέρει την 1^η Ιανουαρίου και ο Σωφρόνιος Ευσταθιάδης το 1754. Η εορτολογική μετατόπιση θεωρείται

²³⁵ Τρ. Τσομπάνης, *Η Αγία Μεγαλομάρτυς Κυράννα. Αγιολογική, Υμνογραφική και Εικαστική Προσέγγιση*, ο.π., σ. 25

²³⁶ Στο ίδιο, σ. 26

πιθανότερο να έγινε εξ αφορμής της ανακομιδής του λειψάνου της αγίας στην Όσσα - τόπο κατοικίας της- κατά την 8^η Ιανουαρίου αγνώστου έτους και σίγουρα προ του 1799, χρονιά που εκδίδεται το «Νέο Μαρτυρολόγιο» και ο άγιος Νικόδημος μνημονεύει τον υμνογράφο Χριστόφορο. Πάντως δεν είναι εκτός της παραδόσεως η μνήμη της Αγίας να τιμάται και τις δύο μέρες με την δέουσα λαμπρότητα. Τώρα μάλιστα, με την εύρεση του ιερού της λειψάνου, η τοπική εκκλησία έχει την ιδιαίτερη χαρά και κάθε λόγο να πανηγυρίζει για μία ακόμη φορά και το γεγονός της ευρέσεως των ιερών λειψάνων της. Θέλουμε να ελπίζουμε πως ο φιλάγιος μητροπολίτης Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης κ. Ιωάννης δεν θα φεισθεί κόπων, για την αναζήτηση και των υπολοίπων λειψάνων της αγίας Κυράννης, που πιθανόν κατατέθηκαν ως εγκαίνιον ή εντοιχίσθηκαν στον νέο ναό της μεγαλομάρτυρος στην Όσσα κατά το 1869²³⁷.

Μετά το 1985, από τις εκδόσεις «Ορθόδοξος Κυψέλη» (Θεσσαλονίκη), εκδόθηκαν σε τευχίδιο μικρού σχήματος ο Βίος της Αγίας Ακυλίνας, όπως τον εκθέτει ο Νικόδημος ο Αγιορείτης και όπως ο ίδιος εκδοτικός οίκος τον περιέλαβε στον «Συναξαριστήν Νεομαρτύρων», μαζί και ο Κανών Παρακλητικός του Μοναχού Γερασίμου Μικραγιαννανίτη.

Το 1987 εκδόθηκε και πάλι στο Ζαγκλιβέρι ο βίος και το Μαρτύριο της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας της Ζαγκλιβερικής σε θεατρική πράξη, σσ. 50. Συγγραφέας του έργου αυτού, όπως αναφέρει στον πρόλογο ο Εφημέριος Αναστάσιος Θεολόγου (σελ. 3), είναι «ο πρωτοπρεσβύτερος π. Ιγνάτιος Παπασπηλιόπουλος, ιεροκήρυκας της Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς, με ελαφρά προσθήκη της κ. Άννας...». Ο π. Αναστάσιος Θεολόγου γράφει στις σελ. 5-13 το Μαρτύριο της Αγίας, ενώ στις σελ. 14-50 περιλαμβάνεται το θεατρικό έργο.

Τέλος, το 1989 εκδόθηκε στην Αθήνα, στη «Σειρά Παιδική Βιβλιοθήκη τεύχος 1 Νεανική», η εργασία της Π. Μπράτη – Χατζηχρήστου για την Αγία Ακυλίνα νεομάρτυρα από το Ζαγκλιβέρι, σσ. 47, με εξώφυλλο και εικονογράφηση του αγιογράφου-ζωγράφου Γεωργίου Κόρδη.

²³⁷ Τρ. Τσομπάνης, *Η Αγία Μεγαλομάρτυς Κυράννα. Αγιολογική, Υμνογραφική και Εικαστική Προσέγγιση*, ο.π., σ. 27

VI. Ο Νεοσιομάρτυρας Γαβριήλ ο Ιβηρίτης

Η Διαρκής Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος στην 136^η Συνοδική περίοδο, η οποία έλαβε χώρα από 1 Σεπτεμβρίου 1992 έως την 31^η Αυγούστου 1993 και συγκεκριμένα στη Συνεδρία της 4^{ης} Νοεμβρίου 1992, ανακήρυξε ομόφωνα ως Αγίους της Εκκλησίας τον Μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσόστομο, τους Μητροπολίτες Κυδωνίων Γρηγόριο, Μοσχονησίων Αμβρόσιο, Ικονίου Προκόπιο, τον Επίσκοπο Ζήλων Ευθύμιο, καθώς και τους κληρικούς και λαϊκούς οι οποίοι μαρτύρησαν από τους Τούρκους το 1922, επιλέγοντας το Μαρτύριο από την αλλαξοπιστία. Σύμφωνα με την υπ' αριθμ. πρωτ. 2137/5 Ιουλίου 1993 Εγκύκλιο 2556 της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, η μνήμη αυτών ορίστηκε να τιμάται κατ' έτος την Κυριακή προ της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού²³⁸.

Μία εκ των πλέον μαρτυρικών Μικρασιατικών πόλεων υπήρξε και η πόλη των Κυδωνίων (Αϊβαλί). Το 1821 δέχθηκε το μένος των Οθωμανών Τούρκων και το 1917 όλος ο πληθυσμός της εκτοπίστηκε. Το 1919 όταν εισήλθε στην Πόλη ελευθερωτής ο ελληνικός στρατός, βρήκε την δύναμη η πόλη, με την εμπνευσμένη καθοδήγηση του Μητροπολίτη της Γρηγορίου και την εργατικότητα των κατοίκων της, να ακμάσει εκ νέου και να φθάσει στους 40.000 κατοίκους. Μία νέα όμως τραγωδία βρήκε την πόλη στις 6 Σεπτεμβρίου 1922 με την υποχώρηση του ελληνικού στρατού και την είσοδο σε αυτή του Τουρκικού στρατού. Όλοι οι άνδρες από ηλικία 18 έως 45 ετών οδηγήθηκαν έξω από την πόλη και θανατώθηκαν. Παράλληλα, εκδόθηκε διαταγή η οποία καλούσε να επιστρέψουν όσοι ξένοι βρίσκονταν στην πόλη στις οικίες τους· όμως και εκείνους τους ανέμενε η σφαγή, πριν να προλάβουν να μετακινηθούν²³⁹.

Κατά τις φοβερές εκείνες ώρες μόνο ο Μητροπολίτης Γρηγόριος υπήρξε ο εμψυχωτής του δοκιμαζόμενου λαού. Την 19^η Σεπτεμβρίου κατέφθασε στο λιμένα των Κυδωνίων ένα αμερικανικό πλοίο. Οι Τούρκοι όμως εξέδωσαν διαταγή σύμφωνα με την οποία επιτρεπότανε να επιβιβαστούν στο πλοίο όσοι μόνο κάτοικοι

²³⁸ Μάξιμος Νικολόπουλος, «Ο εκ Μπερόβης Άγιος Νέος Οσιομάρτυς Γαβριήλ Ιβηρίτης, αθλήσας μαρτυρικώς εν Κυδωνίαις της Μικράς Ασίας την 3^{ην} Οκτωβρίου 1922» εισήγηση στη Ζ' Θεολογική Αγιολογική Ημερίδα με θέμα *Νεομαρτύρων Γη*, (Όσσα Λαγκαδά 25 Φεβρουαρίου 2017), σ. 1

²³⁹ Στο ίδιο, σ. 2

προλάβαιναν εντός 24 ωρών, οι δε άλλοι θα μεταφέρονταν στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας²⁴⁰.

Ο Μητροπολίτης Γερμανός διατάχθηκε να εγκαταλείψει την πόλη, αλλά αυτός αρνήθηκε λέγοντας ότι θα έφευγε με την αναχώρηση του τελευταίου χριστιανού. Την επόμενη μέρα εκτοπίσθηκε βιαίως μαζί με τους 22 ιερείς της πόλης και τους 15.000 εναπομείναντες χριστιανούς. Τέσσερις ημέρες αργότερα, την 3^η Οκτωβρίου 1922, σφαγιάσθηκαν όλοι οι εκτοπισθέντες, σε απόσταση μισής ώρας έξω από την πόλη, στην θέση Αγιασματί. Οι ιερωμένοι δολοφονήθηκαν μπροστά στο Μητροπολίτη τους, τον οποίο, αφού διάνοιξαν ένα τάφο προσπάθησαν να τον ενταφιάσουν ζωντανό· αλλά δεν πρόλαβαν διότι ο σεβάσμιος γέροντας εξέπνευσε νωρίτερα, εξαντλημένος από τις κακουχίες²⁴¹.

Ο βίος του Νεοσιομάρτυρα Γαβριήλ

Οι ειρημένοι 22 επώνυμοι αθλητές του Χριστού, καταχωρήθηκαν ως συμπλήρωμα στο εκδοθέντα το 1992 Συναξάρι από τον Μητροπολίτη Κορίνθου Παντελεήμονα Καρανικόλα, στο έργο του για τους Νεομάρτυρες. Μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνονται και δύο Ιβηρίτες πατέρες: ο Προηγούμενος Γαβριήλ εκ Μπερόβης και νυν Βερτίσκου Μακεδονίας (ένδοξο βλάστημα της αγιοτόκου επισκοπικής περιφέρειας Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης) και ο Ιεροδιάκονος Αρκάδιος από τις Κυδωνιές-Αϊβαλί της Μικρασίας²⁴².

Σύμφωνα με το παλαιότερο Ιβηρικό Μοναχολόγιο, στο οποίο αναγράφονται βιογραφικά σημειώματα των Μοναχών της Ιεράς Μονής των Ιβήρων Αγίου Όρους, ο Νέο-οσιομάρτυρας Γαβριήλ (αυξ. Αριθ. Μοναχ. 110) ιστορείται ως εξής:

«Γαβριήλ Ίερομόναχος ἐκ Μπερόβης τῆς Μακεδονίας. Κατὰ κόσμον Πασχάλης Δαβίδ Σμέρλας. Ἐγεννήθη τὸ 1886. Εἰς τὴν Μονὴν προσῆλθε τὸ 1904. Ὑπηρετήσε παρά τῷ Προηγούμενῳ Γερασίμῳ. Ἐκάρη τὸ 1907. Ἐχειροτονήθη τὸ αὐτὸ ἔτος Ἱερομόναχος, ἀκολουθήσας τὸν Γέροντά του εἰς τὸ Μετόχιον τῆς Ἡρακλείτιδος. Ἐπανελθὼν μετὰ πενταετίαν ἐχρημάτισε Τυπικάρχης κατὰ τὸ 1918. Ἐφονεύθη

²⁴⁰ Μάξιμος Νικολόπουλος, «Ο εκ Μπερόβης Άγιος Νέος Οσιομάρτυς Γαβριήλ Ιβηρίτης, αθλήσας μαρτυρικῶς ἐν Κυδωνίαις τῆς Μικράς Ασίας τὴν 3^{ην} Οκτωβρίου 1922», ο.π., σ. 2

²⁴¹ Στο ἴδιο, σσ. 2-3

²⁴² Στο ἴδιο, σ. 3

μαρτυρικῶς ἐν Κυδωνίαις ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἑλλήνων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὸ 1922 :1886-1922 »²⁴³.

Στα καταχωριθέντα βιογραφικά στοιχεία του Νέο-οσιομάρτυρα Γαβριήλ αναφέρεται ὡς Ἱερομόναχος, ἐνῶ στο συμπληρωματικό συναξάρι (1992) του Μητροπολίτου Κορίνθου Παντελεήμωνος ὡς Προηγούμενος. Προφανῶς, κατετάγη μετέπειτα στην χορεία των Γερόντων της Ἰβηριτικῆς Συνάξεως, δεδομένου ὅτι τον τίτλο αὐτό τον ελάμβαναν στις Ἰδιόρρυθμες Ἱ. Μονές (ὅπως ἦταν τότε και ἡ Ἱ. Μονή Ἰβήρων) οἱ Ἱερομόναχοι Προϊστάμενοι. Στο ἔργο του ο Μητροπολίτης Κορινθίας μας πληροφορεῖ ὅτι τα στοιχεία για τους ἐπώνυμους Ἱερομάρτυρες της Ἱεράς Μητροπόλεως Μοσχονησίων του παρασχέθηκαν με γραπτό κείμενο ἀπὸ τον Πανοσιολογιότατο Ἀρχιμανδρίτη Παῦλο Ματζουράνη, Εφημέριου της Ενορίας Ἀρίσβης της Ἱεράς Μητροπόλεως Μηθύμνης, ο οποίος υπήρξε ἀνιψιὸς Μαρτύρων και Ἱερομαρτύρων ἐκείνης της περιόδου²⁴⁴.

Το χωριὸ του Νέου Οσιομάρτυρα Γαβριήλ, ἡ Μπέροβα, αναφέρεται στους Ἰβηρικούς κώδικες και ὡς Μπέροβον. Κατὰ τὴ μετονομασία αὐτοῦ σε διάφορα λεξικά ἀπαντάται ὡς Βερτίσκο και ἐκλαϊκευμένα ὡς Βερτίσκος. Πρόκειται για ἕνα γραφικὸ χωριὸ της τ. Επαρχίας Λαγκαδά, το οποίο βρίσκεται στη βόρεια κλιτὸ του ομώνυμου ὄρους Βερτίσκος. Παλαιότερα υπαγόταν στη διοίκηση του Κιλκίς και ἡ περιφέρεια αὐτοῦ ἔχει ἀφθονα δάση ἀπὸ δρυς και οξυές. Οἱ κάτοικοι του εἶναι δραστήριοι, τόσο στον γεωργικὸ, ὅσο και στον κτηνοτροφικὸ τομέα. Ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη ἀπέχει οδικῶς 57 χλμ. και ἀπὸ ἐδῶ, το 1913, πραγματοποιήθηκε ἡ ἐξόρμηση του Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ του Λαχανά.

Στην Ἱερά Μονή των Ἰβήρων μετέβη ο Νέος Οσιομάρτυρας σε ηλικία 18 ἐτῶν, κατὰ το δεύτερο δηλαδή ἔτος (1904) του Μακεδονικοῦ Αγῶνα. Χρημάτισε ὑποτακτικὸς του Προηγούμενου Γεράσιμου Ἰβηρίτου, ἀπὸ τον οποίο και ἐκάρη Μοναχὸς το 1907²⁴⁵.

Ο Προηγούμενος Γεράσιμος, κατὰ κόσμον Ἰωακείμ Νικολάου, εἶναι καταγεγραμμένος στο ἴδιο Μοναχολόγιο με αυξ. αριθ. 25 και γεννήθηκε το 1863 στο Πασαλιμάνι της νήσου της Προποντίδας. Ο Προηγούμενος Γεράσιμος προσήλθε στη

²⁴³ Μοναχολόγιο της Ἱεράς Μεγάλης Μονῆς των Ἰβήρων 1913

²⁴⁴ Παντελεήμονας Καρανικόλας, Μητροπολίτης Κορίνθου, *Αγιολόγιον Κορινθιακόν*, (Κόρινθος : Πνοή, 1977), σ. 46

²⁴⁵ Μάξιμος Νικολόπουλος, «Ο εκ Μπερόβης Ἅγιος Νέος Οσιομάρτυς Γαβριήλ Ἰβηρίτης, ἀθλήσας μαρτυρικῶς ἐν Κυδωνίαις της Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὴν 3^{ην} Οκτωβρίου 1922, σ. 4

Μονή το 1885 και το 1897 χειροτονήθηκε Ιερομόναχος. Το 1904 κατετάγη στη χορεία των Προϊσταμένων και τότε απέκτησε ως υποτακτικό και τον Νέο Οσιομάρτυρα Γαβριήλ. Μεταξύ των άλλων χρημάτισε ιεροψάλτης του δεξιού χορού και επίτροπος της Μονής²⁴⁶.

Ο Νέος Οσιομάρτυρας έλαβε το όνομα Γαβριήλ προς τιμή του παππού του στην καλογερική, Αρχιμανδρίτη Γαβριήλ Ιβηρίτη, ο οποίος καταγόταν και αυτός από την Αυλωνία της επαρχίας Προικονήσου και κοιμήθηκε το 1904, όταν και εισήλθε στη Μονή ο Νέος Οσιομάρτυρας. Δωρεά του Αρχιμανδρίτη Γαβριήλ Ιβηρίτη προς την ιερά μετόχια του είναι και το λεγόμενο βασιλικό στέμμα, ο αργυρεπίχρυσος χορός βάρους 140 οκάδων στο Καθολικό της Μονής, με έτος κατασκευής το 1902 στη Μόσχα²⁴⁷.

Αμέσως μετά την χειροτονία του σε Ιερομόναχο το 1907, ο Νέος Οσιομάρτυρας ακολούθησε το Γέροντα του Προηγούμενο Γεράσιμο Ιβηρίτη στο Ιβηρίτικο Μετόχι της Ηρακλείτσας, στην Ανατολική Θράκη. Πρόκειται για ένα ιστορικό Μετόχι το οποίο βρίσκεται σήμερα στην κατοχή Τούρκου ιδιώτη. Η Μονή στις αρχές του 20^{ου} αιώνα διέθετε άνω των 100 Μετοχιών στην Ελλάδα και την αλλοδαπή.

Η θαυματουργή εικόνα του Μετοχίου, Παναγία η Φανερωμένη, μεταφέρθηκε μαζί με άλλα κειμήλια στη Μονή των Ιβήρων το 1922, με την αναγκαστική εκκένωση του Μετοχίου και την βίαιη αναχώρηση όλων των κατοίκων της παλαιάς Ηρακλείτσας στην Ελλάδα. Το 1932, κατόπιν αιτήματος, η θαυματουργή εικόνα παραχωρήθηκε στους κατοίκους της Νέας Ηρακλείτσας Καβάλας, όπου και φυλάσσεται μέχρι σήμερα στον Ιερό Ναό των Αγίων Γεωργίου και Παναγίας Φανερωμένης²⁴⁸.

Ο Νέος Οσιομάρτυρας επανήλθε με το Γέροντα του, μετά από πέντε έτη (1921), στην Ιερά Μονή Ιβήρων, την οποία υπηρέτησε από διάφορα Διακονήματα. Το 1918 ανέλαβε το διακόνημα του τυπικάρη, κάτι το οποίο φανερώνει τη μεγάλη του εκκλησιαστική κατάρτιση και προσήλωση στα αγιορείτικα τυπικά. Στη συνέχεια, αναχώρησε προφανώς ως Προϊστάμενος της Μονής και δη Προηγούμενος για το

²⁴⁶ Μάξιμος Νικολόπουλος, «Ο εκ Μπερόβης Άγιος Νέος Οσιομάρτυς Γαβριήλ Ιβηρίτης, αθλήσας μαρτυρικός εν Κυδωνίαις της Μικράς Ασίας την 3^{ην} Οκτωβρίου 1922», *ο.π.*, σ. 4

²⁴⁷ Στο ίδιο, σ. 5

²⁴⁸ Στο ίδιο, σ. 5

Ιβηρίτικο Μετόχι στις Κυδωνιές της Μικράς Ασίας, συνοδευόμενος αυτή τη φορά από το Νέο Οσιομάρτυρα Ιεροδιάκονο Αρκάδιο Ιβηρίτη²⁴⁹.

Οι σχέσεις των Κυδωνιατών – Αϊβαλιωτών με το Άγιο όρος μαρτυρείται από τις απαρχές της οργάνωσης της πόλης τον 17^ο αιώνα, καθότι ονόματα των κατοίκων αναγράφονται σε κώδικες μνημόνευσης ονομάτων. Οι σχέσεις αυτές ενισχύθηκαν με τη σύσταση Μετοχίων στην πόλη τριών αγιορείτικων Ιερών Μονών: Ιβήρων, Διονυσίου και Παντοκράτορος κατά τις αρχές του 18^{ου} αιώνας. Οι Ιβηρίτες ανήγειραν εκεί Ιερό Ναό, της Παναγίας Πορταΐτισσας, ο οποίος υπήρξε ένας εκ των κυριοτέρων σεβασμάτων των Κυδωνίων, όμοιο με εκείνο της Παναγίας Φανερωμένης.

Ο Ιερός Ναός της Παναγίας Πορταΐτισσας είναι λιθόκτιστος και ανεγέρθηκε σε οικόπεδο που δωρίστηκε το 1829. Η παρουσία των οικονόμων της Μονής στο Μετόχι ήταν συνεχής από το 1764 έως και το 1922, όπως διαπιστώνεται από τα διασωζόμενα έγγραφα του Μετοχίου, με εξαίρεση ένα εκτενές χρονικό διάστημα μετά το 1821, όπου σημειώθηκε ολοσχερής καταστροφή της πόλης.

Τελευταίος Οικονόμος του Μετοχίου των Κυδωνίων υπήρξε ο εκ Μπερόβης της Μακεδονίας Νέο Οσιομάρτυρας Προηγούμενος Γαβριήλ Ιβηρίτης, με βοηθό τον καταγόμενο από τις Κυδωνιές Νέο Οσιομάρτυρα Ιεροδιάκονο Αρκάδιο Ιβηρίτη, ο οποίος είχε το ίδιο μαρτυρικό τέλος σε ηλικία 29 ετών²⁵⁰.

Όσον αφορά στην εγκαταβίωση του Νέο Οσιομάρτυρα Γαβριήλ στην Ιερά Μονή Ιβήρων, αυτή δεν ήταν τυχαία. Στο πλούσιο παλαιό Ιβηριτικό Μοναχολόγιο του 1913 είναι καταγεγραμμένοι αρκετοί μοναχοί, οι οποίοι προέρχονταν από την περιοχή του Βερτίσκου. Ο Νέο Οσιομάρτυρας Γαβριήλ μαρτύρησε σε ηλικία 36 ετών, αρνούμενος τον εξισλαμισμό και υπερασπιζόμενος την ορθόδοξη πίστη ενώπιον των Οθωμανών, στις Κυδωνιές της Μικράς Ασίας το 1922, μαζί με τον επιτόπιο Μητροπολίτη Γρηγόριο και άλλους επώνυμους Εθνοϊερομάρτυρες²⁵¹.

Ο βίος του Αγίου πρωτοδημοσιεύτηκε το 2007 από τον Μοναχό Μάξιμο Νικολόπουλο, ο οποίος προχώρησε στην καταγραφή των Ιβηριτών Αγίων στο περιοδικό «Πρωτάτο» (τεύχος 106, Απρίλιος-Ιούνιος 2007 και στο τεύχος 107,

²⁴⁹ Μάξιμος Νικολόπουλος, «Ο εκ Μπερόβης Άγιος Νέος Οσιομάρτυς Γαβριήλ Ιβηρίτης, αθλήσας μαρτυρικός εν Κυδωνίαις της Μικράς Ασίας την 3^{ην} Οκτωβρίου 1922», *ο.π.*, σσ. 4-5

²⁵⁰ Στο ίδιο, σ. 6

²⁵¹ Στο ίδιο, σ. 7

Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2007) και ακολούθως αποτέλεσε τη βάση για την εικονογράφηση των Ιβηριτών Αγίων στην τράπεζα της Μονής²⁵².

Στις εορταστικές εκδηλώσεις της ιεράς πανήγυρης του πολιούχου του Βερτίσκου Αγίου Γεωργίου του Τροπαιοφόρου, στις 23 Απριλίου του 2017, καθιερώθηκε η εικόνα του Νέο Οσιομάρτυρα από τον Μητροπολίτη Λαγκαδά κ. Ιωάννη. Στο κάτω μέρος της εικόνας αναγράφεται το όνομα του αγιογράφου «ΧΕΙΡ. Θ. ΒΟΓΔΑΝΟΥ 2017». Η εικόνα ολοκληρώθηκε μια εβδομάδα νωρίτερα και τοποθετήθηκε σε καινούριο ξυλόγλυπτο προσκυνητάρι, στα δεξιά της εισόδου του Ιερού Ναού του Αγίου Γεωργίου²⁵³.

Θαυμαστά γεγονότα

Τη μορφή του αποκάλυψε ο ίδιος ο Άγιος στον αγιογράφο εν ευπνίω, το δε προσκυνητάρι φιλοτεχνήθηκε με θαυμαστό τρόπο εντός μιας εβδομάδος από τον Εμμανουήλ Κων. Βρέζα.

Για το οικογενειακό δέντρο του Νέο Οσιομάρτυρα, είχε προηγηθεί εκτεταμένη έρευνα στο χωριό Βερτίσκος επί ένα τρίμηνο. Αυτός ήταν άγνωστος στη γενέτειρα του, το δε επίθετο Σμέρλας, το οποίο έφερε, δεν υπήρχε σε αυτή, απαντάται όμως σε άλλα σημεία της Ελλάδος.

Ο Νέο Οσιομάρτυρας όμως, φανέρωσε ο ίδιος τις οικογενειακές του καταβολές την παραμονή της εορτής του Αγίου Γεωργίου (22 Απριλίου 2017) και της καθιέρωσης της ιεράς του εικόνας. Την αποκάλυψη αφηγείται ο Μοναχός Μάξιμος Νικολόπουλος: «Τὴν πρωΐαν τῆς 22ας Απριλίου 2017 ἔλαβον ὁ ὑποφαινόμενος εὐλογίαν ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου κ. Ἰωάννου νὰ μεταβῶ εἰς τὸν Βερτίσκον, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἑφημερίου τοῦ χωρίου Ἱερομονάχου Ἀγγέλου, πρὸς καταγραφὴν διαφόρων ἐνθυμήσεων εἰς τὰ λειτουργικὰ σκεύη καὶ βιβλία τοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου»²⁵⁴.

«Προτοῦ φθάσωμεν εἰς τὸν προορισμὸν μας, ἐσταθμεύσαμεν εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ἐκ τοῦ Ἱ. Ναοῦ, προκειμένου νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὰς ἐπὶ ρεύματος ἐξαιρέτους πηγὰς τοῦ χωρίου, καλουμένας ὑπὸ τῶν ἐντοπίων «Νερομάνες». Εἰς τὴν

²⁵² Μάξιμος Νικολόπουλος, «Ο εκ Μπερόβης Άγιος Νέος Οσιομάρτυς Γαβριήλ Ιβηρίτης, αθλήσας μαρτυρικῶς ἐν Κυδωνίαις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὴν 3^{ην} Οκτωβρίου 1922», *ο.π.*, σ. 9

²⁵³ Στο ἴδιο, σ. 10

²⁵⁴ Στο ἴδιο, σ. 10

ὀδηγοῦσαν πρὸς τὰς πηγὰς λιθίνην ἀτραπὸν εἶχομεν μίαν ἀπρόσμενον συνάντησιν μετὰ τοῦ δραστηρίου Προέδρου τοῦ τοπικοῦ Συμβουλίου τοῦ Βερτίσκου κ. Ἀστερίου Ὁξινᾶ, ὅστις μετ' ἄλλων συγχωριανῶν εἰργάζετο διὰ τὸν καθαρισμὸν τῆς ἀτραποῦ. Γενομένης δὲ συζήτησεως μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ χωρίου, προσήλθε διερχόμενος ἔμπροσθεν ἡμῶν μετ' ἄλλου συνοδοιπόρου ὁ εὐπατρίδης Βερτσκιώτης κ. Παναγιώτης Τσελιούδης»²⁵⁵.

«Εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτοῦ, πόθεν προέρχομαι, τοῦ εἶπον ὅτι τυγχάνω Ἰβηρίτης Μοναχός. Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο, μᾶς ἀπεκάλυψεν ὅτι εἶχεν ἓνα πρόγονον Μοναχὸν εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, ὀνόματι Γαβριήλ Σμέρλαν, ὅστις κατὰ τοὺς οἰκειοὺς του εἶχε χαθῆ κάπου εἰς τὴν Ἀσίαν ἢ τὴν Αἴγυπτον καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ἦτο ἐγγονός τῆς ἀδελφῆς του Ζωῆς. Ἡ συγκίνησης, ἣτις ἐπηκολούθησε, δὲν περιγράφεται. Ἡ ἔκτακτος αὕτη ἀποκάλυψις ἦτο ἐν πραγματικόν θαῦμα, καθότι ἐξαισιῶ τῷ τρόπῳ ἀπεκαλύφθη ἢ οἰκογένεια τοῦ Νεοσιομάρτυρος, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχε προηγηθῆ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἄκαρπος ἔρευνα»²⁵⁶.

Σύμφωνα με τον κ. Τσελιούδη ἡ κατοικία τοῦ Ἁγίου βρισκόταν στο κέντρο τοῦ χωριοῦ· συγκεκριμένα στον ἀπαλλοτριθέντα αὐλεῖο χῶρο τοῦ Λαογραφικοῦ Μουσείου τοῦ Βερτίσκου. Ὁ Νέος Οσιομάρτυρας εἶχε δύο ἀκόμα ἀδελφία, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἓνας ἦταν Μακεδονομάχος. Μετὰ τὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα ἔλαβε κληροτεμάχιο στο Δημητρίτσιο τῆς Νιγρίτας Σερρών, ὅπου καὶ ἐγκαταστάθηκε μετὰ το γάμο του. Ὁ ἕτερος ἀδελφός του ἐγκαταστάθηκε στὴν Καβάλα. Για το λόγο αὐτὸ καὶ δὲν υπῆρξε διαδοχὴ τοῦ ἐπωνύμου τῆς οἰκογενείας τους στο Βερτίσκο²⁵⁷.

²⁵⁵ Μάξιμος Νικολόπουλος, «Ὁ ἐκ Μπερόβης Ἅγιος Νέος Οσιομάρτυς Γαβριήλ Ἰβηρίτης, ἀθλήσας μαρτυρικῶς ἐν Κυδωνίαις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὴν 3^{ην} Ὀκτωβρίου 1922», *ο.π.*, σσ. 10-11

²⁵⁶ Στο ἴδιο, σ. 11

²⁵⁷ Στο ἴδιο, σ. 11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η επίδραση των Αγίων στην κοινωνική και Θρησκευτική ζωή των κατοίκων της επαρχίας Λαγκαδά

I. Η επίδραση του Δαμασκηνού Στουδίτη στην Βαλκανική κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας.

Από την όλη συγγραφική παραγωγή του Δ. Στουδίτη, ευρύτερα γνωστό στους Σλάβους της Βαλκανικής και όχι μόνο, έγινε το έργο του «Θησαυρός», μια συλλογή διδαχών βασισμένων σε ευαγγελικά αποσπάσματα και βίους αγίων. Από το κείμενο του δεν λείπουν, ωστόσο, αναφορές ιστορικού, φιλοσοφικού ακόμη και μυθολογικού περιεχομένου, ενώ με την απλή καθομιλουμένη γλώσσα και το ανεπιτήδευτο ύφος του, επιδιώκει ο συγγραφέας να καταστήσει το έργο του άμεσα κατανοητό. Τη μεγάλη απήχηση του Θησαυρού μαρτυρούν οι αλλεπάλληλες επανεκδόσεις (τουλάχιστον 39 μέχρι την επανάσταση του 1821) και οι διάφορες μεταφράσεις του²⁵⁸.

Ο θησαυρός αποτελείται από 36 ηθικούς και πανηγυρικούς λόγους, οι οποίοι δεν είναι πρωτότυποι, αλλά μεταφράσεις πατερικών κειμένων. Η γλώσσα που χρησιμοποίησε στους λόγους του είναι απλή και προσιτή, για να μπορεί να κατανοηθεί όχι μόνο από τούς μορφωμένους, αλλά και από τον αγράμματο λαό.

Ο θησαυρός κατέχει περίοπτη θέση ανάμεσα στα υπόλοιπα συγγράμματα της πρώιμης νεοελληνικής και μεταβυζαντινής γραμματείας και της λαϊκής θρησκευτικής πεζογραφίας, αφού κατέχει λαϊκότροπο χαρακτήρα και ευρεία διάδοση. Το βιβλίο αυτό διαδόθηκε και διαβάστηκε όσο κανένα άλλο από τον υπόδουλο ελληνισμό και δεν γνώρισε επιτυχία μόνο την εποχή εκείνη, αλλά εξακολουθεί μέχρι και σήμερα να είναι ευρέως γνωστό και να κινεί το ενδιαφέρον του κόσμου. Αυτό αποδεικνύεται από την πολύ γρήγορη διάδοση του και από τον μεγάλο αριθμό των εκδόσεων του. Μέσα στα περίπου 400.00 αντίτυπα του συνόλου των βιβλίων που τυπώθηκαν τον

²⁵⁸ Αθανάσιος Κατζίγκας, «Τα Δαμασκηνάρια στην Βουλγαρική Φιλοσοφία», εισήγηση στην Θεολογική-Αγιολογική Ημερίδα *Η ζωή και το έργο του Αγίου Δαμασκηνού του Στουδίτη, Επισκόπου Λητής και Ρεντίνης*, Λαγκαδάς : 26-11-2015, σ. 2

δέκατο έκτο αιώνα, τον πρώτο αιώνα της νεοελληνικής τυπογραφίας, ανήκει και ο Θησαυρός»²⁵⁹.

Τον 16^ο αι., γνώρισε δύο μεταφράσεις το έργο του. Το 1580 μεταφράστηκε από τον μητροπολίτη Πελαγονίας Γρηγόριο στη σλαβονική διάλεκτο, ενώ στη Ρίλα, στα τέλη του 16^{ου} αι., άγνωστος συγγραφέας εκπόνησε και άλλη μία σλαβική μετάφραση του έργου, που αποτέλεσε τη βάση δύο άλλων μεταγενέστερων μεταφράσεων στη βουλγαρική γλώσσα. Έτσι θα κυκλοφορήσει στη **Βουλγαρία** καθώς επίσης και στη Ρωσία, ενώ θα υπάρξει και μετάφρασή του στα τουρκικά για τους τουρκόφωνους κατοίκους της Μικράς Ασίας, που είχαν ασπαστεί το χριστιανισμό»²⁶⁰.

Τα Δαμασκηνάρια εμφανίζονται στη Βουλγαρία από τα τέλη του 16αι., ως τα μέσα του 19^{ου}. Τα πρώτα Δαμασκηνάρια κάνουν την εμφάνισή τους στη Δ. Βουλγαρία. Αυτά εντάσσουν έργα μόνο του Δαμασκηνού του Στουδίτη και για τον λόγον αυτόν ονομάζονται Δαμασκηνάρια. Μεταφράστηκαν στην χρησιμοποιούμενη τότε λόγια γλώσσα, επηρεασμένη και από την καθομιλουμένη ντοπιολαλιά. Τα αρχαιότερα Δαμασκηνάρια (16-17^{ος} αι.) είναι της Ρίλας, του Κοστενέτσκι, του Ατζάρσκυ κ.ά. Στα μέσα του 17^{ου} αι., η παράδοση των Δαμασκηναρίων αλλάζει. Μέρος των λόγων και των συγγραφών του Δαμασκηνού εμπλουτίζονται από μεταφράσεις και άλλων γνωστών και μή συγγραφέων. Δημιουργούνται έτσι οι σύμμικτες συλλογές στην καθομιλουμένη, τις οποίες συνεχίζουν να τις αποκαλούν Δαμασκηνάρια, διότι επικρατούν και πάλι τα έργα του Δαμασκηνού. Στην κεντρική Βουλγαρία, στον Αίμο συντάσσονται επιμελημένες συλλογές, όπως των: Protopopsky, Drjanovsky, Koprivchesky, Tichondranov κ.ά.²⁶¹.

Τα Δαμασκηνάρια, από τον 17^ο αι. και μετά, εξέρχονται από την αυστηρή εκκλησιαστική χρήση και εντάσσονται στα λαϊκά αναγνώσματα. Τα έργα του Δαμασκηνού είναι πιο ολιγάριθμα σε σχέση με τα άλλα που περιέχονται στην εκάστοτε συλλογή. Στις συλλογές αυτές εντάσσονται: Βίοι, ομιλίες, απόκρυφα κείμενα, Ιστορίες, Σοφίες, και άλλα κείμενα παρμένα από άλλες σλαβικές συλλογές, ή μεταφράζονται από άλλες παλαιότερες ελληνικές εκδόσεις του 17^{ου} αι.. Οι συλλογές αυτές είναι προσιτές στο ευρύ κοινό, διότι είναι γραμμένες σε κατανοητή γλώσσα και

²⁵⁹ Ελισάβετ Αντωνιάδου, *Δαμασκηνού Στουδίτου «Θησαυρός» : Περιστατικά συγγραφής, περιεχόμενο*, σπουδαιότης, Μεταπτυχιακή εργασία, (Θεσσαλονίκη : Α.Π.Θ., 2011), σσ. 24-25

²⁶⁰ Αθανάσιος Κατζίγκας, ««Τα Δαμασκηνάρια στην Βουλγαρική Φιλοσοφία», *ο.π.*, σ. 2

²⁶¹ Στο ίδιο, σ. 3

με ενδιαφέρον περιεχόμενο. Οι συλλογές αυτές διατηρούν τις γλωσσικές ιδιαιτερότητες εκάστης διαλέκτου στην οποία συντάχθηκαν²⁶².

Οι πιο ενδιαφέρουσες συλλογές είναι του Pazardzik (Tatar1753), του Padeleev, του Josiv Bradati, του Pop Puncho κ.ά.

Στα Δαμασκηνάρια κατέχουν δεσπόζουσα θέση τα παλαιοχριστιανικά μαρτύρια που υποδεικνύουν τους νόμους της ηθικής και καταδικάζουν της δεισιδαιμονίες. Με τον τρόπον αυτό βοηθούν τους Βούλγαρους στη διατήρηση της ορθόδοξης συνείδησης και την μη αποδοχή του Ισλάμ. Οι συντάκτες αυτών των διασκευών παρεμβαίνουν στο κείμενό τους και καταχωρούν μεταφράσεις άλλων συλλογών, καθώς επίσης εισάγουν στοιχεία της βουλγαρικής πραγματικότητας. Οι πιο γνωστές συλλογές είναι του Δασκάλου Nedjalko, του υιού του Filip του 17^{ου} αι., του Josiv Bradati, ο οποίος το μετέφρασε απευθείας από το ελληνικό πρωτότυπο, του Pop Puncho, pop Todor Vrachansky, του ιερομονάχου Roman, του Nikifor από το Arbanasy, του Θεοφάνους του Ριλιώτη 18^{ου} αι., του δασκάλου Θεοδώρου από το Pirodop 19^{ου} αι. κ.ά.»²⁶³.

Το λογοτεχνικό αυτό είδος των Δαμασκηναρίων διαδίδεται εκτενέστατα κατά την περίοδο του 17^{ου}-18^{ου} αι., και πληρεί τις λογοτεχνικές ανάγκες του βουλγαρικού αναγνωστικού κοινού την περίοδο αυτή. Αυτές οι συλλογές αποτελούν βασική γλωσσική πηγή και ενδιαφέρον λογοτεχνικό είδος για τους Βούλγαρους και τους Σλάβους γενικά. Μπορεί το περιεχόμενο να περιέχει θέματα που να άπτονται της Μεσαιωνικής Γραμματείας, αλλά η είσοδος νέων γλωσσικών στοιχείων, δείχνει τη μετάβαση σε ένα νέο λογοτεχνικό είδος. Παρά την προσφιλή πολιτική των Οθωμανών έναντι των βιβλιοθηκών των υπόδουλων λαών (τις καταστροφές τους), εν τούτοις σήμερα έχουν διασωθεί περί το 200 στον αριθμό Δαμασκηνάρια και φυλάσσονται στη Σόφια, στη Φιλιπούπολη, στη Ρίλα, στη Μόσχα, στην Πετρούπολη, στη Λιουμπλιάνα και στο Βελιγράδι»²⁶⁴.

Οι περισσότεροι ή σχεδόν όλοι οι σλαβολόγοι επιστήμονες που ασχολούνται με τα Δαμασκηνάρια, από τους: P. Lavron 1889, Conev 1894, Miletich, 1923 κ.ά., εστιάζουν την προσοχή τους στη γλώσσα των Δαμασκηναρίων και κανείς δεν ασχολείται με την ομιλητική του είδους»²⁶⁵.

²⁶² Αθανάσιος Κατζίγκας, «Τα Δαμασκηνάρια στην Βουλγαρική Φιλοσοφία», *ο.π.*, σσ. 3-4

²⁶³ Στο ίδιο, σ. 4

²⁶⁴ Στο ίδιο, σ. 4-5

²⁶⁵ Στο ίδιο, σ. 5

Κατά τον Βούλγαρο συγγραφέα Atanas Mladenov, «τα Δαμασκηνάρια εμφανίζονται ως φάροι της εθνικής μας συνείδησης, που κατά την περίοδο του οθωμανικού ζυγού, τύχαινε να εκλείψει. Διατηρήθηκαν τρεις ολόκληρους αιώνες (16ο-18ο) και είναι βασικό είδος τόσο στην ιστορία της βουλγαρικής γραμματείας, όσο και στην ιστορία του εκκλησιαστικού κηρύγματος στην ομιλητική». Κατά την οθωμανική αυτή περίοδο ο αριθμός των εγγράμματων κληρικών ήταν μικρός. Οι περισσότεροι ήξεραν να γράφουν και να διαβάζουν, ενώ λίγοι ήταν εκείνοι που είχαν τη δυνατότητα να συντάξουν λόγους ομιλητικούς, διδακτικούς και παραμυθητικούς. Εκτός των άλλων, εξέλειπαν συλλογές με παρόμοιο περιεχόμενο, τις οποίες θα μπορούσαν να διαβάζουν ενώπιον των πιστών. Να θυμήσουμε εδώ ότι τα συναξάρια είχαν συνταχθεί στην σλαβονική, την οποία δεν γνώριζαν οι πιστοί.

Για τον λόγο αυτό, οι διανοούμενοι κληρικοί, οι οποίοι αξιολόγησαν αυτήν την ιστορική στιγμή, ανέλαβαν την αποστολή της σύνταξης συλλογών με ομιλίες και πανηγυρικούς λόγους στην καθομιλουμένη γλώσσα, την οποία κατανοούσε το ευρύ κοινό. Έτσι άρχισαν να μεταφράζουν τον Θησαυρό του Δαμασκηνού του Στουδίτου. Μέσω των Δαμασκηναρίων, εμπνέονταν οι πιστοί στην τήρηση της ορθοδόξου πίστεως, στην τιμή και προσκύνηση των αγίων και στην επιτέλεση του θελήματος του Θεού. Με την μελέτη τους, είχαν τη δυνατότητα να απαλλαγούν από την άγνοια και από τις δεισιδαιμονίες. Να διάγουν επομένως βίο ηθικό με πίστη και ομολογία, πιστοί στο έθνος και την Ορθοδοξία²⁶⁶.

Εόρτιες Εκδηλώσεις

Με την ευκαιρία της εορτής του Αγίου Δαμασκηνού του Στουδίτου, η Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης, κατά το διήμερο 26-27 Νοεμβρίου 2017, διοργάνωσε εορταστικές εκδηλώσεις προς τιμήν της εξέχουσας αυτής μορφής της Αγίας μας Εκκλησίας, που εκλέησε τον Θρόνο της πάλαι ποτέ διαλαμψάσης Επισκοπής Λητής και Ρεντίνης και μετέπειτα ανεδείχθη Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Άρτης. Ο Μέγας Πανηγυρικός Αρχιερατικός Εσπερινός της εορτής τελέσθηκε με την προσήκουσα λαμπρότητα, εις τον πανηγυρίζοντα Ιερό Ναό των Αγίου Αθανασίου και των Αγίων Ακακίου και Δαμασκηνού του Στουδίτου.

²⁶⁶ Αθανάσιος Κατζίγκας, «Τα Δαμασκηνάρια στην Βουλγαρική Φιλοσοφία», *ο.π.*, σ. 5-6

Μετά το πέρας του Εσπερινού, στην Κεντρική Αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου της ενορίας της Λητής «Άγιοι Ακάκιος και Δαμασκηνός ο Στουδίτης», πραγματοποιήθηκαν συνέδρια και θεολογικές ημερίδες με διάφορα θέματα και με κυριότερο σκοπό να αναδείξουν το έργο των σπουδαίων επισκόπων της περιοχής.

Την επόμενη κυριώνυμο ημέρα της εορτής, οι εκδηλώσεις κορυφώθηκαν με το Αρχιερατικό Συλλείτουργο, το οποίο τελέστηκε εις τον πανηγυρίζοντα παλαιό Ιερό Ναό των Αγίου Αθανασίου και των Αγίων Ακακίου και Δαμασκηνού του Στουδίτου της ιστορικής κωμόπολης της Λητής²⁶⁷.

II. Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΑΝΝΑ

Ο Ιερός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών

Η εκκλησία των Ταξιαρχών βρίσκεται στο παλαιό τμήμα του χωριού Όσσα. Σύμφωνα με επιγραφή εντοιχισμένη στη νότια πλευρά της εκκλησίας, ανακαινίσθηκε το 1804 και είναι βέβαιο ότι, εάν δεν ανήκει και η ίδια στην βυζαντινή περίοδο, βρίσκεται στη θέση παλαιότερου μεταβυζαντινού ναού. Στην υφιστάμενή της μορφή, διακρίνονται πολλές φάσεις ανακαίνισης, αλλά ταυτόχρονα και τα στοιχεία της παλαιότητας και της συνακόλουθης σπουδαιότητάς της. Τυπολογικά, πρόκειται για τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική, με ξυλόστεγη στοά έως το μέσον περίπου της νότιας πλευράς της και ημικυκλική προεξέχουσα κόγχη Ιερού Βήματος.

Η τοιχοδομία της είναι από αργολιθοδομή και περιλαμβάνει κατά σημεία, στη βόρεια, την ανατολική και τη νότια πλευρά της, εντοιχισμένα ανάγλυφα του 19ου αιώνα. Εσωτερικά, έχει ευρύ σχετικά χώρο, απολήγοντας ανατολικά σε πολύκογχο Ιερό Βήμα, μια ένδειξη ότι πιθανόν ο ναός να ήταν τρισυπόστατος. Από την αρχική της φάση διατηρεί τους κίονες, που διακρίνουν το χώρο σε τρία ευρέα κλίτη και αποτελούνται από ενιαία ξύλινα στοιχεία, συνιστώντα τον πυρήνα κυλινδρικού συνόλου από μίγμα ασβεστοκονιάματος και γύψου. Ως τη δεκαετία του 1960, ενδεχομένως να σωζόταν και ο παλαιότερος γυναικωνίτης στη δυτική πλευρά, από τον οποίο σήμερα απέμεινε, ως ένδειξη της ύπαρξής του, η διαφορά στάθμης του δαπέδου από το νάρθηκα προς τον κυρίως ναό.

²⁶⁷ Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης, *Ανακοινώσεις*, διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.imlagada.gr/default.aspx?pageid=3106> (τελευταία ανάκτηση 15-6-2018)

Ο εσωτερικός διάκοσμος του περιλαμβάνει το ξυλόγλυπτο τέμπλο, το δεσποτικό θρόνο, τον άμβωνα, τους χορούς των ψαλτών, τα προσκυνητάρια με τις εικόνες του ναού και τα στασίδια. Στο τέμπλο, το δεσποτικό θρόνο και τα προσκυνητάρια, σώζονται αξιόλογες εικόνες του 17ου, 18ου και 19ου αιώνα, ορισμένες από τις οποίες είναι έργο κολακιωτών ζωγράφων. Ιδιαίτερα σημαντικές είναι και οι χάρτινες εικόνες, με παραστάσεις κυρίως αγιορειτικών μονών και ορισμένων αγίων. Οι εικόνες αυτές εντοπίστηκαν τυχαία στη σκεπή του ναού και προσφέρουν πολύτιμη μαρτυρία για τη θέση ενός οικισμού της περιφέρειας, όπως η Βησώκα, και τη σχέση του με τις πολυπληθείς πόλεις και τα μοναστηριακά καθιδρύματα της εποχής. Όπως ήδη αναφέραμε, στο ναό των Ταξιαρχών, στις 12-09-2011, βρέθηκαν στα δεξιά της αγίας τραπέζης στο ιερό βήμα, τα χαριτόβρυτα ιερά λείψανα της Αγίας Νεομάρτυρος Κυράννας. Αργότερα, στις 8-02-2012, βρέθηκαν έξω από την θύρα του ιερού βήματος, δεξιά, κατά θαυμαστό τρόπο, τα χαριτόβρυτα ιερά λείψανα της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας-Αγγελίνας της εξ Ζαγγλιβερίου καταγομένης και τα οποία φυλάσσονται στο ναό²⁶⁸.

Ιστορικό ναού Αγ. Κυράννης

Στην Όσσα της Θεσσαλονίκης, που είναι και η γενέτειρα της Αγίας Κυράννης, ανεγέρθηκε το 1868 στον τόπο της πατρογονικής οικίας ο περικαλλής ιερός ενοριακός ναός επ' ονόματί της, στον οποίο και φυλάσσεται η φιλοτεχνημένη, περί το 1870 δια χειρός Χριστοδούλου Ιωάννου του εκ Σιατίστης, θαυματουργική της εικόνα. Ο ναός αυτός αποτελεί το κέντρο της ευλαβικής αναφοράς και προσκύνησης των κατοίκων της περιοχής, ιδιαιτέρως κατά τις δύο πανηγύρεις του, στις 8 Ιανουαρίου και στις 28 Φεβρουαρίου. Προς τιμήν της πολυάθλου Αγίας Κυράννας, έχουν συντάξει ακολουθίες ο λόγιος μοναχός της Σκήτης των Ιβήρων Χριστόφορος Προδρομίτης και ο μοναχός Γεράσιμος ο Μικραγιαννανίτης, ο οποίος εποίησε και Παρακλητικό Κανόνα στην ένδοξο νεομάρτυρα της Θεσσαλονίκης²⁶⁹.

²⁶⁸ Δρ. Μάγδα Παρχαρίδου-Αναγνώστου, Ιερός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών, *Ιστορικό Ναού των Ταξιαρχών*, διατίθεται στον ιστότοπο http://intaxiarxes.blogspot.com/p/blog-page_18.html (τελευταία ανάκτηση 15-6-2018)

²⁶⁹ Αριστείδης Θεοδωρόπουλος, *Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΑΝΝΑ: Η ένδοξος και πολυάθλος νεομάρτυς της Θεσσαλονίκης*, Σύνδεσμος Κληρικών Χίου, στο http://syndesmosklchi.blogspot.com/2012/02/blog-post_27.html (τελευταία ανάκτηση 18-6-2018)

Ιστορικός σταθμός για την περιοχή της Όσσας και την Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης αποτέλεσε το θαυμαστό γεγονός, το οποίο έλαβε χώρα τον Σεπτέμβριο του 2011 και με αφορμή τη συμπλήρωση, κατά το έτος αυτό, 260 ετών από το ένδοξο μαρτύριο της Αγίας Κυράννας (1751-2011). Η Πρόνοια του Θεού λοιπόν θέλησε να αποκαλύψει θαυματουργικά τμήματα των ιερών και χαριτόβρυτων λειψάνων της στον παλαιό ιερό ναό των Παμμεγίστων Ταξιαρχών Όσσας στις 12 και 13 Σεπτεμβρίου 2011. Τα τεμάχια των ιερών αυτών λειψάνων μαζί και μ' ένα δερμάτινο ζευγάρι μαύρων υποδημάτων ανευρέθησαν σε εσωτερική κρύπτη του ναού στο Άγιο Βήμα. Μετά από το θαυμαστό αυτό συμβάν, διατάχθηκε ιατροδικαστική εξέταση, σύμφωνα με την οποία οι επιστήμονες κατέληξαν στο γεγονός ότι τα ανευρεθέντα ιερά λείψανα και σανδάλια ανήκουν στην πολύαθλο και ένδοξο νεομάρτυρα Αγία Κυράννα.

Η επίσημη ανακοίνωση της ευρέσεως των ιερών λειψάνων έγινε στις 23 Σεπτεμβρίου του 2011 στον ιερό ναό των Παμμεγίστων Ταξιαρχών Όσσας από τον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης κ. Ιωάννη, η δε μεταφορά και τοποθέτησή τους στον ιερό ενοριακό ναό της Αγίας Κυράννας Όσσας, έλαβε χώρα στις 11 Οκτωβρίου 2011 παρουσία του Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ο οποίος και πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης επ' ευκαιρία της επετειακής συμπληρώσεως των 260 ετών από τη μαρτυρική τελείωση της Αγίας²⁷⁰.

Πανηγύρεις

Ο Ιερός Προσκυνηματικός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών πανηγυρίζει στις 12 Σεπτεμβρίου, γιορτή της ανεύρεσης των ιερών λειψάνων της Αγίας Νεομάρτυρος Κύραννας, 27 Σεπτεμβρίου, μνήμη της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας-Αγγελίνας της εξ Ζαγγλιβερύω καταγομένης, 8 Νοεμβρίου, μνήμη της συνάξεως των αρχιστρατήγων Μιχαήλ και Γαβριήλ, 8 Φεβρουαρίου, μνήμη της ανεύρεσης των ιερών λειψάνων της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας-Αγγελίνας²⁷¹.

²⁷⁰ Ιερός Προσκυνηματικός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών – Όσσης, *Ιστορικό Ναού Αγίας Κυράννης*, διατίθεται στον ιστότοπο http://intaxiarxes.blogspot.com/p/blog-page_3424.html (τελευταία ανάκτηση 18-6-2018)

²⁷¹ Ιερός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών, *Ιστορικό Ναού των Ταξιαρχών*, διατίθεται στον ιστότοπο http://intaxiarxes.blogspot.com/p/blog-page_18.html (τελευταία ανάκτηση 15-6-2018)

Αγία Κυράννα και τοπική κοινωνία

Ο Σύλλογος Οσσαίων «Η Αγία Κυράννα» ιδρύθηκε το 1965, με σκοπό την πνευματική, πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη της Όσσας και των κατοίκων της. Μετά από μια περίοδο αδράνειας τη δεκαετία του '90, τέθηκαν και πάλι οι βάσεις για την ενεργοποίηση του τον Απρίλιο του 1999, όταν θεωρήθηκε αναγκαία η επαναδραστηριοποίηση του Συλλόγου και των μελών του. Αυτή τη φορά ο Σύλλογος ξεκίνησε με ακόμη μεγαλύτερο ζήλο, ενώ εμπλουτίστηκε το δυναμικό του με νέα μέλη που έχουν όρεξη για δουλειά.

Έτσι, τα τελευταία χρόνια ο Σύλλογος δραστηριοποιήθηκε σε πολλούς τομείς, ενώ ανέλαβε αξιόλογες δράσεις, όπως η λειτουργία εντευκτηρίων στην Όσσα και τη Θεσσαλονίκη, η δημιουργία Τράπεζας Αίματος, η έκδοση εξαμηνιαίας εφημερίδας, η διοργάνωση εκδηλώσεων για τη γυναίκα και τα παιδιά, η οργάνωση εκδρομών-περιηγήσεων, σεμιναρίων τοπικής ιστορίας, λαογραφίας και αγροτουρισμού, η λειτουργία χορευτικών τμημάτων και βιβλιοθήκης, η διοργάνωση εκδηλώσεων με κυρίαρχες αυτές του «Πολιτιστικού Ιουνίου» και της «Γιορτής Κερασιού» κ.ά. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι ετήσιες εκδηλώσεις του Πολιτιστικού Ιουνίου του 2014 συμπλήρωσαν 16 χρόνια συνεχούς επιτυχίας.

Από την άλλη μεριά, έγινε σειρά παρεμβάσεων όσον αφορά στη δημιουργία Λαογραφικού Μουσείου Όσσας, στην υποστήριξη της πρότασης για το «Οικομουσείο Αγροτικής Ζωής Δήμου Βερτίσκου», στις ενέργειες για την προστασία και ανάδειξη του παραδοσιακού οικισμού της Όσσας, στη δημιουργία σελίδας στο διαδίκτυο με θέμα τον αγροτουρισμό, στη συνεργασία με το Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Α.Π.Θ., στην Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας, στη Ν.Ε.Λ.Ε., στην Αναπτυξιακή Εταιρεία Ν. Θεσσαλονίκης, στο Λ.Ε.Μ.Μ.-Θ. και άλλους φορείς και συλλόγους.

Ο Σύλλογος Οσσαίων «Η Αγία Κυράννα» ως ζωντανό και ενεργό κύτταρο της πολιτιστικής δραστηριότητας, υποστηρίζει και ενισχύει προτάσεις, δράσεις και πρωτοβουλίες των μελών και φίλων του, που σχετίζονται με την βιώσιμη ανάπτυξη του οικισμού και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων του και θα

συνεχίσει να εργάζεται προς αυτή την κατεύθυνση με αγάπη και μεράκι για τον πολιτισμό και τον άνθρωπο²⁷².

Κέντρο νεότητας – πολιτιστικό κέντρο

Στην Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης λειτουργεί Κέντρο Νεότητας που είναι αφιερωμένο στην Αγία Κυράννα.

Σε μήνυμα του προς τους νέους της περιοχής ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης κ.κ.Ιωάννης τονίζει:

«Χαιρετώ τους νέους της Εκκλησίας μας και εύχομαι η Χάρης του Κυρίου να τους ενισχύει και να τους στηρίζει στον αγώνα και στην πορεία της ζωής των. Η επικοινωνία μας με τους νέους ανθρώπους είναι πάντοτε ένα γεγονός, που μας συνδέει με τα δεδομένα εκείνα που, όταν υπάρξουν στη ζωή του ανθρώπου, αντιλαμβάνεται κανείς πόσο σημαντικό είναι το χρονικό διάστημα αυτό της νεανικής ηλικίας. Ο κάθε νέος, ο κάθε έφηβος, βρίσκεται μπροστά στο καινούριο ξεκίνημα, σε μια αφετηρία πορείας ζωής και επιλογών. Για αυτό ακριβώς το λόγο η Μητέρα Εκκλησία δεικνύει ιδιαίτερη ευαισθησία και φροντίδα, τόσο προσευχητικά μέσα από τις ιερές ακολουθίες, σε κάθε Θεία Λειτουργία, όσο και μέσα από την ποιμαντική της μέριμνα, με τη δημιουργία ευκαιριών, οι οποίες, όταν αξιοποιούνται, δίνουν στους νέους ανθρώπους τη δυνατότητα να αναπτύσσουν και πρωτοβουλίες μέσα από τα δεδομένα της αυτενέργειας, μέσα από τον εθελοντισμό και μέσα από τις δραστηριότητες που έχουν ως κέντρο την αγάπη προς το Θεό και προς τον άνθρωπο. Με αυτές τις σκέψεις δημιουργήσαμε στη Μητρόπολη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης το Κέντρο Νεότητας, που είναι αφιερωμένο στην Αγία Κυράννα, που ήτανε νέα, από την Όσσα εδώ της Ιεράς μας Μητροπόλεως, και η οποία, με το φωτεινό της παράδειγμα, δείχνει το δρόμο για την αρετή, δείχνει το δρόμο για την ομολογία της πίστεως, που αυτή πρέπει να είναι σταθερά, μιας και η ίδια κατέδειξε ότι η ομολογία της πίστεώς μας πρέπει να παραμένει ακλόνητη μέχρι ακόμα και του μαρτυρίου του αίματος.²⁷³ Το πνευματικό κέντρο της Ιεράς Μητροπόλεως μας είναι ένα

²⁷² Τόποι και τρόποι, η παράδοση με φρέσκια ματιά, *Σύλλογος Οσσαίων η Αγία Κυράννα*, διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.topoikaitropoi.gr/sylogois/sillogos-osseon-agia-kiranna/> (Τελευταία ανάκτηση 15-6-2018)

²⁷³ Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά, *Κέντρο Νεότητας «Αγία Κύραννα»*, διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.imlagada.gr/default.aspx?catid=78> (τελευταία ανάκτηση 15-6-2018)

πολυδύναμο κέντρο που έχει σχέση με ποικίλες δραστηριότητες, οι οποίες αναφέρονται στους οραματισμούς, στις απαιτήσεις και στις ανάγκες που έχει ένας έφηβος, ένας νέος άνθρωπος, καθώς προβληματίζεται και αντιμετωπίζει δυσκολίες στο χώρο της μάθησης για τον οποίο λειτουργούν τα φροντιστήρια με βάση τη δωρεάν ενισχυτική διδασκαλία που παρέχεται σε αυτά. Επίσης, λειτουργεί Σχολή Βυζαντινής Μουσικής, Σχολή Αγιογραφίας και άλλες ευκαιριακές συνάξεις που θα έχουν ως στόχο και ως μέλημα την κατάρτιση των νέων γύρω από θέματα πίστεως και ορθοδόξου ζωής, γύρω από θέματα πολιτισμού, μιας και πολύ σύντομα θα υπάρξει συγκεκριμένο τμήμα που θα ασχολείται με την παράδοση, με την πολιτισμική αναφορά και καταγραφή όλων εκείνων που συνδέονται με την τοπική ιστορία και τα τοπικά ήθη και έθιμα της περιοχής μας. Θα υπάρξει τμήμα για τον αθλητισμό, δημιουργία αθλητικών ομάδων σε βάση ενοριακής διοργάνωσης, θα λειτουργούν ομάδες από διάφορα αθλήματα και κατά αυτό τον τρόπο θα παρέχεται στη νεολαία μας η δυνατότητα να μετέχει σε προγραμματισμένες εκδηλώσεις οι οποίες θα αφορούν στην πνευματική πρόοδο και προκοπή των νέων²⁷⁴.

III. Η ΑΓΙΑ ΑΚΥΛΙΝΑ

Ανέγερση Ιερού Ναού

«Είχε κάνει ένα τάμα το Ζαγκλιβέρι, να ανεγείρει Ναό προς τιμήν της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας. Αυτό το τάμα πρέπει να το πραγματοποιήσουμε». Αυτά ήταν τα λόγια του Σεβασμιότατου Μητροπολίτου μας κ. Νικοδήμου, κατά την υποδοχή που του έγινε, όταν για πρώτη φορά επισκέφθηκε το Ζαγκλιβέρι το 1981. Πράγματι, αυτό που ο Σεβασμιότατος υποσχέθηκε έγινε πραγματικότητα. Το 1981, με ενέργειες του, εκδίδεται Προεδρικό Διάταγμα με το οποίο ιδρύεται νέα δεύτερη Ενορία της Αγίας Ακυλίνας στο Ζαγκλιβέρι²⁷⁵.

Ο Σεβασμιότατος επιστρατεύει τον συνταξιούχο τότε ιερέα π. Αναστάσιο Θεολόγου, τον οποίον επαναφέρει στην ενεργό υπηρεσία και του αναθέτει το μεγάλο

²⁷⁴ Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά, Κέντρο Νεότητας «Αγία Κύρανα», διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.imlagada.gr/default.aspx?catid=78> (τελευταία ανάκτηση 15-6-2018)

²⁷⁵ Χρυσόστομος Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή. Βίος – Εύρεση Ιερών Λειψάνων -Μετακομιδή – Ακολουθία – Παρακλητικός Κανών – Χαιρετισμοί και Εγκώμια*, (Αρναία : Ιερά Μητρόπολις Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, 2015), σ. 63

έργο της ανεγέρσεως του νέου Ιερού Ναού της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνας. Μαζί με τον π. Αναστάσιο διορίζεται και πρώτη Εκκλησιαστική Επιτροπή, με σκοπό την οργάνωση της Ενορίας. Η περιουσία του Αγίου Γεωργίου μοιράζεται στο μέσον με την Ενορία της Αγίας Ακυλίνας και εκποιείται για την συγκέντρωση χρημάτων²⁷⁶.

Μετά από πολλή αναζήτηση επιλέχθηκε το οικόπεδο του Δημοτικού Σχολείου ως ο πιο κατάλληλος χώρος για την ανέγερση του Ναού. Στη Σχολική επιτροπή δόθηκε ως αντάλλαγμα ένα άλλο οικόπεδο. Τα σχέδια επιλέχθηκαν από την Τεχνική Υπηρεσία της Ιεράς Συνόδου και προέβλεπαν έναν μεγάλο Βυζαντινό Ναό 600 τ.μ. Ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης κ. Νικόδημος θεμελίωσε τον Ναό στις 27 Σεπτεμβρίου 1984, ημέρα της εορτής της Αγίας. Η θεμελίωση ήταν επεισοδιακή. Όταν ξεκίνησαν να κόβουν τα δένδρα, κάποιοι αντιδρώντες πήγαν να φέρουν εμπόδια. Πηγαίνει τότε αυτοπροσώπως ο Δεσπότης και έτσι ξεκίνησαν οι εργασίες για την διάνοιξη των θεμελίων. Έκτοτε άρχισε ένας τιτάnius αγώνας για την ανέγερση του Ναού. Διορίστηκε Ερανική Επιτροπή, η οποία περιήλθε τις Ενορίες της Μητροπόλεως συγκεντρώνοντας χρήματα για την ανέγερση. Χρήματα προσφέρθηκαν από τους Χριστιανούς του Ζαγκλιβερίου και από προσφορές Χριστιανών από όλη την Ελλάδα²⁷⁷.

Στην αρχή οικοδομήθηκε το υπόγειο, το οποίο σύντομα αποπερατώθηκε. Το Σάββατο του Λαζάρου, στις 6 Απριλίου του 1985, πραγματοποιήθηκαν τα θυρανοίξια του υπογείου Ναού. Έτσι ξεκίνησε η λειτουργική ζωή του Ναού και της Ενορίας. Μέχρι τα θυρανοίξια ο π. Αναστάσιος λειτουργούσε στο παρεκκλήσιο του Αγίου Ελευθερίου με πολύ ταπείνωση και αποφασιστικότητα. Εν τω μεταξύ η οικοδόμηση του επάνω Ναού συνεχιζόταν²⁷⁸.

Ενοριακή ζωή και δράσεις

Ο αγώνας του παπα-Αναστάση να στερεώσει την Ενορία και να αποκτήσουν οι Ενορίτες ενοριακή συνείδηση συνεχίζεται, πράγμα πολύ δύσκολο μέχρι σήμερα. Ο κόσμος είχε συνηθίσει να πηγαίνει στον Άγιο Γεώργιο και να κάνει βαπτίσεις, γάμους, κηδείες, μνημόσυνα και δεν μπορούσε να αλλάξει συνήθεια²⁷⁹.

²⁷⁶ Χρυσόστομος Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*. ο.π., σσ. 63-64

²⁷⁷ Στο ίδιο, σ. 64

²⁷⁸ Στο ίδιο, σσ. 64-65

²⁷⁹ Στο ίδιο, σ. 65

Για την γνωριμία με την Αγία, ο π. Αναστάσιος εξέδωσε την Ακολουθία σε χιλιάδες αντίτυπα και εικόνες χάρτινες που διανεμήθηκαν σ' όλη την Ελλάδα. Μια ευσεβής ψυχή έγραψε θεατρικό έργο, που το εξέδωσε ο π. Αναστάσιος και παιζόταν από τους νέους του Ζαγκλιβερίου στη γιορτή της Αγίας στην πλατεία. Τα Κατηχητικά Σχολεία στις Γιορτές Νεολαίας παρουσίαζαν το έργο της Αγίας. Η ζωή της Αγίας γυρίστηκε και σε κινηματογραφικό έργο²⁸⁰.

Μέχρι και σήμερα η Αγία είναι ένας μαγνήτης που μαγνητίζει τις ψυχές των πιστών και κυρίως των νέων και τους εμπνέει σε μια αγωνιστική πορεία με επίγνωση, συνέπεια και ομολογία. Όλων αυτών αίτιος, δημιουργός και εμπνευστής είναι ο π. Αναστάσιος²⁸¹.

Πανηγύρεις

Το Ζαγκλιβέρι πανηγυρίζει κάθε έτος τα «Ζαγκλιβέρια» ή «Ακυλίνοια». Άλλοτε διαρκούν για μία εβδομάδα και τελευταία εορτάζονται για τρεις ημέρες με τραγούδια και χορούς²⁸².

Οι κάτοικοι του Ζαγκλιβερίου, υπερήφανοι για την Αγία τους, τη γιορτάζουν με πολλή συγκίνηση και με ξέχωρη μεγαλοπρέπεια. Μέχρι το 1957, τη γιόρταζαν στις 24 Απριλίου και όχι τη μέρα του μαρτυρίου της, δηλ. στις 27 Σεπτεμβρίου. Και η μετάθεση αυτή της μνήμης της Αγίας Ακυλίνας στις 24 Απριλίου είχε το λόγο της. Στο Ζαγκλιβέρι, στο κέντρο του χωριού, υπάρχει μια μεγάλη εκκλησία αφιερωμένη στον Άγιο Γεώργιο. Η εκκλησία αυτή κτίστηκε ανάμεσα στα 1909 και 1912, στη θέση μιας άλλης μικρότερης που κάηκε στις 28 Απριλίου του 1903. Έτσι οι κάτοικοι του Ζαγκλιβερίου, που γιόρταζαν τον Άγιο Γεώργιο στις 23 Απριλίου, θεώρησαν καλό να τιμούν τη μνήμη της Αγίας Ακυλίνας την επόμενη μέρα 24 Απριλίου, συνδυάζοντας και χρονικά τα δύο μεγάλα πανηγύρια του χωριού τους.

²⁸⁰ Χρυσόστομος Μαϊδώνης, *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή*. ο.π., σ. 65

²⁸¹ Στο ίδιο, σ. 65

²⁸² Μάξιμος Νικολόπουλος, «Περί της ευρέσεως των Ιερών Λειψάνων της Αγίας Νεοπαρθενομάρτυρος Ακυλίνης της Ζαγκλιβερινής» στο Ιωάννης (Γασσιός), Μητροπολίτης Λαγκαδά Λητής και Ρεντίνης, *Χρονικόν της Ευρέσεως των Ιερών Λειψάνων της Αγίας Ενδόξου Νεομάρτυρος Ακυλίνης-Αγγελίνης της εκ Ζαγκλιβερίου καταγομένης*, (Όσσα Λαγκαδά : Ιερός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών, 2012), σ. 58

Θαύματα της Αγίας Ακυλίνας

Σήμερα πολλοί προσκυνητές έρχονται από όλα τα μέρη του κόσμου για να ασπαστούν την τίμια εικόνα της και να πάρουν την χάρη και την ευλογία της, διότι η Αγία είναι ανάμεσα μας και δεν έπαψε να ενισχύει, να βοηθά και να θαυματοουργεί σε όσους με πολλή ταπείνωση και πίστη προσέρχονται εις την μνήμη της. Έχουμε πολλές μαρτυρίες από ανθρώπους, οι οποίοι έγιναν καλά από διάφορα νοσήματα και προβλήματα τα οποία είχαν, τόσο Ζαγκλιβερινών κατοίκων, όσο και ανθρώπων που δεν είχαν καμία σχέση με την περιοχή και που δεν γνώριζαν την ύπαρξη της Αγίας. Ιδίως δε πολλά άτεκνα ζευγάρια βρήκαν θεραπεία στο πρόβλημα τους και απέκτησαν τέκνα και δι' αυτό τον λόγο δίδουν το όνομα της Αγίας στα τέκνα τους²⁸³.

Άφήγησις Ένυπνίου εὐσεβοῦς γυναικός περί του τόπου ταφῆς της Αγίας Νεομάρτυρος Ακυλίνης

«Δέκα ἡμέρες μετά τήν ἀνεύρεση τῶν ἱερῶν λειψάνων τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος καί Ἀθληφόρου Κυράννης μου συνέβη τό παρακάτω θαυμαστόν γεγονός. Ἡ Ἁγία Κυράννα μοῦ ἐνεφανίσθη σέ ἐνύπνιον καί μου ὁμίλησε γιά τήν φίλη της, ὅπως ἀποκαλοῦσε τήν Ἀγγελίνα, καί ὅτι εἶναι καί μαζί συνυπάρχουν. Μετά ἀπό λίγες ἡμέρες ἐνημέρωσα τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Λαγκαδᾶ, Λητῆς καί Ρεντίνης κ.κ. Ἰωάννην γιά τό ἐνύπνιον πού μέ ἀξίωσε ἡ Ἁγία Κυράννα νά δῶ. Σ' αὐτό τό διάστημα μου ἐνεφανίσθη σε ἐνύπνιον μιά κοπέλλα ἡ ὁποία μου εἶπε ὅτι εἶναι ἡ Ἀγγελίνα και με προέτρεπε να διαβάσω τόν Παρακλητικόν Κανόνα του Ἁγίου Παρθενίου, Ἐπισκόπου Λαμψάκου, διότι χειρουργεῖται ὁ Νικόδημος τῆς Ἱερισσοῦ, λόγω ἀσθενείας τήν ὁποίαν δέν ἐγνώριζε ὁ ἴδιος, τονίζοντας παράλληλα νά μήν ψάχνουμε ἄλλοῦ νά τήν βροῦμε, ἀφοῦ γνωρίζουμε πού εἶναι.

Ἡ Ἁγία Ἀγγελίνα πού μοῦ ἐφανερῶθη στό ἐνύπνιον ἦταν νεαρή σέ ἡλικία, ψηλή κοπέλλα μέ ξανθὰ μαλλιά, ἐξαιρετικῆς ὁμορφιάς καί στεκόταν στήν ἐξωτερική πόρτα πού ὀδηγεῖ στό ἐσωτερικό του Ἱεροῦ Βήματος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Ὁσσης. Μοῦ ἔλεγε πώς πρέπει νά μετρήσω ἑπτὰ βήματα ἀπό τήν πόρτα κοντά στο Ἱερόν του Ναοῦ και μου ὑπέδειξε το σημεῖο που θα σταθῶ, ἀκριβῶς

²⁸³ Μάξιμος Μητράρας, *Ἡ Ἁγία Ακυλίνα ἡ Ζαγκλιβερινή. Μηνύματα ζωῆς, σύγχρονοι προβληματισμοί. Ἀκολουθία – Παρακλητικό Κανόν, Χαιρετισμοί και Εγκώμια*, (Ζαγκλιβέρι : Ἱερός Προσκυνηματικός Ναός Αγίας Ακυλίνης Ζαγκλιβερίου, 2004), σ. 55

άπέναντι, βλέποντας τον τοίχο του Ναού και στο οποίο Επάνω υπήρχετο σημεῖο του Σταυρού. Και συνέχισε η αγία λέγοντας ὅτι ἐκεῖ θα βροῦμε ὅστᾱ Της καί συνέχισε λέγοντας: «πληγή εἰς τὰ ὅστᾱ, πικρόν ὕδωρ ἐρυθρόν». Στή συνέχεια μοῦ ἔδειξε κάτω ἀπό τό χῶμα τὰ ὅστᾱ μαζεμένα σε ἐμβρυϊκή Στάση και το κρανίο βαμμένο με ἔντονο ἐρυθρό χρώμα»²⁸⁴.

Αφήγηση του Μαρτυρίου της Αγίας

«Μετά ἀπό αὐτό η Αγία Αγγελίνα μου διηγήθηκε το φοβερό και ἀπάνθρωπο μαρτύριό της. Πως την είχαν κρεμασμένη ἀπό τα χέρια και την χτυπούσαν με αγκαθωτά ραβδιά και ξύλα, τα οποία ἔβγαζαν μέσα ἀπό ἕνα πιθάρι που ἦταν γεμάτο με ἕνα ἐρυθρό Ὑγρό (δηλητήριο). Τήν είχαν δεμένη σε ἕνα σιδερένιο μηχανήμα βασανιστηρίων, στο οποίο τα πάνω ἄκρα και τα κάτω ἄκρα, ἔχοντάς τα δεμένα σφιχτά πάνω σέ κοφτερές τροχαλίες, και τὰ πλευρά, ἀκουμποῦσαν σέ αἰχμηρά καρφιά πού υπήρχαν πάνω στο μηχανήμα αὐτό. Με την τριβή κομματιάστηκαν τα ρούχα και οι σάρκες Της. Κόπηκαν τὰ ἄκρα σε σημεῖο τέτοιο, που ἴσα να κρέμονται ἀπό το υπόλοιπο σῶμα. Το δηλητήριο που της ἔριχναν οι Τούρκοι της ἔκαψε τις σάρκες και οι πόνοι ἦταν ἀφόρητοι. Κρεμασμένη την χτυπούσαν και την βασάνιζαν ατελείωτες ὥρες. Ἀπό το ανελέητο μαρτύριό της, η γη γύρω της βάρφτηκε κόκκινη. Ἀπό το αἷμα δεν ξεχώριζες τίποτα πάνω στο σῶμα της. Το σῶμα της Αγίας Ἀκυλίνας θάφτηκε στην ἀρχή σε τουρκικό νεκροταφεῖο της περιοχῆς και μετὰ ἀπό τρεῖς ἡμέρες μεταφέρθηκε μυστικά στην Ὅσσα, ὅπου και θάφτηκε σχεδόν δίπλα στην ἀδερφή της, την Αγία Κυράννα, στον Ἱερό Ναό Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν»²⁸⁵.

Αγία Ακυλίνα και τοπική κοινωνία

Στο Ζαγκλιβέρι σώζεται το σπίτι της Αγίας Ακυλίνας, στο οποίο η Αγία ἐκοιμήθη μετὰ το μαρτύριό της. Εἶναι ἕνα χαρακτηριστικό, παλιό Μακεδονικό ἰσόγειο σπίτι 250 ἐτῶν, που ἔχει ἀνακηρυχθεῖ διατηρητέο μνημεῖο ἀπό το Ὑπουργεῖο

²⁸⁴ Ἰωάννης (Τασσιάς), Μητροπολίτης Λαγκαδά, *Χρονικόν της ἐυρέσεως των ἱερῶν λειψάνων της Αγίας ἐνδόξου νεομάρτυρος Ακυλίνης – Αγγελίνης της ἐκ Ζαγκλιβερίου καταγομένης*, (Ὅσσα – Λαγκαδά : Ἱερός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, 2012), σ. 80

²⁸⁵ Ἰωάννης (Τασσιάς), Μητροπολίτης Λαγκαδά, *ο.π.*, σ. 81

Πολιτισμού. Τα τελευταία χρόνια το σπίτι αναστηλώθηκε και μετατράπηκε σε χώρο Προσκυνηματος. Είναι επισκέψιμο όλη την ημέρα²⁸⁶.

Η γιορτή της Αγίας τελείται στις 27 Σεπτεμβρίου, κατά την οποία οργανώνεται μεγάλη πανήγυρη και γίνεται πάνδημη λιτανεία. Ο Δήμος Ζαγκλιβερίου οργανώνει πολιτιστικές εκδηλώσεις με το όνομα «ΑΚΥΛΙΝΕΙΑ» το τρίτο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου. Επίσης, το όνομα της Αγίας φέρει και το πρότυπο Κέντρο Υγείας Ζαγκλιβερίου. Η Αγία είναι η προστάτιδα των νέων της επαρχίας εκείνης και γι' αυτό το όνομά της έχει και ο Σύνδεσμος Ορθοδόξων Νέων²⁸⁷.

Ο Σύνδεσμος Ορθοδόξων Νέων ιδρύθηκε με την πράξη 1260/1994 του Μακαριστού Μητροπολίτου κυρού Νικοδήμου και έλαβε Νομική υπόσταση, ως Σωματείο, με την 186/16-9-2002 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Χαλκιδικής. Προστάτης του Συνδέσμου είναι η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή, η οποία μαρτύρησε στις 27 Σεπτεμβρίου 1764.

Ο Σύνδεσμος λειτουργεί με τις ευλογίες και την υποστήριξη του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ιερισσού, Αγίου όρους και Αρδαμερίου κ.κ. Θεοκλήτου. Εν δυνάμει μέλη του είναι όλοι οι νέοι της Μητροπόλεως από 18 ετών και άνω. Ενεργά μέλη είναι όσοι θεληματικά συμμετέχουν στις εκδηλώσεις και δραστηριότητες του Συνδέσμου.

Στόχοι του συνδέσμου είναι οι παρακάτω:

- α. Η ενίσχυση και προαγωγή της συμμετοχής των Νέων στη ζωή της Εκκλησίας.
- β. Η επικοινωνία των νέων με την τοπική Εκκλησία και η καλλιέργεια σχέσεων συνεργασίας και αλληλοβοήθειας μεταξύ τους.
- γ. Η προστασία των νέων από τις αλλοτριώσεις, τις εξαρτήσεις και τους ποικίλους κινδύνους που τους απειλούν.
- δ. Η συνεργασία και συμπράξη στο ιεραποστολικό, αντιαρειτικό, πνευματικό, κοινωνικό και νεανικό έργο της Ιεράς Μητροπόλεως Ιερισσού Αγίου όρους & Αρδαμερίου.
- ε. Η προσφορά παντός είδους βοήθειας σε νέους για την απελευθέρωση τους από εξαρτήσεις και καταπίεσεις εκ μέρους ολοκληρωτικών εξωορθόδοξων ομάδων και

²⁸⁶ Ιστορικά προσκυνήματα της Ιεράς Μητροπόλεως Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.im-ierissou.gr/index.php/component/content/article/88-2013-12-04-11-25-47/191-2013-12-04-11-54-02#AKYLINA> (Τελευταία ανάκτηση στις 1-6-2018)

²⁸⁷ Ιστορικά προσκυνήματα της Ιεράς Μητροπόλεως Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.im-ierissou.gr/index.php/component/content/article/88-2013-12-04-11-25-47/191-2013-12-04-11-54-02#AKYLINA> (Τελευταία ανάκτηση στις 1-6-2018)

τάσεων και για την επανένταξη τους στον ορθόδοξο, κοινωνικό, πολιτιστικό και πνευματικό χώρο.

στ. Η επικοινωνία, συνεργασία και ανταλλαγή με νέους των Βαλκανίων και άλλων Ορθοδόξων Εκκλησιών, καθώς και με φορείς εσωτερικού και εξωτερικού που αποβλέπουν στους ίδιους σκοπούς.

ζ. Η μελέτη, προβολή και διαφύλαξη της πνευματικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος»²⁸⁸.

«Ο Σύνδεσμος Ορθοδόξων Νέων "Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα":

- Πραγματοποιεί ομιλίες, σεμινάρια, συνέδρια, ημερίδες στην περιοχή της Μητροπόλεως για την ενημέρωση των νέων σε θέματα οικογενείας, νεολαίας και σύγχρονου προβληματισμού.
- Συμπαρίσταται σε άτομα και ομάδες των οποίων προσβάλλονται η προσωπική και κοινωνική υπόσταση, όπως για παράδειγμα μετανάστες, πρόσφυγες, θύματα πολέμου, άτομα με ζωτικές ανάγκες και άλλες ευπαθείς ομάδες.
- Οργανώνει προσκυνηματικές εκδρομές και πολιτιστικές εκδηλώσεις για την προβολή της πνευματικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς.
- Διοργανώνει Χριστουγεννιάτικες και Πασχαλινές εκδηλώσεις σε διάφορες Ενορίες της Μητροπόλεως, καθώς και συνάντηση φοιτητών στην περιοχή της Θεσσαλονίκης.
- Πραγματοποιεί τις Συνάξεις Εφήβων σε συνεργασία με τα Λύκεια και Γυμνάσια της Μητροπόλεως.

Τα μέλη του Συνδέσμου, επίσης, αποτελούν τα Στελέχη των Εκκλησιαστικών Κατασκηνώσεων της Μητροπόλεως. Κεντρική εκδήλωση του Συνδέσμου είναι η Λειτουργική Συνάντηση Νέων, η οποία πραγματοποιείται κάθε χρόνο στις εγκαταστάσεις των Εκκλησιαστικών Κατασκηνώσεων στο Ιερό Προσκύνημα Μεγάλης Παναγίας. Συμμετέχουν νέοι και νέες από όλη την Μητρόπολη, καθώς και από διάφορες Μητροπόλεις της Ελλάδος. Βασικό στοιχείο της συνάντησης είναι η λειτουργική ζωή. Καθημερινά τελούνται οι Ακολουθίες: Μεσονυκτικό, Όρθρος, Θεία Λειτουργία, Εσπερινός, Απόδειπνο και οι Χαιρετισμοί της Θεοτόκου, με τη συμμετοχή όλων των νέων²⁸⁹.

²⁸⁸ Σύνδεσμος Ορθοδόξων Νέων «Αγία Ακυλίνα», *Σχετικά*, στο <https://syndesmosagiaakylina.weebly.com/aboutus.html> (τελευταία ανάκτηση 16-6-2018)

²⁸⁹ Σύνδεσμος Ορθοδόξων Νέων «Αγία Ακυλίνα», *Δράσεις*, στο <https://syndesmosagiaakylina.weebly.com/events.html> (τελευταία ανάκτηση 16-6-2018)

Εικονογραφικές Παραστάσεις

Τη μεταμόρφωση ενός αγίου παρουσιάζει με τον δικό της τρόπο η ορθόδοξη εικονογραφία. Η εικόνα ενός αγίου δεν τον παρουσιάζει όπως ήταν στη φυσική του ζωή, αλλά όπως είναι στην αιώνια ζωή, δηλαδή μέσα στην αγάπη του Θεού²⁹⁰.

Ο άνθρωπος ακόμη λυτρώνεται στην εικόνα από τη χωριστική διάσταση του χρόνου -εναπομένει μόνο η θετική του διάσταση, η οποία ενώνει τους ανθρώπους-, γι' αυτό και γεγονότα που απέχουν μεταξύ τους τοποθετούνται στο ίδιο σκηνικό. Το ίδιο συμβαίνει και με τον χώρο, γι' αυτό δεν υπάρχει η τρίτη προοπτική, η οποία υποδουλώνει τον άνθρωπο στη φυσιοκρατική αναγκαιότητα. Οι εικόνες των αγίων τοποθετούνται στην Εκκλησία και οι άγιοι μετέχουν μαζί με τους πιστούς σε κάθε Θεία Ευχαριστία, κατά την οποία όλοι -ζώντες και κεκοιμημένοι- ενώνονται σε μία ενότητα, μία ενότητα που υπερβαίνει κάθε βιολογική ή κοινωνική διάκριση. Επιπρόσθετα και στα σπίτια τους οι χριστιανοί έχουν εικονίσματα των αγίων, προσεύχονται μαζί τους και επικαλούνται τις πρεσβείες τους στον Θεό²⁹¹.

Οι Νεομάρτυρες αποτελούν ιδιαίτερο κόσμημα για την ελληνική ορθόδοξη Εκκλησία, γι' αυτό και ιστορούνται στις ιερές Εικόνες με ξεχωριστό τρόπο· δηλαδή ως ήρωες της Πίστεως και της Πατρίδας προς δόξα Θεού.

Ως γνωστόν, η τιμητική προσκύνηση των ιερών Εικόνων είναι δόγμα της Ορθοδόξου χριστιανικής πίστεως, διατυπωμένο υπό της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου, το οποίο ακριβώς απορρέει εκ του θεμελιώδους δόγματος της Ενανθρώπισης του Δευτέρου προσώπου της Αγίας Τριάδας, δηλαδή του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, του οποίου η Εικόνα είναι μία μαρτυρία της αληθινής Σάρκωσης του Θεού.

Η οποιαδήποτε ιερή Εικόνα δεν αποτελεί αναπαράσταση ή διακόσμηση, αλλά είναι λατρευτικό αντικείμενο, το οποίο αποτελεί αναπόσπαστον μέρος της Θείας Λειτουργίας, και η Εκκλησία βλέπει σε αυτή την έκφραση της Ορθοδοξίας στο σύνολό της. Η εικόνα αποτελεί μέρος της φανέρωσης της Ιερής Παράδοσης της Εκκλησίας στον ίδιο βαθμό με την γραπτή και την προφορική παράδοση και "ό,τι ό λόγος μεταδίδει διά τής άκοής, ή ζωγραφική τό δεικνύει σιωπηρώς με τήν παράστασιν".²⁹²

²⁹⁰ Στ. Φωτίου, «Η έννοια της Αγιότητας», *ο.π.*, σ. 236

²⁹¹ Στο ίδιο, σ. 237

²⁹² Μ. Βασίλειος, PG 21, 5094. Επίσης στο Μάξιμος (Νικολόπουλος), Μοναχός, «Αί άπεικονίσσεις τής Αγίας Μεγαλομάρτυρος καί αθληφόρου Κυράνης τής Όσσαίας» στην Θεολογική-Αγιολογική

Εικόνες της Αγίας Κυρράνας έχουμε τις παρακάτω:

Σοχός Θεσσαλονίκης:

Στον Ιερό Ναό του Αγίου Γεωργίου Σοχού υπάρχει φορητή εικόνα της Αγίας τοποθετημένη σε προσκυνητάρι (διαστ. 60X42 εκ.), έργο του Σιατιστινού ζωγράφου Χριστοδούλου. Είναι ζωγραφισμένη σε δύο ενωμένες κάθετες σανίδες ξύλου φλαμουριάς και στην β' όψη υπάρχει η σημείωση: «Γέγονε(ν) ή παροῦσα αὕτη ἀγ(ία) εικόν δαπάνη τῆς ἐκ Βυσσώκας μοναχῆς Ἄνυσίας καί ἀφιερῶθη παρά τῆς ἰδίας εἰς τόν ἐν Σοχῷ Ἱερόν Ναόν τόν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μεγαλο(μάρτυρος) Γεωργίου τιμωμένου, διά ψυχι-κὴν αὐτῆς ὠφέλειαν, ἔργον δέ Χριστοδούλου Ἱ. Σιατιστέως, τῆ 21 Ἰουλίου τῷ 1870». Πρόκειται για ολόσωμη παράσταση της Αγίας, γύρω από την οποία απεικονίζονται επτά επί μέρους σκηνές από το φρικτό Μαρτύριό της, τα οποία ο ζωγράφος εμπνεύσθηκε από τον Βίο και το Μαρτύριο της Αγίας, βάσει του κειμένου του Οσίου Νικοδήμου του Αγιορείτου στο «Νέον Μαρτυρολόγιον»²⁹³.

Να σημειώσουμε, ότι στο Εκκλησιαστικό Μουσείο της Ιεράς Μητροπόλεως Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης, το οποίο βρίσκεται στην πόλη του Λαγκαδά, υπάρχουν κάποιες εικόνες, μεταξύ αυτών και της Αγίας Μεγαλομάρτυρος Μαρίνας (1785, προερχομένη αυτή από τις Πέντε Βρύσες), και οι οποίες ανήκουν στη Σχολή της Κουλακιάς ή Χαλάστρας. Αυτές έχουν κοινά χαρακτηριστικά με την εικόνα της Αγίας Κυρράνας του Αγίου Γεωργίου Σοχού²⁹⁴.

Στον Ιερό Ναό του Αγίου Γεωργίου Σοχού υπάρχει μία άλλη, παρόμοια σχεδόν, φορητή εικόνα της Αγίας σε ολόσωμη παράσταση, έργο του ζωγράφου Ιωάννη (Ζαν) Αντωνιάδη. Ο ζωγράφος κατάγεται από το Ηράκλειο της Κρήτης και γεννήθηκε την 17 Ιανουαρίου 1906 στις Σαράντα Εκκλησίες της Ανατολικής Θράκης. Ο πατέρας του Στυλιανός και ο πάππος του Βασίλειος Αντωνιάδης ήταν κι αυτοί ζωγράφοι. Το 1913 η οικογένεια Αντωνιάδου μετακόμισε στην Θεσσαλονίκη, εκεί ο Ιωάννης νυμφεύθηκε και απέκτησε δύο κόρες και ένα γιο. Η εικόνα της Αγίας Κυρράνας, όπως σημειώνεται σε αυτή κάτω αριστερά, είναι «Αφιέρωμα οικογενείας Γεωργ. Κ. Μίτσα»· ενώ δεξιά σημειώνεται: «Ἱ. Ἀντωνιάδης Μενελάου 3 Θεσ/νίκη». Σύμφωνα με πληροφορία που έδωσε ο ίδιος, κατά το 1999, στον Πανεπιστημιακό

Ημερίδα *Τὰ περί τοῦ Μαρτυρίου τῆς Αγίας Κυρράνης εἰς τὰ κείμενα τῶν Μαρτυριολογίων καί εἰς τήν ἀνιστόρησιν τῶν Ἱερῶν αὐτῆς Ἐικόνων*, Ὅσσα Λαγκαδά, 28-2--2012

²⁹³ Μάξιμος (Νικολόπουλος), Μοναχός, «Αἱ ἀπεικονίσεις τῆς Αγίας Μεγαλομάρτυρος καί ἀθληφόρου Κυρράνης τῆς Ὁσσαίας», *ο.π.*, σ. 2

²⁹⁴ Στο ίδιο, σσ. 2-3

Καθηγητή κ. Απόστολο Αθ. Γλαβίνα, η εικόνα αυτή φιλοτεχνήθηκε πριν το 1950 ή κατά την δεκαετία πάντως του 1950. Κατά δήλωσή του, στον ανωτέρω Ιερό Ναό θα έπρεπε να υπάρχει και δεύτερο δικό του έργο της Αγίας, το οποίο όμως δεν έχει ακόμα εντοπισθεί²⁹⁵.

Νιγρίτα Σερρών:

Στον Ιερό Ναό του Αγίου Αθανασίου Σύρπας στη δυτική Νιγρίτα, βρίσκεται φορητή εικόνα της Αγίας σε ολόσωμη παράσταση (διαστ. 52X 41), ζωγραφισμένη σε αυτόξυλο καστανιάς. Αυτή παρουσιάζει αναμφισβήτητη ομοιότητα με τις εικόνες της Αγίας σην Ι. Ναό Αγίου Γεωργίου Σοχού, με τη διαφορά ότι η εικόνα στον Άγιο Αθανάσιο της Νιγρίτας έχει εμφανέστατα λαϊκό-απλοϊκό χαρακτήρα· ανήκει δε αυτή στο β' μισό του 19ου αιώνα και είναι αφιέρωμα προφανώς των μονίμων κατοίκων της Όσσας.

Στον Ι. Ναό του Αγίου Γεωργίου Νιγρίτας, που τυπικά είναι μία τρίκλιτη μεταβυζαντινή βασιλική με γυναικωνίτη στο δυτικό τμήμα και δίρριχτη στέγη με ξύλινη οροφή, υπάρχει φορητή εικόνα της Αγίας σε ολόσωμη παράσταση (διαστ. 57,5X44 εκ.), η οποία φέρει χρονολογία κατασκευής το έτος 1871. Οι ομοιότητες της εικόνας αυτής με εκείνη στον Ι. Ναό του Αγίου Αθανασίου Νιγρίτας είναι πολλές²⁹⁶

«Στίς ἑπτὰ σκηνές τῆς Εἰκόνας τῆς Ἁγίας στόν Ἱ. Ναό τοῦ Αγίου Γεωργίου Νιγρίτας (τρεις ἀπό ἀριστερά, τρεις ἀπό δεξιά καί μία κάτωθεν αὐτῆς), διακρίνουμε τίς ἐξῆς ἀναγραφόμενες παραστάσεις: α΄. Ἡ Ἁγία ἔμπροσθεν τοῦ κριτοῦ· β΄ Ἡ Ἁγία ἐν φυλακῇ· γ΄ Δίδουσι τῇ Ἁγίᾳ διά τῆς βίας τροφήν· δ΄ Δέρεται ἡ Ἁγία παρά τοῦ Γιαννιτσάρου· ε΄ Βασανίζεται ἡ Ἁγία παρά τῶν Γιαννιτσάρων· στ΄ Ἡ Ἁγία ἐν φυλακῇ τελειοῦται· ζ΄ Τό λείψανον τῆς Ἁγίας ἐξηπλωμένον. οἱ ἴδιες παραστάσεις υπάρχουν καί σην Εἰκόνα τῆς στον Ἱ. Ναό του Αγίου Αθανασίου Νιγρίτας»²⁹⁷.

Γενικώς, οἱ Εἰκόνες τῆς Αγίας, τόσο στο Σοχό, όσο καί σην Νιγρίτα, ἔχουν ομοιότητες καί φιλοτεχνήθηκαν σε μικρά μεταξύ τους χρονικά διαστήματα. Οἱ εἰκόνες βέβαια του Σοχού υπερέχουν κατά πολύ σην τεχνοτροπία ἀπό εκείνες τῆς Νιγρίτας. Ἐχει παρατηρηθεῖ ἐπίσης διασπορά τῶν Εἰκόνων τῆς Αγίας Κυράννας σε

²⁹⁵ Απόστολος Γλαβίνας, *Φορητές Εἰκόνες τῆς Αγίας Κυράννας ἐκτός Ὀσσας, Φιλοτεχνία, Ἀφιέρωμα εἰς τόν Μητροπολίτην Γέροντα Χαλκηδόνα Ἀθανάσιον Παπᾶν*, (Αθήνα : Εταιρία Μελέτης τῆς καθ ημάς Ανατολῆς, 2011), σ. 407

²⁹⁶ Μάξιμος (Νικολόπουλος), Μοναχός, «Αἱ ἀπεικονίσεις τῆς Αγίας Μεγαλομάρτυρος καί ἀθληφόρου Κυράννης τῆς Ὀσσαίας», *ο.π.*, σ. 3

²⁹⁷ Στο ἴδιο, σ. 5

διάφορους τόπους περιμετρικά της Όσσας, που σχετίζεται με Οσσαίους, οι οποίοι δραστηριοποιήθηκαν κατά καιρούς επαγγελματικώς σε τόπους πλησίον της γενέτειράς τους.

Όσσα (Βυσσόκα) Λαγκαδά:

Στο υπέρθυρο του Ι. Ναού της Αγίας Κυράννας στην Όσσα Λαγκαδά υπάρχει σύγχρονο ψηφιδωτό της Αγίας, το οποίο φέρει τις παρακάτω επιγραφές: « Η ΑΓΙΑ/ΚΥΡΑΝΝΑ/Η ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΣ» (άνω), «Δέησις/οικ. Χρήστου Καβαρλή» (κάτω αριστερά), και «Ιερά Μονή Αγίων/Κηρύκου και ΊουλίττηςΑΉλιΘ' (1999)» (κάτω δεξιά). Στον Νάρθηκα του ίδιου Ι. Ναού, υπάρχει τοποθετημένη πάνω σε προσκυνητάριο μεγάλη φορητή εικόνα της Αγίας σε ολόσωμη παράσταση (διαστ. 118,3 X 57,8X4 εκ.). Παρά τους πόδας της Αγίας αναγράφονται τα εξής: «χειρός Μιτάκου/Σταματιάδου», περίοδος 1897. Στο κέντρο επίσης του Ι. Ναού, προς τα αριστερά, υπάρχει πάνω από τη λάρνακα της Αγίας μεγάλη φορητή εικόνα της σε ολόσωμη παράσταση (διαστ. 117,5X 58,5 εκ.), η οποία φέρει την παρακάτω περιγραφή: «ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ/ Κων-τίνου ΑΓΓΕΛΟΥ ΧΑΡΗ 1968» (κάτω αριστερά). Απέναντι ακριβώς υπάρχει σε προσκυνητάριο μία άλλη μεγάλη φορητή Εικόνα τής Αγίας σε ολόσωμη παράσταση (διαστ. 134,5X73,5X5 εκ.), στην οποία αναγράφεται: «Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΑΝΝΑ/ΝΕΑ ΜΑΡΤΥΣ/ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ» (άνω), και «Χειρί Χριστοδούλου Ί (;) Σιατιστέως» (κάτω δεξιά), περίοδος 1871.

Λίγο πριν την λάρνακα της Αγίας υπάρχει, επίσης σε προσκυνητάριο, ευμεγέθης φορητή Εικόνα της Αγίας σε ολόσωμη παράσταση (διαστ. 81,2X55,5X3 εκ.), έργο του 1850. Σε μία τοιχογραφία στο βόρειο κλίτος, στο κέντρο του Ι. Ναού, απεικονίζεται και πάλι η Αγία σε ολόσωμη παράσταση (διαστ. 3X2,50 μ.). Στο κάτω μέρος της Εικόνας υπάρχει η εξής επιγραφή: «Δωρεά οικ. γεωργίου Σιδηροπούλου». Αυτή φιλοτεχνήθηκε από τον αγιογράφο Θεοφάνη Βουτσινά κατά τη 10ετία του 1980. Στο τέμπλο (αριστερά) υπάρχει φορητή εικόνα της Αγίας σε ολόσωμη παράσταση (διαστ. 1,30X74 εκ.). Σε αυτήν αναγράφονται τα εξής: «Η/ΑΓΙΑ ΚΥ/PAN/NA/ Η/ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ» (άνω), «ΑΦΙΕΡΩΜΑ οικογενεί-ας/Αθ. Μουρδουκούτα/1969» (κάτω αριστερά), και «Έργον/Διονυσίου και /Μητροφάνους/Άγιον Όρος» (κάτω δεξιά). Εντός του Ι. Βήματος, η Αγία απεικονίζεται σε ευμεγέθη ολόσωμη παράσταση στην ανατολική κεντρική θυρίδα (παραθύρου), σε ένα ωραίο σύγχρονο υαλογράφημα (βιτρό). Στον γυναικωνίτη του Ι.

Ναού υπάρχει ακόμη μία μικρή φορητή εικόνα (διαστ. 54X 39X3 εκ.), στην οποία παρίστανται σε ολόσωμη παράσταση η Αγία Αναστασία η Φαρμακολύτρια (αριστερά) και η Αγία Κυράννα (δεξιά). Πρόκειται για έργο του 19ου αιώνα, το οποίο φέρει στο κάτω μέρος το όνομα του αγιογράφου: « Έ... Ίω[άννου;]». Τέλος, στο αριστερό Παρεκκλήσιο του Αποστόλου Θωμά, υπάρχει και εδώ μία τοιχογραφία της Αγίας, σε ευμεγέθη ολόσωμη παράσταση, με την επιγραφή: «Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΑΝΝΑ/πολιοῦχος Ὁσσης», φιλοτεχνηθεί το 2001»²⁹⁸.

Στον Ι. Ναό των Αγίων Παμμεγίστων Ταξιαρχών Ὁσσας, υπάρχει αναρτημένη σε κίονα, κατά το δεξιό μέρος, μεγάλη φορητή εικόνα της Αγίας σε ολόσωμη παράσταση (διαστ. 164,5X82,4X5,8 εκ.), η οποία φιλοτεχνήθηκε κατά τα τέλη του 19ου με αρχές του 20ου αιώνας. Στο κέντρο περίπου του ανωτέρω Ι. Ναού, κατά το αριστερό μέρος, υπάρχει σε προσκυνητάριο μικρή φορητή εικόνα της Αγίας σε ολόσωμη παράσταση (διαστ. 40,2X30 εκ.), αντίγραφο της Εικόνας του ομώνυμου Ι. Ναού της στην Ὁσσα, της περιόδου 1871(;), αυτή μεταφέρθηκε προσφάτως μέσα εκ τού αυτού πάλι Ι. Ναού. Επ' αυτής αναγράφονται τα εξής: «Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΑΝΝΑ/ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ» (άνω), και «Παναγία Πεντεβρουσιώτισσα ρΒΑ (2001) « (κάτω αριστερά).

Μία φορητή Εικόνα της Αγίας σε πορτραίτο (διαστ. 26X22 εκ.), βρίσκεται σήμερα ως οικογενειακό κειμήλιο στην πατρική οικία τού Οσσαίου Προέδρου της Δημοκρατικής Αναγέννησης κ. Στυλιανού-Ἀγγέλου Παπαθεμελή, την οποία κληρονόμησε από τον ιερέα πάππου του. Αυτή ανήκει στο β' μισό τού 19ου αιώνας και φέρει την επιγραφή: «Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΑΙΝΑ».

Στο Μακεδονικό Ημερολόγιο του 1909, ο συγγραφέας Σιώρης ο Μακεδών, αναφερόμενος στην Βυσόκαν, κάνει σύντομη αναφορά στην Νεομαρτύρισαν Κυράνναν την Βυσοκινήν, ενώ ειδική μνεία κάνει και για μία Εικόνα της, λέγοντας τα εξής: «Οἱ ἀγιογράφοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (τοῦ Μαρτυρίου της, 1751), διέσωσαν εἰκόνα τινά, ἣν ἀφιέρωσαν εἰς τὴν Βυσόκαν, σφζομένην ἔτι καὶ σήμερον, καὶ ἣς πανομοιότυπος μὲ ἐλληνικά ψηφία ἐπίσης ἐγένετο βραδύτερον ἄλλη, σφζομένη ἐν τῷ

²⁹⁸ Μάξιμος (Νικολόπουλος), Μοναχός, «Αἱ ἀπεικονίσεις τῆς Αγίας Μεγαλομάρτυρος καὶ ἀθληφόρου Κυράνης τῆς Ὁσσαίας», *ο.π.*, σσ. 4-5

Ἰερῶ ναῶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν Θεσσαλονίκη». Ο ἴδιος ἐπίσης παραθέτει τὴν εἰκόνα αὐτὴ σε πορτραῖτο φωτογραφία²⁹⁹.

Θεσσαλονίκη:

Δυστυχῶς ο ρηθείς Ι. Ναός του Ἁγίου Νικολάου (τοῦ Τρανού) αποτεφρώθηκε με ολόκληρη σχεδόν τὴν ἐνορία κατὰ τὴν πυρκαγιά τῆς 5 Αυγούστου 1917· διεσώθη ὅμως ο Βυζαντινός Ι. Ναός τῆς Παναγίας των Χαλκέων. Στὴν θέση τοῦ Ἰ. Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου, στὴν ἀνατολική πλευρά τῆς σημερινῆς πλατείας δικαστηρίων, παρά τὴν Εγνατία οδὸ, βρίσκεται σήμερα ἓνας μικρότερος Ἰ. Ναός³⁰⁰.

Ὅσον ἀφορᾷ στὴν Εἰκόνα τῆς Ἁγίας Κυράννας στὸν Ι. Ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Θεσσαλονίκης, αὐτὴ ἐγένε παρανάλωμα τοῦ πυρός. Σημειωτέον, ἐπίσης, ὅτι δὲν ἔχει ἐντοπισθεῖ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Σιώρη ἀναφερόμενη πανομοιότυπος εἰκόνα τῆς Ἁγίας στὴν Βυσόκαν ἢ Βυσσώκαν-Ὅσσα Λαγκαδά.

Στὸν Ι. Ναὸ Ἁγίου Ἀθανασίου Θεσσαλονίκης (Εγνατίας 87) ὑπάρχει μεγάλη φορητὴ Εἰκόνα τῆς Ἁγίας Κυράννας σε ολόσωμη παράσταση. Κάτω ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ πόδι αὐτῆς ἀναγράφονται τὰ παρακάτω: «Παῦ-λος Δ. Ζωγραφόπουλος Θεσ/νίκη 1920». Κάτω δε ἀπὸ τὴν ἀναπαράσταση τῆς Ἁγίας ὑπάρχουν ἕξι σκηνές ἀπὸ τὸ Μαρτύριο αὐτῆς, καθὼς καὶ μία ἑβδομη παράσταση στὸ κάτω μέρος τῆς Εἰκόνας.

Στὸν Ι. Ναὸ τῆς Ἀχειροποιήτου Θεσσαλονίκης, οἱ ἐκεῖ Ὁσσαῖοι τιμῶν πανηγυρικῶς τὴν μνήμην τῆς Ἁγίας, τὴν Κυριακὴ μετὰ τὴν 8ην Ἰανουαρίου, καθὼς ὑπάρχει μεγάλη Εἰκόνα αὐτῆς σε ολόσωμη παράσταση με ἐπιγραφή: «Ἡ Ἁγία Κυράννα ἢ Νεομάρτυς καὶ Θαυματουργὸς», ἔργον «Ἀναξία χειρὶ Πέτρου Κ. Κορωνάκη, αἴξδ' (1964)».

Πέραν τούτων, ἡ Ἁγία Κυράννα ἀπεικονίζεται καὶ σε σύγχρονες φορητὲς εἰκόνες πάντων των ἐν Θεσσαλονίκη Ἁγίων, καθὼς καὶ των ἐνδόξων Νεομαρτύρων τῆς αἰγιότου αὐτῆς πόλης, των ὁποίων τὰ πρωτότυπα βρίσκονται σε διαφόρους Ι. Ναοὺς αὐτῆς καὶ κυκλοφοροῦν ἐπίσης ὡς χάρτινα εἰκονάκια.

Λαγκαδάς:

Στὸν Μητροπολιτικὸ Ι. Ναὸ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς Λαγκαδά, ὑπάρχει στὸ μεσαῖο κεντρικὸ πεσσὸ μία μεγάλη τοιχογραφία τῆς Ἁγίας σε ολόσωμη παράσταση

²⁹⁹ Μάξιμος (Νικολόπουλος), Μοναχός, «Αἱ ἀπεικονίσεις τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος καὶ ἀθληφόρου Κυράννης τῆς Ὁσσαίας», *ο.π.*, σ. 5. Ἐπίσης ἡ ἀναφερθεῖσα εἰκόνα ὑπάρχει στὸ Σιώρη Μακεδόνας, «Ἡ ἐλληνορθόδοξη Κωμόπολις Βυσόκα», *Μακεδονικόν Ἡμερολόγιον*, Ἔτος Β', 1909, σσ. 203-205

³⁰⁰ Βασίλης Δημητριάδης, *Τοπογραφία τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας 1430-1912*, (Θεσσαλονίκη : Αφοῖ Κυριακίδη, 1983), σ. 253

(ύψους 3 περίπου μ.), η οποία φιλοτεχνήθηκε το 1968, και η οποία επιγράφεται ως εξής: «Η ΑΓΙΑ/ΚΥΡΑΝΝΑ» (άνω) και «ΔΕΗΣΙΣ/ΑΔΕΛ-ΦΩΝ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ» (κάτω αριστερά). Στον γυναικωνίτη του ίδιου Ι. Ναού υπάρχουν και δύο μικρές φορητές Εικόνες της Αγίας, οι οποίες φιλοτεχνήθηκαν κατά την δεκαετία του 1950»³⁰¹.

Στο Εκκλησιαστικό Μουσείο Λαγκαδά, πλησίον της εισόδου, υπάρχει σε προσκυνητάριο φορητή Εικόνα της Αγίας σε πορτραίτο (διαστ. 60,5X46 εκ.). Η Εικόνα αυτή βρισκόταν πριν στον γυναικωνίτη του Ι. Ναού των Αγίων Παμμεγίστων Ταξιαρχών Όσας. Στο κάτω μέρος της Εικόνας αναγράφονται τα εξής: «Διά χειρός Άγγελου Χατζή Γεωργίου εκ Ζάροβας γέγονε κατά τό 1870». Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ζάροβα είναι η Νικόπολις Λαγκαδά»³⁰².

Στο εσωτερικό Παρεκκλήσιο του Αγίου Αντωνίου του Μητροπολιτικού μεγάρου Λαγκαδά, σε τοιχογραφία του 2011, άνω αριστερά της εισόδου, απεικονίζεται η Αγία σε μικρό πορτραίτο. Απεικονίσεις της Αγίας έχουμε επίσης και σε όλους σχεδόν τους Ι. Ναούς της δεκαετίας του 1990 στην οικεία Μητρόπολη. Μία δε μεγάλη τοιχογραφία σε ολόσωμη παράσταση της Αγίας βρίσκεται αριστερά της εισόδου του Ι. Ναού Γενεσίου της Θεοτόκου στις Πέντε Βρύσες.

Στο Μητροπολιτικό μέγαρο Λαγκαδά υπάρχει ένα επιγονάτιο, δωρεά του οικείου ιεράρχου κ. Ιωάννου, στο οποίο απεικονίζεται η Αγία σε πορτραίτο. Πρόκειται για αντίγραφο της προειρημένης Εικόνας του προσκυνηταρίου του Εκκλησιαστικού Μουσείου Λαγκαδά, το οποίο φιλοτεχνήθηκε από την εταιρεία Θεσ/νίκης «ΚΕΝΤΗΜΑ ΑΒΕΕ». Είναι δε αυτό, σύμφωνα με υπάρχουσα επιγραφή: «Ενθύμιον πανηγύρεως/Ι. Ν. ΑΓ. ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ/ ΚΑΒΑΛΑΡΙΟΥ/2011». Ο ρηθείς ιεράρχης κ. Ιωάννης έχει ως κτήμα του και δύο εγκόλπια με σμάλτα, στα οποία απεικονίζεται η Άγια σε πορτραίτο. Αμφότερα φιλοτεχνήθηκαν το 2011.

Στην Αίθουσα Συνεδριάσεων του Πνευματικού Κέντρου Λαγκαδά υπάρχει μεγάλη φορητή εικόνα της Αγίας (διαστ. 1,42X79,5 εκ.), περιγραφόμενη: «Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΑΝΝΑ/Η ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ», φιλοτεχνημένη το 1968. Στο κάτω μέρος της Εικόνας (δεξιά) σημειώνεται το όνομα του αγιογράφου: «Χ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ».

³⁰¹ Μάξιμος (Νικολόπουλος), Μοναχός, «Αί απεικονίσεις της Αγίας Μεγαλομάρτυρος και αθληφόρου Κυράνης της Όσσαίας», *ο.π.*, σ. 6

³⁰² Στο ίδιο, σσ. 6-7

Στο τέμπλο του Ι. Ναού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου Λαγκαδά, στην βόρεια είσοδο του Ι. Βήματος, υπάρχει φορητή Εικόνα της Αγίας σε ολόσωμη παράσταση (διαστ. 90X70 εκ.), έργο του 1989. Σε αυτήν αναγράφονται τα εξής: «Ἡ Ἁγία Νεομάρτυς/ΚΥΡΑΝΝΑ" (ἄνω), καί "ΔΕΗΣΙΣ/ΟΙΚΟΓ. ΒΑΣ. ΑΓ. ΧΑΤΖΗ» (κάτω δεξιά).

Στον Ι. Ναό της Αγίας Παρασκευής Κολχικού Λαγκαδά υπάρχει μικρή φορητή Εικόνα της Αγίας, έργο του 1868, η παλαιότερη ίσως στην επαρχία Λαγκαδά, την οποία εντόπισε πρόσφατα ο Λέκτορας της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ. κ. Τρύφωνας Τσομπάνης»³⁰³.

Άγιον Όρος, Λαυρεωτική Σκήτη Κausοκαλυβίων:

Στο Κυριακό της Αγίας Τριάδος της Λαυρεωτικής Σκήτης των Κausοκαλυβίων υπάρχει η παλαιότερη, προφανώς, απεικόνιση της Αγίας. Είναι μία τοιχογραφική απεικόνιση, χαρακτηριζόμενη ως η πρώτη ίσως απεικόνιση γυναίκας εντός του κυρίως Ιερού Ναού Αγιορείτικου κτίσματος και μάλιστα Νεομάρτυρος γυναίκας. Στην τοιχογραφία αυτή, η Αγία απεικονίζεται με διάκριση σε πορτραίτο μαζί με τον Νεομάρτυρα Άγιο Μιχαήλ του εκ Γρανίτσης Αγράφων (+21-3-1544) στο τόξο του παραθύρου του αριστερού χορού του Κυριακού (αριστερά ο Άγιος Μιχαήλ και δεξιά η Αγία Κυράννα). Μάλιστα υπάρχει και η παρακάτω επιγραφή: «ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΜΙΧΑΗΛ Κ'(ΑΙ) ΚΥΡΑ' (ἄνω)/οί νέοι οί ἐν Θεσσα-λονίκη» (κάτω). Άξιο παρατήρησης είναι ότι η Αγία επιγράφεται ως «ΚΥΡΑ'», εκτός κι εάν τα λοιπά γράμματα τα έχει καλύψει ο σουβάς (δεξιά): πράγμα απίθανο, για το λόγο ότι θα έπρεπε να υπήρχε διαχωρισμός μεταξύ των δύο γραμμάτων "NN" ή να αναγράφονταν όλο το όνομα στο ίδιο πάλι μέρος, όπως συμβαίνει και με τον Νεομάρτυρα Μιχαήλ»³⁰⁴.

Αγιογράφος του Κυρίως Ιερού Ναού του Κυριακού της Λαυρεωτικής Σκήτης των Κausοκαλυβίων, κατά την πρώτη δεκαπενταετία του δευτέρου μισού του 18ου αιώνα, τον καιρό κατά τον οποίο μαρτύρησε η Αγία Κυράννα (+28-2-1751), ήταν ο Ιερομόναχος Παρθένιος από την Φουρνά των Άγραφων, ο Πνευματικός και ζωγράφος, ο Σκούρτος. Πρόκειται για μία πνευματική και καλλιτεχνική μορφή του Αγίου Όρους, ο οποίος ασκήθηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στο Λαυρεωτικό Κελί του Αγίου Γεωργίου, του επονομαζόμενου "τῶν Σκουρταίων", των

³⁰³ Μάξιμος (Νικολόπουλος), Μοναχός, «Αἱ ἀπεικονίσεις τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος καὶ ἀθληφόρου Κυράννης τῆς Ὀσσαίας», *ο.π.*, σ. 7

³⁰⁴ Στο ίδιο, σσ. 7-8

Καρυών. Ο Παρθένιος ήταν και υμνογράφος, συνδεόταν στενά με τον Όσιο Νικόδημο τον Αγιορείτη, έκειρε μεγαλόσχημο τον πρώην Μητροπολίτη Κορίνθου Άγιο Μακάριο Νοταρά και ήταν Πνευματικός (περί το 1788) του Όσιου Γέροντος Ιεροθέου, ιδρυτού της Ιεράς Μονής Προφήτου Ηλιού Ύδρας (πρβλ. Παταπίου (Μοναχού) Κausοκαλυβίτου, «Ιερομόναχος Παρθένιος ό έκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων, ό πνευματικός καί ζωγράφος, ό Σκούρτος», Ανάτυπο από το περιοδικό "Γρηγόριος ο Παλαμάς", τευχ. 809, Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 563-624)»³⁰⁵.

Σε ό,τι αφορά την απεικόνιση του Νεομάρτυρος Μιχαήλ του εξ Αγράφων μαζί με την Αγία Κυράννα την Οσσαία, αυτό ερμηνεύεται διότι και οι δύο μαρτύρησαν στη Θεσσαλονίκη. Υπάρχει, προφανώς και δεύτερος ιδιαίτερος λόγος. Στον υπ' αριθ. 163 κώδικα των Κausοκαλυβίων (ἔτ. 1903, σελ. 291-313), παραδίδονται δύο Κανόνες της Αγίας Κυράννας, ενώ συμπεριλαμβάνεται και ένας Κανόνας στον Νεομάρτυρα Μιχαήλ των εξ Αγράφων (σελ. 313 κ. Ε.), ο οποίος επιγράφεται ως «ποίημα Χριστοφόρου Μοναχοῦ τοῦ έκ τῆς τοῦ Προδρόμου Σκήτewς τῶν Ἰβήρων». Συντάκτης όμως της Ακολουθίας της Αγίας Κυράννας είναι ο ίδιος ο Μοναχός Χριστόφορος ο Ιβηροσκητιώτης, ο εκ της Καλύβης των Εισοδίων της Θεοτόκου. Η σύνθεση της Ακολουθίας αυτής, αποτελεί καρπό συνεργασίας του Χριστοφόρου με τον Όσιο Νικόδημο τον Αγιορείτη και κατ' επέκταση με τον αγιογράφο Παρθένιο Σκούρτο. Ενδέχεται επίσης να υπήρχε και μία άλλη συνεργασία, την οποία να προκάλεσε η ύπαρξη Οσσαίων ασκητών στην Καλύβη του Αγίου Χαραλάμπους Κausοκαλυβίων εκείνο τον καιρό (πρβ. Πασχαλίδη Συμεών Α., Τό ύμναγιολο-γικό ἔργο τῶν Κολλυβάδων, ώς ἄν., σελ. 252-253)»³⁰⁶.

Στον Ι. Ναό του Αγίου Χαραλάμπους της ομώνυμης καλύβας της Λαυρεωτικής Σκήτης των Κausοκαλυβίων, βρίσκεται μία φορητή Εικόνα της Αγίας σε πορτραίτο (διαστά. 27X21 εκ.), επιγραφομένη: «Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΑΝΝΑ». Είναι της ίδιας τεχνοτροπίας με εκείνη του κ. Παπαθεμελή, προφανώς έργο του ίδιου αγιογράφου. Στην Καλύβη αυτή, χρονολογούμενη από την εποχή του Οσίου Ακακίου του Κausοκαλυβίτου (+1730), μόνασαν Οσσαίοι Μοναχοί. Συμφώνα με γραπτές μαρτυρίες, την Καλύβη του Αγίου Χαραλάμπους την αγόρασε, εκ της Ί. Μονής Λαύρας, ο Λαυριώτης Ιερομόναχος Αυξέντιος κατά το β' μισό του 19ου αιώνα· αυτός παλαιότερα ήταν διορισμένος στον Άγιο Χαράλαμπο Θεσσαλονίκης ως Πνευματικός

³⁰⁵ Στο ίδιο, σ. 8

³⁰⁶ Μάξιμος (Νικολόπουλος), Μοναχός, «Αί απεικόνισεις τῆς Αγίας Μεγαλομάρτυρος καί αθληφόρου Κυράννης τῆς Ὀσσαίας», ο.π., σσ. 8-9

για πολλά έτη. Σε αυτήν έζησε με δύο πνευματικά του τέκνα, τα οποία έφερε από την Θεσσαλονίκη. Αυτοί κατάγονταν από την Όσσα και οι ίδιοι έφεραν στην Καλύβα την Εικόνα της Αγίας Κυράννας. Τα μοναχικά τους ονόματα ήταν Νάρκισσος και Ισίδωρος. Ο Ισίδωρος είχε φέρει και τον μικρό γιο του, ο οποίος έγινε Μοναχός με το όνομα Γρηγόριος. Ο Γρηγόριος εργάστηκε πολύ καιρό στην Καλύβα, αλλά, εκ φθόνου του διαβόλου, την εγκατέλειψε και πορεύθηκε στα Βοδενά, όπου εκεί κατέληξε κακώς. Ο Μοναχός Νάρκισσος φέρεται και ως Δίκαιος το 1886, ο δε Γέρων Ισίδωρος έλαβε υποτακτικό κάποιον Σκαρπαλέζων στο επίθετο, καταγόμενο από τα Φιλιατρά Κυπαρισσίας (πρβ. Μαξίμου (Γερομονάχου) Καυσοκαλυβίτου), Ασκητικές μορφές και διηγήσεις από τον Άθω, Άγιον Όρος, δεύτερη ανατύπωση, Ίούλιος 2006, σελ. 140-141)»³⁰⁷.

Ζαγκλιβέρι Λαγκαδά:

Στον Ι. Ναό του Αγίου Γεωργίου Ζαγκλιβερίου βρίσκεται μία φορητή εικόνα (διαστ. 27X12,5 εκ.), στην οποία εικονίζονται σε ολόσωμη παράσταση η Αγία Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή (αριστερά) και η Αγία Κυράννα η Οσσαία (δεξιά). Στο κάτω μέρος της Εικόνας (δεξιά) αναγράφονται τα εξής: «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Παναγιώτου Άνα-γνώστου, Άγιον Όρος 1913». Η συνύπαρξη των δύο Νεομαρτύρων γυναικών, εξηγείται από το γεγονός ότι προέρχονταν από χωριά της επαρχίας Λαγκαδά, και μάλιστα μαρτύρησαν σε μικρή χρονική απόσταση η μία από την άλλη: η Αγία Κυράννα την 28 Φεβρουαρίου 1751 και η Αγία Ακυλίνα την 27 Σεπτεμβρίου 1764. Η εικόνα αυτή τυπώθηκε σε πολλά αντίγραφα κατ' ευθείαν σε ξύλο το 2011, με ψηφιακή μέθοδο, υπό του εφημερεύοντος εις τον Ι. Ναό Αγίου Γεωργίου Ζαγκλιβερίου Πρωτοπρεσβυτέρου π. Παναγιώτου Κορκόντζιλα»³⁰⁸.

Κιλκίς:

Στον Μητροπολιτικό Ί. Ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Κιλκίς, υπάρχει μεγάλη Εικόνα της Αγίας σε ολόσωμη παράσταση (διαστ. 80X54,5 εκ.), η οποία φέρει τις παρακάτω επιγραφές: «Άφιέρωμα/τῶν ἐν Κιλκίς κατ. Βυσσωκινῶν.- 1954» (κάτω αριστερά), και: «Ν. Π. Γεωργιάδης/Θεσ/ νίκη» (κάτω δεξιά).

³⁰⁷ Μάξιμος (Νικολόπουλος), Μοναχός, «Αἱ ἀπεικονίσεις τῆς Αγίας Μεγαλομάρτυρος καὶ ἀθληφόρου Κυράννης τῆς Όσσαίας», ο.π., σ 9

³⁰⁸ Στο ίδιο, σ. 9

Κωνσταντινούλη (Φανάριον):

Η Α.Θ.Π. ο Οικουμενικός Πατριάρχης Κ Πόλεως κ.κ. Βαρθολομαίος έχει ως κτήμα του μία φορητή Εικόνα της Αγίας (διαστ. 70X50 εκ.), η οποία είναι δωρεά του Σεβ. Μητροπολίτου Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης κ. Ιωάννου κατά την επίσκεψη του στο Λαγκαδά (10-12 Οκτωβρίου 2011), επί τη ευκαιρία της ιεράς επετείου των 260 ετών από του Μαρτυρίου της Μεγαλομάρτυρας Κυράννας. Πρόκειται για σύγχρονο ωραίο έργο του έτους 2011, το οποίο φέρει το όνομα του καλλιτέχνη αγιογράφου: "ΧΕΙΡ Θ. ΒΟΓΔΑΝΟΥ" (κάτω δεξιά).

Ι. Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου Πεντέλης:

Στα χέρια του Ιερομονάχου Νεκταρίου από την Ι. Μονής Κοιμήσεως της Θεοτόκου Πεντέλης, βρίσκεται κληρονομικά μία μικρή φορητή Εικόνα της Αγίας, η οποία μεταφέρθηκε, σύμφωνα με μια πληροφορία, από τους προγόνους του από την Μικρά Ασία.

Ι. Ναός Νέου Οσιομάρτυρος Παύλου εις Αροανίαν Καλαβρύτων:

Στον Ι. Ναό του Νέου Οσιομάρτυρος Παύλου στην Αροανίαν Καλαβρύτων, απεικονίζεται η Αγία σε ολόσωμη τοιχογραφία στην κάθετη πλευρά του αριστερού κλίτους. Αυτή φιλοτεχνήθηκε το 2000 από τον αγιογράφο Κωνσταντίνο Γιωτάκη.

Παραλειπόμενα:

Σημειώνεται, ότι από το 2010 και μετά τυπώθηκαν σε διάφορα μεγέθη και πολλές χάρτινες Εικόνες της Αγίας από τον Σεβ. Μητροπολίτη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης κ. Ιωάννη, οι οποίες κολλήθηκαν επί ξύλου προς ευρεία κυκλοφορία. Αυτές είναι αντίγραφα των παλαιότερων Εικόνων της Αγίας στην Όσσα και το Σοχό και κοσμούν επίσης τα εξώφυλλα του, από της οικείας Μητροπόλεως, εκδιδόμενου από του 2010 περιοδικού, με τον τίτλο «Ορθόδοξα Μηνύματα». Η δε Εικόνα του 1870, εκ του Ι. Ναού του Αγίου Γεωργίου Σοχού, κοσμεί και το από της ίδιας Μητροπόλεως εκδοθέντα το 2011 «Χρονικόν τῆς εὐρέσεως τῶν Ἱερῶν Λειψάνων τῆς Ἁγίας Κυράννης», καθώς και το Ημερολόγιο αυτής του 2012³⁰⁹.

Εικόνα επίσης της Αγίας, επιγραφομένη: «Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΑΝΝΑ /ΠΟΛΙΟΥΧΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝ. ΟΣΣΗΣ», έργο του Β. Κ. Κοτοπούλου, κοσμεί το πόνημα του Σπύρου Βασ. Αλτίκη, με τον τίτλο: «Ἡ Ὅσσα στήν ἱστορική της πορεία», Θεσσαλονίκη 1997, σελ. 129. Μία άλλη Εικόνα της Αγίας κοσμεί την 3ην σελίδα της

³⁰⁹ Μάξιμος (Νικολόπουλος), Μοναχός, «Αἱ ἀπεικονίσεις τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος καὶ ἀθληφόρου Κυράννης τῆς Ὀσσαίας», *ο.π.*, σ. 10

Ασματικής Ακολουθίας αυτής, ποιηθείσα στο Άγιο Όρος από του Γερασίμου Μοναχού Μικραγιαννανίτου, Υμνογράφου της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας και εκδοθείσα στη Θεσσαλονίκη το 1967»³¹⁰.

Η μορφή της Αγίας Κυράννας απεικονίζεται και σε λάβαρα, μικρού και μεγάλου μεγέθους, του Κυρίως Ί. Ναού στην Όσσα. Τα νεότερα λάβαρα φιλοτεγήθηκαν προς ιδιαίτερη τιμή αυτής, με τη φροντίδα τού Σεβ. Μητροπολίτου κ. Ιωάννου και των συνεργατών του κληρικών, τα οποία είναι αντίγραφα της προαναφερθείσας Εικόνας της Αγίας της 1871(;) μέσα στον ομώνυμο Ιερό Ναό της»³¹¹.

Στον κατάλογο των Εικόνων της Αγίας Κυράννας μπορούν να προστεθούν και άλλες σύγχρονες Εικόνες αυτής, είτε φορητές, είτε σε τοιχογραφίες διαφόρων γυναικείων Ί. Μονών στην Ελλάδα και την αλλοδαπή, ιδίως μάλιστα σε Μονές στις οποίες οι μονάστριες φέρουν το όνομα της Αγίας. Τέτοιες Εικόνες κυκλοφορούν και στους αγιογραφικούς κύκλους ως σχέδια, δίχως να αναγράφεται σε πιο μέρος βρίσκονται³¹².

Η πρώτη γνωστή εικονογραφική παράσταση της Αγίας Ακυλίνας είναι του έτους 1858 και περιέχεται στο έργο του Ιεροδιακόνου Ιεροθέου, αδελφού της Ιεράς Μονής Λογγοβάρδας Πάρου και κατόπιν Επισκόπου Ρεθύμνης και Αυλοποτάμου. Το έργο αυτό «Οί Ἅγιοι Νεομάρτυρες Πάντες οἱ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς διαφόρους τόπους μαρτυρήσαντες» περιλαμβάνει εβδομήντα έναν Νεομάρτυρες, ανάμεσα στους οποίους και οι Νεομάρτυρες «Ἀκυλίνα ἐκ Θεσ(σαλονίκης)», «Κυρράνα ἐκ Θεσσαλονίκης» και «Ἀργυρή ἐκ Προύσσης».

Στον Ιερό Ναό του Αγίου Γεωργίου Ζαγκλιβερίου υπάρχουν τρεις εικόνες της Αγίας Ακυλίνας. Η πιο γνωστή από αυτές, του 1903, παριστάνει ολόσωμη την Αγία Ακυλίνα. Στο άνω αριστερό της εικόνας, παριστάνεται ο αγωνοθέτης Χριστός να ευλογεί την Αγία και κάτω, αριστερά και δεξιά, είναι ζωγραφισμένες δύο σκηνές από το βίο της. Στη μια σκηνή παριστάνεται η μαστίγωση της Αγίας και στην άλλη η κοίμησή της. Κάτω από τα πόδια της Αγίας, ανάμεσα στις δύο λεπτομέρειες αναγράφεται : «Διά Συνδρομῆς Κοσμᾶ Ἱερομ. Σταυρονικητιανοῦ 1903».

³¹⁰ Μάξιμος (Νικολόπουλος), Μοναχός, «Αἱ ἀπεικονίσεις τῆς Αγίας Μεγαλομάρτυρος καὶ ἀθληφόρου Κυράννης τῆς Ὀσσαίας», *ο.π.*, σσ. 10-11

³¹¹ Στο ίδιο, σ. 11

³¹² Στο ίδιο, σ. 11

Η δεύτερη εικόνα, του 1904, παριστάνει και πάλι την Αγία Ακυλίνα ολόσωμη. Στο κάτω μέρος αριστερά διαβάζουμε: «διά χειρός Κωνσταντίνου Αγιογράφου Γαλατσιώτου», ενώ στο κάτω μέρος δεξιά : «Δέησις Πολυκάρπου Ἀθανασίου Γιαγκούδη Ζαγκλιβερινῶ Παντοκρατορινῶ Εν Ἁγίῳ Ὁρει τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1904»³¹³.

«Η τρίτη εικόνα παριστάνει ολόσωμες την Αγία Ακυλίνα αριστερά και την Νεομάρτυρα Αγία Κυρράνα από την Ὁσσα Θεσσαλονίκης (28 Φεβρουαρίου 1751) δεξιά. Στο κάτω μέρος δεξιά της εικόνας αναγράφεται: «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Παναγιώτου Αναγνώστου. Ἅγιον Ὁρος 1913»³¹⁴.

Η συνύπαρξη των δύο Νεομαρτύρων στην ίδια εικόνα εξηγείται από το γεγονός ότι και οι δύο είναι γεννήματα και θρέμματα χωριῶν της Επαρχίας Λαγκαδά του Νομού Θεσσαλονίκης και ίσως από το γεγονός ότι ο χρόνος του μαρτυρίου της Ακυλίνας (27 Σεπτεμβρίου 1764) δεν απέχει πολύ από το χρόνο του μαρτυρίου της Κυράνας (28 Φεβρουαρίου 1751). Και οι τρεις εικόνες, όπως φαίνεται από τα σημειώματά τους, είναι αγιορείτικες³¹⁵.

Η αναλυτική παρουσίαση των γιορτών, των εκδηλώσεων καθώς και των εικόνων των αγίων, ανδρῶν και γυναικῶν, την περιοχῆς του Λαγκαδά, αποδεικνύει ότι με αφορμή την τιμῆ, τον εορτασμό της μνήμης των αγίων, την ανάμνηση των γεγονότων του βίου τους, τα θαύματα, τις πρωτοβουλίες για φιλανθρωπικό, εκπαιδευτικό και λοιπὸ ἔργο, τόσο ἀπὸ τον κλήρο, ὅσο και ἀπὸ το λαό, ενισχύεται ἡ πίστη και το πνευματικὸ βίωμα των κατοίκων της περιοχῆς και ενδυναμώνεται ἡ κοινωνικὴ και πολιτιστικὴ ζωὴ της.

³¹³ Απ. Γλαβίνας, *Η Νεομάρτυς Αγία Ακυλίνα ἀπὸ το Ζαγκλιβέρι*, ο.π., σ. 24

³¹⁴ Στο ἴδιο, σσ. 24-25

³¹⁵ Στο ἴδιο, σ. 25

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν και αναλύθηκαν στην παρούσα εργασία, προκύπτει ότι οι άγιοι και οι αγίες είναι στην Ορθόδοξη εκκλησία άνθρωποι οι οποίοι, έχοντας απαντήσει θετικά στη θεία έκκληση για αγάπη, αφιερώνονται πλήρως στον Θεό, διακονούν τον συνάνθρωπο, υπηρετούν τη μεταμόρφωση του κόσμου.

Τέτοια σημαντικά παραδείγματα αγίων έζησαν κι έδρασαν στην περιοχή Λαγκαδά Θεσσαλονίκης.

Ένας τέτοιος άγιος της εκκλησίας μας είναι ο άγιος Ακάκιος, επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης, που με τους αγώνες του, την ταπείνωσή του και το ασκητικό του πνεύμα αναδείχθηκε, με τη Χάρη του Θεού, το νέκταρ των αρετών, το πολύτιμο σκεύος των θείων Δωρεών του Αγίου Πνεύματος, το ύψος της ταπείνωσης, το βάθος της αγάπης.

Σημαντική επίσης αγιοπνευματική φυσιογνωμία είναι ο έτερος επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης Δαμασκηνός, ο οποίος αποτελεί εξέχουσα μορφή αγίου Ιεράρχου, όχι μόνο του 16ου αιώνα, αλλά όλων των χρόνων της δουλείας, και ως εκ τούτου αποτελεί πνευματικό φάρο που κατέλαμψε το τότε πνευματικό σκότος του Γένους, δοξάζοντας και την περίφημη επισκοπή Λητής και Ρεντίνης, η οποία κατέστη παγκοσμίως γνωστή χάρις σε αυτόν. Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης ανήκει στους λογιότερους και πιο ενάρετους κληρικούς της εποχής του 16ου αιώνα, που διακρίθηκαν για την πνευματική τους ακτινοβολία, τη δράση, τους αγώνες, τις συγγραφικές τους ικανότητες και ωφέλησε τα μέγιστα το Ελληνικό Γένος.

Η Αγία Ακυλίνα είναι από τις λίγες Αγίες που περιλαμβάνει ο Άγιος Νικόδημος στο Νέο Μαρτυρολόγιο και γενικά από τις γυναίκες που έδωσαν τη ζωή τους για την πίστη τους στον Ιησού Χριστό. Η βασική πηγή του βίου της Αγίας Ακυλίνας είναι το «Νέον Μαρτυρολόγιον» του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου και στοιχεία που διασώθηκαν στην προφορική παράδοση του τόπου που έζησε και μαρτύρησε η Αγία, δηλαδή του Ζαγκλιβερίου, και τον κατέγραψε ο μακαριστός π. Αναστάσιος Θεολόγου.

Τέλος σημαντική και ιδιαίτερα τιμώμενη είναι η Αγία Κυράννα, της οποίας ο βίος βρίσκεται στο «Νέον Μαρτυρολόγιον» του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, το οποίο εκδόθηκε στη Βενετία το 1799 (όχι το 1794, όπως συνήθως λέγεται εσφαλμένα) και επανεκδόθηκε με νεότερες προσθήκες το 1856 και το 1961. Το

πολύτιμο αυτό βιβλίο περιέχει πλήθος πληροφοριών για τη νεομάρτυρα που φωτίζουν τη ζωή, την προσωπικότητα και την πίστη της, η οποία και την οδήγησε στην αγιότητά

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Λέων	1295
Γερβάσιος	1335
Ίσίδωρος	1355 – 1356
Γρηγόριος	1395 – 1396
Ξενοφῶν (μεταξύ τῶν ἐτῶν)	1391 – 1425
Δαμασκηνός	14 ^{ος} αἰ.
Χριστόδουλος	1416
Ἀκάκιος (ἅγιος)	1482 - 1502
Ἀκάκιος	1503
Γεννάδιος	1541
Ἰωάσαφ Ἀργυρόπουλος	1547 - 1550
Δαμασκηνός Στουδίτης (ἅγιος)	1558 – 1574
Κύριλλος	1767
Ζαχαρίας Μαριδάκης	- 1769
Ἀλέξανδρος Ρηγόπουλος	1881 – 1891
Γερμανός Ἀναστασιάδης	1924 – 1932
Σπυρίδων Τραντέλλης	1967 – 2009
Ἰωάννης Τασιᾶς	2010 – σήμερα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ (Παλαιά και Καινή Διαθήκη), Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Αθήνα : Ελληνική Βιβλική Εταιρία, 1997.

P.G J.P. Migne. *Patrologia cursus completus Series Graeca*,. Paris, 1857.

Γεδεών, Μανουήλ. «Δαμασκηνός ο Στουδίτης», *Εκκλησιαστική Αλήθεια Τόμοι 3-4*, (1882-1883) : 85-91.

Δουκάκης, Κωνσταντίνος. *Μέγας Συναξαριστής πάντων των Αγίων*, Αθήνα, 1893.

Μάξιμου Ομολογητού, *Πρὸς Θαλάσιον, τὸν ὀσιώτατον πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον, περὶ διαφορῶν ἀπόρων τῆς θείας Γραφῆς*, PG 90, 396A.

Ματθαίου, Βίκτωρ. *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τόμ Β', μὴν Φεβρουάριος, 1955, σσ. 424-428.

Σάθας, Κωνσταντίνος. *Νεοελληνική Φιλολογία: Βιογραφίαι των εν τοις γράμμασι διαλαμπάντων Ελλήνων από της καταλύσεως της Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας μέχρι της ελληνικῆς εθνεγερσίας 1453-1821*. Αθήνα, τυπ. τέκνων Ανδρέου Κορομηλά, 1868.

Χριστόπουλος, Τάκης. «Δαμασκηνός Στουδίτης», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια* (1964) : 907-908.

ΔΕΥΤΕΡΟΥΣΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αντωνιάδου, Ελισσάβετ. *Δαμασκηνού Στουδίτου «Θησαυρός» : Περιστατικά συγγραφής, περιεχόμενο, σπουδαιότητα*, Μεταπτυχιακή εργασία, Θεσσαλονίκη : Α.Π.Θ., 2011.

Αραμπατζής, Χρήστος. *Πατερική Ερμηνευτική*, COLLECTA ACADEMICA XXII, Θεσσαλονίκη: Ostracon Publishing, 2016.

Αρσενιάδης, Ιωάννης *Βίος Αγίας Κυράνας*, Ιερός Προσκηνυματικός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών-Όσσης διατίθεται στον ιστότοπο http://intaxiarxes.blogspot.com/p/blog-page_8291.html (Τελευταία ανάκτηση 10-6-2018).

Βλάχου, Κωνσταντίνος. «Μάρτυς και Άγιος στην Παλαιά Διαθήκη», Παπαδόπουλος Στυλιανός. (επιμ.) *Ο άγιος και ο μάρτυρας στη ζωή της Εκκλησίας*, Αθήνα : Αποστολική Διακονία, 1994.

Γαλίτης, Γεώργιος. «Η έννοια του Αγίου και του Μάρτυρα στην Καινή Διαθήκη», Παπαδόπουλος Στυλιανός. (επιμ.) *Ο άγιος και ο μάρτυρας στη ζωή της Εκκλησίας*, Αθήνα : Αποστολική Διακονία, 1994.

Γλαβίνας, Απόστολος. *Η Νεομάρτυς Αγία Ακυλίνα από το Ζαγκλιβέρι*, Αρναία : Ιερά Μητρόπολις Ιερισσού Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, 1991.

—«Η Επισκοπή Λητής και Ρεντίνης.», στην *Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής*, τομ. 24, Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 1979.

—. *Φορητές Εικόνες τής Αγίας Κυράνας εκτός Όσσης, Φιλοτεχνία, Αφιέρωμα εις τόν Μητροπολίτην Γέροντα Χαλκηδόνα Αθανάσιον Παπᾶν*, Αθήνα : Εταιρία Μελέτης της καθ ημάς Ανατολής, 2011.

Δεληδήμος, Ευάγγελος. *Θησαυρός Δαμασκηνού τοῦ Ὑποδιακόνου καὶ Στουδίτου τοῦ Θεσσαλονικέως*, Θεσσαλονίκη : Ρηγόπουλος, 2004.

—. «Δαμασκηνός Στουδίτης», *Γρηγόριος Παλαμάς* 53 (1970).

Δεληδήμος, Ειρηναίος. «Πτυχές τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Δαμασκηνού τοῦ Στουδίτου, Ἐπισκόπου Λιτῆς καὶ Ρενδίνης», Εισήγηση στην Αγιολογική – Θεολογική Ημερίδα *Οι Αγιώτατοι Ἐπίσκοποι Λητῆς καὶ Ρεντίνης Ἀκάκιος καὶ Δαμασκηνός ο Στουδίτης*, Λητή : Ιερός Ναός Αγίου Αθανασίου Λητῆς, 2013.

—. «Η αναγνώριση της λογιωσύνης του Δαμασκηνού Στουδίτη Η προσωπικότης του Αγίου Δαμασκηνού του Στουδίτου, Ἐπισκόπου Λητῆς καὶ Ρεντίνης ὅπως ἀνιχνεύεται στα συγγράμματά του» διατίθεται στον ιστότοπο <https://www.pemptousia.gr/2015/05/97229/> (τελευταία ανάκτηση στις 30 Απρ 2018) *Εγκόλπιον Ημερολόγιον, Αφιερωμένο στην Επισκοπή Λαγκαδά, Λητῆς καὶ Ρεντίνης*. Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά, Λητῆς καὶ Ρεντίνης, 2018.

Δημητριάδης, Βασίλης. *Τοπογραφία τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας 1430-1912*, Θεσσαλονίκη : Αφοί Κυριακίδη, 1983.

(Ζηζιούλας), Ιωάννης, Μητροπολίτης Περγάμου. «Η θέωση των Αγίων ως εικονισμός της Βασιλείας» στο *Αγιότητα, ένα λησμονημένο όραμα*, επετειακός συλλογικός τόμος, Αθήνα: Ακρίτας, 2001 : 23-44.

Θεοδωρόπουλος, Αριστείδης. «*Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΑΝΝΑ: Η ένδοξος και πολύαθλος νεομάρτυς της Θεσσαλονίκης*, Σύνδεσμος Κληρικών Χίου διατίθεται στον ιστότοπο http://syndesmosklchi.blogspot.com/2012/02/blog-post_27.html (τελευταία ανάκτηση 19-6-2018).

Ιβηρίτης, Θεολόγος. «Χριστοφόρος ὁ Προδρομίτης καὶ τὸ χειρόγραφο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Λαγκαδᾶ μετὴν ἀκολουθία καὶ τὸ μαρτύριο τῆς ἁγίας Κυράννης» Ἐ΄ Αγιολογική – Θεολογική Ημερίδα με θέμα *Ο Οσιότατος διδάσκαλος και υμνογράφος Χριστόφορος Προδρομίτης*, Ὅσσα Λαγκαδά, 2015.

Καλαμαράς, Μελέτιος. *Αγιολογία*, Αθήνα : Γενική Διεύθυνσις Εκκλ. Παιδείας, 1972

(Καντιώτης), Αυγουστίνος Μητροπολίτης Φλωρίνης. *Κοσμάς ο Αιτωλός (1714-1779)*, Αθήνα : Ορθόδοξος Ιεραποστολική Αδελφότητα «ο Σταυρός», 1977.

(Καρανικόλας), Παντελεήμονας Μητροπολίτης Κορίνθου, *Αγιολόγιον Κορινθιακόν*, Κόρινθος : Πνοή, 1977.

Κατζιγκάς, Αθανάσιος. «Ο Βίος Δαμασκηνού του Στουδίτη Επισκόπου Λητής και Ρεντίνης του Θεσσαλονικέως και μετέπειτα Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Ἄρτης», Εισήγηση στην Αγιολογική – Θεολογική Ημερίδα *Οι Αγιώτατοι Επίσκοποι Λητής και Ρεντίνης Ακάκιος και Δαμασκηνός ο Στουδίτης*, Ὅσσα Λαγκαδά, 2013.

—«Τα Δαμασκηνάρια στην Βουλγαρική Φιλοσοφία», εισήγηση στην Θεολογική-Αγιολογική Ημερίδα *Η ζωή και το έργο του Αγίου Δαμασκηνού του Στουδίτη, Επισκόπου Λητής και Ρεντίνης*, Λαγκαδάς 2015.

Κεμεντζετζίδης, Στυλιανός. *Το μαρτυρικό τέλος των αθλοφόρων του Χριστού Νεομαρτύρων παρθένων Κυράννας της όσης και Ακυλίνας της Ζαγκλιβερινής*, Θεσσαλονίκη : Ορθόδοξος Κυψέλη, 2012.

(Κογεράκης), Κύριλλος Μητροπολίτης Ρόδου, *Άγιος Ιωακείμ ο Πάνυ Πατριάρχης Αλεξανδρείας : Ακολουθία και Βίος*, Αλεξάνδρεια : Έκδοσις Πατριαρχείου Αλεξανδρείας, 2009.

Μάνου, Λαμπρινή. *Δαμασκηνός ο Στουδίτης. Ο βίος και το έργο του*, Αθήνα : Διδακτορική Διατριβή, 1999.

Μαρτζούχος, Θεόδωρος. «Τί είναι Αγιότητα», *Σύναξη* 102, (Απρίλιος-Ιούνιος 2007) : 9-12.

Μαϊδώνης, Χρυσόστομος. *Η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή : Βίος, ευρεση ιερων λειψάνων, μετακομιδή, ακολουθία, παρακλητικός κανών, χαιρετισμοί και εγκώμια*, Αρναία : Ιερά Μητρόπολις Ιερισσού Αγίου Όρους και Αρδαμερίου, 2015.

Μητράρας, Μάξιμος. *Η Αγία Ακυλίνα η Ζαγκλιβερινή : Μηνύματα ζωής, σύγχρονοι προβληματισμοί, ακολουθία, παρακλητικός κανών, χαιρετισμοί και εγκώμια*, Ζαγκλιβέρι : Ιερός Ναός Αγίας Ακυλίνας Ζαγκλιβερίου, 2004.

Μέρτζιος, Κωνσταντίνος. *Μνημεία Μακεδονικής Ιστορίας*, (θεσ/νική : Μακεδονική Βιβλιοθήκη, 1974)

Μιχαήλ, Φώτιος. «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης, Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης και η Αποστολή στην Ουκρανία» διατίθεται στον ιστότοπο <https://www.impantokratoros.gr/7FA9ED5C.el.aspx> (Τελευταία ανάκτηση 20 Απρ 2018).

Μοναχός, Μωσής (Αγιορείτης). *Οι Άγιοι του Αγίου Όρους*, Θεσσαλονίκη : Μυθονία, 2008.

—. *Βατοπαιδινό Συναξάρι*, Άγιο Όρος : Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, 2007.

Μπάκας, Ιωάννης. «Από την Επισκοπή Λητής και Ρεντίνης στη Μητρόπολη Λαγκαδά. Η διαμόρφωση των ορίων μιας εκκλησιαστικής επαρχίας.» *Ορθόδοξα Μηνύματά*, Τεύχος 12 (2013-2014) : 10-14.

Μπράτη-Χατζηχρήστου, Παναγιώτα. *Αγία Ακυλίνα, νεομάρτυρας από το Ζαγκλιβέρι*, νεανική βιβλιοθήκη τεύχος 1, Αθήνα : Χατζηχρήστου, 1989.

Μπίσμπος, Γεώργιος. *Η Επισκοπή Αρδαμερίου στα τέλη του 19^{ου} – στις αρχές του 20^{ου} αιώνα βάσει ανέκδοτου κώδικα του ΙΑΜ*, Θεσσαλονίκη : Α.Π.Θ, 2016.

Νικολόπουλος, Μάξιμος. «Αί απεικονίσεις τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος καί ἀθληφόρου Κυράννης τῆς Ὀσσαίας» στην Θεολογική-Αγιολογική Ημερίδα με θέμα *Τά περί τοῦ Μαρτυρίου τῆς Ἁγίας Κυράννης εἰς τά κείμενα τῶν Μαρτυρολογίων καί εἰς τήν ἀνιστόρησιν τῶν Ἱερῶν Αὐτῆς Εἰκόνων*, Ὀσσα Λαγκαδάς, 2012.

— . «Παλαιοί Μάρτυρες - Νέοι Μάρτυρες -Μαρτυρολογία. Τό Ἅγιον Ὅρος - Κολυμβήθρα ἀναβαπτισμοῦ Νέων ἀθλητῶν τοῦ Χριστοῦ κατά τήν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας. Νέα στοιχεῖα διά τήν Νεομάρτυρα Ἁγίαν Κυράνναν» Στ' Αγιολογική – Θεολογική Ημερίδα με θέμα *Νεομαρτύρων χορεῖαι*, Ὅσσα Λαγκαδά, 2016.

— . «Ο εκ Μπερόβης Ἅγιος Νέος Οσιομάρτυς Γαβριήλ Ἰβηρίτης, ἀθλήσας μαρτυρικῶς εν Κυδωνίαις της Μικράς Ἀσίας την 3^{ην} Οκτωβρίου 1922» εισηγήση στη Ζ' Θεολογική Αγιολογική Ημερίδα με θέμα *Νεομαρτύρων Γη*, Ὅσσα Λαγκαδά 25 Φεβρουαρίου 2017

Νιχωρίτης, Κωνσταντίνος. «Τα Δαμασκηνάρια και επίδραση τους στον Σλαβικό Κόσμο», Εισηγήση στην Αγιολογική – Θεολογική Ημερίδα *Οι Αγιώτατοι Επίσκοποι Λητής και Ρεντίνης Ακάκιος και Δαμασκηνός ο Στουδίτης*, Ιερός Ναός Αγίου Αθανασίου Λητής, 2013.

Παπαδόπουλος, Κωνσταντίνος. «Για τη διακήρυξη των Αγίων», *Σύναξη* 102, (Απρίλιος – Ιούνιος 2007) : 13-23.

(Παπαδόπουλος), Χρυσόστομος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών. *Ιστορία της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας (62-1934)*, Αθήνα: 1935.

Παρούτογλου, Αναστάσιος. *Ο Ἅγιος Ακάκιος, Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης*, Θεολογικό Συνέδριο προς τιμήν της Επισήμου Αγιοκατατάξεως των Αγίων Ακακίου και Δαμασκηνού του Στουδίτου, Επισκόπων Λητής και Ρεντίνης, Ιερός Ναός Αγίου Αθανασίου Λητής, 2013.

— . *Πτυχές τῆς προσωπικότητος καί τοῦ ἔργου τοῦ Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου, Ἐπισκόπου Λιτῆς καί Ρεντίνης*, », Εισηγήση στην Αγιολογική – Θεολογική Ημερίδα *Οι Αγιώτατοι Επίσκοποι Λητής και Ρεντίνης Ακάκιος και Δαμασκηνός ο Στουδίτης*, Ιερός Ναός Αγίου Αθανασίου Λητής, 2013.

— . «Ο Ἅγιος Ακάκιος Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης» διατίθεται στον ιστότοπο www.impantokratoros.org/3EB78B4.el.aspx (τελευταία ανάκτηση 1 Απρ 2018).

— . ««Το ανέκδοτο ἔργο του Αγίου Δαμασκηνού» στην *Αγιολογική – Θεολογική Ημερίδα* : «Θεολογίας Λόγον Παράθεσις», Λαγκαδάς, 27 Νοεμβρίου 2017.

— . «Ο Ἅγιος Ακάκιος Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1482 κ.ε.)», *Ορθόδοξα Μηνύματα* 12, (Σεπτέμβριος 2013 – Φεβρουάριος 2014) : 6-7.

—. «Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης : Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης», *Ορθόδοξα Μηνύματα* 12, (Σεπτέμβριος 2013 – Φεβρουάριος 2014) : 8-9.

Πασσάκος, Δημήτριος. ««Αγιότητα : Ιδίωμα αυτοσυνειδησίας ή διαβάθμιση ηθικής;», *Σύναξη* 102, (Απρίλιος - Ιούνιος 2007) : 4-8.

Πάσχος, Παντελής. *Άγιοι οι Φίλοι του Θεού. Εισαγωγή στην Αγιολογία της Ορθόδοξου Εκκλησίας*, Αθήνα : Αρμός, 1997.

—. *Έν άσκήσει και μαρτυρίω. Ανέκδοτα Φιλοκαλικά και κολυβαδικά ύμνασιολογικά κείμενα για τόν Μοναχισμό, τούς Νεομάρτυρες και τήν Παράδοση, τών άγιων Νικοδήμου Αγιορείτου και Άθανασίου Παρίου*. Υμνασιολογικά Κείμενα και Μελέτες – 3, Αθήνα: Αρμός, 1997.

Πολίτης, Λίνος. «Αγιορείτες βιβλιογράφοι του 16^{ου} αιώνα», *Ελληνικά* τομ. 15 (1957).
Σαχάρωφ, Σωφρόνιος. *Περί Προσευχής*, Έσσεξ : Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου, 1993.
(Τασσιάς), Ιωάννης. (Μητροπολίτης Λαγκαδά), *Η Αναγνώριση των Αγίων στην Ανατολική και Δυτική Εκκλησία*, Λαγκαδάς : Γιαχούδη, 2017.

—. *Το Χρονικόν της Ευρέσεως των Ιερών Λειψάνων της Αγίας Κυράνης*, Λαγκαδάς : Ιερά Μητρόπολις Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης, 2012.

—. *Χρονικό της Ευρέσεως των Ιερών Λειψάνων της Αγίας Ενδόξου Νεομάρτυρος Ακυλίνης – Αγγελίνης της εκ Ζαγκλιβερίου Καταγομένης*, Όσσα Λαγκαδά : Ιερός Ναός Παμεγίστων Ταξιαρχών, 2012.

Τρίτος, Μιχαήλ. «Εγκωμιαστικός λόγος στην Αγία Νεομάρτυρα Ακυλίνα» διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.im-ierissou.gr/index.php/2013-08-14-16-19-29/163-2013-10-21-10-30-33> (τελευταία ανάκτηση 1-6-2018).

Τσάμης, Δημήτριος. *Αγιολογία της Ορθόδοξης Εκκλησίας*, Θεσσαλονίκη: Πουρνάρας, 2010.

Τσομπάνης, Τρύφων. «Ακάκιος, ο αγιότατος Επίσκοπος Λητής και Ρεντίνης», Εισήγηση στην Αγιολογική – Θεολογική Ημερίδα *Οι Αγιότατοι Επίσκοποι Λητής και Ρεντίνης Ακάκιος και Δαμασκηνός ο Στουδίτης*, Ιερός Ναός Αγίου Αθανασίου Λητής, 2013.

—. *Η Αγία Μεγαλομάρτυς Κυράνα. Αγιολογική, Υμνογραφική και Εικαστική Προσέγγιση*, Θεσσαλονίκη : Μυγδονία, 2013.

Υφαντής, Παναγιώτης. «Ορθόδοξοι Νεομάρτυρες του 20^{ου} αιώνα. Στοιχεία για μία ανθρωπογεωγραφία του αίματος», Γ' Θεολογική -Αγιολογική Ημερίδα με θέμα *Το μαρτύριον της Αγίας Νεομάρτυρος Κυράννης και η Αγία Νεομάρτυς Ακυλίνα-Αγγελίνα*, Όσσα Λαγκαδά, 2013.

Φωτίου, Στ. « Η έννοια της αγιότητας» στο Αγόρας Κ., Γιαγκάζογλου Στ. κ.α *Πίστη και Βίωμα της Ορθοδοξία. Δόγμα, Πνευματικότητα και Ήθος της Ορθοδοξίας*, τ. Α', Πάτρα : ΕΑΠ, 2002 : 223-244.

Χρυσοχοϊδης, Κρίτων. «Το βιβλιογραφικό εργαστήριο της Μονής Ιβήρων, στις πρώτες δεκαετίες του 15^{ου} κ 16^{ου} αιώνα». Στον τόμο *Η ελληνική γραφή κατά τους 15^ο και 16^ο αιώνες*, Αθήνα: Ε.Ι.Ε, 2000.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

«Τοπική Αγιολογία» *Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης*, διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.imlagada.gr/default.aspx?catid=83> (Τελευταία ανάκτηση 27 Μαρτίου 2018).

«Ανακοινώσεις», *Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης*, διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.imlagada.gr/default.aspx?pageid=3106> (τελευταία ανάκτηση 15-6-2018).

«Κέντρο Νεότητας «Αγία Κύράννα», *Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά Λητής και Ρεντίνης*, διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.imlagada.gr/default.aspx?catid=78> (τελευταία ανάκτηση 15-6-2018).

«Ιστορικό Ναού των Ταξιαρχών», *Ιερός Προσκυνηματικός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών – Όσσης*, διατίθεται στον ιστότοπο http://intaxiarxes.blogspot.com/p/blog-page_3424.html (τελευταία ανάκτηση 18-6-2018).

«Ιστορικό Ναού Αγίας Κυράννης», *Ιερός Προσκυνηματικός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών – Όσσης*, διατίθεται στον ιστότοπο http://intaxiarxes.blogspot.com/p/blog-page_3424.html (τελευταία ανάκτηση 18-6-2018).

«Ο Άγιος Δαμασκηνός ο Στουδίτης Έπίσκοπος Λητής και Ρεντίνης (1558-1574)», *Ιερό Ησυχαστήριο Παντοκράτορος Μελλισοχωρίου* διατίθεται στον ιστότοπο

<https://www.impantokratoros.gr/A8ACB679.el.aspx> (Τελευταία ανάκτηση 19 Απριλίου 2018).

«Μητρόπολη Λαγκαδά: 1037 χρόνια από την ίδρυση της», *Δόγμα Πρακτορείο Εκκλησιαστικών Ειδήσεων* διατίθεται στον ιστότοπο www.dogma.gr/ellada/mitropoli-lagkada-1037-chronia-apo-tin-idrysi-tis/76234/ (Τελευταία ανάκτηση 1 Απρ 2018).

«Βρέθηκαν τα οστά της Αγ. Κυράννας», *Lagkadasnet*, διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.lagadas.net/index.php?act=viewProd&productId=1455> (τελευταία ανάκτηση 25 Μαΐου 2018).

«Ιστορικά προσκυνήματα της Ιεράς Μητροπόλεως Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου», *Ιερά Μητρόπολη Ιερισσού, Αρδαμερίου και Αγίου Όρους*, διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.im-ierissou.gr/index.php/component/content/article/88-2013-12-04-11-25-47/191-2013-12-04-11-54-02#AKYLINA> (Τελευταία ανάκτηση στις 1-6-2018).

«Δράσεις», *Σύνδεσμος Ορθοδόξων Νέων «Αγία Ακυλίνα»*, διατίθεται στον ιστότοπο <https://syndesmosagiaakylina.weebly.com/events.html> (τελευταία ανάκτηση 16-6-2018).

«Σχετικά», *Σύνδεσμος Ορθοδόξων Νέων «Αγία Ακυλίνα»*, στο <https://syndesmosagiaakylina.weebly.com/aboutus.html> (τελευταία ανάκτηση 16-6-2018).

«Σύλλογος Οσσαίων η Αγία Κυράννα», *Τόποι και τρόποι, η παράδοση με φρέσκια ματιά*, διατίθεται στον ιστότοπο <http://www.topoikaitropoi.gr/sylogoi/sillogos-osseon-agia-kiranna/> (Τελευταία ανάκτηση 15-6-2018).